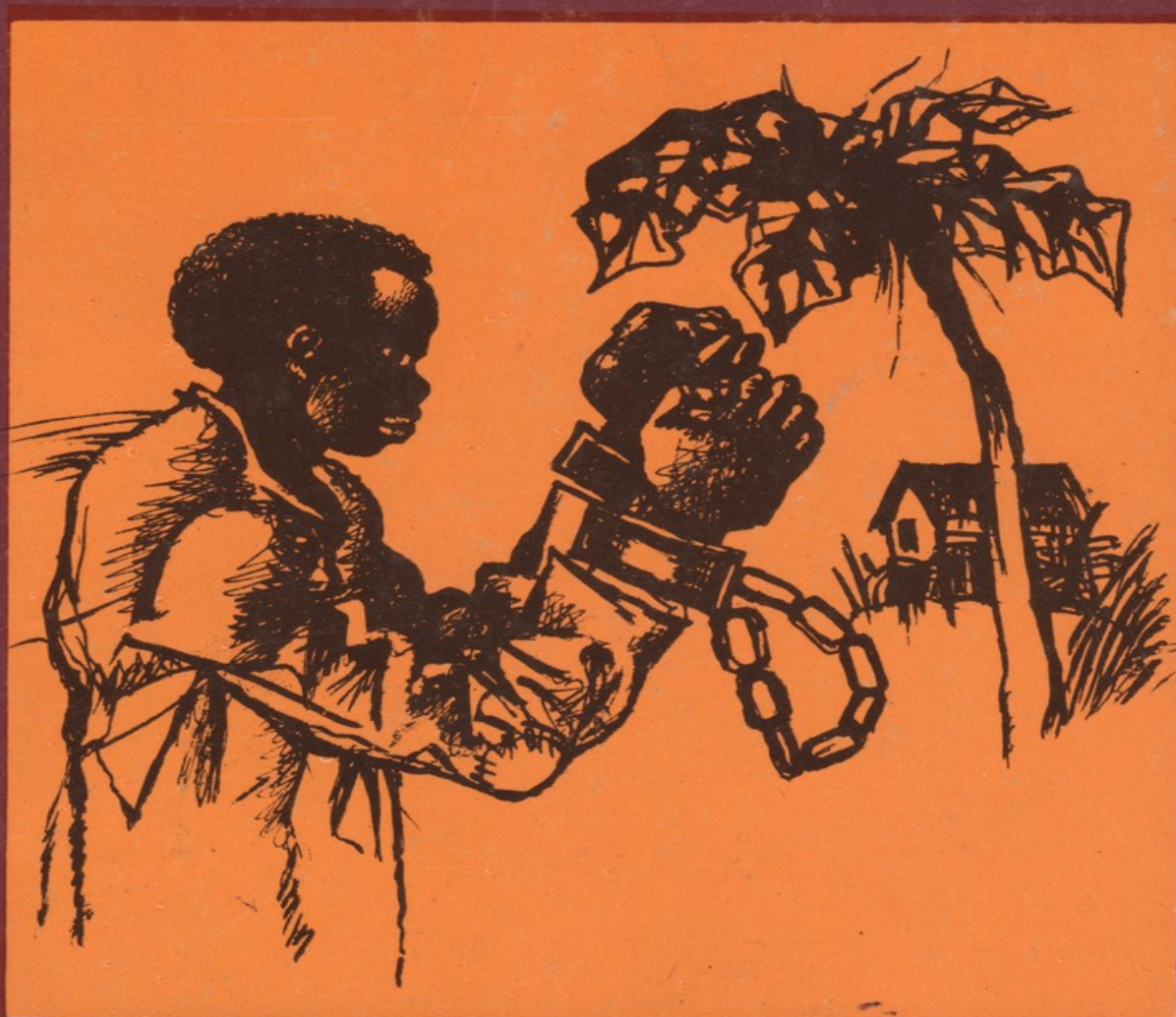

Харисет Бишер Стоу

ЧИЧО ТОМОВАТА КОЛИБА

ХАРИЕТ БИЧЕР СТОУ ЧИЧО ТОМОВАТА КОЛИБА

Превод: Анна Каменова

chitanka.info

ГЛАВА I

В КОЯТО ЧИТАТЕЛЯТ СЕ ЗАПОЗНАВА С ЕДИН „ХУМАНЕН“ ЧОВЕК

През един студен февруарски следобед в гр. П., щата Кентъки^[1], двама джентълмени седяха в богато наредена столова на чаша вино. В стаята нямаше прислуга и те, седнали близо един до друг, очевидно водеха много сериозен разговор.

Ние само за удобство нарекохме и двамата „джентълмени“. Всъщност, строго погледнато, единият от събеседниците съвсем нямаше вид на джентълмен. Той беше нисък, набит, с груби черти на лицето, а напереното му държание издаваше човек от долен произход, решен на всяка цена да си пробие път в обществото. Той беше облечен натруфено: с пъстра безвкусна жилетка и синя връзка на яркожълти капки, контешки вързана, които напълно отговаряха на общия му вид. Големите му Груби ръце бяха отрупани с пръстени, а по дебелия златен ланец на часовника му бяха накачени разноцветни украшения, които той подрънкваше самодоволно по време на разгорещения разговор. Езикът му, който противоречеше на всички граматически правила, бе изпъстрен с такива вулгарни изрази, които не бихме могли да предадем въпреки желанието ни да разкажем всичко най-точно.

Неговият събеседник, мистър Шелби, имаше вид на истински джентълмен. Всичко в неговата къща — и наредбата, и начинът, по който се водеше домакинството — показваше, че той живее не само добре, но дори охолно. Както вече казахме, двамата мъже водеха сериозен разговор.

— Бих искал така да уредим този въпрос — каза мистър Шелби...

— Не мога да се съглася с вашето предложение, мистър Шелби.

Решително не мога — отвърна неговият събеседник, като вдигна пълната си чаша срещу светлината.

— Но, Хейли! Навсякъде ще получите за Том тази цена. Той е необикновен човек: верен, честен и способен. Том ръководи цялата ми ферма като по часовник.

— Искате да кажете, честен като негър — подметна подигравателно Хейли, като си напълни наново чашата.

— Не! Честен в истинския смисъл на думата. Том е добър, прилежен, разумен и набожен човек. Той беше приет в лоното на църквата преди четири години и оттогава аз му поверявам всичко, което имам — и пари, и къща, и коне. Оставям го да ходи свободно навсякъде и винаги съм се уверявал в неговата почтеност и преданост.

— Мнозина не вярват, че има набожни негри, но аз вярвам — каза Хейли и за да подчертае своята искреност, сложи ръка на гърдите си. — В последната група, която отведох в Орлеан тази година, имаше един негър. Да бяхте го чули как пее молитви — като в църква. И какъв тих и кротък!... Доста спечелих от него. Купих го на безценица от човек, който бе принуден да разпродава. Чистата ми печалба беше шестстотин долара. Да, набожността у негрите е ценно нещо — ако е искрена, разбира се, а не подправена стока.

— У Том тя съвсем не е подправена; в това мога да ви уверя — отговори мистър Шелби. — Ето миналата есен го пратих в Цинцинати по моя работа и да ми донесе оттам петстотин долара. „Том — казах му аз, — имам доверие в теб, защото мисля, че си добър християнин. Знам, че няма да ме измамиш.“ И Том наистина се върна; така си и знаех. После ми разправиха, че някои подлеци го попитали: „Том, защо не избягаш в Канада?“ „Не — отговорил Том. — Не мога. Господарят има доверие в мене.“ Да ви кажа откровено, мъчно ми е да се разделя с Том. Неговата цена би трябвало да покрие целия ми дълг. Вие трябва да се съгласите на това, Хейли, ако имате поне капка съвест.

— О, съвест имам точно толкова, колкото е необходимо на един търговец — каза Хейли насмешливо. — То значи — твърде малко. Разбира се, на приятели съм готов да служа с каквото мога. Но вие искате прекалено много от мене... Да, прекалено много! — Той въздъхна замислено и си наля още вино.

— Тогава, Хейли, какви са вашите условия? — попита мистър Шелби след няколко минути неловко мълчание.

— Нямате ли някое момче или момиче да прибавите към Том?

— Хм... Не, нямам излишни. Право да ви кажа, само крайната нужда ме заставя да продавам. Не обичам да се разделям с робите си...

В този момент вратата се отвори и в стаята влезе малко, четирипетгодишно кварталонче^[2]. В него имаше нещо необикновено красиво и мило. Черни, лъскави като коприна къдрици се спущаха около обло личице с трапчинки на бузите, а големите му тъмни очи, пламенни и кротки, любопитно поглеждаха изпод дълги мигли. Добре ушитата му дрешка на червени и жълти квадрати подчертаваше необикновената красота на детето. То не се смути и беше твърде забавно да се види с каква увереност влезе в стаята. Личеше, че е любимец на господаря си, но все пак не можеше да прикрие напълно срамежливостта си.

— Хей, Чернушко — извика мистър Шелби и като подсвирна му хвърли чепка сухо грозде. — Дръж!

Детето се втурна с всичка сила да улови гроздето, а господарят му се засмя.

— Ела тук, Чернушко — заповяда мистър Шелби. Детето се приближи. Господарят погали къдравата му главица и го щипна под брадичката.

— Хайде сега покажи на този господин, че можеш да пееш и танцуваш.

Детето запя с ясен и звучен глас странна негърска мелодия, като съпровождаше песента с ритмични движения на ръцете, краката и цялото си тяло.

— Браво — извика Хейли и му подхвърли парче портокал.

— А сега, Чернушко, походи като дядо Къджоу, когато боледува от ревматизъм.

В миг гъвкавото телце на детето се изгърби, ръцете му се отпуснаха немошно, а лицето му се сгърчи в печална гримаса и като взе бастуна на господаря си, то закуца из стаята и почна да плюе наляво и надясно като стария човек.

Двамата мъже се превиваха от смях.

— А сега, Чернушко — каза господарят, — покажи ни как старият Робинс пее в църква.

Детето удължи неимоверно много заобленото си личице и с необикновена сериозност запя през носа си някаква черковна мелодия.

— Браво, браво. Юнак! — извика Хейли. — Това дете е чудно, уверявам ви!... Знаете ли какво? — каза той отведнъж и тупна мистър

Шелби по рамото. — Хайде, дайте ми и момчето и да смятаме работата за свършена.

В този миг вратата безшумно се отвори и млада, двадесет и пет годишна кварталонка влезе в стаята.

От пръв поглед се виждаше, че тази жена е майка на детето: същите прекрасни черни очи и дълги мигли, същите тъмни копринени къдри.

— Какво има Елиза? — попита господарят, когато тя се спря и го погледна нерешително.

— Извинете сър, търся Хари.

Момченцето се спусна към майка си и ѝ показва лакомствата, които бе сложило в полата си.

— Добре, отведи го — каза мистър Шелби. Тя прегърна детето и бързо излезе.

— Дявол да го вземе! Това се казва стока! — извика с възхищение търговецът на роби. — За тази хубавица можете да получите цяло състояние в Нови Орлеан по всяко време. Виждал съм да плащат над хиляда долара за жени, които не могат да се мерят с нея по хубост.

— Нямам желание да печеля от нея — сухо отвърна мистър Шелби и за да промени разговора, той отвори нова бутилка и попита събеседника си дали му харесва виното.

— Чудесно, сър! Първо качество — отговори търговецът на роби, после потупа безцеремонно Шелби по рамото и добави:

— Хайде, ще се спазарим ли? Колко да дам? Вие колко искате за тази жена?

— Мистър Хейли, тя не е за Продан. Жена ми не би се разделила с нея, дори да ѝ предложат толкова злато, колкото тежи самата Елиза.

— Хайде, хайде! Жените винаги говорят така, защото не разбират нищо от сметки. А кажете им само колко часовници, щраусови пера и други дрънкулки могат да се купят с толкова злато и сигурен съм, те веднага ще променят мнението си.

— Слушайте, Хейли, няма смисъл да говорим за това. Казах ви „не“ и това е последната ми дума — твърдо отговори Шелби.

— Тогава дайте ми поне момченцето — настоя търговецът на роби. — Признайте, че не ви искам много.

— Но за какъв дявол ви е потрябвало това дете? — попита Шелби.

— Един мой приятел се занимава точно с такава търговия: купува красиви деца и ги отглежда, за да ги продаде после като луксозен артикул — главно като прислужници. Богаташите плащат добре за красиви момчета — те обичат красиви хора да им отварят вратите и да им прислужват на масата. Добре се плаща за тях. А този малък дявол е толкова забавен, има и музикални способности... Точно такава стока ми трябва.

— Не ми се иска да го продавам — рече Шелби замислено.

— Знаете ли, сър, аз съм хуманен човек и не бих могъл да откъсна детето от майка му.

— А, така ли?... Хм... Да. Много добре ви разбирам. Понякога е много неприятно да се разправяш с жени. Сълзи... викове — неприятно е. Даже много неприятно! Но аз, сър, така се справям с работата, че обикновено избягвам тия неща. Вие например бихте могли да изпратите жената някъде за ден-два или седмица и всичко ще се нареди спокойно, без шум. Когато се върне къщи, работата ще бъде свършена. Жена ви ще ѝ подари обици, нова рокля или нещо подобно и тя ще се утеши.

— Не мисля, че ще се утеши.

— Ще видите, ще видите! Тия твари не са като белите хора. Те се утешават лесно. Само трябва умело да се пипа. Разправят — каза Хейли, като си даде вид на човек, който говори откровенно и доверчиво, — че търговията с роби ни правела коравосърдечни. Според мене не е така. Лично аз никога не постъпвам както мнозина други. Виждал съм да изтръгват дете от ръцете на майката, за да го продават, а майката пищи като обезумяла... Много лоши търговци... Повреждат стоката и понякога я правят съвсем негодна за работа. Спомням си случая с една много красива жена в Орлеан... напълно я разсипаха при подобна раздяла. Купувачът не искаше детето ѝ, а само нея. А тя, когато се ядосаше, просто побесняваше. Притисна с всичка сила детето до себе си и почна да говори като обезумяла. Беше ужасно! И досега, като си спомня, тръпки ме побиват. А когато, отведоха детето и нея затвориха, тя полудя и след няколко дни умря. Хиляда долара чиста загуба, сър! И защо? Само защото не знаеха как да постъпят в такъв случай. Винаги е по-изгодно да се проявява хуманност, сър. Това от опит го зная. — При

тези думи търговецът на роби се облегна на стола, скръсти ръце и прие благодушен вид.

Очевидно този въпрос живо интересуваше Хейли. Той не дочака да чуе думата на мистър Шелби, който замислено белеше кората на един портокал, а с престорена скромност, потикнат от неудържимо желание да каже още няколко думи, заговори наново.

— Не е хубаво човек да се хвали, но аз казвам самата истина. Негрите, които предлагам на пазара, минават за най-добрата стока. Поне това много пъти са ми казвали. Моите негри винаги са охранени и, в добро състояние. При Мен мрат много по-малко, отколкото при другите. А това е, защото съм добър търговец. Всичко у мен почива на хуманност, сър!

Мистър Шелби не знаеше какво да отговори и само каза:

— Така ли?

— Често са се подигравали на моите разбирания и са ме убеждавали да се откажа от тях. Такива разбирания рядко се срещат и не се харесват, но аз твърдо се придържам о тях, сър. И мога да кажа, че са доста доходни. — И търговецът на роби се засмя на собственото си остроумие.

Това поясняване на принципа за хуманност беше толкова своеобразно и изненадващо, че мистър Шелби не можа да не се засмее заедно с Хейли. Насърчен от смеха на мистър Шелби, Хейли продължи.

— Чудна работа! Колкото и да се мъча, не мога да набия това в главите на другите! Например бившият ми съдружник Том Локър от Начез — той съвсем не беше глупав но за негрите бе същински дявол, — това беше неговият принцип. А всъщност не съм срещал по-добър човек от него. Такава беше неговата система, сър. Често му казвах: „Том, когато жените плачат, какъв смисъл има да ги ругаеш и да ги биеш с бич? Глупаво е и няма никаква полза от това. Остави ги — казвам, — остави ги да се наплачат. Това е естествено. Не можеш да промениш природата им; все трябва да избие в нещо. Освен това, Том — казвам, — това е много вредно за тях: разваляш стоката, а понякога и погрозняват — особено мулатките. Ти по-добре ги успокой с добро; малко хуманност върши много повече работа, отколкото твоите ругатни и побоища, и е по-изгодно — му казвам аз. — Вярвай ми!“ Но Том не можа да разбере тая работа! Толкова много стока ми похаби, че

трябваше да скъсам с него. А беше добър човек... И беше честен, разбира се, доколкото може в търговията.

— Смятате ли, че вашият начин на работа е по-добър от този на Том? — запита Мистър Шелби.

— Разбира се, сър. Така мисля. Старая се по възможност да действам по-внимателно при такива неприятни случаи. При продажбата на деца например пращам майката някъде, за да не се бърка: далече от очите — далече от сърцето, както знаете. А когато сделката е свършена и връщане няма — щат не щат, свикват с новото положение. Те не са бели хора, та да смятат, че ще живеят при жените и децата си. Негърът ако, разбира се, е правилно възпитан, не очаква такова нещо и понася всичко по-леко.

— В такъв случай смятам, че моите негри не са правилно възпитани — каза мистър Шелби.

— И аз така мисля. Вие в Кентъки много разглезвате негрите си. Правите го за добро, а всъщност това не е никакво добро. Сами разсъдете — негърът е роден да се влачи по света, да минава от ръка на ръка и не знаеш при кого ще попадне. Каква полза, че си се отнасял добре с него и си му създавал празни надежди? При нов господар теглото ще му се стори още по-непоносимо. Уверявам ви, че на плантациите, където другите негри работят със смях и песни, вашите негри ще се чувствуват много зле. Естествено, мистър Шелби, всеки счита за добър своя начин на действие; и аз мисля, че се отнасям с негрите си, както те заслужават.

— Хубаво е човек да бъде доволен от себе си — каза мистър Шелби, като повдигна леко рамене с известно неприятно чувство.

— Е — подхвана Хейли след кратко мълчание, през време на което и двамата чупеха орехи. — Какво решавате?

— Ще си помисля и ще поговоря с жена си — отговори Шелби. — А вие, Хейли, ако искате сделката да стане тихомълком, както вие предлагате, съветвам ви никому нищо да не разправяте. Разберат ли моите хора вашето намерение, бъдете уверен, че ще бъде много трудно да отведете когото и да било от тях.

— О, разбира се, разбира се! Но знайте, бих желал колкото се може по-скоро да приключим с този въпрос, защото не мога повече да чакам — каза Хейли, като стана и облече палтото си.

— Добре, елате между шест и седем часа тази вечер и ще ви дам окончателен отговор — каза мистър Шелби.

Търговецът на роби се поклони й излезе.

— С какво удоволствие бих го изритал надолу по стълбите — си каза Шелби, когато вратата се затвори зад Хейли. — Нахалник! Но той знае, че съм му в ръцете. Ако някога някой ми беше казал, че ще продам Том на един от тези отвратителни търговци на роби, щях да му отговоря: „Да не би слугата ми да е куче, та да постъпвам така с него...“ А сега няма друг изход. И детето на Елиза, и то... Знам, че ще имам неприятности с жена си за Хари; също и за Том... Така е, когато човек има дългове! Тоя тип отлично знае, че завися от него и ще използва случая.

Робите са може би най-добре третираны в щата Кентъки. Комуто се е случило да посети някои имения в този щат и види благодушните отношения на някои господари и господарки и искрената преданост на някои от робите, възможно е да повярва на разпространяваната легенда за патриархалните условия на живота в тези места и на други подобни приказки. Но тези отношения се помрачават от една зловеща сянка — сянката на закона. Докато според закона тези човешки същества, надарени както всички останали хора с туптящи сърца и със способност да чувствуват, са само вещи, принадлежащи на един или друг собственик, докато разорението, някакво нещастие, неуспех в сделката или смъртта на добрия господар може да ги обрече на мизерия и непосилен труд, дотогава в робството, дори и там, където съществува без жестокости, не ще намерите нито една хубава, нито една каквато и да било привлекателна черта.

Мистър Шелби беше от този тип хора, които често се срещат: добродушен, внимателен и снизходителен към окръжаващите го. Негрите му не можеха да се оплачат от тежък живот. Но напоследък Шелби играеше много на борсата, и то крайно безразсъдно. Затънал бе дълбоко в дългове. Голяма част от полиците му бяха попаднали в ръцете на Хейли. С това се обяснява предшествуваният разговор.

Когато влизаше в стаята, Елиза чу част от разговора и можа да разбере, че гостът е търговец на роби и че желае да купи някого от господаря й. На излизане тя искаше да остане до вратата, за да чуе какво още ще кажат, но господарката й я повика и тя трябваше бързо да се отдалечи.

Елиза беше почти уверена, че търговецът иска да купи нейното дете от мистър Шелби. Дали не се лъжеше! Сърцето ѝ биеше силно от възмущение и тя неволно така силно притисна детето към себе си, че то я погледна учудено.

— Елиза, мила, какво става с тебе днес? — попита мисис Шелби, когато Елиза разля каната с вода, бутна една масичка и накрая разсеяно подаде на господарката си нощница вместо копирената рокля, която тя искаше, от гардероба.

Елиза трепна.

— О, господарке! О, господарке! — каза тя, като повдигна към нея очи, но сълзи я задавиха. Тя се отпусна на един стол и избухна в ридания.

— Но, Елиза, мила, какво има! — извика мисис Шелби.

— О, господарке! Един търговец на роби разговаря с господаря, в столовата. Аз го чух.

— Е, глупаво дете, та какво от това?

— Госпожо, мислите ли, че господарят би могъл да продаде моя Хари? — И нещастната жена се отпусна наново върху стола и зариде още по-силно.

— Да продаде Хари? Глупости! Нима не знаеш, че господарят ти няма нищо общо с търговците на роби от Юг и че не би продал никого от своите роби, стига те да си гледат добре работата. Глупаво дете! Кому е дотрябвало да купи твоя Хари? Колко си наивна — мислиш, че всички само него гледат. Хайде! Успокой се! И ела да ме срещнеш, както ти показвах! Пък друг път да не подслушваш по вратите!

— Но, госпожо, нали вие никога няма да се съгласите, ако...

— Глупости! Разбира се, че няма. Какви са тези приказки! Все едно да продам някое от моите собствени деца. Наистина, Елиза, ти прекалено много си се възгордяла с твоя Хари. Не може човек да прекрачи вратата ни и ти да не помислиш, че той е дошъл, за да купи детето ти.

Успокоена от думите на господарката си, Елиза се залови бързо и сръчно да ѝ помага в обличането, като сама се смееше на подозренията си.

Мисис Шелби беше благородна жена, надарена с голям ум и сърце. Добротата и великодушието ѝ намираха опора в нейната религиозност и здрави принципи, които тя неотклонно следваше в

живота. Мистър Шелби, въпреки че не беше религиозен, уважаваше и ценеше твърдите принципи на жена си и дори изпитваше известно страхопочитание към нея. Той не ѝ пречеше да се грижи за слугите, да ги учи, да ги насочва към добро, ако и сам да не вземаше никакво участие. Той действително смяташе, че набожността и добродетелите на жена му стигат и за двамата.

След разговора с търговеца на роби мистър Шелби се измъчваше от неприятната мисъл как да съобщи на жена си за предстоящата сделка и как да отбие острите ѝ възражения и настойчиви молби, които той несъмнено щеше да срещне от нейна страна. Мисис Шелби не знаеше нищо за паричните затруднения на мъжа си. Тя разчиташе на неговата доброта и затова подозренията на Елиза ѝ се сториха съвсем невероятни. Тя дори съвсем забрави този разговор и почна да се приготвя да отиде на гости.

[1] Кентъки — най-северният от южните щати, където започва движението за освобождение на негрите от робство. ↑

[2] Квартерон — лице, което по дядо или баба е от негърски произход. ↑

ГЛАВА II

МАЙКА

Елиза от малка беше израснала под грижите на мисис Шелби. Тя я обичаше и отрупваше с внимание.

Който е бил в южните щати, сигурно е забелязал своеобразната изящност, мекотата на гласа и на обноските, с които кварталонките и мулатките често са надарени. Тези вродени качества у кварталонките понякога са съчетани с ослепителна красота и привлекателност.

Под покровителството на мисис Шелби, Елиза бе омъжена за един умен и способен млад мулат на име Джордж Харис, роб в съседното имение.

Този млад човек бе даден от господаря си под наем да работи в една фабрика за чували, където неговата находчивост и сръчност го издигнаха на първо място сред работниците. Въпреки че нямаше никакво образование, той сам изнамери и построи машина за чистене на коноп, което свидетелствуваше за изключителните му способности.

С приятната си външност и обноски Джордж бе станал любимец на цялата фабрика. Но тъй като според закона този даровит мулат беше не човек, а само вещ, изключителните му способности бяха във властта на неговия груб, умствено ограничен и жесток господар. Когато този „джентълмен“ научи за откритието, донесло голяма слава на роба му, той сам отиде във фабриката, за да види какво бе направила тази негова жива стока. Собственикът на предприятието го посрещна с радост и го поздрави, че притежава толкова способен роб.

Мистър Харис бе разведен из цялата фабрика. С повишен дух Джордж му показва своята машина, говори така свободно и изглеждаше толкова красив и мъжествен, че господарят му не можеше да не почувствува неговото превъзходство и собствената си малоценност. Как смее неговия роб да се разхожда свободно навсякъде, да прави изобретение и да говори с господарите като с равни! Трябва да се сложи край на това: да го вземе веднага обратно, да го върне при

лопатата и мотиката и тогава да видим дали ще продължава да си вири носа!

Голямо бе учудването на собственика на фабриката и на всички работници, когато мистър Харис ненадейно поиска да му се заплатят надниците на Джордж и заяви, че го взема обратно при себе си.

— Но, мистър Харис — започна да протестира собственикът, — това е толкова неочаквано за нас!

— Какво от това? Нима той не е мой роб?

— Ние сме готови да увеличим заплатата му, сър.

— Работата не е там, сър. Реших да не давам вече под наем работната си ръка.

— Но, сър, той просто е роден за тази работа...

— Може да е така. Трябва да кажа, че никога не е бил много годен за работата, която аз му давах да върши.

— Но помислете за машината, която той изнамери! — намеси се неразумно един от майсторите.

— Да, да! Машина за пестене на труда, нали? То се знае, че той ще измисли такова нещо! Негрите ги бива да си пестят труда. Всички са такива. Не, той ще се върне при мен.

Джордж стоеше като вцепенен и слушаше как се решава съдбата му по волята на човека, на когото беше невъзможно да се противи. Той скръсти ръце и прехапа устни, но цял вулкан от негодувание гореше в гърдите му и огнена лава напираше в жилите му. Дишането му стана тежко и големите му черни очи святкаха като живи въглени. Още миг и той щеше да избухне, ако добродушният фабрикант не беше го хванал за рамото. Той му каза тихо:

— Подчини се, Джордж. Върви с него. По-късно ще се опитаме да те върнем.

Това не избягна от погледа на тираничния господар. Той разбра за какво става дума, ако и да не чу шепота на собственика. У него се затвърди решението да не изпуска жертвата си.

Джордж бе върнат във фермата, където му дадоха най-черната работа. Той понасяше всичко безропотно, но огънят в очите му и мрачното му навъсено чело красноречиво говореха, че човек не може да бъде превърнат във вещ.

Джордж срещна през онези щастливи дни, когато още работеше във фабриката, Елиза и се ожени за нея. Той се ползуваше с

благоволението и доверието на собственика на предприятието и можеше свободно да се движи, където пожелае. Мисис Шелби, която имаше женската слабост към сватосване, одобри, напълно тази женитба, като се радваше, че свързва красивата си любимка с човек от нейната класа, който ѝ подхожда във всяко отношение. Сватбата стана в голямата приемна в дома на Шелби и господарката сама окичи с булчинско цвете красивите коси на младоженката и сама ѝ постави венчалното було, което едва ли можеше да бъде сложено на по-прелестна глава. На тържеството не липсваха нито бели ръкавици, нито вино и сладкиши, нито гости, които възхваляваха красотата на булката и благоволението и щедростта на нейната господарка.

През първите две години Елиза често виждаше мъжа си. Щастието им бе помрачено само от загубата на две невръстни деца, които Елиза страстно обичаше и толкова горчиво оплакваше, че мисис Шелби трябваше да се намеси. Тя кротко я укоряваше и с майчинска грижа се стараеше да обуздае буйната ѝ природа и да я насочи към религията.

Едва след раждането на Хари Елиза почна да си възвръща душевното спокойствие. Сърдечните ѝ рани заздравяха, нервите ѝ се успокоиха и с малкото същество до себе си тя се почувствува отново щастлива до момента, когато мъжът ѝ бе насила откъснат от фабриката и наново поставен под тежкия гнет на законния му господар.

Верен на думата си, фабрикантът посети мистър Харис две седмици след отвеждането на Джордж. Той се надяваше, че гневът му е преминал и опита всички възможни доводи да го склони да върне Джордж на предишната му работа.

— Няма смисъл да си хабите повече думите, сър — каза твърдоглавият господар. — Аз си зная работата.

— Нямам намерение да се меся във вашите работи, сър. Мислех само, че би било, във ваш интерес да го върнете във фабриката при условията, които ви предлагам.

— Много добре разбирам намеренията ви. Видях как си намигахте и шушукахте, когато дойдох да го взема от фабриката. Но вие не можете да ме надхитрите така лесно. Ние живеем в свободна страна, сър. Джордж ми принадлежи и аз мога да правя с него, каквото искам. Това е то!...

Така пропадна последната надежда на Джордж. Занапред го очакваше живот, пълен само с непосилен труд и мъки, утежнен още повече от ежедневните обиди и унижения, измисляни от злобния тиранин.

ГЛАВА III

СЪПРУГ И БАЩА

Мисис Шелби отиде на гости. Елиза остана на верандата и тъжно гледаше след отдалечаващата се карета. Неочаквано някой сложи ръка на рамото ѝ. Тя се обърна и щастлива усмивка озари прекрасните ѝ очи.

— Ти ли си, Джордж? Как ме уплаши! Много се радвам, че дойде. Господарката излезе и ще се върне чак довечера. Да отидем в стаята ми. Там ще можем спокойно да поговорим.

Тя го поведе към малката си спретната стая, от която се излизаше на верандата. Там обикновено седеше тя и шиеше, близко до своята господарка, за да може да чуе, ако я повика.

— Колко се радвам! Но защо не се усмихваш? Я погледни Хари колко е пораснал!

Момченцето се държеше здраво за полата на майка си и гледаше срамежливо баща си през спуснатите си къдрици.

— Не е ли красавец? — запита Елиза. Тя приглади дългите му къдри и го целуна.

— По-добре никога да не беше се раждал! — каза Джордж с горчивина. — По-добре и аз самият да не бях се раждал на този свят!

Учудена и изплашена, Елиза седна до мъжа си, облегна се на рамото му и избухна в плач.

— Недей, Елиза — каза той нежно. — Много ми е тежко, че ти причиних такава мъка. Горкото ми момиче. Много ми е тежко. О, по-добре никога да не ме бе срещала. Може би щеше да бъдеш щастлива.

— Джордж, Джордж! Как може да говориш така? Нещо страшно ли се е случило? Какво ни заплашва? Не бяхме ли досега ние с теб много щастливи?

— Да, бяхме щастливи, мила моя — каза Джордж. Той взе детето на коленете си, загледа се в прекрасните му тъмни очи и почна да милва дългите му къдри.

— Колко прилича на тебе, Елиза! А ти си най-красивата, най-добрата жена, която съм виждал. О, по-добре никога Да не бях те срещал!

— Но, Джордж, какво приказваш?

— Така е, Елиза. Какво друго ни очаква? Мъки, само мъки, Животът ми горчи като пелин. Просто изгарям от мъка. Аз съм един беден, нещастен, жалък роб, който ще завлече и тебе в пропастта. Какъв смисъл има да се учиш, да се стремиш към нещо — да бъдеш нещо? Какъв смисъл има да живееш? По-добре да умра!

— Мой мили Джордж, грехота е! Зная колко ти е мъчно, че загуби мястото си във фабриката, че имаш жесток господар. Но моля те, бъди търпелив, може би нещо...

— Търпелив? — прекъсна я Джордж. — Не бях ли търпелив? Казах ли дума, когато той дойде и без всякаква причина ме взе от фабриката, където всички бяха така добри с мене. Не му ли давах цялото си възнаграждение до последния цент, а всички казваха, че работя добре.

— Да, това е ужасно — каза Елиза. — Но все пак той е твой господар.

— Мой господар! А кой го е направил мой господар? Това не мога да разбера. Какви права има той над мен? И аз съм човек като него; дори по-добър. Разбирам и се справям с работата по-добре от него; чета по-добре от него, пиша по-добре от него — и всичко това дължа не на него, а на себе си, дори против неговата воля. Какво право има той да ме превръща в товарно животно. Взе ме от фабриката, от машините, от които няма и понятие, и ме кара да върша неща, които всяко животно може да върши. Той казва, че иска да ме унизи и оскърби и нарочно ми дава най-мръсната, трудна и позорна работа.

— О, Джордж, Джордж, ти ме плашиш. Никога не съм те чувала да говориш така. Боя се да не направя нещо ужасно. Разбирам те — много е тежко, но бъди въздържан, Джордж. Моля те, заради мене, заради Хари!

— Винаги съм бил въздържан и търпелив, но от ден на ден става все по-лошо и по-лошо. Никой човек от плът и кръв не може да издържа повече. Той не пропуска случай да ме измъчва и ругае. Мислех си: ще си върша работата добре, ще мълча и все ще ми остава свободно време за четене и учене. Но колкото повече работя, толкова

повече той ме товари с работа. Казва ми, че макар и да мълча, в мен се е вселил дяволът и той ще го извади на бял свят. Дяволът ще излезе скоро — но съм сигурен, че няма да му хареса.

— Боже мой! Какво да правим? — тъжно промълви Елиза.

— Вчера например — продължи Джордж — товарех камъни в една талига. Синът на господаря, младият мистър Том, се въртеше наоколо и започна да плющи с камшика толкова близо до коня, че животното се изплаши. Казах му много учтиво да престане, но той продължи. Повторно го помолих, а той се обърна и почна мен да удря. Хванах му ръката, той започна да вика, да рита и изтича при баща си; оплакал му се, че съм се бил с него. Бащата дойде разярен и се развика, че ще ми даде да разбере кой ми е господар. Върза ме за едно дърво, накърши пръчки и каза на сина си, че може да ме бие, докато се умори. И той го направи. Ще го накарам да си спомни за това някой ден!

Лицето на младия човек потъмня, в очите му блесна пламък, от който младата жена потрепери.

— Кой направи този човек мой господар? Ето това искам да знам? — каза той.

— А аз — каза Елиза тъжно — винаги съм мислила, че ако съм истинска християнка, трябва да се подчинявам на господаря и господарката си.

— Твоят случай е съвсем друг. Теб са те отгледали като собствено дете: хранили са те, обличали са те, грижили са се за тебе, учили са те и са ти дали добро възпитание. Ето защо могат да имат известни права върху теб. Но аз? Аз съм получавал само ритници, удари и ругатни или в най-добрия случай никой не се е интересувал за мене. Какво им дължа? Стократно съм заплатил, каквото са похарчили за мене. Не, няма повече да търпя, няма — извика Джордж и стисна свиреп юмруци.

Елиза трепереше и мълчеше. Тя никога не беше виждала мъжа си в такова състояние. И нейните схващания се огънаха като тръстика в бурята на тези чувства.

— Помниш ли Карло — продължи Джордж, — бедното малко кученце, което ти ми подари. То бе единствената ми утеха: спеше до мене, следваше ме навсякъде и така ме гледаше с умните си очи, сякаш разбираше моята мъка. Онзи ден, точно когато му давах остатъци от

храна, която бях намерил на боклука, мина господарят и се развика, че съм го хранел за негова сметка, на негов гръб и че той не можел да издържа и кучетата на негрите си. Заповяда ми да вържа камък на шията му и да го хвърля във вира.

— Джордж, но ти не направи това, нали?

— Аз ли? Не! Но той сам го направи. Господарят и синът му Том замеряха нещастното давецо се животно с камъни. Бедничкото, то ме гледаше толкова жално, като че се чудеше защо не му помагам. След това ме биха с камшик, загдето аз не съм го удавил. Нищо от това. Господарят ще се увери, че с камшик няма да ме укроти. Ще дойде и моето време, ако продължава така...

— Какво си намислил, Джордж? Не влизай в грях, моля те. Уповавай се на бога и той ще те спаси.

— Аз не съм християнин като тебе, Елиза. Сърцето ми е изпълнено с горчивина и не мога да се осланям на бога; защо позволява такива несправедливости.

— Не бива да губим вяра, Джордж. Господжата ми каза, че даже в най-тежките си дни трябва да вярваме, че бог прави всичко за наше добро.

— Лесно им е да говорят така тези които се излежават по канапетата и се возят в карети. НО нека да дойдат на мое място, ще заговорят по-другояче. Бих искал да бъда добър, но сърцето ми гори, не мога да се примиря. И ти на мое място не би могла — и ти няма да се примириш, като чуеш всичко. Ти още не знаеш всичко.

— Боже мой, какво има още?

— Ето какво. Напоследък господарят често ми повтаряше, че било безумие от негова страна, дето ми е позволил да взема жена от чужд чифлик, че той мразел мистър Шелби и цялото му семейство, защото били горди й се държали надменно с него. Казва още, че ти си ме направила горделив и затова нямало да ми позволява вече да идвам при тебе — трябвало да си взема жена от неговото имение и там да се установя. Отначало той само се караше и мърмореше, но вчера ми каза, че трябва да се ожения за Мина и да живея с нея в една от неговите колиби, а ако не се съглася, щял да ме продаде на Юг.

— Та нали си женен за мене и нали ни венча пасторът, тъй както венчава белите? — каза с простодушие Елиза.

— Не знаеш ли, че роб не може да се жени? Няма закон в нашата страна, който да ни закриля. Ако господарят пожелае, може да ни раздели. Ето защо ти казах, че щеше да е по-добре никога да не бях те срещал, никога да не бях се раждал. По-добре щеше да бъде и за двама ни, по-добре щеше да бъде и за нещастното ни дете никога да не бе виждало бял свят. Може би и него го чака такава участ.

— О, но моят господар е толкова добър!

— Да, но кой знае какво ще стане! Господарят може да умре и тогава може да продадат Хари бог знае на кого. Какво от това, че е красив и умен, и даровит? Казвам ти, Елиза, само болка ще ни причинят всички тези негови качества. Именно заради тях не биха ни го оставили.

Тези думи жегнаха Елиза право в сърцето. Пред погледа ѝ се изправи образът на търговеца на роби. Тя побледня и едва поемаше дъх, като че някой беше ѝ нанесъл смъртен удар. Погледна тревожно към верандата, където детето, отегчено от сериозния разговор на родителите си, бе отишло да играе. То победоносно галопираше нагоре-надолу, яхнало бастуна на мистър Шелби. Елиза се поколеба дали да каже на мъжа си за своите опасения, но се спря. „Не, не — размисли тя. — И без това му е много тежко. Няма да му кажа. А освен това не е вярно. Господарката никога не ме е лъгала...“

— Елиза, скъпа моя — каза тъжно мъжът ѝ. — Бъди твърда. Сбогом... Аз заминавам.

— Заминаваш ли, Джордж? Къде?

— В Канада — каза той и се изправи. — Оттам ще те откупя. Това е единствената надежда, която ни остава. Твоят господар е добър и няма да ми откаже да те продаде. Ще купя тебе и детето. Господ ще ми помогне и ще ви откупя.

— Това е ужасно. Ами ако те хванат?

— Няма да ме хванат, Елиза. Жив няма да се дам. Ще умра или ще бъда свободен.

— Нима ще посегнеш на живота си?

— Не ще бъде нужно. Те сами ще се погрижат за това, защото няма да им позволя жив да ме продадат на Юг.

— О, Джордж, пази се заради мене. Не влизай в грях. Не убивай никого: нито себе си. Изкушението е голямо, много голямо, но не се

поддавай. Да, ти трябва да избягаш, но бъди предпазлив, благоразумен. Моли се на бога да ти помогне.

— Ето какъв е моят план, Елиза. На господаря му хрумна да ме изпрати да занеса писмо на мистър Симс, който живее на една миля оттук. Пътят ми минава покрай вас и струва ми се, той нарочно ме праща, защото знае, че ще се отбия при теб и ще ти разкажа всичко. С това той иска да ядоса „племето Шелби“, както той се изразява. Аз ще се върна в къщи напълно примирен — разбираш, нали? — като че ли всичко вече е свършено. Но аз съм подготвил бягството си. Намерил съм и хората, които ще ми помогнат. След около седмица ще бъда между изчезналите... А сега, сбогом — каза Джордж, като стисна ръцете на Елиза и впи поглед в очите ѝ.

Двамата стояха безмълвни. След това — последни думи, ридания, горчиви сълзи. Така се прощават хора, за които почти няма надежда, че ще се видят отново. Двамата съпрузи се разделиха.

ГЛАВА IV

ВЕЧЕР В КОЛИБАТА НА ЧИЧО ТОМ

Колибата на чичо Том беше малка дървена постройка, близо до „къщата“, както негрите наричаха господарския дом. Пред колибата имаше спретната градинка, където лете грижливи ръце отглеждаха ягоди, малини и разни други плодове и зеленчуци. Цялата предна част беше покрита с големи яркочервени бегонии и пълзящи рози, които така се преплитаха помежду си, че почти напълно закриваха грубите греди. Прекрасни петунии, ружи и невен се садяха всяко лято в градината и тяхната прелест изпълваше с голяма радост и гордост леля Клоу.

А сега да влезем в колибата. В господарския дом вечерята бе вече свършила и леля Клоу, която в качеството си на главна готвачка бе ръководила приготвянето на вечерята, предостави на помощничките си в кухнята да раздигат трапезата и да измият съдовете. Тя се прибра в уютния си дом, за да приготви вечеря на своя „старец“. Можете следователно да бъдете сигурни, че виждате самата нея край огнището да наблюдава напрегнато това, което се пържи в тигана. От време на време тя с видима загриженост повдига капака на тенджерата, от която излиза пара и загатва безсъмнено за нещо вкусно. Лицето на леля Клоу е обло и черно и така лъщи, като че е намазано с белтък — също както чайните бисквити, които тя често прави. Под пъстрото и колосано боне пълното ѝ лице сияе от задоволство. Но трябва да признаем, че това задоволство се примесва с известно самодоволство, което подобава на жена, всеобщо призната за най-добра готвачка в целия този край.

Тя наистина бе готвачка по призвание. Това ѝ беше в кръвта. Всяко пиле, всяка пуйка или патица в задния двор трепваха, щом като я видеха да се приближава, защото предчувстваха близкия си край. А леля Клоу наистина беше погълната до такава степен от мисли върху всевъзможните начини на пържене, печене и варене, че не можеше да не навява ужас на всяка жива птица, склонна да размишлява. Нейните произведения от царевично брашно — всякакви видове баници,

пирожки, бюречета и безброй още други — бяха неразрешима загадка за по-неопитните ѝ колеги. Тя тресеше от смях пълните си бедра, когато със заслужена гордост разказваше за безплодните опити на другите готвачки да достигнат до висотата на нейното изкуство.

Гостите, които идваха в господарската къща, и приготовленията за официални обеда и вечери, развиждаха цялата енергия на леля Клоу. Нищо не я радваше толкова много, колкото вида на куп куфари, стоварени на верандата, защото те предвещаваха нови усилия и нова слава.

Ето точно сега леля Клоу надзърта в тенджерата. Да я оставим на нейното приятно занимание, докато довършим описанието на цялата колиба.

В единия ъгъл на стаята имаше креват, грижливо подреден със снежнобяла покривка, а край него беше постлан голям хубав килим, който по безспорен начин доказваше, че леля Клоу не е на последните стъпала на живота. И леглото, и килимът, и целият ъгъл показваха, че на тях се гледа с особена почит и те — доколкото е възможно — бяха опазени от нашествията и пакостите на младите палавници. Всъщност този ъгъл беше гостната на колибата. В другия ъгъл имаше креват с много по-скромна външност — очевидно предназначен за спане. Стената над огнището беше украсена с няколко многоцветни литографии със сюжети от светото писание и с портрета на генерал Вашингтон, нарисуван и оцветен по такъв начин, че този герой много би се учудил, ако някога му се случеше да се види в този вид.

На груба скамейка в ъгъла две къдрокоси момчета с блестящи тъмни очи и пълни лъскави бузки наблюдаваха първите стъпки на едно малко момиченце, което, както бива обикновено, се изправяше за малко на крачетата си, опитваше се за момент да запази равновесие и след това се търкулваше на пода. Всяко негово падане се посрещаше с възторжени викове като нещо наистина забележително.

Пред огнището имаше маса с разкривени, ревматични крака, постлана с покривка, върху която се мъдреха цветни чаши, чинийки и други принадлежности; това показваше, че наближава време за вечеря. Пред тази маса беше седнал чичо Том — най-добрият работник на мистър Шелби. Тъй като той ще бъде героят на тази книга, трябва да го обрисуваме най-подробно. Чичо Том беше човек със здраво телосложение — едър и широкоплещест. Облото му черно и лъскаво

лице бе озарено от умни, честни очи, в които се четеше доброта и благодушие. От цялата му външност лъхаше достойнство, което внушаваше уважение въпреки неговата скромност, доверчивост и простота.

В този момент той беше съсредоточил цялото си внимание върху плочата, на която бавно и внимателно се опитваше да пише букви. Наблюдаваше го младият господар, мистър Джордж, будно и жизнерадостно тринадесетгодишно момче, което явно съзнаваше важността на положението си като учител.

— Не така, чичо Том, не така — бързо каза той, като видя, че чичо Том старателно пише опашката на буквата „д“ наопаки.

— Така се получава буквата „б“.

— Боже мой, нима това съм написал? — каза чичо Том, като гледаше с почит и възхищение как младият учител, за да му покаже, с един замах написа безброй много пъти буквите „д“ и „б“. След това той наново взе калема с големите си груби пръсти и търпеливо продължи да пише.

— Колко им е лесно на белите! За всичко ги бива — каза леля Клоу, като спря за момент да маже тигана с набучено на вилицата парче сланина. Тя с гордост гледаше младия господар. — Как пише и как чете! А вечер идва при нас да ни учи. Да се не начудиш!

— Умирам от глад, лельо Клоу. Още ли не е готова тортата? — попита Джордж.

— Почти е готова, мистър Джордж — каза леля Клоу, като отвори фурната и надникна в нея. — Зачервява се чудесно. Хубава кафява коричка. За това ме бива... Оня ден госпожата поръчала на Сали да направи торта, за да се научела. „О, моля ви се, госпожо — казвам, — как може! Наистина не мога да гледам как се хабят хубавите продукти! Тортата се вдигнала само от едната страна. Няма никакъв вид! Прилича на обувката ми! Бива ли така?“.

Като изрази по този начин презрението си към неопитността на Сали, леля Клоу сръчно отвори вратата на фурната и показва тържествено хубаво опечената торта, с която никой голям градски сладкар не би се посрамил. Тортата явно беше най-интересното във вечерята. Сега леля Клоу сериозно се залови да приготви останалото.

— Хей, Моз, Пит! Махайте се оттам, чернокожи такива. Поли, душичке, ела насам. Сега мама ще даде на бебето да хапне. Мистър

Джордж, раздигнете книгите си и седнете до моя старик. Нося ви наденичките и ей сега ще ви напълня чиниите с пирожки...

— Викаха ме да вечерям у дома — каза Джордж, — но аз не съм вчерашен, та да не знам къде да ида, нали, леля Клоу?

— Разбира се, разбира се, моето момче — каза леля Клоу, като му напълни чинията с топли пирожки. — Вие знаете, че леля ви Клоу ще запази най-хубавото за вас. Знаете си работата. Хайде почвайте. — При тези думи леля Клоу побутна закачливо Джордж с лакът и бързо се върна пак към огнището.

— А сега тортата! — каза Джордж, когато дейността на тигана бе поутихнала, и размаха големия нож над това съвършено произведение на кулинарното изкуство.

— Боже опази, мистър Джордж! — ужасена извика леля Клоу, като го хвана за ръката. — Реже ли се торта с такъв голям нож! Да я смачкате, да спадне веднага, както хубаво е бухнала! Ще ви дам едно тънко остро ножче, което пазя само за това. Ето, виждате ли? Парчетата се отделят леки като перце. А сега яжте. Такова нещо не сте яли никъде другаде.

— А Том Линкън разправя — заговори Джордж с пълна уста, — че тяхната Джина е по-добра готвачка от тебе.

— Какво ли пък са тези Линкъновци... — презрително каза леля Клоу. — Искам да кажа, като ги сравня с нашите. Те са, си почтени обикновени хора, но нямат и понятие какво значи изтънченост. Сравнете мистър Линкън с мистър Шелби... Боже господи! А мисис Линкън? Може ли тя така изящно да влиза в стаята и така прекрасно да се движи като моята господарка — като че ли не докосва земята? Не, не. Не ми говорете за тези Линкънови!...

— И леля Клоу поклати глава, твърдо убедена, че и тя познава хората.

— Да, но ти сама си казвала, че Джина е доста добра готвачка — възрази Джордж.

— Това е вярно — отвърна леля Клоу. — Мога и сега да го повторя. Прости, обикновени неща Джина умее да готви: царевични питки да изпече, хляб да омеси. Палачинките ѝ не са кой знае колко хубави, но се ядват. Но като се дойде до по-сложните неща, боже мой, какво може тя? Че точи, точи, но какви кори? Може ли да омеси такова тесто, че да се топи в устата и да бъде леко като пух? На сватбата на

мис Мери отидох у тях и Джина ми показа сватбените торти. Ние сме добри приятелки с Джина, нали знаете, и аз нищо не ѝ казах. Но наистина, мистър Джордж, нямаше да мигна цяла седмица, ако аз бях направила такива торти. Та това въобще не бяха торти!

— Сигурно Джина ги е смятала за хубави — каза Джордж.

— Разбира се. Горката! Затова ми ги и показваше, за да се похвали. Тя просто не знае какво е хубава торта. Боже мой, та; такива са ѝ господарите! Какво може човек да очаква от нея? Нима тя е виновна? Ах, мистър Джордж, вие не знаете предимството на вашето семейство и на вашето възпитание.

Леля Клоу въздъхна и развълнувана завъртя очи.

— Бъди сигурна, лельо Клоу, че зная предимството на семейството си по отношение на тортите и пудингите. Попитай Том Линкън как само му се надувам всеки път, когато го срещна.

Леля Клоу се отпусна на стола и се заля от смях на шегата на младия господар. Тя се смееше толкова много, че сълзи потекоха по черните ѝ лъскави бузи. От време на време тя потупваше закачливо момчето и весело го смушкваше. Казваше, че не може повече, че той ще я умори, че чисто и просто ще пукне от смях и продължаваше да се смее все повече и по-високо, докато Джордж действително започна да мисли, че неговото остроумие става опасно и че занапред ще трябва да внимава, когато реши да се шегува.

— Така значи му казахте на Том! Какво ли не им хрумва на тези млади хора! И вие се надувахте пред Том? Мистър Джордж, можете да накарате човек да умре от смях.

— Да — рече Джордж, — казах му: „Том, ти трябва да опиташ тортите на леля Клоу. Да видиш какво се казва торта.“

— Наистина жалко, че Том не ги е опитвал — каза леля Клоу, чието добро сърце се трогна при мисълта за нещастната участ на Том Линкън. — Трябва някога да го поканите на обяд, мистър Джордж — добави тя. — Ще бъде много мило от ваша страна.

— Да, смятам да го поканя някой ден през идната седмица — каза Джордж. — А ти, лельо Клоу, гледай да го накараш да се ококори. Така ще го нахраним, че да не помисли за ядене цяла седмица.

— Да, да, разбира се — зарадва се леля Клоу. — Не ще се посрамя. Божичко, като си помисля какви обеда сме давали. Помниш ли какъв прекрасен пилешки волован бях приготвила, когато генерал

Нокс беше поканен на обяд. Малко остана да се скарам с господарката тогава. Не знам какво става с тези госпожи понякога. Точно когато човек има много важна, отговорна работа и целият е погълнат от нея, ще почнат да ти се бъркат. И господарката, и тя: „Направи това така, направи това иначе“. Накрая не можах да се сдържа: „Госпожо — казах ѝ, — вижте хубавите си бели ръце с дълги пръсти. Пръстените блестят по тях като росата по моите бели лилии. И вижте моите черни лапи. Е, как мислите? Кого господ е създал, за да пече воловани, и го е създал за гостната?...“ Ето какво се осмелих да ѝ кажа, мистър Джордж.

— А какво ти отговори мама?

— Какво ли? Весело пламъче блесна в очите ѝ — нейните големи, хубави очи — и ми каза: „Добре, лельо Клоу, струва ми се, че ти имаш право.“ И се прибра в гостната. Тя трябваше да ме пребие за моята дързост. Но такава съм си. Не мога да работя, когато госпожата е в кухнята.

— Тогава ти пригответи чудесен обяд. Помня, че всички останаха много доволни — каза Джордж.

— Нали? А мислите ли, че не стоях зад вратата на столовата, и мислите ли, че не видях как генералът на три пъти подаде чинията си да му сипят още от малиновия сладкиш. Той каза: „Имате необикновен готвач, мисис Шелби“. Божичко, щях да се пръсна. Честна дума!... А генералът разбира от хубава кухня — с гордост каза леля Клоу — Прекрасен човек е този генерал! Неговото семейство е едно от най-първите в Стара Вирджиния^[1]. Виждате ли, мистър Джордж, в готвенето има тънкости, които не всеки разбира. Но генералът ги разбира не по-зле от мене. Това пролича от думите му. Да, той разбира тези неща.

Джордж беше вече толкова сит, че никое момче в това състояние не би могло да сложи хапка повече в устата си. Едва сега той можа да забележи двете къдрави глави и святкащи очи, които жадно наблюдаваха от отсрещния ъгъл всичко, което ставаше на масата.

— Хей, Моз, Пит, на! — извика Джордж, като отчупи и им подаде порядъчно големи парчета от тортата. — И вие искате, нали? Хайде, лельо Клоу, изпържи и на тях пирожки.

Джордж и чичо Том се настаниха в уютния ъгъл край огнището, а леля Клоу, след като изпържи още цял куп пирожки, взе бебето на колене и започна да пълни ту неговата, ту своята уста. Тя даде

полагаемото, се на Моз и Пит, които, изглежда, предпочитаха да ядат под масата, където се боричкаха и от време на време подръпваха бебето за крачетата.

— Махайте се оттука — викаше майка им и ги подритваше, когато борбата под масата ставаше много буйна. — Не можете ли да се държите прилично. Бели хора са ни дошли на гости. Спрете, ви казвам! Мирувайте, че ще ви дам да се разберете, щом мистър Джордж си отиде.

Трудно бе да се каже какво означава тази страшна закана. Но очевидно ужасната ѝ неопределеност не направи никакво впечатление на малките немирници.

— Ех, как непрестанно им се лудува! — каза чичо Том. — Не могат да се държат прилично.

При тези думи момчетата се измъкнаха изпод масата и с изпоцапани от петмез лица и ръце се нахвърлиха да целуват сестричето си.

— Махайте се оттук ви казвам — извика майката и избута с ръка къдравите им глави. — Ако продължавате. Ще залепнете така, че няма да може да се отлепите. Вървете на кладенеца да се измиете.

Тя придружи думите си с по една твърде звучна плесница. Но това предизвика нов изблик на смях и момчетата се втурнаха с радостни писъци към двора.

— Виждали ли сте някога такива немирници? — самодоволно попита леля Клоу. Тя измъкна една вехта кърпа за лице, която пазеше за такива случаи, накваси я с вода от пукнатия чайник и започна да изтрива петмеза от лицето и ръцете на бебето.

Като го изми така, че то цялото светна, тя го сложи на коленете на чичо Том и се зае да разтребва масата. Детето взе веднага да дърпа чичо Том за носа; да го дращи по лицето, а най-голямото му удоволствие бе да мушка пълните си ръчички в къдравите му коси.

— Каква палавница! — каза чичо Том, като повдигна детето, за да може да го види по-добре. След това се изправи, сложи детето на широкото си рамо и почна да играе и подскача с него из стаята. Джордж замахваше с кърпичката си по нея, а Моз и Пит, които се бяха вече върнали, тичаха след тях и ревяха като мечки, докато леля Клоу заяви, че от тази олелия „ще остане без глава“. Но тъй като според собствените ѝ думи тази „операция“ я заплашваше ежедневно, никой

не обърна внимание на оплакването ѝ и веселбата продължи, докато всички се наскачаха и навикаха до насита.

— Е, най-после дойдохте на себе си — каза леля Клоу, като приготвяше за спане грубото сгъваемо легло. — Моз, Пит! Хайде, лягайте си...

Докато в колибата на работника се веселяха, в господарската къща се разиграваше съвсем друга сцена.

Търговецът на роби и мистър Шелби седяха в познатата ни столова пред маса, отрупана с книжа, пера и мастилница.

Мистър Шелби броеше пачки банкноти и една след друга ги предаваше на търговеца, който също ги преброяваше.

— Всичко е наред — каза търговецът. — Остава само да подпишете.

Мистър Шелби взе бързо актовете за продажба, подписа ги и ги бутна към търговеца заедно с парите. Личеше, че той иска по-скоро да се приключи тази неприятна работа. Хейли извади от изтърканата си чанта някакъв пергаментов документ, хвърли поглед върху него и го подаде на мистър Шелби, който го взе, като едва прикриваше нетърпението си.

— Е, свършихме вече — каза търговецът и стана.

— Да, свърши се — каза мистър Шелби замислено. Той въздъхна дълбоко и повтори: — Свърши се.

— Вие, струва ми се, не изглежда да сте много доволен от нашата сделка? — забеляза търговецът.

— Хейли — каза мистър Шелби, — вярвам, няма да забравите обещанието си: дадохте ми честна дума, че няма да продадете Том, без да проверите в какви ръце ще попадне.

— Но вие сам току-що направихте това, сър — каза търговецът.

— Много добре знаете, че обстоятелствата ме принудиха да сторя това — високомерно отвърна мистър Шелби.

— Та те и мене могат да принудят — каза търговецът. — Все пак ще направя всичко възможно да намеря за Том добро местенце. А колкото до моето отношение към него — не бива никак да се безпокоите. Ако има нещо, за което да съм благодарен на господата, то е, че никога не съм жесток.

Мистър Шелби вече знаеше какви са хуманните принципи на този човек и тези уверения не можеха много да го обнадеждат, но в

случая те бяха единственото, което можеше да успокои съвестта му. Той мълчаливо изпрати търговеца на роби и щом остана сам, замислено запуши пура.

[\[1\]](#) Щат в Северна Америка. ↑

ГЛАВА V

В КОЯТО СЕ ПОКАЗВА КАКВО ЧУВСТВУВА ЖИВАТА СТОКА, КОГАТО СМЕНЯ СВОЯ ГОСПОДАР

Мистър и мисис Шелби се бяха оттеглили в спалнята. Потънал в голямо удобно кресло, мистър Шелби преглеждаше следобедната поща, а жена му седеше пред огледалото и разчесваше сложната прическа от плитки и къдри, която Елиза бе направила. Тя беше забелязала бледото лице и хлътналите очи на Елиза и бе я освободила за тази вечер, като ѝ поръча да си легне. Несвикнала да си разплита косата сама, тя естествено си припомни разговора с младата прислужница. Мисис Шелби се обърна към мъжа си и небрежно го запита:

— Забравих да те попитам, Артър, кой беше този недодялан човек, когото домъкна днес на обед?

— Казва се Хейли — неловко отвърна Шелби и се размърда неспокойно в креслото си, без да вдигне очи от писмото, което четеше.

— Хейли? Кой е той и какво може да дири тук?

— Нищо. С него бях сключил една сделка последния път, когато бях в Начез.

— И затова ли той си позволява да идва в къщи на обед и да се чувства като у дома си?

— Не, аз го поканих. Имах да уреждам някои сметки с него.

— Той търговец на роби ли е? — запита мисис Шелби, която долови известно смущение в държанието на мъжа си.

— Откъде ти дойде това на ума, мила моя — каза Шелби, като я погледна.

— Така само. Просто си спомних, че Елиза дойде днес следобед при мене разстроена и потънала в сълзи и ми каза, че си разговарял с

някакъв си търговец на роби. Тя чула как той ти предлагал да купи нейното дете. Смешна работа...

— А, чула ли? — каза мистър Шелби, като наново впи очи в писмото, без да забележи, че го държи наопаки. „Рано или късно ще трябва да й кажа — помисли си той, — по-добре още сега.“

— Аз казах на Елиза, че страховете й са напразни — настоя мисис Шелби, като продължаваше да реши косите си — и че ти никога не си имал работа с подобни хора. Разбира се, аз знам, че ти никога не би продал някой от нашите роби, а още по-малко на такъв човек.

— Да, Емилия — каза мъжът й, — и аз винаги така съм мислил. Но истината е, че работите ми са в такова състояние, че ще трябва да продам някои от нашите роби. — — На тази твар? Невъзможно. Ти се шегуващ.

— За съжаление говоря истината — каза мистър Шелби. — Съгласих се да продам Том.

— Какво? Нашия Том? Този добър, верен човек, който ти служи предано от дете? О, Артър, та нали ти му обеща да го освободиш. И ти, и аз стотици пъти сме му говорили за това. О, сега вече всичко мога да повярвам. Мога да допусна дори, че ти би могъл да продадеш малкия Хари, единственото дете на бедната Елиза.

Думите на мисис Шелби бяха пропити с мъка и негодувание.

— Е, добре, Емилия, щом искаш да знаеш всичко, трябва да ти призная, че и това е истина. Съгласих се да продам и Хари заедно с Том. Но не разбирам защо ме считаш за чудовище, когато правя това, което всички други хора правят ежедневно.

— Но защо реши да продадеш именно тях? Ако въобще трябва да продадеш някого, защо избра тях двамата, а не други?

— Защото за тях дават най-висока цена. Затова. Бих могъл да продам други, ако предпочиташ. За Елиза например търговецът предлагаше много висока цена.

— Мерзавец! — гневно извика мисис Шелби.

— Аз не му позволих дори да говори за това, защото знам колко много обичаш Елиза. Повярвай ми, направих, каквото бе възможно.

— Прости ми — каза мисис Шелби, като се овладя. — Не можах да се въздържа. То бе толкова неочаквано за мен. Но ти ще ми позволиш да се застъпя за тези нещастни същества, нали? Том ти е

толкова верен и е толкова благороден, въпреки че е черен. Уверена съм, че ако се наложи, той би дал дори живота си за теб.

— Да, зная, но няма смисъл да говорим Повече за това. Вече нищо не може да се направи.

— Защо да не направим известна парична жертва? Лично аз съм готова да понеса своя дял от лишения. О, Артър, аз винаги съм се старала, старала съм се като християнка да изпълня дълга си към тези нещастни простодушни създания, които всецяло зависят от нас: грижех се за тях, учех ги, възпитавах ги. Толкова години поред споделям техните радости и скърби. Помисли само как бих могла да ги погледна в очите, ако заради някаква жалка печалба се разделим с бедния Том, този предан, прекрасен човек, който така сляпо вярва в нас, и го откъснем от всичко, което ние самите сме го научили да обича и цени. Учила съм ги да бъдат добри съпрузи, бащи, майки, — учила съм децата да почитат родителите си. И как мога сега да понеса това открито признание, че ние ценим парите повече от всякакъв дълг, всякакви семейни връзки, колкото и свети да са те. А Елиза! Колко често сме говорили за нейното дете и как да го възпитава. Учила съм я да бъде добра майка, а сега... Какво да й кажа, ако й отнемем Хари и го продадем на този безпринципен човек, лишен от всякакъв морал, само за да спестим малко пари? Как ще ми вярва тя в бъдеще?

— Много ми е тежко, че си толкова огорчена, Емилия. Наистина много ми е тежко. Уважавам твоите чувства, въпреки че не ги споделям напълно. Но искрено ти казвам: нищо не може вече да се направи. Аз не можах да постъпя другояче. Не исках да те тревожа, Емилия, но това е истината — трябваше да продам или тях двамата, или всичко; нямаше друг изход. В ръцете на Хейли бе попаднала моя полица, гарантирана с имота ни, н ако не бях си разчистил сметките с него, всичко щеше да отиде. Отлагах плащането, събрах всичките си пари, сключих заеми навсякъде, където ми бе възможно, едва ли, не отидох да прося, но само с Том и Хари можа да се допълни сумата. Хейли хареса Хари и се съгласи да уреди сметката само при условие че му дам и детето. Бях в ръцете му и трябваше да се съглася. На теб ти е толкова мъчно, че продаваме Том и Хари, а по-добре ли щеше да бъде, ако трябваше да продадем всичко, каквото имаме.

Мисис Шелби беше потресена, После се обърна към тоалетната си маса, подпря главата си с ръце и от гърдите ѝ се изтръгна стон:

— Проклятие божие виси над робството; проклятие за робите, проклятие и за господарите! И аз безумната мислех, че ще мога да изправа това ужасно зло! Голям грях е да имаш роби при нашите закони. Винаги съм чувствувала това, винаги съм мислила така още от дете, но си въобразявах, че ще мога да дам на робството друг облик. Мислех, че чрез доброта, грижи и образование ще мога да направя моите негри по-щастливи, отколкото ако бяха свободни. Не е ли това безумие?

— Емилия, ти си била истинска аболиционистка^[1].

— Аболиционистка! Ако те, аболиционистите, знаеха за робството това, което аз знам, те биха могли много повече да говорят. Няма нужда ние да се учим от тях. — Ти знаеш, че всякога съм считала робството за голяма неправда и никога не съм искала да имаме роби.

— Значи ти не споделяш мнението на някои мъдри и благочестиви хора — каза мистър Шелби. — Спомняш си, нали, проповедта на пастора, която чухме миналата неделя.

— Не искам да слушам такива проповеди. Не искам и този пастор да говори повече в нашата църква. Пасторите не могат да премахнат това зло, както и ние не можем да го премахнем. Но да го оправдават! Това не мога да разбера. Това е против здравия разум. Мисля че и на тебе не ти хареса тая проповед.

— Не — каза мистър Шелби, — мисля, че божии служители понякога отиват по-далече, отколкото ние, бедните грешници, бихме се осмелили. Ние, миряните, сме принудени да си затваряме очите пред много неща, а на други да гледаме през пръсти, но в никой случай не можем да одобрим, когато една жена или един свещеник отиват по-далече от нас и грубо нарушават принципите на морала и на благоприличието. Но, мила моя, вярвам, че ти вече разбра, че не можех да постъпя по друг начин и че по-добър изход от това положение не можеше да се намери.

— О, да, да — каза мисис Шелби разсеяно, като опипваше златния си часовник. — Аз нямам големи скъпоценности — добави тя замислено. — Но този часовник не може ли да помогне в случая? Навремето, когато бе купен, той струваше доста пари. Да можех да спася поне детето на Елиза! Бих пожертвувала всичко, което имам...

— Мъчно ми е, много ми е мъчно, Емилия; това толкова много те засегна — каза мистър Шелби, — но вече нищо не може да се направи.

Сделката е сключена, документите за продажба са вече подписани и се намират в ръцете на Хейли. Ти трябва да си благодарна, че всичко се свърши сравнително добре. Ако познаваше Хейли така, както аз го познавам, щеше да разбереш, че се намираме пред края на пропастта.

— Та толкова ли е жесток?

— Не, не бих го нарекъл жесток. Но той е безчувствен човек: интересуват го само сделките и печалбите — студен, безмилостен, неумолим като самата смърт. За пари би продал родната си майка... При това без да й желае злото.

— И този мерзавец е собственик на добрия ни Том и на детето на Елиза!

— Да, мила моя, и аз не мога да се помирят с тази мисъл, и на мен ми е мъчно. Хейли бърза и иска още утре да ги вземе. Ще поръчам рано да ми оседлят коня и ще се махна оттук. Срам ме е да погледна Том в очите. И ти също замини нанякъде и вземи със себе си Елиза. Нека всичко се свърши в нейно отсъствие.

— Не, не — извика мисис Шелби. — В никой случай няма да стана съучастница, няма да помогна в извършването на тази жестокост. Ще отида да видя бедния Том. Дано бог му помогне в нещастиято. Нека поне видят, че тяхната господарка им съчувствува и скърби заедно с тях. А за Елиза не смея дори да помисля! Господи, прости ни. С какво сме заслужили тази голяма беда!...

Мистър и мисис Шелби съвсем не подозираха, че някой друг слуша техния разговор.

От коридора се влизаше в малка стаичка, която бе свързана със спалнята на господарите. Когато мисис Шелби изпрати Елиза да си легне, в трескавия и разгорещен мозък на кварталонката проблесна мисълта за тази стаичка. Тя се скри там, прилепи ухо до вратата и не изпусна нито дума от разговора.

Когато гласовете на господарите замлъкнаха, Елиза се изправи и крадешком напусна стаичката. Бледа, разтреперана, със суров израз на лицето и със стиснати устни, тя съвсем не приличаше на предишната нежна и плаха жена. Тя мина предпазливо по коридора, спря се за миг пред вратата на мисис Шелби и тихо се вмъкна в стаята си.

Нейната тиха и уютна стая се намираше на същия етаж, в който беше спалнята на нейната господарка. Тук пред слънчевия прозорец тя често седеше с ръкоделието си и пееше. На малката етажерка бяха

наредени книгите ѝ и разни малки украшения — подаръци за коледни празници, а в гардероба и скрина бяха скътани скромните ѝ дрехи. С една дума, това бе нейният дом, в който тя би живяла щастливо... А там на леглото спеше нейното дете. Дългите му къдрици падаха небрежно около невинното му лице, розовите му устни бяха полуотворени, малките му пълни ръчички бяха извадени над покривката и усмивка като слънчев лъч озаряваше цялото му личице.

— Бедното ми дете, бедната ми рожба — прошепна Елиза. — Тебе са те продали!... Но майка ти ще те спаси...

Нито една сълза не падна върху възглавницата. В такива тежки минути сърцето не дава на сълзите да бликнат. От него капе само кръв, много кръв, но то мълчи... Елиза взе къс хартия и молив и набързо написа:

„О, госпожо, мила госпожо, не ме укорявайте, не мислете, че съм неблагодарна. Чух всичко, което си казахте с господаря тази вечер. Ще се опитам да спася детето си. Вие няма да ме осъдите! Господ да ви благослови и възнагради за всичките ви добрини!“

Тя бързо сгъна писмото и го надписа. След това отиде до скрина, сви малък вързоп с дрешки на сина си и здраво го притегна с кърпата си около кръста. И толкова силна е майчината любов, че дори в този страшен час Елиза не забрави да сложи във вързopa някои от любимите играчки на детето. Но тя остави пъстрия папагал, за да има с какво да го залиса, когато се събуди. Не беше лесно да се събуди малкият сънливко, но най-после тя успя. Той отвори очи, седна на кревата и се заигра с папагала, докато майка му си слагаше шапката и шала.

— Мамо, къде отиваш? — запита той, когато Елиза се приближи до креватчето му с малкото палтенце и шапчица в ръце.

Тя се наведе над него и детето веднага разбра по разтревожения ѝ поглед, че става нещо необикновено.

— Шт! Хари! — прошепна Елиза. — Не бива да говориш високо, че ще ни чуят. Един лош човек искаше да вземе малкия Хари и да го отнесе в тъмното. Но мама няма да даде своето момче. Тя сега ще му сложи палтото и шапката и ще избяга с него надалече. Така че лошият човек няма да го вземе.

Докато приказваше, Елиза облече детето, взе го на ръце, каза му отново да мълчи, отвори вратата към верандата и безшумно се

промъкна навън. Беше студена, ясна звездна нощ и майката обвини детето в шала; онемяло от смътен страх, то се притискаше здраво о нея.

Старият Бруно, грамаден нюфаундленски пес, който спеше на края на верандата, се изправи, като чу стъпките, и глухо заръмжа. Тя тихо го извика по име и кучето, неин любимец от детските ѝ години, веднага замахна с опашка и се приготви да я последва, въпреки че с простия си кучешки мозък не можеше да си обясни какво означава тази странна нощна разходка. Навярно го измъчваха някакви неясни съмнения, че постъпката е безразсъдна и нередна, защото той често се спираше, хвърляше въпросителен поглед ту към Елиза, ту към къщата, като че ли размишляваше, и пак тръгваше след нея. Подир няколко минути те стигнаха колибата на чичо Том и Елиза тихичко почука на прозореца.

— Боже господи! Кой е там? — извика леля Клоу, като скочи и бързо повдигна пердето. — Господ да ме убие, ако това не е Елиза. Облечи се, Том. Бързо. Ето го и Бруно се е дотътрил след нея. Какво ли става? Ей сега ще отворя.

Вратата широко се отвори и пламъкът на лоената свещ, която чичо Том побърза да запали, освети изпитото лице и тъмните блуждаещи очи на бягащата жена.

— Боже мой, Елиза, страшно е да те гледа човек. Болна ли си? Какво има?

— Чичо Том, лельо Клоу, ще бягам, за да спася Хари. Господарят го продаде.

— Продаде го! — извикаха те в един глас и ужасени вдигнаха ръце.

— Да, продаде го — повтори твърдо Елиза. — Скрих се в стаичката до спалнята на господарката и чух как господарят и каза, че е продал моя Хари... и тебе също, чичо Том. И двама ви е продал на един търговец на роби. Утре рано господарят ще отиде на езда, а през това време търговецът на роби ще дойде да ви вземе.

Том слушаше Елиза с вдигнати към небето ръце, с широко, отворени очи — като че сънуваше. Бавно и постепенно, като разбра смисъла на Елизините думи, той се строполи на стария си стол и отпусна глава между ръцете си.

— Боже милостиви, съжали се над нас! — каза леля Клоу. — О, не може да бъде. Не е вярно! Какво е направил, та господарят да го продаде?

— Той нищо не е направил. Работата е друга. Господарят не иска да го продава. А господарката... тя винаги е толкова добра. Чух я как се застъпваше и молеше за нас. Но господарят каза, че няма смисъл. Той дължал на този човек много пари и му бил в ръцете и ако не му се издължал до стотинка, трябвало да продаде цялото имение с всичките хора и да се изсели оттук. Да, чух го да казва, че нямало друг изход... Принуден бил от този човек или да продаде Том и Хари, или всичко... И на господаря му е мъчно... но господарката!... Да бяхте я чули... Зле постъпвам, че я напускам, но не мога друго.

— Том — каза леля Клоу, — защо не избягаш и ти? Или ще чакаш да те завлекат надолу по реката, на Юг, там, където морят негрите с непосилен труд и глад?

— Хиляди пъти предпочитам да: умра, отколкото да отида там.

— Имаш време. Бягай с Елиза. Ти имаш паспорт, можеш да се движиш навсякъде и във всяко време. Хайде ставай, сега ще ти приготвя нещата. — Том бавно повдигна глава. Тъжно, но спокойно погледна наоколо и каза:

— Не, не! Никъде няма да вървя. Нека Елиза избяга. Това е ц нейното право: тя е майка. Не мога да я осъдя. Но нали ти чу какво каза тя? Щом трябва или аз, или всички да бъдем продадени и всичко да се опропасти, тогава нека ме продадат. Аз ще го понеса... — и дълбока въздишка като ридание разтърси широките му силни гърди. — Господарят винаги е могъл й сега може да разчита на мене. Никога не съм го мамил, нито съм използвал без разрешение паспорта, няма да го направя и сега. По-добре само мене да продадат, отколкото да се разори и продаде цялото имение. Господарят не е виновен, Клоу. Той ще се погрижи за тебе и за горкичките...

Том погледна към кревата, където спяха трите кърдроси главички, но не можа да издържи повече. Той се наведе напред и закри лице с големите си ръце. Силни хрипливи ридания го разтърсиха и едри горчиви сълзи се стичаха по пръстите му, падаха на пода.

— Една молба имам — каза Елиза, изправена на прага. — Видях мъжа си днес следобед, но тогава още нищо не знаех. Довели са го до непоносимо състояние. Каза ми, че е решил да избяга. Ако можете,

съобщете му, че съм заминала и защо съм заминала. Кажете му, че ще се опитам да се добера до Канада. И кажете му, че го обичам и че ако никога вече не се видим... — Тя се обърна и за миг остана гърбом към тях, а след това добави със задавен глас: — Повикайте Бруно. Не го пускайте. Той не бива да идва с мене.

Последни прощални думи и сълзи, последни напътствия... И като грабна и притисна учуденото и изплашено дете, Елиза излезе от колибата и безшумно потъна в тъмнината.

[1] Аболиционист — участник в движението за освобождение на негрите, възникнало през XIX век в САЩ. — Б. пр. [↑](#)

ГЛАВА VI

БЯГСТВОТО Е ОТКРИТО

Мистър и мисис Шелби си легнаха късно, но възбудени от дългия си разговор, не заспаха веднага, затова на следната утрин станаха по-късно от обикновено.

— Чудно, защо Елиза още не идва — каза мисис Шелби, след като напразно бе звънила вече няколко пъти.

Мистър Шелби стоеше пред огледалото и си остриеше бръснача. В този момент вратата се отвори и в стаята влезе млад чернокож слуга с вода за бръснене.

— Анди — обърна се към него мисис Шелби, — отскочи до Елиза и ѝ кажи, че звъня вече три пъти... — „Горкичката!“ — помисли си тя и въздъхна.

Анди скоро се върна с широко отворени от учудване очи.

— Господарке, в стаята на Елиза гардеробът и скринът са отворени, нещата ѝ са разхвърляни. Мисля, че е офейкала.

Мистър и мисис Шелби веднага разбраха какво се е случило. Той извика:

— Тя се е досетила и е избягала.

Слава богу — въздъхна мисис Шелби. — Дано да е така! Какви глупости говориш, Емилия! Ако това е вярно, ще попадна в много неудобно положение. Хейли разбра, че не ми се ще да продам детето, ще помисли, че имам пръст в тая работа. Това засяга моята чест. — И мистър Шелби бързо излезе.

През следващите петнадесет минути в дома на Шелби настана голяма суматоха: врати се отваряха и затваряха; на всяка крачка тичаха черни, бели, мургави лица, тичаха нагоре-надолу и викаха. Един човек само можеше да хвърли светлина върху произшествието — това бе главната готвачка. Но леля Клоу не продума нито дума. Лицето ѝ, винаги толкова весело, сега бе мрачно като тъмен облак. Тя мълчаливо продължаваше да приготвя сутрешна закуска, като че не забелязваше голямата възбуда, която цареше около нея. Не след дълго десетина

малки черни пакостници като врани кацаха на оградата на верандата. Всеки искаше пръв да съобщи чуждия господар постигналата го злополука.

— Той ще побеснее, обзалагам се — каза Анди.

— Как ли ще ругае — подхвана малкият Джек.

— Ух, хем здравата ще ругае — каза къдрокосата Менди. — ух го вчера на обед. Аз още вчера чух всичко, защото се бях грила в големия долап, където госпожата държи бурканите, и не пропуснах нито думичка.

И Менди, която имаше ум колкото една кокошка и никога през живота си не се бе замисляла върху значението на думите, които другите изричаха, сега си придаваше голяма важност и се перчеше нагоре-надолу, като забрави да спомене, че през всичкото време, докато беше в долапа, бе спала дълбоко, свита на кълбо между бурканите.

Когато най-после се появи Хейли в ботуши за езда и с шпори, от всички страни се втурнаха да му съобщават лошата новина. Малките немирници не се излъгаха в своите очаквания — те наистина го чуха да „ругае“, и то с такава лекота и жар, че те всички Изпаднаха в луд възторг. Децата подскачаха закачливо около него и като побягнаха от ударите на камшика му, се строполиха накуп върху сухата трева под верандата, дето неудържимо се кикотеха, ритаха нагоре с крака и кряскаха до насита. — Дяволи проклети. Само да ми паднете в ръце! — процеди през зъби Хейли.

— Само че няма да ти паднат! — извика Анди тържествуващ й почна да си криви лицето в неописуеми гримаси зад гърба на Злополучния търговец, когато той беше вече отминал. — Как ви се струва, Шелби? Не е ли твърде странна; тази история? — каза Хейли, като най-безцеремонно влезе в гостната. — Изглежда, че жената е офейкала с малкия.

— Мистър Хейли, вие забравяте, че в стаята е мисис Шелби — забеляза домакинът.

— Извинете, госпожо — каза Хейли все още намръщен и се поклони небрежно. — Но пак повтарям, до мене стигнаха странни слухове. Вярно ли е това, което чух, сър?

— Сър — каза мистър Шелби, — ако искате да говорите с мен, трябва да съблюдавате известно приличие, както подобава на джентълмен... Анди, поemi шапката и камшика на мистър Хейли...

Седнете, сър... Да, сър, за съжаление трябва да ви съобщя, че младата жена вероятно е дочула нашия разговор или някой ѝ е казал за нашите сделки. Тази нощ тя е избягала с детето.

— Да си призная, очаквах, че ще постъпите по-честно — каза Хейли.

— Моля, сър — обърна се рязко към него мистър Шелби. — Как трябва да разбирам вашите думи? За този, който се съмнява в моята честност, аз имам само един отговор.

Търговецът се стресна и със съвършено друг тон каза, че „било много тежко за човек, който постъпва честно, да бъде измамен, по този начин“.

— Мистър Хейли, ако не смятах, че имате известно основание да бъдете недоволен, не бих търпял грубото ви и безцеремонно нахлуване в гостната ми тази сутрин. Но все пак трябва да ви заявя, че не ще позволя да се хвърли сянка от съмнение върху моето честно име с подозрението, че аз съм участвувал в това бягство. Нещо повече: аз съм готов да ви услужа с хора, коне и всичко друго, от което имате нужда, за да си възвърнете загубената собственост. С една дума, Хейли — той внезапно изостави студения си официален тон и с присъщата си непринудена откровеност добави, — най-добре ще бъде да запазите спокойствие, да закусите с нас и тогава ще обсъдим какво трябва да предприемем.

Мисис Шелби стана и каза, че е заета и няма да може да закуси с тях. Тя поръча на една възрастна мулатка да им поднесе кафето и излезе от стаята.

— Уважаемата, май никак не ме хареса — опита се нескоропно да интимничи Хейли.

— Не съм свикнал да се говори за жена ми по този начин — сухо каза мистър Шелби.

— Моля извинете — принудено се засмя Хейли. — То се знае, че само се пошегувах.

— Някои шеги не са много приятни — възрази Мистър Шелби. „Дявол да го вземе, колко е станал важен — помисли Хейли. — Съвсем се е променил, откакто подписах книгата вчера.“

Никога падането от власт на някой министърпредседател не е възбуждало в дворцовите кръгове такова вълнение, каквото възбуди вестта за съдбата на Том между неговите черни събратя. Това беше

главната тема за разговор навсякъде: и в къщи, и на полето. Никаква работа не беше свършена и цялото време мина в разискване на евентуалния изход от създаденото положение. БЯГСТВОТО на Елиза, нещо небивало досега в имението, също допринасяше много за общото вълнение.

Черният Сам, когото наричаха така, понеже бе поне три пъти по-черен от останалите негри в имението, премисляше нашироко това събитие — до най-малките му подробности — от гледна точка на личното си благополучие и с далновидност, на която би завидял кой да е политикан от Вашингтон.

— Всяко зло за добро — поучително каза Сам, повдигна отново панталоните си, сръчно сложи дълъг гвоздей на мястото на едно скъсано копче на презрамките и остана възхитен от собствената си изобретателност. — Да, всяко зло за добро! — повтори той. — Ето Том си отива... Значи открива се място за друг негър да се издигне... А защо, да кажем, да не бъда аз този негър?... Том отиваше навсякъде... Важен, с лъснати ботуши, паспортът в джоба... Кой като него? А сега защо да не бъде Сам?... Ето това искам; да знам... — Хей, Сам, Сам! Господарят поръча да оседлаеш Бил и Джери; — се провикна Анди и прекъсна размишленията на Сам.

— Това пък какво е?

— Та ти не знаеш ли, че Лиза е избягала с детето си? — Добро утро! Кажи това на баба ми! — презрително каза Сам. — Аз знаех това много преди тебе. Сам не е вчерашен. — Добре, добре. Господарят заповяда да оседлаеш конете и аз и ти трябва да отидем с мистър Хейли да я търсим. — Чудесно! — каза Сам. — Точно работа за мене. И Сам ще остане главният негър... Ще видиш как ще я хвана. И господарят ще разбере какво може Сам.

— Слушай, Сам! По-напред размисли. На господарката съвсем не ѝ се ще да хванат Лиза и тежко ти и горко, ако я заловиш. — Бре — каза Сам, като опули очи, — ти пък откъде знаеш?

— Чух със собствените си уши, когато тази заран носех вода за бръснене на господаря. Тя ме прати да видя защо Лиза не идва, като ѝ звъни, и когато ѝ казах, че е офейкала, тя извика: „Слава, богу!“ А господарят, ух как се разсърди и я смъмри! „Жено, говориш глупости...“ Но тя ще се наложи. Знам си аз как ще стане. Слушай мене, дръж нейната страна и не се бой.

Черният Сам почеса къдравата си глава, която, ако и да не беше пълна с мъдрост, все пак притежаваше известни качества, много търсени от политиците от всички цветове и страни, качества, които на обикновен език се наричат „да знаеш накъде духа вятърът“. И така, дълбоко замислен, той наново повдигна панталона си — нещо, което очевидно му помагаше да размишлява. Този метод той прилагаше винаги, когато имаше да решава някоя сложна задача.

— На този свят не знаеш на кое да вярваш — каза той най-последно. — А аз бях сигурен, че госпожата е готова да обърне целия свят, за да намери Лиза. — Сам говореше като философ. Той подчерта думата този, като че ли познаваше и други светове и не случайно беше дошъл до това заключение.

— Да, така е — рече Анди, — чернокож такъв. А все пак не виждаш по-далече от носа си. Госпожата не иска този Хейли да вземе детето на Елиза. Разбра ли ме?

— Ахаа — каза Сам.

— После ще ти доразправа — каза Анди. — Сега върви за конете. Хем бързо, защото и господарката те търсеше. Стига си зяпал.

Сам веднага се разтича и не след дълго тържествено препускаше в пълен галоп към къщата с Бил и Джери. Преди още самите коне да спрат, той скочи пъргаво на земята и като вихрушка ги поведе към стълба, където се намираше и младият плашлив жребец на Хейли. Конят трепна, заскача и задърпа юздата си.

— Хо-хо — извика Сам, — уплаши ли се? — И на черното му лице заигра лукава усмивка. — Сега ще те наредя.

Огромен бук се издигаше наблизо и хвърляше нашироко сянката си. Земята под него беше дебело постлана с малки, остри, триъгълни букови жельди. Сам взе един жельд, доближи се до жребца, погали го и го потупа, като че се стараше да го успокои. След това, като си даваше вид че оправя седлото, той ловко мушна под него острия жельд, така че и при най-малка тежест върху седлото нервното животно щеше да се раздразни от жельда, без обаче да получи някаква рана или дори драскотина.

— Така — каза Сам и се усмихна самодоволно. — Наредих го. В този момент на верандата се показа мисис Шелби. Тя му махна с ръка и той се приближи.

— Къде се разтакаваш, Сам? Изпратих Анди да ти каже да побързаш. Но внимавай за конете. Сам, пази ги. Джери накуцваше миналата седмица; не карай много бързо.

Последните думи мисис Шелбй произнесе по-тихо, но наблегна на тях.

— Разчитайте за това на мене, госпожо — каза Сам, като многозначително си завъртя очите. — Да, госпожо, ще пазя конете.

— Анди — каза Сам, като се върна под бука. — Не се чуди, ако конят на този господин се разлудува, когато той го възседне. Ти знаеш, Анди, конете понякога ги прихваща. — И той многозначително го смушка.

— А-хаа — отвърна Анди и даде да се разбере, че веднага е схванал за какво става дума.

— Ясно ти е, нали? — каза Сам. — Господарката иска да спечели време. Това всеки глупак може да разбере. И аз ще ѝ помогна... Виж сега, ако конете се изскубнат от поводите и се разиграят и хванат гората, чуждият господар няма да може скоро да тръгне.

Анди се засмя.

— Виждаш ли, Анди — продължи Сам, — ако жребецът на мистър Хейли започне да беснее, ние ще зарежем нашите коне, за да му помогнем, нали? О-хо, и как ще му помогнем!

Сам и Анди отметнаха глави и избухнаха в неудържим смях, като махаха ръце и тропаха с крака от възторг.

На верандата се появи Хейли, поомекнал след няколко чаши много хубаво кафе. Той се усмихваше и говореше с явно подобрено настроение. Сам и Анди грабнаха палмовите листа, които им служеха за шапки, и се втурнаха към конете да помогнат на чуждия господар. Краищата на палмовото листо върху главата на Сам стърчаха свободно на всички страни и му придаваха войнствен вид като на някой главатар на племе от островите Фиджи. „Шапката“ на Анди беше без „периферия“, собственикът ѝ с ловко движение я нахлупи на темето си и самодоволно поглеждаше наоколо, сякаш искаше да каже: „Е какво, нямам ли шапка?“

— Хайде, момчета — обърна се към тях Хейли. — По-живо, нямаме време за губене.

— Няма да изгубим нито минутка — каза Сам, като подаде на Хейли с едната си ръка юздата, а с другата му държеше стремето. В

това време Анди отвързваше другите два коня. В момента, в който Хейли се докосна до седлото, буйното животно подскочи съвсем неочаквано за господаря му и го отхвърли на няколко крачки върху меката суха трева. С див вик Сам се спусна да хване юздата на коня, но острите краища на горепоменатата палмова шапка за беля издраскаха очите на жребеца и съвсем не му повлияваха успокоително. Със страшна сила жребецът събори Сам и изпръхтя презрително няколко пъти, после се изправи на задните си крака и препусна в галоп към долния край на поляната, последван от Бил и Джери, които Анди не забрави съгласно уговореното да пусне на свобода, като ги прогони още по-надалече със страшните си викове.

Настъпи невъобразима суматоха. Сам и Анди тичаха и викаха, кучетата лаеха, Майк, Моз, Менди, Фани и всички други по-малки обитатели на имението тичаха, пляскаха с ръце, викаха и пищяха с неуморимо усърдие.

Белият кон на Хейли, бързоног й буен, изглежда, с голямо удоволствие вземаше участие в тази игра. На негово разположение беше поляната, дълга около половин миля и обкръжена от всички страни с гора. Той се забавляваше, като оставяше преследвачите да дойдат съвсем близко до него и тогава изпръхтяваше и политаше като стрела към гората. Сам съвсем нямаше намерение да хване коня по-рано, отколкото беше необходимо, и усилията, които проявяваше за тази цел, бяха героични. Палмовите листа на главата му се развяваха навсякъде, където имаше най-малка вероятност да бъде хванат конят; той се впускаше с всички сили и крещеше: „Ето го! Дръж го! Дръж го!“ и с това доста засилваше общата суматоха.

Хейли тичаше нагоре-надолу, викаше, ругаеше и тропаше с крак. Мистър Шелби напразно се опитваше да дава нареждания от балкона, а мисис Шелби от прозореца на своята стая ту се смееше, ту се чудеше, като явно се досещаше коя бе истинската причина за бъркотията.

Най-после към обяд се появи Сам, тържествено възседнал Джери, като водеше коня на Хейли за юздата. Жребецът беше облян в пот, но искрящите му очи и разширени ноздри показваха, че желанието му да бъде свободен не беше още изчезнало.

— Хванах го — извика Сам победоносно. — Ако не бях аз, още щяха да го гонят. Но аз го хванах.

— Ти ли? — изръмжа Хейли ядосано. — Ако не беше ти, нищо нямаше да се случи.

— Божичко, какво говорите, господарю — възрази Сам много обиден. — Цял съм вирвода от тичане и гонене.

— Добре, добре — каза Хейли. — Заради твоите проклетии загубих три часа. Стига глупости. Хайде да тръгваме.

— Какво говорите, господарю — каза Сам умолително. — Искате да ни уморите всичките: и нас, и конете. Ние едва се държим на крака, а конете са целите в пот. Та може ли да тръгнете, преди да сте обядвали? И, вашия кон трябва да почистим. Вижте колко е мръсен. И Джери понакуцва. Мисля, че госпожата няма да ни пусне да заминем в такъв вид. А колкото за Лиза, не се съмнявам, че ще я хванем. Никак не я бива да върви бързо.

Мисис Шелби чу този разговор с голямо задоволство и реши, че трябва да се намеси. Тя слезе от верандата, любезно изрази на Хейли съжаленията си за станалото и настоя да остане за обяд, като го увери, че яденето ще бъде веднага поднесено.

На Хейли, ако и да не му беше много приятно, не му оставаше нищо друго, освен да последва мисис Шелби в столовата, а Сам се ококори недвусмислено зад гърба му и се отправи с конете към конюшната.

— Видя ли го, Анди? Нали го видя? — каза Сам, когато беше вече стигнал до конюшната и привърза конете до един стълб. — Божичко! Как ругаеше, как тропаше с крака, като че танцуваше! Да му се ненагледаш! „Ругай, ругай, стар дяволе — казвам аз, ама на Себе си, — почакай малко или върви сам да си гониш коня.“ Ох, Анди, няма да го забравя!

И двамата се облегнаха на стената и се заливаха от смях.

— Да беше го видял какъв беше свиреп, когато му доведох коня! Щеше да ме убие, ако можеше. А аз си стоя пред него — такъв смирен, като че нищо не е било.

— Видях те, видях те — извика Анди, — стара лисица си ти, Сам.

— Кое то е вярно, е вярно — каза Сам. — А видя ли господарката как гледаше горе от прозореца. Видях, че се смееше.

— Как да я видя? Тичах като луд — каза Анди.

— Хм, виждаш ли, Анди — каза Сам и се залови сериозно да почиства коня на Хейли. — Аз имам навика да наблюдавам. Това е много важно нещо, Анди. И аз те съветвам да придобиеш този навик, докато си още млад... Подигни задния му крак, Анди... Знаеш ли, Анди, от голямо значение е за негрите да бъдат наблюдателни... Не забелязах ли аз тази сутрин накъде духа вятърът? Не забелязах ли какво иска господарката, макар че тя не ми каза нито дума. Това е то наблюдателност, Анди. Какво да правиш — дарба! Разни хора, разни дарби. Но ако ги развиеш, тогава отиваш далече.

— Ама ако тази заран аз не бях помогнал на твоята наблюдателност, не щеше толкова да се перчиш сега — каза Анди.

— Анди — каза Сам, — ти си умно момче. В това не се съмнявам. Аз много те ценя, Анди, и не ме е срам понякога да вземам акъл от тебе. Всеки може да сгреши, Анди, колкото и да го бива, затова не е хубаво да се перчи човек. А сега, Анди, хайде да отидем в къщата. Ей, на бас се ловя, че днес господарката ще ни нахрани царски.

ГЛАВА VII

БОРБАТА НА МАЙКАТА

Не може да си представи човек по-нешастно и самотно Същество от Елиза, когато напусна колибата на чичо Том.

Страданията на нейния мъж, опасността, която го застрашаваше, и заплахата, надвиснала над нейното дете — всичко това се объркваше и преплиташе в нейното съзнание заедно с гнетящата мисъл за риска, на който се излагаше, като напускаше родния си Дом и се лишаваше от закрилата на своята любима и уважавана господарка. Беше ѝ също мъчно, че се разделя с всичко скъпо: мястото, където бе отрасла, дърветата, под които бе играла, пътеките, по които се бе разхождала вечер с младия си мъж през миналите щастливи дни. Под студената светлина на звездите всичко родно и близко като че с укор я питаше: „Защо напусна този дом? Къде отиваш?“ Но по-силна от всичко беше майчината любов, която в минути на такава смъртна опасност граничеше едва ли не с безумие.

Хари не беше малък и обикновено Елиза го водеше за ръка. Но сега дори мисълта да го изпусне от своите прегръдки я плашеше и тя бързо вървеше по пътя, като силно го притискаше до гърдите си.

Скованата от студ земя скърцаше под нозете ѝ и това я караше да потръпва от страх. При всяко шумолене на лист, при всяка преминаваща сянка сърцето ѝ замираще и тя ускоряваше стъпките си. Елиза сама се чудеше откъде се взема у нея тази сила; тя не усещаше тежестта на детето — струваше ѝ се, че е леко като перце и всеки пристъп на страх като че увеличаваше свръхестествената ѝ сила.

Хари спеше. Отначало разсънен от странното нощно пробуждане и уплашен от лошия човек, той не можеше да заспи. Но майка му не му позволи да промълви нито дума и го увери, че само ако мълчи, тя ще може да го спаси. Детето уви ръчички около шията ѝ и чак когато сънят почна да го надвива, тихо я запита:

— Мамо, трябва ли да бъда буден?

— Не, милото ми, спи, спи.

— Но, мамо, ако заспя, нали няма да му дадеш да ме вземе?

— Не, не — прошепна майката. Тя пребледня още повече и големите ѝ черни очи пламнаха.

— Сигурна си, нали, мамо?

— Да, сигурна — каза майката и се уплаши от собствения си глас, толкова ѝ се стори чужд.

Детето отпусна уморената си глава на рамото ѝ и скоро заспа. Какъв жар, каква сила се преливаше в Елиза, като чувствуваше на шията си топлите ръчички и спокойното, дишане на сина си. Струваше ѝ се, че тази сила като електрически ток преминава в нея от всяко нежно докосване, от всяко движение на детето, което доверчиво спеше в ръцете ѝ.

Границите на имението, алеята и горичката останаха зад нея и тя продължаваше да върви като насън, без да забавя стъпките си, без да спира, докато розовите лъчи на зората я завариха на широкия път, далеч от родните места.

Тя често бе ходила със своята господарка на гости у роднините на Шелби в селцето Т. на брега на река Охайо и познаваше добре този път. Да отиде дотам, да премине на другия бряг — така се очертаваше първоначално набързо съставеният ѝ план за бягството.

Когато първите коне и коли започнаха да се движат по пътя, Елиза с бързата съобразителност, присъща на хората в опасност, си даде сметка, че стремглавият ѝ ход и възбудеността ѝ могат да привлекат вниманието на минаващите и да събудят подозрение.

— Тя сложи детето на земята, оправи роклята и шапката си и тръгна по-бавно, като се стараеше да изглежда спокойна. В малкия вързоп тя бе сложила сладкиши и ябълки, с които зальгваше детето да върви по-бърже. Тя търкулваше ябълката и детето тичаше с всичка сила да я гони. И тази хитрост, често повтаряна, им Помогна бързо да извървят няколко мили.

Скоро те стигнаха до една гъста гора, през която ромолеше бистър ручей. Хари започна да се оплаква от глад и жажда. Елиза се прехвърли с детето през оградата, седна зад един голям камък, който ги скриваше от пътя, и му даде да закуси. Хари се учуди и натъжи, че майка му не хапва нищо. Той обвини шията ѝ с ръце К ѝ се опитваше да сложи парче от своя сладкиш в устата ѝ, но на нея ѝ се струваше, че нещо се е свило в гърдите ѝ и я задушавал. — Не, Хари, не, мило дете,

мама не може да яде, докато не си в безопасност. — Ние трябва да вървим, още много да вървим, докато стигнем до реката.

Те пак забързаха и Елиза отново се стараеше да върви естествено и спокойно.

Местата, където я познаваха, останаха далече зад нея. Сега дори случайно да срещнеше някой познат, той нямаше да допусне, че е избягала от своите господари, чиято добрина беше известна на всички. Освен това и тя, и детето имаха бяла кожа и на пръв поглед трудно можеше да се забележи, че са от негърски произход. Към обяд те стигнаха до една спретната ферма. И Елиза се осмели да си почине малко и да купи храна за детето и за себе си. Колкото повече се отдалечаваше от опасността, толкова повече намаляваше страшното ѝ нервно напрежение и тя се почувствува уморена и гладна.

У Добрата фермерка, мила и разговорлива жена, беше много доволна, че има с кого да си побъбри и не се усъмни в думите на Елиза, че отива наблизко да прекара една седмица у свои близки. А как желаше Елиза да беше наистина така.

Малко преди залез слънце Елиза влезе в селцето Т. на брега на река Охайо. Тя беше уморена, краката я боляха, но духът иде беше сломен. Тя веднага отправи поглед към реката, отвъд която бе нейното освобождение.

— Беше ранна пролет. Реката бе пълноводна и буйна. Огромни плаващи ледени блокове се люшкаха в неспокойните ѝ води. Там, където брегът откъм Кентъки се вдава много навътре в реката, блокове лед се бяха струпали един върху друг в големи количества и образуваха временна преграда, която задържаше идващите блокове. Те се простираха почти до брега на Кентъки като огромен люшкащ се сал.

Елиза се спря за малко да погледа реката. Тя веднага разбра, че при това положение не е възможно да има редовен ферибот за другия бряг, и влезе в малката гостилница край брега, за да се осведоми как може да се премине реката.

Съдържателката, заета с приготвяне на вечерята, печеше и пържеше най-различни неща край огъня. Тя се обърна с вилица в ръка, като, чу нежния жаловит глас на Елиза.

— Какво има? — запита тя.

Има ли сега лодка или сал, които да превозват за отсрещния бряг?

— Каква ти лодка! Движението е вече спряно — каза жената, но като забеляза ужасения и отчаян израз на Елиза, запита: — Искате да отидете отсреща? Болен ли е някой? Изглеждате много обезпокоена.

— Детето ми е в опасност — каза Елиза. — Разбрах това едва снощи ѝ извървах дълъг път с надеждата да се прехвърля на другия бряг с лодка.

— Това е цяло нещастие — каза жената, у която се пробуди майчинско съчувствие. — Много ми е мъчно за вас... Соломон — извика тя от прозореца.

Един мъж в кожена престилка и много мръсни ръце се появи на вратата. — Кажи, Сол — обърна се към него жената. — Оня човек ще пренася ли днес бурета на другия бряг?

— Той каза, че ще се опита, ако види, че не е много опасно — отговори Сол.

— Има един човек, който иска тази вечер да пренесе стока през реката, но кой знае дали ще се реШи. Той ще дойде за вечеря тук. Най-добре седнете и го почакайте... Какво хубаво момченце имате — добави тя и му подаде един сладкиш.

Но детето, уморено и измъчено от дългия път, се разплака.

— Горкичкото, то никога не е вървяло толкова много, а аз на всичко отгоре го карах да бърза — въздъхна Елиза.

— Ето, елате тук и го сложете да спи — каза жената и отвори вратата на малка спалня, където имаше удобен креват.

Елиза постави умореното дете в леглото и не изпусна ръчичката му, докато детето не заспа дълбоко. Но за нея нямаше почивка. Мисълта, че е преследвана я изгаряше. Тя гледаше с копнеж мрачните буйни води на реката, които течаха между нея и свободата...

А сега да оставим за малко Елиза и да видим какво правят нейните преследвачи.

Въпреки че мисис Шелби обеща обядът да бъде поднесен незабавно, скоро стана ясно, че това не зависеше само от нея. Съответните разпореждания бяха дадени в присъствието на Хейли и предадени на леля Клоу от неколцина малки пратеници. Но тази важна особа само сърдито изсумтя ипоклати глава, като продължаваше работата си с необичайна за нея несръчност и мудност.

По някакви непонятни причини между слугите се създаде впечатление, че мисис Шелби няма много да се сърди, ако обядът

Закъснее, и беше наистина чудно колко много неща се случиха, които забавиха неговото приготвяне. Един несръчен помощник се изхитри и разля соса. Трябваше да се пригответи нов със съответното старание по всички сложни правила на изкуството. Леля Клоу настойчиво бъркаше соса и при всяко подканяне да бърза отговаряше остро, че „няма да поднесе на масата недоварен сос; за хатъра на някой си, комуто скимнало да лови някого си“. Друг слуга падна и разля ведрото с вода, та трябваше отново да отиде до кладенеца. Трети бутна маслото... От време на време до кухнята Отърчаваше някой и с кикотене разправяше, че „мистър Хейли бил страшно неспокоен и не го свъртало на едно място, че се разхождал назад-напред, като ту поглеждал през прозореца, ту изскачал на верандата“.

— Така му се пада — каза леля Клоу възмутено. — Ако не се поправи, ще има още да пати. Ще видим какво ще прави на оня свят с всичките си грехове.

— Сигурно ще се мъчи в ада — каза малкият Джек.

— Там му е мястото — мрачно каза леля Клоу. — Той е разбил много, много сърца.

В кухнята леля Клоу се ползуваше с голямо уважение и всички я слушаха с отворени уста. Обядът беше вече поднесен и затова можеха свободно да побъбрят с нея и да чуят нейното мнение.

— Такива като него ще горят във вечен огън, нали? — запита Анди. — Ех, да можех да го видя — извика малкия Джек; — Деца — каза един глас зад тях. Всички трепнаха и се обърнаха. Чичо Том стоеше на вратата и бе чул техния разговор. — Деца — повтори той, — вие не знаете какво приказвате. „Вечно“ — това е ужасна дума. Страшно е дори и да си помисли човек за тази дума. Вечни мъчения! Не бива да пожелавате това на което и да е човешко същество.

— Не на който и да е, а само на такива кръвопийци — каза Анди. — Те го заслужават, щом са толкова зли.

— Самата природа е против тях — каза леля Клоу. — Нима те не откъсват кърмачето от майчината гръд? Не изтръгват ли малките деца, които плачат, вкопчели се в полите на майките си, за да ги продадат. Нима те не разделят жена от съпруг — каза леля Клоу и заплака, — когато тази раздяла е за тях самата смърт. А тях много ги е грижа — пушат си, пият си и се веселят. Ако дяволите не се заемат с тях, за

какво са те тогава? — И леля Клоу закри лице с пъстрата си престилка и заплака неудържимо.

— Светото писание ни учи: „Моли се за враговете си...“ — каза Том.

— Да се моля за тях? — извика леля Клоу. — Господи, това не е по силите ми. Не мога да се моля за тях! „Природата е против тях“, казваш, Клоу. Природата е силна. Но милостта господня е по-силна. Помисли си само каква е неговата душа и благодари на бога, че ти не си като него. Предпочитам да ме продадат десет пъти, отколкото да имам греховете на този нещастник. Доволен съм, че господарят не замина тази сутрин, както бе намислил — продължи Том. — Щеше да ме наскърби повече, отколкото с това, че ме е продал. Може би за него щеше да е в реда на нещата, но за мене щеше да бъде страшно тежко. Та аз го знам още от бебе... Но аз се видях с господаря и почвам да се примирявам с божията воля. Господарят не е имал друг изход. Той постъпи правилно, но боя се, че като си отида, работите тука няма да вървят добре. Господарят едва ли ще може да следи за всичко отблизо и да бъде навсякъде, както аз правех. Нашите хора не са лоши, но са много небрежни. Ето това ме тревожи.

В този момент се позвъни — викаха Том в столовата.

— Том — обърна се към него добродушно мистър Шелби, — бих желал да знаеш, че ще трябва да заплатя хиляда долара неустойка на този джентълмен, ако ти не си тука, когато той те потърси. Днес той има друга работа и ти си свободен да правиш, каквото искаш, и да отидеш, където искаш.

— Благодаря ви, господарю — каза Том.

— И мисли му — намеси се търговецът на роби, — ако изиграеш на господаря си някой от вашите негърски номера, аз ще му взема всичко до последния цент. Ако ме слуша мене, той не би трябвало да има вяра в никого от вас — изплъзват се като змиорки.

— Господарю — каза Том и се изпъна, — аз бях само осемгодишен, когато старата господарка ви повери на мене; тогава вие бяхте едва на година. „Ето, Том — каза тя, — това е твоя млад господар. Грижи се добре за него.“ И кажете ми, господарю, случило ли се е някога да съм ви излъгал, или да съм отишъл против вашата воля?

Мистър Шелби дълбоко се развълнува и сълзи се показаха на очите му.

— Добри ми приятелю — каза той, — господ ми е свидетел, че ти казваш самата истина и ако имаше и най-малка възможност, не бих те продал за нищо на света.

— Вярвай ми, Том — каза мисис Шелби, — ние ще те откупим веднага, щом съберем необходимата сума. Сър — обърна се тя към Хейли, — разберете добре на кого го продавате и ме уведомете.

— Непременно ще ви уведомя — каза търговецът на роби.

— А бих могъл да ви го доведа след година цял-целеничък и да ви го продам обратно.

— Ние ще го купим тогава, и то при изгодни за вас условия — каза мисис Шелби.

— Разбира се — отвърна търговецът, — за мене е все едно на кого ще го продам, стига да направя добра сделка. Трябва да се живее, госпожо... И за мене, и за всеки, мисля, това е първата грижа.

Мистър и мисис Шелби изпитваха досада и се чувствуваха унижени от дръзката безочливост на търговеца, но и двамата виждаха, че не трябва да издават чувствата си. Колкото по-долен и безсърдечен се разкриваше този човек, толкова повече мисис Шелби се страхуваше да не би той да успее да залови Елиза и нейното дете, и естествено толкова по-усърдно тя се стараяше да го забави, като проявяваше разни женски хитрости. Тя му се усмихваше любезно, съгласяваше се с него, говореше му приятелски и правеше всичко, каквото можеше, за да мине времето незабелязано.

Точно в два часа Сам и Анди доведоха конете, които изглеждаха много освежени и ободрени от сутрешното препускане.

Подкрепен от сития обяд. Сам показваше голямо усърдие и необикновена услужливост. Когато Хейли се приближи, той започна с цветисти изрази да се хвали на Анди, че с негова помощ — „делото“ сигурно ще се увенчае с успех.

— Вашият господар държи ли кучета? — замислено попита Хейли, като се готвеше да се качи на коня.

— Колкото искате — каза Сам възторжено. — Ето го Бруно — цял звяр! А освен това всички наши негри държат кучета от една или друга порода.

— Пфу — изсумтя Хейли и добави още няколко не твърде любезни думи за гореспоменатите кучета, на което Сам измърмори:

— Не виждам защо трябва да ги ругаете.

— Но господарят ти не държи кучета — сигурен съм в това — за преследване на негри!

Сам много добре разбра какво го питат, но продължаваше да се прави на безнадеждно глупав:

— Нашите кучета много добре подуват отдалече. Сигурно на вас такива ви трябват, ако и да не са имали случай да се упражнят в подобна гонитба. Те са бързи и ще свършат работа, стига да ги насъскате. Бруно, тука — извика той и подсвирна на тромавото нюфаундлендско куче, което радостно се хвърли към тях.

— Върви по дяволите — каза Хейли и възседна коня. — Хайде, размърдайте се.

Сам се качи на коня си, но успя незабелязано да погъделичка Анди. Анди избухна в смях и страшно разгневи Хейли, който го шибна с камшика си.

— Чудя ти се на ума, Анди — каза Сам съвсем сериозно. — Тръгнали сме да вършим такава важна работа, Анди, а ти всичко вземаш на шега. Така няма да помогнем на господаря.

— Ще тръгнем направо към реката — каза Хейли решително, когато излязоха от пределите на имението. — Знам ги аз тези негри. Те всички се опитват да се доберат до подмолния^[1] път.

— Така е, — извика Сам. — Те точно това правят. Мистър Хейли удря право в целта. Само че виждате, има два пътя към реката — старият път и новият път. По кой смята господарят да тръгнем.

Анди, изненадан от този нов географски факт, погледна наивно към Сам, но веднага потвърди разпалено неговите думи.

— Защото — каза Сам — аз съм склонен да мисля, че Лиза е тръгнала по стария път, тъй като по него минават по-малко хора.

Хейли, въпреки че беше стара лисица и мъчно попадеше в капана, се подведе по думите на Сам.

— Ако не бяхте и двамата такива проклети лъжци... — каза той загрижено и се замисли.

Неувереният тон на Хейли се стори много смешен на Анди. Той изостана малко назад и така се затресе на седлото от смях, че едва не

падна от коня. Сам остана невъзмутимо спокоен. Той погледна Хейли и съвсем сериозно каза:

— Разбира се, господарят може да постъпи както намери за добре. Да тръгнем по новия път, ако господарят иска — за нас е все едно. Сега като размислих, струва ми се, че новият път е по-добър.

— Тя естествено ще предпочете да върви, където няма много хора — каза Хейли, като мислеше на висок глас, без да обръща внимание на думите на Сам.

— Но човек не може да бъде сигурен — продължаваше Сам. — Жените са едни такива своенравни; никога не правят това, което очакваш да направят, а обикновено вършат обратното. Такива са си. Затова, ако мислиш, че са тръгнали по един път, тръгни по другия и бъди сигурен, че ще ги намериш. И аз лично мисля, че Лиза е тръгнала по стария път, значи ние трябва да тръгнем по новия!

Тази дълбокоумна оценка за жените от цял свят не успя да предразположи Хейли да избере новия път. Той решително заяви, че ще тръгнат по стария път и попита Сам кога ще стигнат до него.

— След малко — каза Сам и намигна на Анди. После добави сериозно: — Но аз мислих, мислих и ми стана ясно, че не трябва да тръгваме по този път. Никога не съм минавал по него. Съвсем е обезлюден. Ще се залутаме и къде ще излезем, един господ знае...

— И все пак ще тръгнем по него — каза Хейли.

— А, сега си спомних, казваха ми, че този път е преграден и не стига до реката. Нали, Анди?

Анди не знаеше нищо положително. Той бил „чувал“ само, че имало някакъв път, но никога не бил минавал по него. С една дума, той не можеше да даде никакви положителни сведения.

Хейли, свикнал да намира истината някъде по средата между по-големите и по-малките лъжи, реши, че е по-добре да тръгнат по стария път. Той мислеше, че Сам отначало е споменал за него съвсем неволно, а после, тъй като не му се искаше да заловят Елиза, бе започнал да измисля всевъзможни лъжи, за да го разубеди и да тръгнат по новия път.

Ето защо, когато Сам му посочи пътя, той бързо препусна напред, последван от Сам и Анди.

Пътят действително водеше към реката, но след като бяха направили новия път, старият беше напълно изоставен. Те яздиха

безпрепятствено един час, но след това започнаха често да се натъкват на ниви и ферми, които пресичаха пътя. Сам прекрасно знаеше това, но Анди никога не бе чувал за този път, защото много отдавна никой не минаваше по него. Той покорно яздеше след Хейли, но мърмореше тихо, а от време на време се провикваше, че „това е най-лошият път, какъвто може да се измисли за болния крак на Джери“.

— Ей, предупреждавам ви — извика Хейли, — знам ви аз какви сте! Но няма да ме накарате да се върна от този път, колкото и да мърморите. Затова по-добре затваряйте си устата.

— Ваша воля, господарю — отвърна Сам покорно и намигна многозначително на Анди, който едва се сдържаше да не избухне в смях.

Сам беше в отлично настроение и разправяше, че нищо не може да му избегне от погледа, като ту се провикваше: „Виждам женска шапка хей там на оная височинка“, ту се обръщаше към Анди: „Я, не е ли това Лиза там в низината?“ Той гледаше да се провикне винаги, когато пътят беше най-разбит и каменист и където беше почти Невъзможно изведнъж да се ускори ходът на конете. Така той държеше Хейли в постоянно напрежение.

След като яздиха около час по този начин, конниците ненадейно се спуснаха от една височина и отведнъж се намериха в двора на голяма ферма. Не се виждаше жива душа, защото всички работници бяха излезли на полето, но тъй като постройките на фермата лежаха точно сред пътя, беше съвсем ясно, че не можеха да продължат в тази посока.

— Какво ви казах, господарю — рече Сам, като се правеше на засегнат и невинен. — Може ли вие, който не сте оттука, да познавате по-добре тези места от нас, които сме родени и израсли в този край?

— Мошеник — извика Хейли. — Ти знаеше, че тука няма път. — Та нали ви казах това? А вие не искахте да ми вярвате. Аз казах на господаря, че пътят е затворен и преграден и че не виждам как ще минем през него. На, и Анди ме чу. Истината бе очевидна; нямаше място за спорене. Нещастният Хейли трябваше да потисне гнева си, доколкото можеше. Тримата обърнаха конете си и поеха към новия път. Поради всички тези препятствия преследвачите влязоха в селото близо цял час, след като Елиза бе сложила детето да спи в гостилницата. Елиза стоеше на прозореца и гледаше в противоположна посока, но

Сам, от чийто поглед нищо не се изплъзваше, веднага я Забеляза. Хейли и Анди язدهа малко зад него. В тази критическа минута Сам нарочно изпусна шапката си, като че ли духната от вятъра, и нададе силен вик. Като чу познатия глас, Елиза веднага се отдръпна. Конниците минаха покрай прозореца и спряха пред входа на гостилницата. В този миг Елиза преживя напрежението на хиляда живота. Една странична врата водеше от стаята ѝ към реката. Тя грабна детето си и полетя през стълбите навън. Търговецът на роби я зърна точно когато тя изчезваше надолу към брега. Той скочи на коня, изкрещя на Сам и Анди и се втурна след нея като куче след сърна... В този шеметен момент Елиза като че не стъпваше на земята. За един миг тя стигна до самия бряг. Преследвачите я настигаха. Обхваната от такава сила, каквато дава само отчаянието, Елиза полетя с див вик над мътните води и се задържа на леда. Това беше безумен скок, на който човек може да се реши само в момент на лудост или пълно отчаяние. Хейли, Сам и Анди извикаха неволно и вдигнаха нагоре ръце в ужас.

Огромният зеленикав леден блок изскърца и се наклони под нейната тежест, но Елиза не остана на него повече от миг. С диви викове и отчаяна решителност тя скачаше от един леден блок на гдруг, препъваше се, падаше, плъзгаше се и пак се изправяше на краката си; обущата ѝ паднаха, чорапите ѝ се разкъсаха, наранените ѝ нозе оставяха на всяка стъпка кървави следи. Но тя не виждаше нищо, не чувствуваше нищо, додето, като насън, видя съвсем близко другия бряг на реката и някакъв човек, който ѝ помагаше да се изкачи на брега.

— Смело момиче — каза той.

Елиза позна гласа и лицето на един фермер, който живееше недалеч от нейния предишен дом.

— О, мистър Симс, спасете ме О, моля ви, спасете ме. Скрийте ме — извика тя.

— Какво се е случило? — запита той. — Та ти не си ли от имението на Шелби?

— Детето ми, моя син, той го продаде! Ето там е новият му господар. — Тя посочи към отсрещния бряг. — О, мистър Симс, вие също имате син...

— Да, имам — каза ѝ той и енергично, но внимателно я изтегли по стръмния насип. — Ти наистина си храбра жена! Обичам смелите хора!

Когато се изкачиха на брега, човекът се спря.

— Бих искал да ти помогна — каза той, — но няма къде да ви скрия. Мога само да ти дам един съвет. Върви там. — И той посочи една голяма бяла къща, която беше малко встрани от главната улица на селището. — Върви! Там живеят добри хора. Там няма никаква опасност. Те сигурно ще ти помогнат... Те са готови всекиму да помогнат.

— Господ да ви благослови — каза развълнувано Елиза.

— Остави — каза Симс. — Няма какво да ми благодариш.

— О, сър — продължи Елиза, — нали няма да кажете никому, че сте ме видели?

— Ама че питане. Та за какъв човек ме вземаш? Разбира се, че няма да кажа. Хайде на добър път. Ти спечели свободата си и ще бъдеш свободна. Помни ми думата.

Младата жена притисна детето до гърдите си и с бързи и твърди крачки се запъти към селището. Човекът дълго гледа след нея.

— Шелби може да каже, че не постъпвам като добър съсед. Но какво да правя? Ако някоя от моите негърки избяга и той я види; нека ми се отплати със същото. Не мога да гледам как гонят хора с кучета, а те, горките, запъхтени, бягат с последни сили... И изобщо отде накъде ще ловя чуждите роби?

Така разсъждаваше този беден и необразован жител на щата Кентъки. Той не беше чел законите на страната и постъпваше така по съвест, нещо, което едва ли би могло да се очаква от него, ако беше по-образован и човек с по-високо обществено положение.

Хейли стоеше съвсем зашеметен от това, което стана пред очите му. Когато Елиза изчезна от отсрещния бряг, той се обърна и погледна Сам и Анди изпитателно.

— Ама че работа! — извика Сам.

— Сам дяволът трябва да се е вселил в тази жена! — каза Хейли. — Как скачаше като дива котка.

— Надявам се, че господарят не ни се сърди, че не тръгнахме да я гоним по този й път — каза Сам и се почеса по главата. — Чак дотолкова не мога. — И той хрипливо се изсмя.

— Как? Ти се смееш? — изръмжа търговецът на роби.

— Ох, господарю, не мога повече — извика Сам и даде воля на дълго потисканата си радост. — Толкова чудно беше! Скок, подскок, а

ледът скърца: кръц! кръц! А Тя бяга ли, бяга. Господи, как скачаше само! И Сам, и Анди се смяха, докато сълзи потекоха по бузите им.

— Ще ви накарам да се засмеете другояче — развика се Хейли и размаха камшика над главите им. Те се наведоха, за да избягнат удара, изтичаха с викове нагоре По брега и преди Хейли да ги настигне, бяха вече на конете си.

— Лека нощ, господарю — извика Сам важно. — Мисис сигурно отдавна се безпокои за Джери. Мистър Хейли не се нуждае повече от нас, нали? И господарката няма да позволи да караме конете по моста, по който Елиза избяга! Той шеговито смушка Анди и те препуснаха с всичка сила.

Вятърът носеше отдалеч веселия им смях и викове.

[1] В 1850 г. в САЩ е бил изваден закон, който задължавал населението на Северните щати да издава бягащите роби на собствениците. Вследствие на това бегълците почнали да се промъкват в Канада по „подмолен път“, т.е. скривали се в къщите на хора, които нарушават закона, като им дават подслон и ги отправят от една станция до друга до самата граница. — Б. пр. ↑

ГЛАВА VIII

БЯГСТВОТО НА ЕЛИЗА

Беше започнало да се свечерява, когато Елиза извърши отчаяното си бягство през реката и излезе на брега на щата Охайо.

Обгърна я сивата вечерна мъгла, която бавно се издигаше над реката, а бурното течение и плаващите ледове представляваха непреодолимо препятствие между нея и човека, който я преследваше.

Ядосан, Хейли бавно се запъти към гостилницата, за да обмисли какво да предприеме по-нататък. Съдържателката го въведе в малка стая, постлана с черга. В нея имаше маса, покрита с лъскава черна мушама, и няколко разкривени стола с високи облегалки. Над камината, в която тлееше огън, бяха наредени ярко оцветени гипсови фигурки. Хейли седна на дългата неудобна дървена пейка до камината и се замисли над мимолетието на човешките надежди и щастие. — Защо ми трябваше това хлапе? — попита се той. — Заради него изпаднах в положението на последен глупак.

И за да излее някъде яда си, той започна да се ругае с такива цветисти изрази, които от чувство за приличие няма да предадем тука, въпреки че имаме всички основания да смятаме, че той го заслужава.

Той се стресна от високия и рязък глас на някого, който очевидно слизаше от коня си пред гостилницата. Хейли бързо отиде до прозореца.

— Дявол да го вземе, това се казва случайност. Да, наистина, това е Том Локър!

Хейли изскочи от стаята.

В ъгъла на гостилницата, до тезгяха, стоеше необикновено висок, широкоплещест, мускулист мъж. Той носеше шуба от биволска кожа с козината навън и това придаваше на свирепия му израз нещо съвсем зверско. Всичко у него издаваше необуздана жестокост. Ако читателят може да си представи булдог в човешки вид, с шапка и палто, би добил доста ясна представа за този човек. С него имаше един човек, който бе пълна негова противоположност. Той беше нисък,

слабичък и жив, с гъвкави като на котка движения; тъмните му дебнещи и лукави очи подчертаваха още повече острите черти на лицето му; тънкият му дълъг нос като че беше готов да се пъхне нахално навсякъде, а над челото му стърчаха мазни, редки черни коси. Всичките му движения и целият му израз, издаваха един твърд, остър и предпазлив човек.

Грамадният човек си наля голяма чаша силна ракия и я изпи на един дъх. Дребното човече се повдигна на пръсти до тезгяха и извъртя глава наляво, а след това надясно, за да огледа всички бутилки, сякаш искаше да подуши съдържанието им. Най-после поръча с голяма предпазливост и с писклив, треперещ глас чаша ментовка. Когато му наляха питието, той вдигна чашата, погледна я внимателно и самодоволно като човек, уверен, че не се е излъгал и започна да пие на малки глътки.

— Здравей, Локър, виж, че и аз съм имал късмет! Каква приятна среща! — каза Хейли, като се приближи и протегна ръка към грамадния човек!

— Дявол да те вземе! — беше вежливият отговор. — Какво те носи насам, Хейли?

Човечето с дебнещата физиономия, чието, име беше Меркс, веднага престана да пие ментовката, протегна шия и загледа изпитателно непознатия също както котка гледа към отваяно сухо листо или към друг някои движещ се предмет.

— Наистина, Том, това е най-щастливата ми среща. Намирам се в дяволско затруднение и ти трябва да ми помогнеш.

— Ух, разбира се! — изръмжа неговият учтив познат. — Щом се радваш, че срещаш някого, сигурно ти е потрябвал за нещо. Какво има?

— Навярно твой приятел? — запита Хейли, като погледна недоверчиво към Меркс. — Съдружник може би?

— Да, казва се Меркс. А това е човекът, с когото работих в Начез.

— Драго ми е да се запозная с вас — каза Меркс и подаде тънката си суха като крак на врана ръка. — Мистър Хейли, нали?

— Същият, сър — отговори търговецът на роби. — А сега, господа, по случай щастливата ни среща да минем в малката стая да се почерпим и поприказваме. Ей, ти там — обърна се той към човека зад

тезгяха, — донеси ни гореща вода, захар, пури и повечко ракия. Ще направим истински гуляй.

Ето свещите са запалени, огънят пламти и тримата достойни; събеседници са седнали около масата, отрупана с всичко необходимо за приятелски разговор.

Хейли описа разчувствувано своите неуспехи. Локър, мълчалив и намръщен, го слушаше внимателно. Меркс, който с много грижи; и старание приготвяше чаша пунш по свой особен вкус, от време на време повдигаше очи и пъхаше острия си нос и брада едва ли; не в лицето на Хейли. Той с голямо внимание слушаше приключенията на търговеца на роби. Краят на разказа му се видя много забавен, той целият се затресе от тих, но звучен смях, а тънките му устни се изкривиха от удоволствие.

— Хубаво са ви изиграли — каза той. — Хи, хи, хи! И умно скроено.

— Големи неприятности създават тия хлапета в търговията въздъхна Хейли.

— Ей, да можехме да отгледаме такава порода жени, които да не обичат децата си! Казвам ви, това щеше да е най-голямото съвременно откритие. — И Меркс се засмя на собствената си шега.

— Точно така — каза Хейли. — И не разбирам защо толкова държат на тях. Това децата са голяма беля. Би помислил човек, че биха се радвали да се отърват от тях. А те, не та не! И гледаш някое такова едно, само грижи създава, нищо не струва, а на майката като че е още по-мило.

— Да, мистър Хейли — каза Меркс. — Подайте ми горещата вода... Да, сър, и аз мисля точно като вас. И винаги съм бил на това мнение. Веднъж, когато още се занимавах с тази търговия, купих една жена... Стройна и хубавичка беше... и разумна. Тя имаше дете, такова едно, болнаво, гърбаво и не знам още какво. Аз го дадох току-така на един човек, на риск, че все нещо можеше да спечели от него. И през ум не ми минаваше, че жената ще го вземе толкова навътре. А трябваше да видите как се държа. Наистина, изглежда, че ѝ беше по-мъчно за детето, защото беше хилаво, капризно, плачливо и само я измъчваше. А тя съвсем не се преструваше — плаче, та се къса, не може място да си намери, като че е останала сама-самичка на света. Смешно беше да я гледаш. Странни същества са това жените.

— И аз имах подобен случай — каза Хейли. — Миналото лято по Червената река купих една жена с дете. Детето беше доста хубаво и очите му живи, блестящи, но представете си, оказа се, че е сляпо; ама съвсем сляпо, ви казвам. Аз, разбира се, помислих, че няма да е зле да го пробутам някъде. Успях без много шум да го разменя за едно буре уиски. Но когато се опитах да го взема от майката, тя се превърна в същинска тигрица. Това стана, преди да тръгнем, и още не бях сложил веригите на моите негри. И какво мислите направи тя? Като котка скочи върху балите памук, измъкна ножа на един от моряците и за миг накара всички около нея да се разбягат. Но тя разбра, че това няма да я спаси, и като се обърна, хвърли се заедно с детето в реката — потъна като камък и повече не я видяхме.

— Их! — каза Том Локър, който слушаше тези разкази с явно презрение. — Какви сте безпомощни и двамата. Моите робини не ми играят такива номера.

— Нима?... А как се справяш с тях? — живо попита Меркс.

— Как се справям ли? Много просто. Ако купя жена с дете, което е за Продан, направо отивам при нея, пъхам юмрука си в лицето ѝ и ѝ казвам: „Виждаш ли?... Само една дума да чуя от тебе и ще ти смажа главата. Не искам да чуя ни думичка, ни звук... Това дете — казвам — е мое, а не е твое и не е твоя работа какво ще правя с него. Аз ще го продам при първа възможност. И ако вземеш да ми играеш някои номера, предупреждавам те, че ще съжаляваш, загдето въобще си се родила...“ Уверявам ви, те разбират, че с мене шега не бива. И затова мълчат като риби. А ако някоя от тях започне да вие, тогава... — И мистър Локър така силно удари с юмрук по масата, че на всички стана ясно какво искаше да каже.

— Убедително... няма що — каза Меркс, като смушка Хейли и се закикоти. — Том е забележителен, нали?... Хи, хи, хи. Наистина, Том, даваш им да разберат, че всички негри са черни! Честна дума. Том, ако ти не си самият дявол, то сигурно си негов брат-близък.

Том слушаше похвалата с подobaваща скромност, а Меркс се обърна към Хейли.

— Та какво искате вие от нас? Да заловим вашата робиня, нали?

— Жената не ме интересува. Тя е на Шелби. Работата е за детето. Какъв глупак излязох, че купих това дяволче.

— Ти винаги си бил глупак — грубо се намеси Локър.

— Недей, Том. Остави тези обиди — каза Меркс и се облиза. — Доколкото разбирам, мистър Хейли ни насочва към хубава сделчица. Помълчи малко. Аз ще уредя всичко. Това е от моята специалност... И така, мистър Хейли, каква е тази жена? Как изглежда?

— Какво да ви кажа... Бяла кожа, красива, добре възпитана. Предложих на Шелби осемстотин, дори хиляда долара за нея и пак щях да спечеля доста.

— Бяла, красива, добре възпитана! — повтори Меркс и острият му нос, брада и очи се оживиха. — Виж какво, Локър, това е доста съблазнително. Ще направим чудесна сделка... Ще ги заловим и двамата. Детето, разбира се, ще върнем на мистър Хейли, а жената ще заведем в Нови Орлеан и ще я продадем. Прекрасно, нали?

— Виждате ли — продължи Меркс към Хейли и разбърка своя пунш, — във всички селища по реката има разбрани съдии, които Ъ ни правят по някоя дребна услуга от време на време. Том знае да действа с юмруци и толкова! Но когато трябва да се дава клетва, на сцената излизам аз. Явявам се в съда издокаран: с лъснати ботуши и всичко друго първо качество. И да ме видите само как уреждам тия работи — каза той, като засия от професионална гордост. — Днес съм мистър Туйкъм от Нови Орлеан, утре — плантатор, току-що дошъл от Пърл ривър, където за мене работят седемстотин негри, а трети път съм далечен роднина на Ц. Хенри Клей или някой друг почтен джентълмен от Кентъки. Хората, знаете, имат различни дарби. Том е незаменим, когато се дойде до бой, но не го бива да лъже. Просто не му се удава. Но; ако има в страната човек, който може по-добре от мене да се кълне във всички и за всичко да запазва докрай присъствието на духа при всички обстоятелства, ей богу, искам да му стисна ръката. Като змия мога да се провра във всяка пукнатина, дори съдиите да бяха по-строги. Понякога даже ми се иска те да бъдат по-строги — много по-голямо удоволствие щях да изпитвам, като ги лъжа; щеше да ми бъде много по-забавно.

Том Локър, който, както вече забелязахме, беше бавен в мисълта и движенията, ненадейно прекъсна Меркс, като удари така силно с юмрук по масата, че всичко по нея зазвънтя.

— Съгласен! — извика той.

— За бога. Том! Няма смисъл да чупиш чашите — каза Меркс. Пази си юмрука. Той ще ти потрябва.

— Но, господа, не се ли пада и на мене част от печалбата? — запита Хейли.

— Не ти ли стига, че ще хванем малкия? — възрази Локър. Какво искаш повече?

— Добре де — каза Хейли, — но все пак аз ви предлагам доходна работа. Това все струва нещо... Да кажем, десет процента от чистата печалба?

— Какво-о? — извика Локър страшно, изруга и стовари тежкия си юмрук върху масата. — Познавам те аз тебе. Дан Хейли; искаш да ме надхитриш! Да не мислиш, че Меркс и аз сме станали ловци на негри току-тъй, само за удоволствието на джентълмени като тебе. Как ли не! Нищо няма да получиш! Жената ще бъде само наша, а ти си дръж езика, иначе ще вземем и детето. Кой ще ни попречи? Ти вече ни показва дивеча. Сега мисля, че той е толкова твой, колкото и наш. Ако ти или Шелби решите да ни преследвате, опитайте се, ако си нямате работа. Ще намерите ланския сняг.

— Добре де, добре. Нека да бъде така — каза изплашеният Хейли. — Върнете ми само детето. Том, ти винаги си бил честен с мене. Вярвам на думата ти.

— И как няма да ми вярваш — отвърна Локър. — Аз не съм като тебе — не хленча. А колкото до сметките си, не бих излъгал и самия дявол. Обещая ли нещо, ще го направя. И ти знаеш това, Дан Хейли.

— Точно така, точно така мисля и аз. Том — каза Хейли.

— Обещай ми само, че ще ми предадеш детето до една седмица, и то където на тебе ти е удобно. Повече от това не искам.

— Но аз пък искам — каза Том. — Не мисли, че напразно съм работил с тебе в Начез, Хейли. Доста неща научих тогава! Научих, че като хванеш змиорка, трябва здраво да я държиш. Хайде, развързвай си кесията и дай веднага петдесет долара, иначе никога няма да видиш детето. Знам те аз тебе!

— Какво говориш, Том? — възрази Хейли. — В ръцете си имате работа, която ще ви донесе чиста печалба между хиляда и хиляда и шестстотин долара!

— Отде знаеш? Имай предвид, че ние имаме възложена работа за следващите пет седмици, и то такава, която само ние можем да свършим. Представи си, че зарежем всичко и се запилеем да търсим под дърво и камък твоя хлапак и майка му, а накрая не ги хванем...

Дяволски мъчно се ловят жените. Тогава какво? Ще ни платиш ли пукнат цент тогава? А? Как ли не! Не, не! Веднага давай петдесет долара. Ако успеем да свършим работата и спечелим, ще ти ги върна обратно. Ако ли не успеем, ще останат за труда. Така е справедливо, нали, Меркс?

— Разбира се, разбира се — каза Меркс с примирителен тон.

— Това е само един вид залог. Хи, хи, хи! Ние, правниците, знаете, ги разбираме. Няма смисъл да се караме.... Да се разберем с добро. Мистър Хейли, Том ще ви предаде детето, където вие посочите. Нали, Том?

— Ако намеря хлапето, ще го отведа в Цинцинати и ще го оставя на пристанището у старата Белчър — каза Локър.

Меркс измъкна от джоба си мазен тефтер, извади дълъг лист и като заби в него тъмните си хитри очи, започна да чете полугласно:

— Барнс, окръга на Шелби, за негъра Джим — триста долара, жив или мъртъв. Едуардс, Дик и Люси — мъж и жена — шестстотин долара.... Негърката Поли с две деца — шестстотин долара за нея или главата й... Аз само хвърлям поглед върху нашите работи, за да видя дали ще смогнем да се заемем и с вашия случай... Локър — каза той, като помисли малко, — трябва да повикаме Адам и Спрингер да ни помогнат да уловим тези — отдавна са ни възложени.

— Те ще искат страшно много — каза Локър.

— Остави това на мен. Те са нови в занаята и не трябва да искат много — каза Меркс и продължи да чете списъка. — Има три лесни случая... защото цялата работа се състои в това, да ги застрелят или да се закълнат, че са ги застреляли. Затова, разбира се, те не биха могли да вземат много. Останалите задачи — каза той и сгъна листа — търпят отлагане. А сега нека минем на някои подробности. Мистър Хейли, вие значи видяхте, че тази жена излезе на другия бряг?

— Разбира се, така, както виждам вас.

— И човекът, който й помогна да излезе на брега? — запита Локър.

— Разбира се, и него видях.

— Сигурно са я подслонили някъде — забеляза Меркс. — Но къде? Това е въпросът. Том, ти какво ще кажеш?

— Тази вечер непременно трябва да преминем реката — отговори Том.

— Но, Том! Няма лодка — възрази Меркс. — Ледовете се носят много бързо... Не е ли опасно?

— Това не ме интересува. Знам само, че трябва да преминем — решително каза Том.

— Боже мой, — неспокойно каза Меркс. — Че как може? — продължи той и отиде до прозореца. Тъмно е като в рог. Том, и...

— Не го увъртай, Меркс. Ти просто се страхуваш. Но няма друг изход. Трябва да дойдеш. Ако ти бездействуващ тука ден-два, жената ще е отишла вече по подмолния канал до Сандъски^[1] или някъде другаде.

— О, не, никак не ме е страх — каза Меркс, — само че...

— Само какво? — запита го Том.

— Само че откъде ще вземем лодка? Виждаш, че няма никаква лодка.

— Чух съдържателката да казва, че ще има лодка. Някой щял да премине тази вечер. Каквото и да става, трябва да отидем с него — каза Локър.

— Предполагам, че имате добри кучета? — запита Хейли.

— Първо качество — каза Меркс, — но каква полза от това? Нямате нищо нейно, което да подушат.

— Да, имам — каза Хейли тържествуващ. — В бързината тя е оставила шала си на кревата. Ето го... тя е забравила и шапката си.

— Това е чудесно — извика Локър. — Дай ги.

— Само кучетата да не повредят жената, ако се хвърлят върху ѝ ненадейно! — предупреди Хейли.

— Това трябва да се има предвид — каза Меркс. — Нашите кучета едва не разкъсаха на парчета един негър в Мобайл. С мъка успяхме да го отървем.

— Ето виждате ли! Преследването с кучета не върви за жените, на които цената е в тяхната външност — каза Хейли.

— Така е — каза Меркс. — Освен това кучетата не вършат работа горе на север. Те, са удобни само на юг, в плантациите, където никой не помага на негрите, когато избягат.

— Хайде — каза Локър, които беше отишъл да разговаря със съдържателя на гостилницата, — човекът с лодката е дошъл. Така че Меркс...

Нашият храбрец хвърли натъжен поглед върху уютната стая, която трябваше да напусне, но все пак послушно се надигна от мястото си. След като уговориха още някои подробности по работата, Хейли с видимо неудоволствие даде петдесетте долара на Том и тримата достойни съдружници се разделиха...

Ако някои от нашите по-изтънчени читатели са недоволни от обществото, в което ги въведохме, ние ги молим овреме да преодолеят предразсъдъците си. Ние бихме желали да им припомним, че ловът на хора започва да се смята в Америка за законна и патриотична професия. Ако огромното пространство между Мисисипи и Тихия океан стане един голям пазар, където се търгува с човешки тела и души, а правото на собственост върху човека-стока запазва положението си на една от движещите сили на деветнадесетия век, то търговците и ловците на роби сигурно ще се причислят към нашата аристокрация...

Докато в гостилницата се разиграваше тази сцена, Сам и Анди много щастливи се връщаха в къщи.

Сам беше в отлично настроение и изразяваше възторга си с разни странни викове и крясъци и с всевъзможни движения и маймунджилъци. Той възсядаше коня с лице към опашката и после с крясък се премяташе във въздуха, падаше отново върху седлото и после, взел правилна стойка и сериозен вид, започваше важно да мъмри Анди, загдето се смее неприлично и се държи несериозно. Но веднага след това той наново започваше да се пляска с ръце по бедрата и да избухва в такъв висок смях, че цялата гора ехтеше. Въпреки това те препускаха с всичка сила и към десет-единадесет часа конете изтрополиха по чакълената настилка пред верандата. Мисис Шелби изтича на балкона.

— Ти ли си, Сам? Къде са другите?

— Мистър Хейли остана да почива в гостилницата. Той е страшно изморен, мисис.

— А Елиза, Сам?

— Тя премина реката Йордан и сега е в Ханаанската земя, ако може така да се изразя.

— Какво говориш, Сам? Какво искаш да кажеш? — извика развълнувано мисис Шелби. Тя едва дишаше и й се струваше, че ще се строполи на земята. Думите на Сам тя изтълкува другояче.

— Да, мисис. Господ помага на своите чада. Лиза избяга през реката в Охайо, като че ли сам господ я грабна с огнена колесница, теглена от два коня.

В присъствието на господарката му набожността на Сам нямаше граници и той старателно вземаше всичките си образи и сравнения от Библията.

— Сам — обади се мистър Шелби, който също бе излязъл на верандата, — ела тук и разкажи всичко на господарката си. — Той прегърна жена си: — Успокой се, Емилия. Ти си студена и цяла трепериш. Прекалено много се вълнуваш.

— Прекалено много се вълнувам? Нима не съм и аз жена и майка? Нима ние няма да отговаряме пред бога за нещастната Елиза? Господи, прости ни този грях.

— Какъв грях, Емилия? Ти сама видя, че ние бяхме принудени да постъпим така.

— И все пак имам ужасното чувство, че сме много виновни. Сама не мога да си обясня защо...

— Ей, Анди, чернокож такъв, по-живо! — извика Сам под верандата. И Сам скоро се появи в гостната с палмовите листа в ръка.

— Сега, Сам, кажи ни ясно къде е Елиза, разбира се, ако знаеш.

— Господарю, видях със собствените си очи, като премина реката по плаващия лед. Как го направи, сам не мога да разбера. Беше истинско чудо. И видях как един човек ѝ помагаше да излезе на другия бряг. След това тя изчезна в мъглата.

— Сам, като че ли малко прекаляваш! Това е невероятно. Да се мине по плаващите ледове, не е толкова лесно — каза мистър Шелби.

— Кой каза, че е лесно? Можеше ли някой да го направи без божията помощ — извика Сам. — Ето как беше. Ние тримата — мистър Хейли, аз и Анди — се приближавахме към малката гостилница до реката. Аз яздех малко напред — толкова много се стараех да хвана Лиза, че не ме сдържаше! И когато стигам до гостилницата, гледам на прозореца самата тя, а те на две крачки зад мене. И точно тогава шапката ми хвъркна и аз така се развиках, че и мъртвите да ме чуят. Разбира се, Лиза ме чу и се отдръпна. Когато мистър Хейли стигна до вратата, тя изхвъркна от страничната врата — право на брега. Мистър Хейли я вижда и започва да крещи. Ние тримата, мистър Хейли, аз и Анди, тичаме след нея. Тя е вече на

самата река. А там до брега, едно течение! Широко, бързо... а после парчета лед като остров чак до другия бряг; и такива едни се клатушкат. Ние я настигаме. И аз помислих, о господи, ей сега ще я хване. Но тя изписка — такъв писък никога не бях чувал — и не я видях кога се намери върху леда от другата страна на течението и продължи да тича нататък. Скръц-скръц — ледът скърца, наклонява се, а тя пищи и скача като козле. Господи боже мой! Как скачаше тази жена! Съвсем необикновено, по мое мнение.

Мисис Шелби, бледа от вълнение, мълчаливо слушаше разказа на Сам.

— Господи, благодаря ти, Елиза е жива. Но къде е тя сега?

— Бог няма да я остави — каза Сам и смирено повдигна очи нагоре. — Има провидение. Мисис винаги ни е учила, че всички сме оръдие в ръцете на божията воля. Ако днес не се подчинявах на волята божия, мистър Хейли щеше досега десет пъти да е уловил Елиза. Нали аз подгоних конете тази сутрин и ги оставих да препускат чак до обяд? Не подлъгах ли мистър Хейли да извърви пет мили на вятъра? Да не бях аз, той щеше да я пипне така лесно, както куче хваща лова си. А аз изпълнявах волята божия.

— Воля божия ще бъде също, Сам, ако те накарам да съжаляваш за всичко това. Не позволявам в моя дом да се отнасят така с джентълмени — каза мистър Шелби, като се помъчи да изглежда строг.

Еднакво трудно е да накараш негър или дете да повярват, когато се преструваш на сърдит. Те инстинктивно разбират истината въпреки всички преструвки. И Сам съвсем не се засегна от този укор, макар че веднага си даде много печален вид и краищата на устните му се извиха надолу, като че се разкайваше.

— Господарят има право... има пълно право. Че постъпих безобразно, това не мога да отрека. Разбирам, че мистър и мисис не могат да одобрят такива постъпки. Аз съзнавам това. Но един нещастен негър като мене изпада просто в изкушение понякога да върши лоши работи, особено когато види такива хора като мистър Хейли, които вършат безчинства. Той не е никакъв джентълмен. Всеки, който е отрасъл при вас като мене, не може да не види, че той не е джентълмен.

— Добре, Сам — каза мисис Шелби. — Тъй като ти съзнаваш своите грешки, иди сега при леля Клоу и ѝ кажи да ви даде от шунката,

която остана от вечерята. Вие с Анди трябва да сте много гладни.

— Мисис е много добра към нас — каза Сам, като се поклони живо и излезе.

Мистър Сам, както вече знаем, имаше вроден талант, който несъмнено би го издигнал до завидно положение, ако се занимаваше с политика, а именно таланта да извлича облаги от всички обстоятелства и да ги използва за възвеличаване и прославяне на собствената си личност. След като сметна, че е задоволил господарите със своята набожност и смиреност, Сам нахлупи безгрижно на една страна палмовите листа на главата си и сеотправи към владението на леля Клоу с намерение да блесне както трябва в кухнята.

— Една такава реч ще им дръпна на тия негри — си каза Сам. — Има да се пулят... Сега ми е паднало.

Трябва да отбележим, че едно от нещата, които Сам най-много обичаше, беше да придружава господаря си на разни политически събрания. Той кацваше на някоя ограда или се покатерваше високо на някое дърво, откъдето с голямо удоволствие наблюдаваше ораторите; след това слизаше между чернокожите си братя, дошли с господарите си като него, и си забавляваше, като по най-комичен начин предаваше речите, имитираше ораторите и съумяваше да остане невъзмутимо сериозен и тържествен. Обикновено около Сам се събираха да го слушат хора от неговия цвят, но често се случваше към тази публика да се присъединят и бели хора. Те слушаха и се смееха и си намигаха за голямо удоволствие и гордост на Сам. Той се смяташе за призван оратор и никога не изпускаше случай да блесне със своето изкуство.

Между Сам и леля Клоу съществуваше от незапомнени времена известна вражда или по-право, те се намираха в много хладни отношения. Но тъй като Сам смяташе, че е необходимо да разреши продоволствения въпрос, преди да предприеме по-нататъшни действия, той твърдо реши да прояви дух на пълно разбирателство в сегашния случай. Той много добре знаеше, че заповедите на мисис ще бъдат изпълнени най-точно, но Също така, че ще спечели повече, ако те бъдат изпълнени с желание. Ето защо той се яви пред леля Клоу трогателно смирен и покорен и като човек, който бе преминал през безброй страдания, за да помогне на своя ближен. Той подробно обясни, че мисис го е изпратила долу, за да навакса изразходваната

енергия, и по този начин недвусмислено призна господството на леля Клоу в кухнята.

Тази политика успя. Едва ли някой нещастен, простодушен и доброжелателен гражданин се е оставял така лесно да бъде излъган от хитростите на някой кандидат в предизборна кампания, както леля Клоу бе спечелена от ласкателствата на мистър Сам. Дори да беше самият блуден син, той не можеше да бъде обсипан с по-голяма майчинска щедрост. Скоро пред щастливия и тържествуващ Сам беше сложена голяма бакърена тавичка, пълна с най-различни лакомства, останали в кухнята от всичко, поднасяно на господарската трапеза през последните два-три дни. Вкусни парчета шунка, златисти резени царевична баница, крайчета от Щрудел с най-различна големина и форма, пилешки крилца, воденички и крачка... Всичко това представляваше живописна смесица. И Сам с палмовата си „шапка“, килната на една страна, седеше важно като някой крал всред свитата си и проявяваше благоволенieto си към Анди, който седеше от дясната му страна.

Кухнята беше пълна с негри, побързали да дойдат от своите колиби, за да научат как са завършили събитията от този ден. За Сам настъпи часът на славата. Той разказа за своите подвизи през деня, като украси и поизмени някои места, за да направи още по-голямо впечатление. Слушателите му се заливаха от смях. Техният смях се подхващаше от многобройните дечурлига, натъркаляни по пода и сврели се във всички ъгли на кухнята. Сам обаче оставаше невъзмутимо сериозен всред шумния смях и викове и само от време на време обръщаше очите си нагоре, смигаше многозначително и с това възбуждаше нов смях, без да изменя високия и назидателен тон на словото си.

— Драги съграждани — говореше Сам и размахваше кълка от пуяк, — вие виждате, че между вас има човек, който е готов да защити всеки от вас — да! всички вас!... защото, който посегне на един от нас, посяга на всички нас. И който и да е търговец на роби, който идва да души наоколо, ще има работа с мене. Мене ще срещне на своя път. Елате при мене, братя мои, аз ще защита вашите права, аз ще се боря за вас до последно издихание!...

— Почакай, Сам! Нали ти тази сутрин ми каза, че ще помогнеш на мистър Хейли да хване Лиза? Струва ми се, че си противоречиш —

възрази Анди.

— Слушай какво, Анди — каза Сам високомерно, — недей говори за неща, от които нищо не разбираш. Ти си добро момче, но не си запознат с великите принципи на борбата!

Анди виновно замълча, поразен от неразбираемата дума „принципи“, която произведе не по-малко силно впечатление и на неговите връстници, които бяха там, а Сам продължи:

— В мене заговори съвестта, Анди — заяви Сам. — Аз съм човек със съвест, Анди. Когато бях решил да уловя Лиза, аз мислех, че господарят го иска; когато разбрах, че мисис иска точно обратното, в мен още по-силно заговори съвестта... Защото винаги е по-изгодно да бъдеш на страната на мисис. Както виждаш, аз съм верен и на двете страни. Имам съвест и държа на принципите си. Да, принципите — каза Сам и възторжено размаха една пилешка шийка. — За кой дявол ни са принципите, ако не се придържахме о тях? Ето, Анди! Вземи този кокал; още не съм го доизгложгал...

— Добре, добре! — намеси се леля Клоу. — Не би било зле да имаш още един принцип: да си лягаш навреме и да не задържаш хората до разсъмване! А вие, малчугани, марш веднага оттука, защото може да получите по една плесница.

— Негри — каза Сам, като тържествено и великодушно размаха палмовите си листа, — бъдете благословени! Сега вървете да спите и се пазете от изкушения.

След тези прочувствени слова събранието се разтури.

[1] Сандъски — град на езерото Ери, южният бряг на което принадлежи на САЩ, а северният — на Канада. ↑

ГЛАВА IX

ОТ КОЯТО СЕ ВИЖДА, ЧЕ И ЕДИН СЕНАТОР МОЖЕ ДА БЪДЕ ЧОВЕК

Огънят в камината весело осветяваше килима на уютната гостна стая и хвърляше отблясъци върху чайните чаши й добре лъснатия чайник. Сенаторът Бърд събуваше ботушите си и се готвеше да пъхне нозете си в красивите нови пантофи, изработени от жена му, докато той отсъствуваше от къщи през време на заседанията на сената. Мисис Бърд, сияеше от радост, следеше как прислугата слага масата за вечеря и от време на време сгълчаваше децата, които скачаха, лудуваха и ядосваха майка си така, както са правили всички деца откакто свят светува.

— Том, остави дръжката на вратата! Бъди разумен!... Мери, Мери, не дърпай опашката на котката — горкото животно!... Джим, не се катери по масата! Не, не!... Не можеш да си представиш колко много се радваме, че си дойде тази вечер, мили! Каква изненада! — обърна се тя към мъжа си, когато най-последно успя да откъсне вниманието си от децата.

— Да, да! Реших да отскоча да си почина у дома, макар и за една вечер. Ужасно съм уморен и главата ме боли.

Мисис Бърд погледна към шишето с камфор, което беше в полуотворения шкаф, и се подвоуми дали да посегне към него, но мъжът й се намеси:

— Не, не, Мери! Не искам лекарства. Чаша хубав горещ чай, както ти го правиш, и приятна домашна обстановка — ето какво ми трябва. Да, досадно е да законодателствуваш!

И сенаторът се усмихна, като че му беше приятно да си мисли, че се жертвува за родината.

— И какво решаваште в сената? — попита жена му, когато чаят беше поднесен.

Беше твърде необикновено, че малката нежна мисис Бърд проявяваше интерес към работата на сената. Тя мъдро бе решила, че ѝ са достатъчни домашните грижи. Ето защо мистър Бърд я погледна учудено и отговори:

Нищо особено.

— Но вярно ли е, че в сената е гласуван закон, който забранявал да се дава храна и подслон на нещастните негри, които се прехвърлят отсам? Чувах да се говори за такъв закон, но не допусках, че е възможно да бъде гласуван.

— Какво става с тебе, Мери? Ти отведнъж започна да се занимаваш с политика?

— Глупости! Пет пари не давам за вашата политика. Но мисля, че това е нечувана жестокост. Надявам се, мили мой, че такъв закон не е гласуван.

— Действително сенатът прокара закон, който забранява да се оказва съдействие на робите, избягали от Кентъки. Тези дръзки аболиционисти почнаха, толкова много да се проявяват напоследък, че в Кентъки бяха започнали сериозно да се безпокоят и стана необходимо като добри християни да помогнем на нашите братя, на държавата и да предприемем нещо, с което да се сложи край на тези вълнения.

— И какъв е законът? Нима искат да ни забранят да подслоним тези нещастни същества поне за една нощ, да им дадем нещичко за ядене, няколко стари дрехи и тихичко да ги отпратим?

— Да, разбира се, мила! Това именно се нарича да дадеш „помощ и съдействие на избягали негри“.

Мисис Бърд беше малка, плаха и срамежлива жена с кротки сини очи, с нежен прасковен цвят на кожата и с извънредно мек и пеещ глас. Тя беше много страхлива — най-обикновен, средно голям пуяк, само като изкряка, можеше да я накара да побегне, а едно по-едро домашно куче смразяваше кръвта ѝ, стига само да покажеше зъбите си. За нея мъжът и децата ѝ бяха целият свят. И този свят тя управляваше повече с нежност и увещания, отколкото със заповеди и нареждания. Ала едно-единствено нещо — тъй като тя беше необикновено нежна и чувствителна — можеше да я разгневи и да я накара да излезе вън от себе си — това бе всяка проява на жестокост. В такъв момент тя изпадаше в пристъп на гняв, който ставаше още по-обезпокоителен и

необясним, тъй като бе несъвместим с необикновено кроткия ѝ характер. Нямаше по-снизходителна и добра майка, но децата ѝ още не можеха да забравят как веднъж тя ги наказва най-безпощадно, когато ги завари заедно с лоши съседски деца да хвърлят камъни по едно беззащитно котенце.

При последните думи на мъжа си мисис Бърд се зачерви — това много я разхубавяваше. Тя изведнъж стана, приближи се към него с решителни стъпки и твърдо му каза:

— Джон, бих искала да знам: ти намираш ли този закон за справедлив?

— Ако ти кажа „да“, ще ме убиеш ли. Мери?

— Никога не очаквах това от тебе, Джон! Но ти не си гласувал за него, нали?

— Все пак гласувах, прелестна моя политикантко!

— Не се ли срамуваш, Джон! Какъв позорен, жесток и ужасен закон! Аз ще го наруша при първия случай, който ми се удаде. И надявам се, че ще ми се удаде такъв случай. До какво доживяхме — една жена да не може да подслони и нахрани умиращ от глад човек само защото е роб и през целия си живот е бил само унижаван и потискан нещастният!

— Но, Мери, изслушай ме! Твоите чувства са справедливи и интересни, мила моя. Аз те разбирам и още повече те обичам заради тях. Но въпреки това, мила моя, не бива да допускаме чувствата ни да надделяват над разсъдъка. Трябва да разбереш, че това не е въпрос на сантименталност. Тука са преплетени големи обществени интереси. Такава вълна от обществено негодувание се надига, че ние трябва да пренебрегнем нашите лични чувства.

— Глупости, Джон! Може да ме убеждаваш до утре, но няма да се съглася. Аз те питам, Джон: би ли изпъдил от вратата си едно нещастно, премръзнало и гладно същество само защото е беглец? Кажи, би ли го направил?

Трябва да се признае, че за нещастие нашият сенатор, по природа много добър и отзивчив, не можеше да изпъди човек, който се намира в тежко положение. Но при този спор още по-неизгодно бе за него, че жена му знаеше това и разбира се, нападаше почти незащитими позиции. Ето защо, за да спечели време, той прибегна до обикновените средства, които се използват в подобни случаи. Той каза „хм!“,

изкашля се няколко пъти, извади носната си кърпа и почна да бърше очилата си. Мисис Бърд видя, че противникът е в безизходно положение и без всякакво угризение на съвестта се възползува от своите предимства.

— Бих искала да те видя как ще сториш това, Джон. Много бих искала да те видя. Например да изпъдиш навън жена в снежна буря! Или може би, ще я задържиш и ще я изпратиш в затвора? Би ли го направил? Много би ти приличало!

— Не ще и дума... Това би бил неприятен дълг... — започна мистър Бърд уклончиво.

— Дълг, Джон! Не казвай тази дума. Ти знаеш, че това не е и не може да бъде нашият дълг. Ако господарите искат да не им бягат робите, нека се отнасят добре с тях. Това е моето мнение. Ако аз имах роби — надявам се, че никога няма да имам, — не бих се бояла, че ще бягат от мене или от тебе, Джон. Казвам ти: никой не бяга, когато е щастлив. А когато те бягат, горките, стига им страхът и дето мръзнат и гладуват — няма нужда да насъскваме всички срещу тях. Не! Въпреки всичко аз няма да се подчиня на вашия закон.

— Мери, Мери, мила, послушай! Нека двамата разсъдим добре...

— Мразя разсъжденията, Джон, особено когато се умува по такива въпроси. Вие, политиците, имате навика да спорите и умувате за най-прости и очевидни неща. Но когато се дойде до дела, сами се отказвате от вашите умувания! Познавам те достатъчно добре, Джон! И ти като мен не смяташ закона за справедлив и няма да му се подчиниш...

В този критически момент старият им черен слуга Къджоу откряна вратата и помоли мисис Бърд да отиде в кухнята. Нашият сенатор въздъхна с облекчение и погледна след мъничката си жена със смесено чувство на удоволствие и смущение. Той седна в креслото и зачете вестник.

След малко от вратата се чу развълнуваният глас на жена му.

— Джон, Джон, ела за момент.

Той остави вестника и отиде в кухнята. На прага се спря, изумен от гледката, която се откри пред очите му. Млада, стройна жена лежеше в безсъзнание върху два стола; дрехите ѝ бяха изпокъсани и заледени; едната ѝ обувка липсваше, а чорапът ѝ бе разкъсан; от наранения ѝ крак течеше кръв. Лицето ѝ носеше печата на презряната

раса. Но никой не можеше да остане равнодушен пред печалната ѝ вълнуваща красота. Сенаторът изтръпна пред вида на това студено, мъртво подвижно лице.

Той затаи дъх и застана мълчалив. Жена му и тяхната черна прислужница, старата леля Дайна, свестяха нещастната жена, а дядо Къджоу, взел детето на коленете си, свали обувката и чорапите му и започна да разтрива премръзналите му крачета.

— Сърцето ти се къса, като я гледаш! — каза леля Дайна състрадателно. — Изглежда, че припадна от топлината. Когато влезе, като че нищо ѝ нямаше. Запита само дали може да се посгрее. И тъкмо я попитах откъде иде, и тя припадна. Никога не ще да е вършила тежка работа — вижда се по ръцете ѝ.

— Бедната — каза съчувствено мисис Бърд, когато жената бавно отвори големите си черни очи и погледна безучастно. Отведнъж по лицето ѝ премина смъртен ужас. Тя скочи и извика:

— Хари! Къде е той?... Взеха ли го?... Като чу гласа на майка си, детето се спусна от коленете на Къджоу, затича се и протегна ръчички към нея.

— Той е тук, той е тук! — извика жената. — О, госпожо! Спасете ни! Не ни оставяйте, не давайте да ми го отнемат! — обърна се тя с диво отчаяние към мисис Бърд.

— Не бойте се — успокои я мисис Бърд. — Тук сте на сигурно място. Тук никой няма да ви докосне.

— Бог да ви благослови — прошепна жената, закри лицето си с ръце и зариде. Като я видя, че плаче, детето се покатери на коленете ѝ.

Милите и нежни грижи на мисис Бърд, които едва ли друг беше в състояние да прояви, поуспокоиха малко нещастната жена. Постлаха ѝ да легне на скамейката близо до огъня и след малко тя се унесе, притиснала до себе си умореното като нея спящо дете. Майката решително отказа да турят детето на отделно легло и дори в съня си тя го обгърна с ръка, сякаш и сега се боеше да не ѝ го отнемат.

Мистър и мисис Бърд се завърнаха в гостната и колкото и странно да изглежда, не подеха предишния разговор. Мисис Бърд се зае със своето плетиво, а мистър Бърд се престори, че чете вестника.

— Интересно коя и каква е тя? — каза мистър Бърд след дълго мълчание.

— Ще разберем, когато се събуди и се посъвземе — отвърна мисис Бърд.

— Виж какво, Мери — каза мистър Бърд и вдигна очи от вестника.

— Да, мили!

— Не би ли могла да й стане някоя от твоите рокли, ако се продължи и разшири? Тя изглежда по-едра от тебе.

По устните на мисис Бърд се плъзна едва забележима усмивка.

— Ще видим — отвърна тя.

Последва ново мълчание, прекъснато пак от мистър Бърд.

— Виж какво, Мери...

— Да, какво има пак?

— Знаеш, онази топла наметка, с която ме покриваш при следобедната ми почивка... Ти би могла да й я дадеш — тя няма какво да облече...

В този момент Дайна надникна в стаята и каза, че жената се е събудила и иска да види господарката.

Мистър и мисис Бърд отидоха в кухнята, последвани от двете си по-големи момчета; малката по това време вече спеше.

Жената седеше на скамейката до огъня и замислено гледаше пламъка. Трескавият и развълнуван израз бе изчезнал. Сега лицето й бе тъжно и спокойно.

— Искали сте да ме видите — мило се обърна към нея мисис Бърд. — Надявам се, че сега се чувствувате по-добре. Горката!

Дълбока хриплива въздишка беше единственият отговор. Тя вдигна черните си очи и погледна тъй умолително и с такова отчаяние, че мисис Бърд се просълзи.

— Не се страхувайте от нищо. Ние всички ви желаем доброто. Кажете ми откъде идвате и от какво се нуждаете?

— От Кентъки — отговори жената.

— Кога? — запита мистър Бърд и поведе сам разпита.

— Тази вечер.

— А как дойдохте дотука?

— Минах по леда.

— По леда! — в един глас извикаха всички присъстващи.

— Да по леда — каза жената бавно. — Господ ми помогна и аз минах по леда. Те ме преследваха, настигаха ме, а нямаше друг изход.

— Господи боже, мисис — каза Къджоу. — Но ледът е целият на разбити блокове! И те се люлеят, потъват и изскачат от водата.

— Знаех, че е така, знаех — трескаво заговори тя. — И все пак минах по леда. Никога не мислех, че ще мога. Мислех, че няма да стигна отсреща... Но ми беше все едно... Иначе щях да умра! — Очите на жената горяха.

— Робиня ли бяхте? — запита мистър Бърд.

— Да, сър. Господарят ми е в Кентъки.

— Той лошо ли се отнасяше с вас?

— Не, сър. Той беше добър господар.

— Значи господарката ви беше лоша?

— Не, сър, не! Господарката ми беше винаги добра към мене.

— Но тогава какво ви принуди да напуснете такъв добър дом и да се изложите на такива опасности?

Жената втренчено загледа мисис Бърд и от проникателния ѝ поглед не се изплъзна, че тя беше в траур.

— Госпожо, имали ли сте нещастieto да загубите дете? Въпросът беше неочакван и засегна незаздравяла още рана: едва беше изминал месец, откакто семейството Бърд бе погребало едно от своите любими деца.

Мистър Бърд се обърна и отиде до прозореца, а мисис Бърд потъна в сълзи. Но тя направи усилие да отговори.

— Да, загубих най-малкото си дете. Защо ме питате?

— Тогава ще ме разберете. Аз изгубих две едно след друго. Оставих ги погребани там, откъдето идвам. Остана ми само това дете. Аз никога не съм се отделяла от него. То е всичко, което имам. То е моята гордост, моята утеха... А те искаха да ми го отнемат... да го продадат долу на Юг. Представете си само — да продадат дете, което никога не се е отделяло от майка си! Нима можех да понеса това? Не можех да преживея такава мъка... И когато разбрах, че книгата са подписани и че синът ми е продаден, аз го взех и избягах през нощта. Подгони ме човекът, който купи Хари, и няколко от хората на господаря... и вече бяха зад мен, чувах гласовете им... Аз скочих от брега на леда и как преминах, сама не знам. Помня само, че един човек ми помогна да изляза на брега.

Жената не плачеше и не хълцаше. Сълзите ѝ вече бяха пресъхнали. Но всички около нея изразяваха голямото си съчувствие

— всеки по своему.

Двете малки момчета затърсиха отчаяно по джобовите си носни кърпи, но както винаги се случва, не ги намериха на мястото им; те завряха главите си в полата на мисис Бърд и захълцаха неудържимо, като си бършеха очите и носовете в роклята на майка си. Мисис Бърд закри лице в кърпичката си. По черните бузи на добрата леля Данна се стичаха сълзи и тя непрекъснато повтаряше:

„Господи, смили се над нас!“... А старият Къджоу усърдно бършеше с ръкав очите си, лицето му се гърчеше от състрадание и той от време на време пригласяше на леля Дайна. Нашият сенатор беше държавник и, разбира се, от него не можеше да се очаква да плаче като другите простосмъртни. Той обърна гръб и се загледа в прозореца, като триеше усърдно очилата си, покашляше и от време на време бършеше носа си, нещо, което би се сторило подозрително на всеки, който би могъл критично да гледа на нещата в такъв един момент.

— Защо казвате, че господарят ви бил добър? — извика той изведнъж, като решително преглътна буцата, заседнала на гърлото му.

— Защото той наистина беше добър господар. Винаги ще говоря така за него. И госпожата беше много добра. Но те не можеха да постъпят другояче. Те дължаха пари на един човек и той, не знам точно как, можа да ги принуди да изпълнят неговата воля. Аз чух как господарят казваше на госпожата това, а тя го молеше и се застъпваше за мене. Но той й каза, че нищо не може да се направи — книгата били вече подписани... Тогава взех детето и избягах... Не мога да живея без него. То е всичкото, каквото имам на този свят.

— А нямате ли мъж?

— Да, имам. Но той принадлежи на друг господар — зъл, жесток. Той не му даваше да идва при мене; ставаше все по-лош и по-лош и заплашваше, че ще го продаде на Юг. Сигурно никога вече няма да го видя.

Повърхностният наблюдател би помислил, че жената е равнодушна към съдбата на мъжа си — така спокойно разказваше тя. Но големите й черни очи говореха съвсем друго.

— Горката! А къде смятате да отидете сега? — състрадателно я запита мисис Бърд.

— В Канада... Но не зная къде се намира. Много ли е далече? — запита тя, като погледна доверчиво мисис Бърд.

— Бедната — неволно въздъхна мисис Бърд.

— Навярно е много далече оттук? — запита жената тревожно.

— Много по-далече, отколкото си мислите, бедно дете — каза мисис Бърд. — Но ние ще се опитаме да ви помогнем. Дайна, пригответи й легло в твоята стая, а до утре ще измислим нещо... А вие не се тревожете, мила. Спете спокойно.

Мисис Бърд и мъжът й се върнаха в гостната стая. Тя седна на люлеещия се стол до камината и се загледа замислено в огъня. Мистър Бърд се разхождаше нагоре-надолу из стаята и си мърмореше.

— Хм, хм... Каква объркана, неприятна работа! Най-после той се спря пред жена си и й каза.

— Виж какво, мила! Тя трябва да напусне нашата къща още тази нощ. Този търговец на роби ще надуши следите й и ще се яви тук още рано сутринта. Ако беше само жената, щяхме да я скрием, докато всичко премине. Но детето няма да стои мирно, каквото и да правим. То ще издаде всичко, като се покаже на някой прозорец или врата. А в какво положение ще изпадна, ако ги намерят тука. Не, те трябва да напуснат нашата къща още тази нощ.

— Тази нощ? Това е невъзможно. Къде ще отидат?

— Знам аз къде — каза сенаторът замислен и започна да обува ботушите си.

Като обу единия до половина, той обгърна коляното си с две ръце и се замисли дълбоко.

— Каква объркана, неприятна... долна работа! — каза той и продължи да издърпва ботуша си. Когато обу единия ботуш, той седна, взе другия в ръце и се загледа втренчено в килима. — И все пак трябва да се махне оттука, дявол да го вземе.

Той бързо обу и втория ботуш и погледна през прозореца. Мисис Бърд беше съобразителна жена, която никога не казваше: „Аха, аз нали ти казах!“ И сега, макар че много добре разбираше какъв обрат вземат мислите на мъжа й, тя благоразумно мълчеше — спокойно седеше на стола и чакаше нейният законен повелител, когато намери за добре, да й съобщи своите намерения.

— Ето какво — обърна се най-после той към нея, — един мой познат, Ван Тромп, освободи всичките свои роби, напусна Кентъки и си купи земя на седем мили оттук в гората край потока. Никой не отива нататък, освен ако има специална работа, а и мястото не се намира

така лесно; Там жената ще бъде в безопасност. Лошото е, че никой не може да закара колата дотам нощно време освен мене.

— Защо не? Къджоу е отличен кочияш.

— Да, да. Но работата е, че потокът трябва да се премине на два пъти, а вторият брод е много опасен. Аз съм минавал на кон през това място поне сто пъти и знам точно къде трябва да се прегази. Както виждаш, нищо друго не може да се направи. Към полунощ Къджоу ще трябва да впрегне конете колкото може по-тихо и аз ще я откарам. След това той ще ме остави в близката гостилница, където към три часа сутринта ще взема дилижанса за Колъмбъс. Така всичко ще остане в тайна и ще изглежда като че аз съм пристигнал там направо от къщи. Утре заран рано-рано ще се явя на заседание в сената. Ще се чувствам малко неудобно след всичко това, но по дяволите!... Няма какво да се прави.

— Ти послуша сърцето си, Джон — каза мисис Бърд и сложи малката си бяла ръка върху неговата. — Щях ли да те обичам толкова, ако не те познавах по-добре, отколкото ти сам се познаваш?

Мисис Бърд изглеждаше много хубава с блесналите в очите ѝ сълзи и сенаторът се почувствува много горд, че такова едно очарователно същество го гледа с толкова любов и възхищение... Той се запъти да нареди да впрегнат конете, но се спря за миг пред вратата, обърна се към жена си и ѝ каза нерешително:

— Мери, какво би казала... В скрина има доста дрешки на горкичкия ни... Хенри...

Като каза това, той бързо се обърна и затвори вратата зад себе си.

Жена му влезе в малката спалня до нейната стая, сложи свещта на скрина, извади ключ от една малка ниша, постави го в ключалката на едно от чекмеджетата и изведнъж се спря. Двете момчета, които както всички деца ходеха по стъпките на майка си, стояха до нея мълчаливи и тъжни.

Мисис Бърд бавно отвори чекмеджето. В него имаше различни малки палтенца от всевъзможни кройки, детски престилчици, чорапки и дори чифт малки износени обувки, които показваха протритите си връхчета през хартията, в която бяха завити. Бяха скътани и детски играчки — конче и каручка, пумпалче и една топка, — скъпи спомени, прибрани с много мъка и сълзи. Тя се отпусна на един стол до скрина, подпря главата си с ръце върху чекмеджето и горчиво заплака. Сълзите

й течаха между пръстите и падаха в отвореното чекмедже. Изведнъж тя повдигна глава и започна нервно и бързо да подбира най-запазените и подходящи дрешки и ги сви в един вързоп.

След това мисис Бърд отвори гардероба си, взе оттам две-три от своите всекидневни рокли и с игла, ножица и напръстник в ръка се залови да ги отпуща, както мъжът ѝ я беше посъветвал. Тя работи усърдно, докато старият часовник в ъгъла удари полунощ и в двора се чу глухият тропот на колела.

— Мери — каза мъжът ѝ, като влезе с палто на ръка. — Трябва вече да я събудиш. Време е да тръгнем.

Мисис Бърд набързо постави нещата, които беше приготвила в малко просто куфарче, заключи го, поръча на мъжа си да го сложи в каретата и отиде да събуди жената.

След малко Елиза с детето на ръце се появи на вратата. Тя беше с пелерина, шапка и шал — подарък от нейната благодетелка. Мистър Бърд бързо настана жената и детето в каретата. Когато мисис Бърд се приближи до стъпалото на колата, Елиза се показва на прозореца и протегна ръка, нежна и хубава като ръката, която ѝ беше подадена. Големите ѝ черни очи, в които се четеше гореща благодарност, не се откъснаха от лицето на мисис Бърд. Елиза се опита да каже нещо, устните ѝ се раздвижиха, но никакъв звук не се чу... Тя се отпусна на седалката и закри лицето си с ръце. Вратичката се затвори и колата тръгна.

Напоследък по тези места беше валило почти непрекъснато, а на меката рохкава почва в Охайо ѝ стига ѝ малко дъжд, за да се превърне в непроходима кал. В този затънтен край на Запада, където калта става неизмеримо дълбока, пътищата се застилат с дървени трупи, наредени една до друга, и се покриват с пръст, трева и всичко, каквото попадне под ръка. Щастливите местни жители ги наричат пътища и ги използват веднага. С течение на времето дъждовете измиват пръстта и тревата и разместват дървените трупи надлъж и нашир по цялото протежение на пътя, а образуваните се ровове и трапища се запълват с рядка черна кал.

По такъв именно път сега се клатушка нашият сенатор и размишлява върху моралната страна на своята постъпка, но дотолкова последователно, доколкото това е възможно при дадените обстоятелства, тъй като каретата непрекъснато подскача по пътя и току

„пляс“ — и затъва в някоя локва; сенаторът, жената и детето неочаквано отхвъркват от местата си и се залепват на прозореца откъм наклонената страна на колата. Ето че каретата сякаш окончателно е затънала в калта. Отвън се чува гласът на Къджоу, който подканя конете; след много напразни подръпвания и опити на конете да изтеглят колата, точно когато сенаторът губи всякакво търпение, изведнъж каретата се залюлява, сякаш ще тръгне, но предните колела попадат в нова яма, а сенаторът, жената и детето връхлетяват вкупом към предната седалка; цилиндърът на сенатора се захлупва над очите и носа му доста безцеремонно, той се чувства на края на силите си; детето се разплаква; Къджоу отправя пламенни апели към конете, а те се плъзгат, напрягат се и се дърпат под непрестанните удари на камшика. Колата се залюлява, отскача и сега пък задните колелета затъват; сенаторът, жената и детето полетяват към задната седалка; сенаторът бутва с лакът шапката на жената, а неговият цилиндър отхвърква на пода и при сътресението попада под краката на жената. Но ето най-сетне преминават „блатото“, конете спират задъхани; сенаторът намира цилиндъра си, жената оправя своята шапка и успокоява детето: те са готови за нови изпитания.

Известно време каретата се люшка доста равномерно и само от време на време друсането се засилва като че само за разнообразие; пътниците започват да се успокояват, че в края на краищата не са чак толкова зле... Но ето един страшен тласък, от който всички отскачат от местата си и с невероятна бързина се намират обратно на седалката; каретата спира; навън обърканият Къджоу се суети за известно време; после отваря вратичката:

— Извинете, сър, но това място е ужасно лошо. Просто не знам как ще се измъкнем. Мисля, че ще трябва да поставим дървета под колелетата.

Сенаторът отчаян слиза от колата и внимателно търси по-здрава почва, но единият му крак потъва като в бездна. Той се опитва да го измъкне, но губи равновесие и пада в калта. Къджоу го изтегля в доста плачевно състояние...

Едва късно през нощта каретата премина по брода на реката и цялата потънала в кал, се спря пред портата на голяма фермерска къща.

Необходимо беше доста търпение и настойчивост, за да се разбудят стопаните. Най-после почтеният фермер отвори вратата. Той беше висок, грамаден мъж, по чорапи и с червена ловджийска фанела. Рошавата ръждива коса и небръснатата от няколко дни брада придаваха на този добър човек, в най-добрия случай, не много привлекателен вид. В продължение на няколко минути той държеше свещта и разглеждаше нашите пътници с начумерен и учуден израз, при което изглеждаше много забавен. Сенаторът трябваше да употреби доста усилия, за да му обясни в какво се състои работата и докато той се занимава с това, ние ще запознаем читателите с този човек.

Честният Джон Ван Тромп беше някога един от големите плантатори и притежатели на роби в щата Кентъки. Природата го беше надарила не само с гигантски ръст и сила, но и с голямо, добро и справедливо сърце. Робовладелческата система, еднакво позорна и за господарите, и за робите, го поттискаше и угнетяваше. Най-после един ден голямото сърце на Джон не можа да издържи повече и той счупи тежките окови... Ван Тромп изтегли всичките си пари, отиде в Охайо и купи хубава плодородна земя; след това освободи робите си до един — мъже, жени, деца, — натовари ги с цялата покъщнина на коли и ги изпрати да се заселят на новото място. А сам той се оттегли нагоре по реката в тихата си нова ферма и заживя щастливо, с чиста съвест.

— Ще подслоните ли тази нещастна жена и нейното дете, преследвани от ловци на роби? — запита сенаторът.

— А ако някой рече да дойде — продължи добрият човек и изпъчи мощните си гърди, — аз съм насреща. Имам и седем сина, всички са по шест фута високи, и те са винаги готови да ги срещнат. Предайте им нашите почитания и им кажете, че сме готови да ги приемем, когато пожелаят. — И Джон прокара пръсти през рошавата си коса и се затресе от смях.

Отпаднала, изтощена и уморена до смърт, Елиза едва се довлече до вратата. Тя държеше в ръце дълбоко заспалото дете. Великанът освети лицето ѝ със свещта, съчувствено промърмори нещо, отвори вратата към малка спалня до кухнята, където бе приел гостите, и ѝ направи знак да влезе; после взе една свещ, запали я и я постави на масата.

— Искам едно да ти кажа — обърна се той към Елиза. — Тук не се страхувай от никого, аз съм насреща. — И той посочи пушките,

наредени над камината. — Нека посмее някой да отведе човек от къщата ми, когато аз не съм съгласен — зле ще си изпати... А сега си легни и спи спокойно, както би спала в прегръдките на майка си.

— Тя е необикновено красива! — каза той, когато се върна при сенатора.

Сенаторът с няколко думи му разправи историята на Елиза.

— Брей!... Как може? — възмущаваше се добрият човек. — Преследват я, бедната, като сърна. А може ли една истинска майка друго да направи? Ей богу, като слушам такива неща, иде ми да кажа нещо, което не е за казване. — И Джон изтри очите с опакото на грамадната си, покрита с лунички ръка. — Вярвате ли, аз от години не съм стъпвал в църква — не мога да търпя пасторите да ми разправят, че Библията оправдавала робството. Аз съм неук човек и не мога да споря с тях...

Докато говореше, Джон отвори бутилка шумящ сайдер и я постави на масата.

— По-добре ще е и вие да останете да нощувате тука — каза той сърдечно. — Ей сега ще повикам старата да ви приготви легло.

— Благодаря ви, добри ми приятелю — трябва да вървя, за да не пропусна дилижанса за Колъмбъс.

— Е, щом е така, ще дойда малко да ви изпратя и ще ви покажа по-добър път. Та този, по който сте минали, е много лош!

Джон се облече и след малко, с фенер в ръка вървеше пред каретата на сенатора. Той я изведе на един път, който минаваше зад фермата. Когато се разделяха, сенаторът пхна в ръката му десетдоларова банкнота.

— Това за нея — каза той.

— Добре — отвърна Джон.

Те си стиснаха ръцете и се разделиха.

ГЛАВА X

СТОКАТА ПОТЕГЛЯ

Сивото дъжделиво февруарско утро надникна в колибата на чичо Том и освети лица, помрачени от голяма скръб. Малката маса пред огнището беше постлана за гладене; на облегалото на стола висяха две груби, но чисти ризи, току-що изгладени, а третата лежеше на масата под ютията на леля Клоу. Тя старателно оправяше и преглеждаше всяка гънка и всеки ръб, като от време на време повдигаше ръка, за да избърше сълзите, които струеха по бузите ѝ.

Том седеше до масата, подпрял глава с ръце; пред него лежеше разтворена Библията. И двамата мълчаха. Беше още рано и децата спяха в грубото подвижно легло.

Том, като истински син на своята нещастна раса, беше привързан с цялото си сърце към семейство и дом. Той стана, тихо се приближи до кревата и дълго гледа децата си.

— За последен път! — каза той.

Леля Клоу не отговори; тя продължаваше да движи ютията върху ризата, която отдавна беше безупречно изгладена. Изведнъж тя остави гладенето, отпусна се на стола и заплака на глас.

— Да се покоряваме на волята божия!... Но как да се покоря? Да знаех поне къде отиваш и в какви ръце ще попаднеш! Мисис казва, че щяла да те откупи след година-две. Господи милостиви, та оттам връщане няма! Чувала съм, че там, на плантациите, ги убиват от работа!

— Господ е един навсякъде, Клоу. Той няма да ме остави и там.

— Добре де, да речем, че е един навсякъде, но понякога позволява да се вършат страшни дела. С това ти не можеш да ме успокоиш.

— Аз се поверявам на божииите ръце — продължи Том. — Трябва да му благодарим поне за това, че съм продаден само аз, а не и ти, и децата. Тук ти си на сигурно място. Каквото и да стане, ще страдам само аз. Но господ ще ми помогне... Той няма да ме остави.

Том говореше с мъка, гласът му се задавяше, но все пак думите му звучаха твърдо и смело.

— Не, това не е справедливо. Господарят не трябваше да те продаде за дълговете си — продължаваше да излива мъката си леля Клоу. — Ти си му дал с работата си два пъти повече, отколкото той ще получи сега за тебе. Той ти бе обещал да те освободи и трябваше да го направи още преди години. Може би сега е заставен да постъпи така, но аз чувствавам, че той не постъпва справедливо към тебе и нищо не може да ме разубеди. Толкова предан си му бил винаги! Ти се грижеше за неговите работи повече, отколкото за своите, и заради него забравяше дори собствените си жена и деца. Ти си привързан към него с цялото си сърце, а той те продава, за да се отърве от дълговете си. Господ ще го накаже за това.

— Клоу, ако ме обичаш, не говори така сега, когато може би сме за последен път заедно. И не бива да казваш нито една лоша дума за господаря. Той беше съвсем мъничък, когато старата мисис ми го повери. И нищо чудно няма в това, че аз непрестанно мисля за него. А той... той, разбира се, не може да мисли толкова много за бедния Том. Господарите са навикнали ние да се грижим за тях и това им се струва естествено. Човек не може да очаква нищо друго от тях. А ти сравни само нашия господар с останалите! Къде бих живял така добре?... Къде биха се отнасяли с мене така, както тука се отнасят? И той никога нямаше да ме продаде, ако можеше да постъпи другояче. В това аз съм твърдо убеден.

— Не, не. Тук нещо не е в ред! — упорито настояваше леля Клоу, която имаше силно развито чувство за справедливост. — Не знам у кого е вината, но нещо не е в ред. В това съм уверена.

— Отпрати мисълта си към господа, Клоу. Той стои над всичко. И врабчето не пада без неговата воля.

— Може да е така, но то не ме утешава — въздъхна тя. — И няма смисъл да приказваме повече... Ей сега ще залее баницата и ти ще си хапнеш здравата... Кой знае кога пак ще ти се случи такова ядене.

За да разберете колко страдат негрите, когато ги продават на Юг^[1], трябва да имате предвид, че те са хора със силно развита чувствителност. Негърът е привързан към родните места; той обича своя дом, своето семейство. Прибавете към това и всички ужаси, които се крият за него в неизвестността. Не забравяйте също, че той още от

детски години е заплашван със закана, че „ще бъде продаден на Юг!“ И тази заплаха за него е най-страшното наказание, по-страшно от бой, по-страшно от най-силното мъчение.

Самата аз съм свидетел на тези чувства и на непритворния ужас, с който в свободните вечерни часове те разправят ужасяващи случки „от Юг“.

Един мисионер, живял всред негрите бегълци в Канада, разказваше, че много от тях напущали сравнително добри господари и не са се побояли да се изложат на опасностите, свързани с едно бягство, само поради ужаса, че може да ги продадат на Юг. Тази заплаха, която вечно виси над негъра, над неговата жена и деца, дава на тези иначе кротки, търпеливи и нерешителни хора невероятна смелост и те понасят глад, студ, страдания и дори превъзможват страха, че ще бъдат жестоко наказани, ако бъдат заловени...

Утринната закуска беше сложена на масата; от нея се вдигаше топла пара. Мисис Шелби беше освободила тази заран леля Клоу от работата в господарската къща и нещастната жена събра последните си сили, за да приготви прощалната гощавка. Тя бе за клала и сготвила най-хубавото пиле, приготви с много старание сладки от царевично брашно — точно по вкуса на чичо Том, и извади няколко загадъчни гърнета с лакомства, които се вадеха само при особени случаи.

— Гледай, Пит, каква закуска имаме тази сутрин — извика Моз възторжено и сграбчи парче пиле.

Леля Клоу му залепи една силна плесница.

— На какво прилича това? Горкият ви баща за последен път закусва в къщи, а вие сте награкали около яденето.

— Клоу! — меко я укори Том.

— Не мога повече — извика тя и закри лицето си с престилката. — Толкова съм объркана, че сама не знам какво правя.

Момчетата стояха вцепенени и поглеждаха ту към баща си, ту към майка си, а бебето дърпаше леля Клоу за полата, викаше и сякаш даваше някакви заповеди.

— Ето няма повече — каза леля Клоу, като избърса очи и взе детето на ръце. — Няма повече да плача... Хайде сядайте на масата. Това е най-хубавото ми пиле. Яжте, деца. Бедничките! Изпатихте си днес от майка си.

Момчетата не чакаха втора покана и се нахвърлиха върху яденето; и добре че те ядоха до насита, защото иначе всичко щеше да остане почти непокътнато.

— Сега трябва да ти приготвя нещата — каза леля Клоу след закуска и се засуети из стаята. — Така или иначе, той сигурно ще ти вземе всичко. Зная ги аз тези — те са крадливи негодници... В този ъгъл ти слагам фанелата. Ще я облечеш, ако те хване ревматизъм. И внимавай! Няма кой да ти даде друга. Ето тук са старите ти ризи, а там новите. Чорапите ти замрежих снощи; слагам ти и кълбо с конци за кърпене. Господи, отсега нататък кой ще те кърпи? — Леля Клоу нямаше повече сили да потиска мъката си, отпусна глава върху сандъчето и зариде. — Като си помисля само... Болен ли си, здрав ли си — да няма кой да се погрижи за тебе... Аз за какво съм вече?

Момчетата изядоха всичко, което беше на масата, и сега те за първи път се замислиха върху това, което ставаше около тях. Щом видяха майка си да плаче, а баща си толкова натъжен, те също започнаха да хълцат и трият очите си с ръце. Чичо Том взе бебето на коленете си и му позволи да се забавлява с него както си иска: то му дращеше лицето, дърпаше го за косата и пищеше от радост, а на какво се радваше, само то си знаеше.

— Радвай се сега, горкичкото ми дете — каза леля Клоу, — и тебе ще те сполети същото. И ти ще доживееш да видиш как продават мъжа ти или тебе самата. И вас, момчета, и вас ви очаква същото, когато станете годни за работа. Защо ли ние, негрите, имаме семейства?...

Едно от момчетата я прекъсна, като извика:

— Мисис идва!

— Защо идва? Тя с нищо не може да ни помогне — каза леля Клоу.

Мисис Шелби влезе в колибата. Леля Клоу намръщено и сухо я посрещна и ѝ подаде стол. Но мисис Шелби като че нищо не забеляза. Тя беше бледа и развълнувана.

— Том — каза тя, — аз дойдох, за да... — но повече не можа да продължи; тя огледа смълчаното семейство на Том, отпусна се на стола, покри лицето си с кърпичка и зариде.

— За бога, мисис, недейте, недейте! — каза леля Клоу и на свой ред избухна в сълзи.

Няколко минути всички плакаха.

— Добри ми Том — каза мисис Шелби, — не мога с нищо да ти помогна. Ако ти дам пари, ще ти ги вземат. Но аз тържествено ти обещавам, че ще следя твоя път и ще те върна обратно, щом събера достатъчно пари. А дотогава уповавай се на бога. В същия миг децата се развикаха, че идва мистър Хейли. Търговецът на роби блъсна безцеремонно вратата и се показа на прага. Той беше в много лошо настроение, след като бе яздил цяла нощ и още не се беше успокоил от неуспешния опит да хване своята жертва.

— Е, чернокожи, готов ли си! Хайде! Тръгвай! — извика той, но като видя мисис Шелби, сне шапката си и каза: — Ваш покорен слуга, госпожо.

Леля Клоу затвори сандъчето и го завърза с връв. Тя се изправи и враждебно погледна търговеца; сълзите ѝ сякаш изведнъж се превърнаха в огнени искри.

Том покорно стана, за да последва новия си господар, и взе тежкото сандъче на рамо. Жена му с бебето на ръце тръгна да го изпрати до колата, а другите две деца с плач го последваха.

Мисис Шелби се доближи до търговеца и няколко минути оживено разговаря с него. През това време цялото семейство се запъти към впрегнатата кола, спряна пред вратата. Всички негри от имението — и стари, и млади, бяха дошли да изпратят стария си другар и се тълпяха около колата. Том беше обичан и уважаван в имението като старши слуга и всички му съчувстваха в нещастиято, особено жените.

— Ти, Клоу, сякаш по-леко понасяш раздялата от нас — каза една жена през сълзи, като забеляза мрачното спокойствие на леля Клоу.

— Аз изплаках сълзите си — отвърна леля Клоу и навъсено погледна приближаващия се търговец на роби. — Не искам да плача пред този дърт разбойник!

— Качвай се! — извика Хейли, като си пробиваше път през тълпата негри, които го гледаха изпод вежди.

Том се качи в колата, а Хейли измъкна изпод седалката тежка верига и здраво я завърза около краката на Том. Вълна от глух ропот се понесе сред тълпата, а мисис Шелби извика от верандата:

— Мистър Хейли, уверявам ви, тази предпазливост е съвсем излишна.

— Не знам, госпожо... Тук загубих вече едни петстотин долара, не мога да рискувам повече.

— Какво ли друго може мисис да очаква от него — с негодувание каза леля Клоу. А децата, които едва сега разбраха ясно каква участ очаква техния баща, се вкопчиха в полата на майка си и високо заплакаха.

— Съжалявам, че мистър Джордж не е тука — каза Том. Джордж беше отишъл на гости у свой приятел в едно близко имение. Той беше заминал предишния ден рано сутринта и не знаеше нищо за нещастieto на Том.

— Поздравете мистър Джордж от мене — развълнувано каза Том.

Хейли шибна коня и Том тъжно, за последен път устреми поглед към стария си дом.

Мистър Шелби също не беше в къщи. Той не искаше да присъствува на мъчителната раздяла на Том със семейството му и бе отишъл някъде наблизо по работа с надежда всичко да се свърши в негово отсъствие.

Том и Хейли се клатушкаха по прашния път, зад тях оставаха едно след друго местата, които Том добре познаваше, докато най-последното имение остана далеч и те излязоха на широкия път. След като изминаха около една миля, Хейли внезапно спря пред вратата на една ковачница, извади чифт белезници и влезе вътре.

— Не стават за него, малки са — обясни той, като показва белезниците и посочи Том.

— Господи, та това е Том! Нима Шелби го е продал? — учудено извика ковачът.

— Да, продаде го — отвърна Хейли.

— Не, не е възможно. Просто не мога да повярвам — каза ковачът. — Но защо му слагате белезници? Та той е най-честният, най-добрият негр, който...

— Да, да — прекъсна го Хейли. — Именно добрите ви негри гледат да избягат от господарите си. На глупавите им е все едно къде ще отидат. А пияниците и безделниците не искат и да знаят и даже им харесва да ги мъкнеш от едно място на друго. Но негрите от първо

качество мразят това като чума. На такива трябва да се слагат вериги. Оставиш ли им краката свободни, ще ти избягат като нищо!

— Да — каза ковачът, като ровеше из инструментите си. — Нашите негри от Кентъки, чужденецо, се плашат от южните плантации. Та те мрат там като мухи!

— Вярно, умират като мухи — потвърди Хейли. — Климатът ли е причина, нещо друго ли, но бързо свършват — и затова пазарът за негри там е много оживен.

— Като си помисли човек, жалко е! Да пратиш на явна смърт в захарните плантации един такъв мил, тих и предан човек като Том.

— Ех! Не е чак толкова за съжбяване. Аз обещах на Шелби да го наредя добре. Ще го продам като слуга на някое старо почтено семейство й ако свикне с климата и не умре от треска, ще бъде много добре. Какво повече може да очаква един негр?

— Но той нали има жена и деца?

— Е, ще си намери друга. Жени на този свят колкото щеш — отговори Хейли.

Докато се водеше този разговор. Том седеше много натъжен в колата пред ковачницата. Внезапно той чу тропот на конски копита зад себе си и преди да се опомни от изненадата, младият мистър Джордж скочи в колата, хвърли се на шията му и зариде.

— Това е подло, подло! Както и да се оправдават — това е подло, низко, долно! Ако бях голям, те нямаше да те продадат? Те нямаше да посмеят! — възбудено и възмутено викаше Джордж.

— О, мистър Джордж, колко се радвам! — извика Том. — Не можех да се примиря с мисълта, че заминавам, без да те видя. Нямам думи да ти кажа колко много се радвам!

Том се раздвижи и Джордж забеляза веригата.

— Какъв позор! — извика момчето и вдигна юмруци. — Аз ще смажа този негодник! Ще го смажа!

— Недей, мистър Джордж! И говори по-тихо, моля ти се. С това няма да ми помогнеш, само ще го озлобиш.

— Добре, тогава няма нищо да му направя — само заради тебе. Но не е ли подло, чичо Том! Не ми казаха нито дума. Не ми написаха нито един ред. И ако не беше Том Линкън, нищо нямаше да знам. Но хубаво ги наредих всички в къщи.

— Не трябваше така, мистър Джордж!

— Не мога да мълча. Та това наистина е срамата!... Виж, чичо Том — каза той шепнешком и се обърна гърбом към ковачницата.

— Аз ти донесох моя долар.

— О, мистър Джордж! Няма да го взема, за нищо на света — каза Том, дълбоко трогнат.

— Ще го вземеш, ще го вземеш. Виж какво, аз казах на леля Клоу и тя ме посъветва да го пробия и да прокарам конец през дупката; така ти ще го носиш на врата си и този негодник няма да го види. Иначе ще го вземе. Но право да ти кажа, Том, много ми се иска да го набия — ще ми стане по-леко.

— А за мене ще стане по-тежко, мистър Джордж. Недей, моля ти се.

— Добре, заради тебе няма — каза Джордж и бързо завърза конца на врата на чичо Том. — Ето сега закопчей добре палтото си, за да не се вижда, и го пази, а като го погледнеш, винаги си спомняй, че един ден аз ще дойда за тебе и ще те отведа в къщи. Ние говорихме с леля Клоу и аз ѝ казах да не се безпокои, защото това ще бъде и моя грижа. Няма да оставя баща си на мира, докато не те откупи.

— О, мистър Джордж, не бива да говориш така с баща си!

— Но аз нищо лошо не казвам, чичо Том!

— Мистър Джордж — каза чичо Том, — бъди добър. Помисли колко хора те обичат! Грижи се винаги за майка си. Не прави нито една от тези глупости, които другите момчета правят и с това оскърбяват майките си. Вярвай ми, мистър Джордж, много неща господ ни дава по два пъти, но майка само веднъж. И сто години да живееш, мистър Джордж, никога няма да срещнеш друга такава жена като твоята майка. Бъди винаги близо до нея и като пораснеш, бъди нейна утеха, доброто ми момче. Обещаващ, нали?

— Да, чичо Том — сериозно отговори Джордж.

— И мисли, като говориш, мистър Джордж. Момчетата на твоя възраст са понякога своенравни. Така е на тази възраст. Но истинският джентълмен никога не казва лоши думи на родителите си. Не се сърдиш, че ти казвам това, нали, мистър Джордж?

— Не, чичо Том, ти винаги си ми давал добри съвети.

— Аз съм по-стар от тебе — продължи чичо Том, като нежно милваше хубавата къдрава глава на момчето със своята голяма силна ръка. — И ти, мистър Джордж, имаш всички възможности: можеш да

се учиш, да четеш и пишеш и като пораснеш, да станеш учен и добър човек. Всички в имението: и баща ти, и майка ти ще се гордеят с тебе. Бъди добър господар като баща си и добър християнин като майка си, мистър Джордж.

— Ще бъда наистина добър, чичо Том, обещавам ти — каза момчето. — А ти не губи надежда. Ще те върна пак при нас. Казах го и на леля Клоу. Ще ти направя хубава къща с гостна стая и килим — само да порасна! Ще видиш, чичо Том, ще доживееш и ти хубави дни...

В този миг Хейли се появи на вратата с белезниците в ръце.

— Вижте какво, мистър — надменно се обърна Джордж към него и скочи от колата. — Ще кажа на баща си и майка си как се отнасяте с чичо Том.

— Та какво от това? — отвърна Хейли.

— Аз мисля, че трябва да се срамувате, загдето през целия си живот купувате хора и ги сковавате във вериги като животни! Не знам дали чувствувате колко грозно е това!

— Докато вие, „благородните“, ги купувате, защо аз да не ги продавам? — възрази Хейли. — Колкото е грозно да ги купуваш, толкова е грозно и да ги продаваш.

— Аз няма да правя нито едното, нито другото, като порасна — каза Джордж. — Преди аз се гордеех, че съм роден в Кентъки, а сега се срамувам. — И Джордж се изправи важно на седлото си и погледна наоколо, сякаш искаше да види какво впечатление ще направят думите му на целия щат Кентъки — Хайде, довиждане, чичо Том! И не се отчайвай.

— Довиждане, мистър Джордж. Господ да те пази! — каза Том, като го гледаше с обич и възхищение. — О, в Кентъки няма много като тебе! — добави той, когато откритото детско лице се загуби от погледа му.

Джордж се отдалечи, а Том дълго гледа след него, докато тропотът от конски копита заглъхна в далечината — последният звук от неговия дом... Но върху сърцето си той чувствуваше едно топло местенце — там, където детските ръце бяха поставили скъпоценния долар. Том сложи ръката си върху него и го притисна до гърдите си.

— Виж, Том — каза Хейли, като хвърли в колата белезниците. — Искам с добро да я караме. Ако ти се държиш добре, и аз ще се държа

добре с тебе. Аз никога не съм се отнасял зле с моите негри. Правя за тях всичко, каквото мога. Ти по-добре забрави какво е било. И не се опитвай да ме мамиш. Аз знам много добре всичките ви негърски хитрости; не можеш ме излъга... Ако негърът е кротък и не се опитва да бяга, той е добре при мене, а в противен случай — нека се сърди на себе си...

Том увери Хейли, че няма намерение да бяга. Всъщност красноречието на търговеца беше съвсем излишно — може ли да избяга човек с тежки железни вериги на краката? Но мистър Хейли имаше навика да дава на новокупените си роби подобни, наставления. Той мислеше, че по този начин ще успее да ги ободри и да ги предразположи към себе си, а и той самият ще се избави от излишни неприятности.

А сега да се разделим за известно време с Том и да проследим съдбата на другите герои на нашия разказ.

[1] В Южните щати, разположени до долното течение на Мисисипи, робите са работили на памуковите плантации и там животът на негрите е бил много по-тежък, отколкото в Централните щати. ↑

ГЛАВА XI

ОПАСНИТЕ МИСЛИ НА ЕДИН РОБ

Свечеряваше се и ръмеше, когато един пътник спря пред вратата на малка гостилница в градчето. Н., щата Кентъки. Вътре той завари обичайното за тези заведения разнородно общество, намерило тук убежище от лошото време. Повечето бяха местни хора — високи едри мъже с ловджийско облекло. Те се бяха разположили удобно по столовете, нехайно изтегнаха дългите си крака. Пушки, патронташи, ловджийски чанти, кучета и негърчета — всичко заедно се валяше по ъглите на гостилницата. От двете страни на камината седяха двама дългокраки джентълмени с шапки на глава, наклонили назад столовете си, тържествено поставили калните си ботуши върху перваза на камината — поза, която, трябва да предупредим читателите, е много обикновена в тази част на страната. Тя, изглежда, предразполага към по-възвишен начин на мислене.

Съдържателят, който седеше зад тезгяха, беше като повечето от своите земляци висок човек, добродушен и отпуснат, с гъста рошава коса и цилиндър, кацнал на върха на главата му.

Всъщност всички присъстващи носеха на главите си този символ на човешко величие! Дали беше от фйлц, или от замърсен кастор, изплетена от палмови листа или модерен цилиндър — на всяка глава имаше шапка, която издаваше характера на собственика си. Едни носеха шапките смело килнати на една страна — това бяха млади, буйни хора, безгрижни веселяци; други ги бяха нахлупили чак до носа — това бяха хора с твърди характери — сериозни, упорити хора и ако си бяха нахлупили шапките, то беше, защото искаха да ги носят точно тъй, както на тях им харесва. Ако шапката беше килната чак на тила, значи нейният собственик беше човек с широк замах, човек, който иска всичко да види. А имаше и такива небрежни хора, които не знаеха или нехаеха за вида, който шапките ще им придадат, затова постоянно ги кривяха на всички страни.

— Негри с отпуснати панталони и с ушити икономично ризи постоянно сновяха насам-натам, без да вършат никаква работа, а за да покажат, че уж са готови да обърнат целия свят наопаки, само и само да угодят на господарите си и на техните гости. Добавете към тази картина и веселия огън, който безгрижно пращеше в голямата камина, широко разтворените прозорци и врата, силният влажен вятър, който надуваше басмените пердета, и вие ще имате представа за прелестите на една гостилница в Кентъки.

В тази живописна обстановка попадна нашият пътник. Той беше нисък, набит възрастен човек, грижливо облечен, с обло добродушно лице и бързи, неспокойни движения. Виждаше се, че той трепери за своя куфар и чадър, та сам ги внесе в гостилницата и упорито отклоняваше опитите на прислугата да му помогне. Като се огледа неспокойно на всички страни, новодошлият си избра място по-близо до огъня, сложи своите скъпоценни вещи под стола и седна.

Той боязливо изгледа достойния джентълмен, който украсяваше с ботушите си края на камината и плюеше наляво и надясно така смело и енергично, че би могъл да ужаси всекиго, а особено джентълмени с по-слаби нерви и с по-други навици.

— Как се чувствувате, чужденецо? — попита гореспоменатият дългокрак джентълмен и вместо привет изплю по посока на новия гост цяла струя сдъвкан тютюн.

— Добре, благодаря — отговори другият и се отдръпна, ужасен от заплашващата го чест.

— Какво ново? — продължи джентълменът и извади от джоба си пакетче пресован тютюн и голям ловджийски нож.

— Нищо особено.

— Дъвчите ли тютюн? — И той с братско великодушие подаде на новодошлия голямо парче тютюн.

— Не, благодаря. Вреди ми! — отговори ниският човек и се отмести.

— Значи ви вреди? — каза джентълменът и без да се смути от отказа, натъпка парче тютюн в устата си, за да има нов запас от тютюнев сок за благото на обществото.

Старият джентълмен потрепваше всеки път, когато дългокракият му съсед плюеше към него. Най-после съседът забеляза това и без да се засяга, измени посоката на своята артилерия. Той избра за прицел

прибора от лопатка и ръжен пред камината и започна да го обстрелва с такова умение, което би било напълно достатъчно, за да се превземе цял един град.

— Какво е това там? — попита старият джентълмен, като забеляза, че група посетители се бяха изправили пред голяма обява, закачена на стената.

— Обява за негър — обясни накъсо някой наблизо.

Мистър Уилсън, така се казваше старият джентълмен, стана, грижливо намести чадъра и куфара по-навътре под стола, внимателно извади очилата си и ги сложи на носа. След като завърши тази процедура, той прочете следното:

„Избягал е млад мулат на име Джордж, притежание на долуподписания. Височина — 5 фута, кожа доста светла, къдрава кестенява коса; много интелигентен, говори добре, чете и пише. Вероятно ще иска да мине за бял. На гърба и на раменете му има дълбоки белези. На дясната ръка е жигосан с буквата Х.

Давам 400 долара на този, който го хване жив, и също толкова на оня, който ми даде задоволителни доказателства, че е убит.“

Старият джентълмен прочете полугласно обявлението открай докрай, като че ли го проучваше. Дългокракият артилерист, който бе обсадил камината, свали краката си от перваза, изправи се в целия си ръст, приближи се до обявата и изплю върху нея цял залп от сдъвкан тютюн.

— Ето какво е моето мнение! — кратко поясни той и отново седна на мястото си.

— Ей, чужденецо, защо правите това? — запита съдържателят.

— Същото бих сторил, ако пред мен се намираше този; който е написал това обявление — каза дългокракият и спокойно възобнови заниманията си, като отрязва ново парче тютюн. — Човек, който притежава такъв забележителен роб и не умее да се отнася както трябва с него, заслужава да го загуби. Такива обявления са позор за Кентъки. Това е моето мнение, ако искате да знаете.

— Да, имате право — каза съдържателят и се наведе да вписва сметки в тефтера си.

— Имам сума негри, сър — продължи дългокракият, като поднови нападението си срещу железния прибор на камината, — и често съм им казвал: — Момчета, ако искате да бягате, бягайте още

сега. Хайде, няма да тръгна да ви гоня. И като знаят, че не ги задържам, минава им всяко желание да бягат. Нещо повече: приготвил съм им на всички документи за освобождаване, в случай че умра. Те знаят и това. И казвам ви, чужденецо, в целия окръг никой няма негри, които така добре да работят както моите. Ами че аз съм ги пращал в Цинцинати с жребци, които струват над петстотин долара, и винаги са се връщали с всичките пари. Няма нищо чудно в това. Отнасяйте се с тях като с кучета, и те ще ви работят като кучета. Отнасяйте се с тях човешки, и те ще ви работят като хора.

Честният скотовъдец разпалено подкрепи думите си с мощна струя тютюнев сок в камината.

— Мисля, че сте напълно прав, приятелю — каза мистър Уилсън. — Мулатът, за когото е поставено обявлението, е прекрасен човек. Той работи около шест години при мене в моята фабрика за чували и беше най-добрият ми работник, сър. Той е изключително способен човек. Изнамери машина за чистене на коноп — нещо наистина ценно; вече се използва и в други фабрики. Господарят му взе патент за тази машина.

— Обзалагам се, че взема сума пари от тази работа — каза скотовъдецът, — а на роба си за благодарност жигосва дясната ръка! Ех, да можех, бих го жигосал аз него, та да носи белега цял живот.

— Тези многознаещи негри са страшно неприятни и дръзки, затова ги и дамгосват — обади се от другия край на стаята един грубоват човек. — Ако те се държаха както трябва, това нямаше да им се случва.

— Кое то ще рече: господ ги е направил хора и не е така лесно да ги превърнеш в животни...

— Никаква полза нямат господарите от такива многознаещи негри — продължи другият, без да забележи насмешката в думите на събеседника си. — Какво ме интересува, че някой си негр имал дарба или нещо такова, ако човек не може да извлече полза от нея. За какво им служат тези дарби — само за да те надхитрят. Имах ги аз такива умници, но ги продадох на Юг. Рано или късно щяха да избягат...

Тук разговорът се прекъсна. Пред вратата на гостилницата спря малка луксозна двуколка. От нея слезе изискано облечен джентълмен и негр — кочияш.

Всички обърнаха очи към новопристигналия и започнаха да го разглеждат с любопитство, присъщо на безделниците, които убиват времето си в гостилница през дъждовен ден. Новият гост беше много висок, с мургава кожа като испанец, с хубави изразителни тъмни очи и лъскава, черна къдрава коса. В красивата извивка на орловия му нос, в тънките му стиснати устни, в цялата му стройна фигура имаше нещо необикновено, което веднага привлече вниманието на присъстващите. Той спокойно влезе в гостилницата, кимна на слугата къде да остави куфара му, поклони се на всички в заведението и с шапка в ръка бавно се запъти към тезгяха и съобщи името си:

— Хенри Бътлър от Оуклъндс, окръг Шелби. — След това се обърна и равнодушно прочете обявлението.

— Джим — каза той на слугата си, — струва ми се, че срещнахме такъв човек в Бернан, помниш ли?

— Да, господарю — отговори Джим, — само не съм сигурен дали имаше белег на ръката си.

— Е, не съм му гледал ръцете, разбира се — каза младият човек и се прозина отегчено. После пак се отправи към съдържателя и поиска отделна стая, като добави, че имал да пише бързи писма.

Съдържателят прояви необикновено раболепие. Седем души негри, стари и млади, мъже и жени, големи и малки, се раздвижиха като ято яребици, бързаха, бутаха се, настъпваха се, спъваха се един друг в усърдието да приготвят стаята на господаря, а той седна спокойно на един стол по средата на гостилницата и започна разговор със седящия до него.

Още с влизането на непознатия мистър Уилсън го загледа със смущение и любопитство. Струваше му се, че познава този човек, че го беше срещал някъде, но не можеше да си спомни точно кога и къде. Щом като непознатият заговореше, направеше някакво движение или се усмихнеше, мистър Уилсън трепваше и устремяваше поглед към него, но големите черни очи го гледаха с такава студенина и безразличие, че той смутено отстраняваше погледа си. Но изведнъж му просветна и той загледа с учудване и ужас новодошлия, който стана и се приближи до него.

— Мистър Уилсън, ако се не лъжа — каза той и протегна ръка. — Извинете, не можах да ви позная веднага. Виждам, че не сте ме забравили — мистър Бътлър от Оуклъндс, окръг Шелби.

— Да, да, да, сър! — мистър Уилсън говореше като насън. В този момент един негър съобщи, че стаята на господаря е готова.

— Джим, погрижи се за куфара — небрежно каза джентълменът на своя слуга и после се обърна към мистър Уилсън: — Бих желал да поговоря малко с вас по една работа. Ако обичате, елате в моята стая.

Мистър Уилсън го последва като сомнамбул. Те се качиха по стълбата и влязоха в голяма стая. В камината пращеше току-що запален огън, а слугите още шетаха насам-натам, като привършваха подреждането.

Когато най-после останаха сами, младият човек грижливо заключи вратата, сложи ключа в джоба си, обърна се към мистър Уилсън, скръсти ръце и го погледна право в очите.

— Джордж! — извика мистър Уилсън.

— Да, Джордж.

— Не вярвам на очите си!

— Добре Съм се преобразил, нали? — с усмивка каза младият човек. — Малко орехова кора и жълтата ми кожа доби мургав аристократичен оттенък; косата си боядисах черна, така че сега не отговарям на описанието, дадено за мене в обявата.

— О, Джордж, ти играеш опасна игра. Аз не бих те съветвал да...

— Аз отговарям сам за себе си — прекъсна го младият човек със същата горда усмивка.

Трябва да отбележим мимоходом, че по баща Джордж беше от бял произход. От майка си той беше наследил слаб жълтеникав оттенък на кожата, а така също и прекрасните й черни очи. Една малка промяна в цвета на кожата и косата го бе преобразила в същински испанец. А присъщите му изящни маниери и благородна осанка му помагаша без затруднение да играе смелата роля, която си бе избрал: ролята на джентълмен, който пътува със своя слуга.

Мистър Уилсън беше добродушен, но крайно предпазлив и страхлив старец. Той неспокойно се разхождаше из стаята, раздвоен между желанието да помогне на Джордж и някакво неясно задължение да поддържа реда и законността. Той почна да разсъждава на глас:

— Значи, Джордж, ти бягаш, бягаш от своя законен господар. Това съвсем не ме учудва. Но все пак съжалявам, че си постъпил така, Джордж... Много съжалявам. Считаю за свой дълг да ти го кажа.

— За какво съжалявате, сър? — спокойно запита Джордж.

— Ами защото отиваш против законите на родината си.

— Моята родина? — каза младият човек натъртено и с горчивина. — Моята родина е гробът и бих желал по-скоро да бъда в него.

— Не, Джордж. Не, не, не бива. Грешно е да се говори така. Ти имаш жесток господар, не ще и дума. Той е... Аз осъждам държанието му към тебе. Не мисля да го защитавам... но все пак, Джордж, аз съжалявам, че си постъпил така. Ти си извършил лоша, много лоша постъпка. Трябва да се примиряваме с всичко, което провидението ни отрежда. Не е ли така, Джордж?

Младият човек стоеше с високо вдигната глава, скръстил ръце на широките си гърди, а устните му бяха свити в горчива усмивка.

— Мистър Уилсън, да предположим, че индианци ви вземат в плен, разделят ви от жена ви и от децата ви и ви заставят до края на живота да копаете тяхната царица. Ще считате ли, че е ваш дълг да се примирите с тази участ? Мене ми се струва, че ще сметнете за указание на провидението първия кон, който ви попадне... Не е ли така?

Дребният стар джентълмен слушаше с широко отворени очи. Той не умееше да спори, но владееше мъдростта, че когато няма какво да се възрази, по-добре е нищо да не се казва. Затова той продължи с общите си увещания, като грижливо пригладяваше чадъра си и изправяше всяка гънка по него.

— Ти знаеш, Джордж, че винаги съм имал приятелски чувства към тебе и винаги, когато съм те съветвал, е било за твое добро. Така сега според мене ти се излагаш на страхотен риск. Няма изгледи да успееш. А хванат ли те, ще бъдеш много по-зле от когато и да било... Те ще те изтезават до смърт, ще те пребият и ще те продадат на Юг.

— Аз знам всичко това, мистър Уилсън — отговори Джордж.

— Аз се излагам на опасност, но... — Той широко разгърна палтото си и показва два пистолета и дълъг ловджийски нож. — Ето — каза той. — Аз съм готов да ги посрещна! Но на Юг аз няма никога да отида. Не! Ако се стигне дотам, аз ще съумея да си спечеля сам шест фута свободна земя — първата и последната собствена земя, която ще притежавам в Кентъки.

— Какво говориш, Джордж? Това е ужасно! Това е просто безумие! Много се безпокоя, Джордж. Нима ще отидеш против законите на своята родина?

— Пак за моята родина! Вие, мистър Уилсън, вие имате родина, но аз и хората като мене, родени от майки робини, ние нямаме родина. Какво са законите за нас? Ние не ги създаваме, ние не сме давали съгласието си за тях и нямаме нищо общо с тях... Тези закони само ни смазват и ни държат в подчинение...

Умът на мистър Уилсън може да се оприличи на бала памук — пухкав, безкрайно мек, но и безкрайно объркан. Старият джентълмен действително съжаляваше Джордж от цялото си сърце и имаше някаква неясна, смътна представа за чувствата, които го вълнуваха, но той считаше за свой дълг упорито да ги направлява по пътя на „доброто“...

— Това не е добро, Джордж. Послушай един приятелски съвет и избий тия мисли от главата си; те са опасни, Джордж, много, много опасни за човек в твоето положение. — Мистър Уилсън седна до масата и започна нервно да хапе дръжката на чадъра си.

— Вижте, мистър Уилсън — каза Джордж решително и седна срещу него. — Погледнете ме. Не съм ли във всяко отношение като всички други хора, като самия вас. Погледнете лицето ми, ръцете ми; погледнете ме целия. — И младият човек гордо се изправи. — Не съм ли човек като всеки друг? А сега, мистър Уилсън, чуйте какво ще ви кажа: моят баща е бил един от видните джентълмени на Кентъки. Той не се е погрижил преди смъртта си да разпореда да не бъде продаден заедно с кучетата и конете, за да се покрият неговите дългове. Видях майка си, изложена на публична Продан заедно със седемте си деца. Пред очите ѝ те бяха продадени едно по едно — всички на различни господари. Аз бях най-малкият. Тя падна на колене пред моя бивш господар и го молеше да купи и нея заедно с мен, за да не се раздели поне с последното си дете, а той я отритна с тежкия си ботуш. С очите си го видях и последното нещо, което чух, бяха нейните вопли и стенания, когато той ме превърза за шията на коня, за да ме отведе в своето имение.

— А после?

— Моят господар се спазари с един от купувачите и откупи и най-голямата ми сестра. Тя беше скромна, възпитана, добра и красива

като нещастната ми майка. Отначало се зарадвах, че ще бъда заедно с близък човек. Но радостта ми не трая дълго. Един ден я биха с камшици. Аз стоях зад вратата, чувах всичко и всеки удар се връзваше дълбоко в моето сърце, но не можех с нищо да ѝ помогна. Тѐиеха я, сър, защото искаше да живее честно, а вашите закони не позволяват това на негърските девойки, а след това при господаря дойде един търговец и сестра ми заедно с цяла група роби, оковани във вериги, бе закарана на пазара в Орлеан и оттогава не знаех нищо за нея... Нижеха се дълги, безкрайни години. Аз израснах без баща, без майка, без сестра и без нито една жива душа, която да се погрижи за мене повече, отколкото за едно куче. Само бой, ругатни и глад. Да, сър, аз така съм гладувал, че бях щастлив, когато можех да се добера до остатъците, които хвърляха на кучетата. И все пак, когато бях малък, не можех да заспя, защото плачех по цели нощи, аз плачех не от глад, нито от побоищата... Не, сър, аз плачех за майка си и за сестра си, плачех, защото няхах нито един близък човек на света, никой, който да ме обича. Аз не знаех какво е спокойствие, какво е душевна топлина. Не бях чул нито една ласкава дума, докато не постъпих на работа във вашата фабрика. Вие, мистър Уилсън, се отнесохте добре с мене. Вие ме насърчихте да се уча, да чета и да пиша и да постигна нещо в живота. Бог ми е свидетел колко много съм ви признателен за това!. Тогава, сър, аз срещнах жена си. Вие сте я виждали и знаете колко е красива. Струваше ми се, че сънувам, когато разбрах, че тя ме обича и когато се оженихме. Бях толкова щастлив, че не можех да повярвам, че е действителност. А тя, моята Елиза, е толкова добра, колкото и красива. Какво стана след това? Ето, моят господар идва във фабриката, откъсва ме от работата, от приятели и от всичко, което обичам, и ме стъпква в калта. И защо? Защото, казва той, аз съм бил забравил кой съм! Той щял да ме научи да не забравям, че съм само негър и нищо повече. И накрая след всичко това той застава между мене и жена ми и казва, че трябва да я напусна и да живея с друга жена. И вашите закони му дават право да върши всичко това! Помислете, мистър Уилсън, всичко това, което разби сърцето на моята майка и на сестра ми, на жена ми и моето — всичко това се позволява от вашите закони; те дават право на всеки в Кентъки да постъпи така и никой не може да му противоречи! Това ли наричате законите на моята родина? Сър, аз нямам родина, както нямам и баща. Но аз ще намеря

родина! Не искам нищо друго от вашата родина — само да ме остави спокойно да я напусна. Но ако някой се опита да ме спре, да му мисли! Аз ще се боря за своята свобода до последна капка кръв...

Джордж ту сядаше до масата, ту ставаше и развълнувано се движеше из стаята; той говореше през сълзи, с пламнали очи и буйно ръкомахаше. Добросъвестният старец, към когото бе отправено това слово, не издържа. Той извади голяма жълта копринена носна кърпа и започна много енергично да бърше лицето си.

— Проклети да са всички те! — избухна отведнъж той. — Аз винаги съм ги смятал за ужасни мерзавци... Бягай, Джордж! Бягай! Но бъди предпазлив, моето момче. Не стреляй срещу никого, Джордж! Освен... Не!... По-добре не стреляй. Аз не бих убил никого... Къде е жена ти, Джордж?

Той стана и започна нервно да се разхожда из стаята.

— Тя е избягала, сър. Избягала е с детето на ръце, но къде — не знам. Тръгнала е на север... Кога ще се видим и дали въобще ще се видим — само бог знае...

— Избягала? Възможно ли е? Просто невероятно! От такива добри господари!

— Добрите господари понякога затъват в дългове, а законите на „нашата“ родина им позволяват да изтръгнат детето от прегръдките на майката и да го продадат, за да платят дълговете си — каза Джордж с горчивина.

— Така! Така! — каза почтеният старец и бръкна несръчно в джоба си. — Може би не следвам убежденията си — дявол да го вземе, няма да следвам убежденията си — добави той изведнъж.

— Вземи това, Джордж. — И той му подаде пачка банкноти, които извади от портфейла си.

— Не, не, сър, вие сте много мил и добър — каза Джордж.

— Вие направихте толкова много за мене, а това може да ви докара неприятности. Мисля, че имам достатъчно пари — ще ми стигнат дотам, докдето трябва.

— Не! Трябва да ги вземеш, Джордж. Парите ще ти бъдат от полза; те никога не са излишни, когато са добити по честен път. Вземи ги, недей отказва, момчето ми, моля те.

— При условие, сър, да ви ги върна някога, когато мога — каза Джордж и взе парите.

— А сега кажи ми, колко време ще пътуваш по този начин? Надявам се, немного дълго, нито надалече. Ти си неузнаваем, но все пак много е смело и рисковано. А кой е твоят черен спътник?

— Верен другар, които преди повече от една година избяга в Канада. Там той научил, че вбесен от неговото бягство, неговият господар бил с камшик нещастната му майка. И той се върна, за да я утеши и ако може, да я изведе.

— Тя с него ли е?

— Още не; той обикалял около фермата, но не успял да я измъкне. Сега идва с мене до Охайо, за да ме свърже с приятели, които на времето са му помогнали, и пак ще се върне за майка си.

— Опасно, много опасно! — каза мистър Уилсън. Джордж се изправи и се усмихна презрително. Старият джентълмен го изгледа от главата до петите, без да може да прикрие наивното си възхищение.

— Джордж, какво чудо е станало с тебе? Ти се държиш и говориш като съвсем друг човек — каза мистър Уилсън.

— То е, защото съм свободен човек — гордо каза Джордж.

— Да, сър, никой вече няма да чуе от мене думата „господар“. Аз съм свободен!

— Внимавай, още не е сигурно. Могат и да те хванат!

— Ако се дойде дотам, мистър Уилсън, всички хора са равни и свободни в гроба — каза Джордж.

— Аз съм изумен от твоята смелост — каза мистър Уилсън.

— Да дойдеш тъкмо тук, в най-близката гостилница!

— Това е толкова дръзко и гостилницата е толкова наблизко, че никога няма да им мине през ума. Те ще ме търсят по-далеч. И вие дори не можахте да ме познаете. Джим, моят спътник, не е познат в този край, неговият господар не е от този окръг. Освен това него вече никой не го следи, а не вярвам някой да може да ме познае по обявлението.

— А белегът на ръката ти?

Джордж свали ръкавицата и показа пресния белег на ръката си.

— Това е прощалната любезност на мистър Харис — каза той презрително. — Преди около две седмици той реши отведнъж да я прояви, защото, казваше, допускал, че съм щял да се опитам да избягам. Красиво, нали? — И младият човек отново сложи ръкавицата си.

— Просто ми се смразява кръвта, като помисля за твоето положение и за опасностите, на които се излагаш — каза мистър Уилсън.

— Моята кръв дълги години беше смразена, мистър Уилсън, но сега тя кипи — каза Джордж. — Да, сър — продължи той след няколкоминутно мълчание. — Аз забелязах, че вие ме познахте. Реших да ви поканя тук да поговорим, защото се опасявах да не би вашият учуден поглед да ме издаде. Заминавам утре рано, преди още да е съмнало. Надявам се утре вечер да бъда в безопасност в Охайо. Ще пътувам денем, ще отсядам в най-добрите хотели, ще вечерям на една и съща маса с богатите земевладелци. И така, сбогом, сър! Ако чуете, че съм заловен, знайте, че не съм между живите.

Джордж стоеше изправен като скала и гордо подаде ръката си. Добрият старец я стисна сърдечно и след като изля цял поток съвети, взе чадъра си и излезе предпазливо от стаята.

Джордж гледаше замислено към вратата, докато старецът я затвори. Някаква мисъл проблесна в главата му. Той бързо скочи към вратата, отвори я и извика:

— Мистър Уилсън, още една дума. Старият джентълмен се върна и Джордж отново заключи вратата. Няколко мига той стоеше неподвижен, впил очи в пода, и не се решаваше да заговори. Най-после с видимо усилие той вдигна глава и каза:

— Мистър Уилсън, мога ли да разчитам още веднъж на вашата доброта?

— Какво има, Джордж?

— Вие имате право, сър. Аз се излагам на страшна опасност. Няма жива душа на тази земя, която да ме съжали, ако загина — добави Джордж. Той дишаше тежко и говореше с голямо усилие. — Аз ще бъда изритан и заровен като псе и на другия ден вече никой няма да си спомня за мене освен нещастната ми жена. Бедната! Тя ще страда и ще плаче... Мистър Уилсън, не бихте ли се съгласили да й изпратите тази малка брошка. Тя ми я подари за Коледа. Дайте й я и й кажете, че съм я обичал до последния си дъх. Ще го направите ли? Нали няма да ми откажете? — настойчиво питаше той.

— Да, разбира се, бедни приятелю! Разбира се! — със сълзи на очи и с треперещ глас отговори старият джентълмен и взе брошката.

— Кажете й още — продължи Джордж, — и това е моето последно желание, ако може да избяга в Канада, да отиде там. Няма значение, че господарката й е добра и че обича своя дом. Молете я да не се връща, защото робството носи само мъка. Кажете й да възпита нашето дете като свободен човек и тогава то няма да страда като мене. Кажете й това, мистър Уилсън, нали ще й го кажете?

— Да, Джордж, ще й кажа. Но аз вярвам, че няма да загинеш. Имай кураж — ти си смел човек! Имай вяра в бога, Джордж. От сърце желая да излезеш благополучно оттука, въпреки че... Това е всичко.

— А нима има бог, комуто да се вярва? — с такъв отчаян глас извика Джордж, че прекъсна стареца посред думите му. — Такива неща съм виждал през живота си, че не вярвам да има бог. Вие белите не знаете какво чувстваме ние. Ако има бог, той е само за вас. Нима има бог и за нас?

— Недей... Не бива да говориш така! — каза старият джентълмен и едва възпираше сълзите си. — Не се отдавай на такива мисли. Бог ще ти помогне и всичко ще се оправи, вярвай ми.

— Благодаря ви, приятелю, за тези думи. Няма да ги забравя.

ГЛАВА XII

НЯКОЛКО СЛУЧАЯ НА ЗАКОННА ТЪРГОВИЯ

Колата се подрусваше бавно. Мистър Хейли и Том продължаваха пътя си, всеки погълнат от своите собствени мисли.

Странно е колко различни могат да бъдат мислите на двама души, седнали един до друг. И двамата имат същите очи, уши, ръце и разни други сетива; пред погледа на двамата минават едни и същи картини, а мислите им нямат нищо общо.

Да вземем например мистър Хейли: отначало той мислеше за Том — за неговия ръст, тежест и широчина на гърдите, мислеше за колко може да го продаде, ако не спадне в тегло и се запази в добро състояние, докато го изведе на пазара; той мислеше как да състави групата, какви мъже, жени и деца да включи в нея, колко пари ще вземе от тях и за други подобни въпроси, свързани с неговата търговия. След това той се замисли за самия себе си, колко е хуманен — как докато другите хора сковават ръцете и краката на своите негри, той слага вериги само на краката... и бе оставил на Том да си служи свободно с ръцете — разбира се, докато той се държи добре... И той си помисли с въздишка колко неблагодарен е човешкият род... Може дори да се допусне, че Том не цени неговото милосърдие!... Колко пъти му се е случвало „тези негри“, които той облагодетелствува, да му се отплатят с неблагодарност!... И все пак той се учудваше, че продължава да бъде добър с тях.

А Том, той мислено си повтаряше любимите места от Библията и намираще в тях утешение и подкрепа.

Мистър Хейли извади от джоба си няколко вестника и започна с голям интерес да преглежда обявленията. Той не беше много грамотен и имаше навика да срича гласно, за да може да проверява с ушите си дали очите не са го излъгали. И сега сричка по сричка, той прочете следното обявление:

„Публична продажба на негри!

Съгласно постановлението на съда в четвъртък, 20 февруари, в гр. Вашингтон, щата Кентъки, пред вратата на съдебната сграда ще се извърши публична Продан на следните негри: Хейгар — 60 г., Джон — 30 г., Бен — 21 г., Саул — 25 г., и Албърт — 14 г., в полза на кредиторите и наследниците на мистър Джекс Блъчфорд.

Съдебни изпълнители:

Самуел Морис ' Томас Флинт“

— Трябва да ги видя тези — каза Хейли на Том по липса на друг събеседник. — Ще видиш, аз ще съставя заедно с тебе първокласна група за надолу, Том. Ще имаш весели и приятни другари. Първо, трябва веднага да отидем във Вашингтон, това е най-главното, а там ще те оставя в затвора, докато си свърша работата.

Том прие покорно това приятно известие. Той само си помисли колко ли от тези обречени на гибел хора имат също жени и деца и страдат като него при раздялата си с тях. Трябва също да признаем, че подхвърлените мимоходом думи от Хейли, че ще го хвърли в затвора, не можеха да направят приятно впечатление на нещастния човек, който винаги се е гордеел със своя честен и праведен живот. Както и да е, денят мина и нощта завари Хейли и Том удобно настанени във Вашингтон — единият в гостилницата, а другият в затвора.

Към единадесет часа следната сутрин около стълбите на съдебната сграда се беше събрала пъстра тълпа: едни пушеха, други дъвчеха тютюн, плюеха наляво-надясно, псуваха и разговаряха. Всички очакваха да започне търгът. Мъжете и жените, които щяха да бъдат продавани, седяха вкупом настрани и тихо говореха помежду си. Жената, която беше означена в обявлението с името Хейгар, беше типична африканка — и по черти, и по фигура. Тя беше може би на 60 години, но изглеждаше по-възрастна вследствие непосилния труд и болестите. Тя беше полусляпа и почти осакатена от ревматизъм. До нея седеше нейният син Албърт, събудено момче на четиринадесет години. Той единствен беше останал от многобройното й семейство: другите един след друг бяха продадени на Юг.

Майката го притискаше с треперещите си ръце и поглеждаше със страх към всеки, който се доближаваше към него, за да го разгледа.

— Не бой се, лельо Хейгар — каза най-възрастният от негрите. — Аз помолих мистър Томас и той мисли, че ще успее да ви продаде

заедно.

— Не бива да мислят, че съм негодна — каза тя, като вдигна треперещите си ръце. — Аз мога да готвя, да мия съдове и да чистя. Заслужава да ме купят и няма да струвам скъпо. Кажете им... кажете им го — повтори тя настойчиво.

Хейли си проби път всред множеството, приближи се до стария негър, разтвори устата му и надникна в нея, за да провери зъбите му; накара го да стане и да се изправи, после да се наведе и да направи различни движения, за да покаже мускулите си. След това мина към следващия и го подложи на същия преглед. Накрая стигна до момчето, опипа ръцете му, изопна ги напред и му провери пръстите, а после го накара да подскочи, за да изпита пъргавината му. — Той не се продава без мене — ние вървим заедно — развълнувано настояваше старата жена, — аз наистина съм силна, господарю, и мога да върша много работа, много работа, господарю.

— На плантациите ли? — отвърна Хейли и я погледна презрително. — Как ли не! — И доволен от прегледа, той мина напред, готов за действие, с ръце, пъхнати в джобовете, захапал пура ѝ с шапка, килната на една страна.

— Как ги намирате? — обърна се към Хейли един мъж, който беше проследил прегледа на Хейли, сякаш искаше да си състави мнение покрай него.

— Може би — каза Хейли, като се изплю — ще наддавам за помладите и за момчето.

— Те искат да продадат детето заедно със старата — каза човекът.

— Само това липсва! Кому е дотрябвал този чувал с кокали?

Не си струва хляба, който ще изяде.

— Значи вие няма да я вземете?

— Човек трябва да е луд, за да я купи: полусляпа, прегърбена от ревматизъм, а на това отгоре не е и с всичкия си...

— А някои все пак купуват такива стари нещастници, които на пръв поглед не струват нищо, но после се оказват много поиздръжливи — отговори човекът замислено.

— Не! В никакъв случай! И даром не бих я взел... Така е... Та аз току-що я видях.

— Жалко ще бъде, ако я разделят от сина й...Тя изглежда много привързана към него... Но ако я продадат евтино?

— Нека я купи, който има излишни пари. Негова воля. Аз ще наддавам за момчето, за да го продам като работник в плантациите, а да се занимавам с нея нямам време, дори и подарък да ми я дадат.

— Тя много ще страда — каза човекът.

— Естествено, че ще страда — каза хладнокръвно Хейли. Тълпата се раздвижи и зашумя и те прекъснаха разговора. Съдебният изпълнител — нисичък, суетлив и с важен израз, се появи и си проби път всред множеството. Старата негърка затаи дъх и инстинктивно притисна сина си.

— Стой близо до мене, майка, не се отделяй, Албърт. Те ще ни продадат заедно.

— О, мамо, боя се, че няма да искат — каза детето.

— Те трябва да ни продадат заедно, синко. Ако ни разделят, аз ще умра — каза нещастницата въвн от себе си от вълнение.

Изпълнителят гръмогласно прикани множеството да се отдръпне и обяви, че започва наддаването. Негрите бързо се разпродаваха, й то на доста високи цени, което показваше, че търсенето им на пазара е голямо. Двама от тях се паднаха на Хейли.

— Момче, ела сега ти тук — каза изпълнителят, като чукна с чукчето Албърт по главата. — Излез и покажи колко си пъргав.

— Обявете ни заедно за Продан... заедно... моля ви, господарю — викаше старата жена и се вкопчи за сина си.

— Махай се — извика й грубо изпълнителят и я блъсна. — Ти си последна... А ти, черньо, хайде. — С тази дума той бутна момчето към естрадата. Някой силно и тежко изохка... Момчето се спря и погледна назад, но нямаше време за бавене. То изтри сълзите от големите си черни очи и излезе напред.

Неговото прекрасно телосложение, пъргави движения и умно, лице предизвикаха веднага конкуренция и многобройни предложения се сипеха едновременно към съдебния изпълнител. Разтревожено, момчето гледаше изплашено ту на едната, ту на другата страна, откъдето се сипеха виковете на конкуриращите се, докато най-последно чукчето удари гонга и момчето се падна на Хейли. Някой го блъсна от естрадата към новия му господар. За миг момчето се спря и погледна

към нещастната майка, която, цялата разтреперана, протягаше към него ръце.

— Купи и мене, господарю, за бога!... Ще умра, ако не ме купиш с него.

— И да те купя, няма дълго да преживееш... — каза Хейли.

— Не! — И ѝ обърна гръб.

Наддаването за старата нещастна жена приключи бързо. Купи я на безценица състрадателният човек, който бе разговарял с Хейли. Множеството започна да се разотива.

Нещастните жертви на продажбата, които бяха живели заедно години наред, заобиколиха нещастната майка; нейното отчаяние представляваше жалка гледка.

— Не можеха ли да ми оставят поне едното... Господарят винаги ми казваше, че от него няма да ме разделят... — повтаряше тя сърцераздирателно.

— Уповавай се на бога, лельо Хейгар — тъжно ѝ каза най-старият негър.

— Каква полза има от това? — отговори тя, като хълцаше неудържимо.

— Мамо, не плачи, мамо... недей... Казват, че те е взел добър господар.

— Все ми е едно. Все ми е едно. О, Албърт! Детето ми, последното ми дете; Господи, как ще издържа без него?

— Хайде, какво стоите, махнете я оттука — заповяда сухо Хейли. — От сълзите ѝ няма никаква полза.

Старият негър отчасти с увещаване, отчасти със сила откъсна нещастницата от сина ѝ и се мъчеше да я утеши, като я отвеждаше към колата на нейния нов господар.

— Тука, всички заедно — викаше Хейли, като блъскаше трите свои нови придобивки. Той извади връзка с белезници и ги постави на ръцете на робите. След това прокара през тях дълъг синджир и подкара всички заедно към затвора.

След няколко дни Хейли заедно със своите придобивки се настани благополучно в един охайски параход. Това беше началото на неговата група, която щеше да се увеличава по време на самото пътуване с друга стока от този род, складирана било от него, било от неговите агенти на различни места по крайбрежието.

Параходът „Прекрасната река“, един от най-красивите параходи, които са плавали във водите на реката, чието име носеше, се плъзгаше весело по нейното течение под безоблачното небе. На палубата се тълпяха наконтени мъже и жени. Те се разхождаха и се радваха на прекрасния слънчев ден. Всичко беше весело, радостно и пълно с живот — всичко, с изключение на робите на Хейли, които бяха натъпкани при другите стоки на долната палуба и които, изглежда, не ценяха предоставените им удобства, а седяха вкупом и тихичко разговаряха.

— Е, момчета — извика Хейли, като се приближи до тях неочаквано, — надявам се, че се чувствувате добре и се забавлявате. Няма защо да се мръщите. Горے главата, момчета. Дръжте се добре с мене и аз ще бъда добър с вас.

„Момчетата“ в хор му отговориха с вечното „да, господарю“, което от столетия не слиза от устата на нещастните синове на Африка. Но трябва да се признае, че те съвсем не изглеждаха весели. Колкото и да е странно, те обичаха своите жени и деца, майка и сестра, с които оу-що се бяха разделили завинаги, и не им беше така лесно „да изглеждат весели“, както това изискваха купувачите.

— Жена ми, нещастната, не знае какво е станало с мене — каза едно от „момчетата“, посочено в обявлението като „Джон — 30 г.“, и постави окованата си ръка върху коляното на Том.

— Тя къде живее? — запита Том.

— Тука някъде наблизко, у стопанина на гостилницата, дето работи — отговори Джон. — Да можех да я видя поне още веднъж, докато съм жив! — добави той.

— Том въздъхна от дълбочината на наболялото си сърце и се опита някак да го утеши.

А над тях в каютите беше спокойно и приятно. Там седяха бащи и майки, съпруги и съпрузи, а весели жизнерадостни деца играеха около тях като множество малки пеперуди...

— Мамо, знаеш ли — извика едно момченце, което току-що бе се изкачило отдолу. — На парахода има един търговец на негри и той води четири-пет роби.

— Нещастните създания! — отговори майката и в гласа й се чувствуваше едновременно и съжаление, и негодувание.

— Какво има? — попита друга лейди.

— Долу има няколко нещастни роби — отговори майката.

— И всички са във вериги — добави момченцето.

— Какъв срам за страната ни представляват тези зрелища — каза друга една жена.

— О, мене ми се струва, че много неща могат да се кажат за и против това — намеси се една елегантно облечена жена, която седеше с ръкоделие пред отворената врата на своята кабина, а край нея играеха малкото ѝ момиченце и момченце. — Аз съм била на Юг и трябва да кажа, че негрите-роби живеят по-добре, отколкото ако биха били свободни.

— В известно отношение някои от тях живеят добре, съгласна съм — каза жената, чиято забележка предизвика този разговор.

— Но според мене най-ужасното в робството е насилието над техните чувства и привързаност. Вземете например раздялата със семейството...

— Да, разбира се, това е ужасно — каза елегантната дама, като вдигна пред себе си току-що завършената детска рокличка и се загледа внимателно в набора на воланчетата, — но аз мисля, че това не се случва често.

— Уви, твърде често — каза първата леди с жар. — Аз съм живяла дълги години в Кентъки и във Вирджиния и това, което съм виждала, може да ви разкъса сърцето. Представете си, госпожо, че ви отнемат двете деца и ги продадат.

— Ние не можем да сравняваме нашите чувства с тези на негрите — отвърна другата леди, като оправяше някаква прежда на коленете си.

— Наистина, госпожо, вие съвсем не ги познавате, щом можете да говорите така за тях — отговори разпалено първата леди. — Аз съм родена и отрасла сред тях и знам, че техните чувства са толкова силни, колкото и нашите, ако не и по-силни.

— Така ли! — отговори с прозявка елегантната жена, загледа се през прозореца на кабината и като заключение повтори забележката, с която бе почнала: — Въпреки всичко намирам, че те живеят по-добре, отколкото ако биха били свободни!

— Без съмнение провидението е решило африканците да бъдат роби — каза един господин с изискана външност и в облекло на

пастор. — „Проклетата да е Ханаанската земя. Нейните чеда ще бъдат слуги на слугите“ е казано в Библията.

Един висок и строен младеж, чието интелигентно лице издаваше чувствителния му характер, се намеси:

— „Не прави другиму това, което не искаш да правят на тебе“ е също казано в Библията.

„Прекрасната река“ продължаваше гордо своя път. Пътниците се забавляваха кой както може: мъжете разговаряха, разхождаха се безгрижно по палубата, четяха и пушеха, жените се занимаваха с ръкоделието си, а децата играеха.

Един ден, когато параходът се спря на едно малко пристанище в щата Кентъки, Хейли слезе на брега по някаква работа.

Том, комуто веригите не пречеха да прави малки движения, се доближи до борда на парахода и загледа разсеяно към брега. След малко той забеляза Хейли да се връща с бързи крачки заедно с една негърка, която носеше дете на ръцете си. Тя беше доста добре облечена. След нея вървеше негър, който носеше малък куфар. Жената разговаряше оживено с него, мина по мостика и се качи на парахода. Камбаната удари, парата изсвистя, машината запъшка и „Прекрасната река“ се понесе надолу по водата.

Жената се промъкна между сандъците и денковете на долната палуба, намери си място за сядане и весело зачурулика на детето си.

Хейли се разходи един-два пъти по горната палуба, после слезе долу, седна до нея и почна да ѝ говори на нисък глас.

Том скоро забеляза как тъмен облак помрачи израза ѝ и я чу да му отговаря бързо и с голямо вълнение.

— Не вярвам. Не мога да повярвам! Вие само се подигравате с мен.

— Ако не вярвате, погледнете това — каза търговецът, като извади някаква хартия. — Това е актът за продажбата и това е подписът на твоя господар. А мога също да ти кажа, че платих доста солидна сума за тоя подпис. Да, да.

— Не мога да повярвам господарят така да ме е излъгал... Това не може да е вярно — продължаваше жената с растящо вълнение.

— Ако не вярваш, можеш да попиташ кой да е от тези хора, който знае да чете... Моля — обърна се той към един от минаващите

пътници, — ако обичате, прочетете това. Тази жена не ми вярва, когато ѝ казвам какво е написано.

— Това е акт за продажба, подписан от Джон Фосдик — каза запитаният пасажер. — „Прехвърля ви се собствеността на негърката Люси и на нейното дете.“ Доколкото виждам, документът е редовен.

Отчаяните викове на жената събраха около нея много хора и Хейли накратко им обясни причината на това вълнение.

— Той ми каза, че отивам в Луисвил да се условия като готвачка в същата гостилница, където работи и моят мъж. Това ми го каза самият господар. И аз не мога да повярвам, че той ме е излъгал — говореше жената.

— Нещастната, но той те е продал. В това няма никакво съмнение — ѝ каза един добродушен човек, като прегледа документа.

— Продал те е и толкова.

— Тогава няма какво да се говори повече — каза жената и отведнъж се овладя. Тя притисна по-силно детето към себе си, седна върху сандъка и като се извърна, разсеяно се загледа в реката.

— Изглежда, че ще се примири в края на краищата — си каза търговецът. — Не е упорита, види се.

Жената изглеждаше съвършено спокойна. Приятният тих летен вятрец галеше лицето ѝ, като че ѝ съчувствуваше — този нежен вятрец, който никога не пита дали челото, което милва, е черно или бяло. Тя гледаше как слънцето блести над златните бразди на водата, чуваше весел смях и радостни гласове на доволни и щастливи хора, но на сърцето ѝ беше тежко, като че огромен камък бе паднал върху него. Бебето се изправи на коленете ѝ, пляскаше я по бузите с мъничките си ръчички, подскачаше, пискаше и бъбреше, сякаш искаше да я съживи. Отведнъж тя го притисна силно към гърдите си, а сълзите ѝ бавно една след друга закапаха върху неговото учудено невинно личице. Постепенно, малко по малко тя се успокои и почна да го занимава и да го храни.

Бебето, момченце на десет месеца, беше необикновено едро и силно за възрастта си и много пъргаво. То не оставяше майка си нито за момент спокойна: тя трябваше да го държи и да го пази да не падне.

— Какво хубаво дете! — каза един човек и неочаквано се спря пред него с ръце пъхнати в джобовете. — На колко е години?

— На десет месеца и половина — отговори майката. Непознатият подсвирна на детето и му подаде един бонбон. То го сграбчи лакомо и бързо го сложи в устата си.

— Чудно дете! Разбира кое е сладко! — каза човекът, подсвирна отново и се отдалечи. Той мина на отсрещната страна на парахода и се спря пред Хейли, който пушеше, седнал върху куп сандъци.

Непознатият драсна кибрит и запали пура. После се обърна към Хейли:

— Прекрасна стока сте намерили в този край, драги.

— Да, смятам, че не е лоша — каза Хейли и изпусна кълбо дим от устата си.

— На Юг ли ще я водите? — запита човекът. Хейли кимна утвърдително и продължи да пуши.

— За плантациите ли?

— Да — отвърна Хейли, — имам да изпълнявам поръчка на една плантация и мисля да я дам там. Казват за нея, че е добра готвачка. Те могат да я използват за тая работа или да я пратят да бере памук. Има пръсти тъкмо за това. Видях ги. Във всеки случай ще я продам добре...

— И Хейли захапа наново пурата.

— Те едва ли ще искат малкия в плантацията — каза човекът.

— Ще го продам при първа възможност — отвърна Хейли и запали друга пура.

— Предполагам, че няма да искате за него много? — каза човекът и се качи върху купчината сандъци, където се разположи удобно.

— Не знам — отговори Хейли, — то е доста хубаво дете, правилно развито, пълничко и силно; месото му е твърдо като камък.

— Много вярно, но докато порасне, колко грижи и разноски ще иска!

— Глупости — отговори Хейли, — какви ти особени грижи! Растат си сами като кученца. Още месец и детето ще тича навсякъде.

— Имам предвид добро място за неговото отглеждане... и реших да го купя — каза човекът. — Една готвачка загуби своето миналата седмица — удави се в коритото, когато тя простираше дрехите... Мисля, че ще е добре да й се даде да го отгледа.

И двамата продължиха мълчаливо да пушат. Нито единият от тях не искаше пръв да заговори за най-важното. Най-после събеседникът

на Хейли наруши мълчанието:

— Вие навярно не очаквате да получите за това дете повече от десет долара, още повече че трябва да се отървете от него. Хейли поклати отрицателно глава и презрително плюна.

— Няма да го бъде в никакъв случай — каза той и продължи да пуши.

— Добре, колко искате за него?

— Вижте — каза Хейли, — аз мога сам да отгледам това дете, а мога и да го дам другаде да го отгледат. Детето е необикновено хубаво и здраво и за него ще взема сто долара след шест месеца, а след една-две години ще ми донесе двеста, ако се гледа добре.

Затова не мога да го дам и за един цент по-малко от петдесет долара сега.

— О, драги, това е просто смешно!

— Както искате — каза Хейли и решително тръсна глава.

— Ще ви дам тридесет за него, но нито цент повече.

— Слушайте какво ще ви кажа — почна Хейли с подновена решителност, след като наново се изплю. — Да поделим разликата. Ще ви го дам за четиридесет и пет. Това е последното, което мога да отстъпя.

— Добре! Съгласен съм! — отговори непознатият, след като помисли малко.

— Значи прието! — каза Хейли. — Къде слизате?

— В Луисвил — отговори непознатият.

— В Луисвил — повтори Хейли. — Прекрасно! Ние пристигаме там привечер. Детето ще е заспало... Прекрасно... Ще го измъкнем тихо и мирно, без плачове... Много добре се нарежда. Обичам всичко да става тихичко. Мразя всякакви вълнения и тревоги.

Няколко банкноти преминаха от портфейла на чужденеца в портфейла на Хейли и той продължи да пуши пурата си...

Беше ясна и тиха вечер. Параходът спря на пристанището в Луисвил. Майката бе седнала с детето в ръце, което сега спеше дълбоко. Когато чу да извикват името Луисвил, тя стана, бързо сложи наметката си върху една празнина между сандъците, направи нещо като детска люлка и внимателно постави детето в нея. После изтича към края на палубата, като се надяваше, че между натрупалите се на пристанището разни прислужници от хотелите може случайно да види

своя съпруг. С тази надежда тя си пробви път към предните перила на парахода, надвеси се над тях и напрегнато се взря в движещото се множество на брега. А в това време пасажерите на тълпи минаваха между нея и детето.

— Сега е моментът — каза Хейли, вдигна спящото дете и го подаде на купувача. — Само да не се разбуди и да не заплаче. Иначе с жената не можеш излезе наглава.

Човекът взе внимателно пакета и скоро се загуби всред навалищата на пристанището.

Когато параходът със скърцане и пухтене се отдели от пристанището и почна бавно да се плъзга по реката, жената се върна на мястото си. Търговецът седеше там. Детето го нямаше.

— Какво, къде е?... Къде е? — объркана завика тя, обезумяла от ужас.

— Люси — започна търговецът, — детето ти замина. По-добре е да го знаеш още отсега. Ти не можеше да го вземеш със себе си на Юг и аз се възползувах от един щастлив случай да го продам на много добро семейство, където ще го отгледат по-добре, отколкото ти би могла.

Нейният див поглед, пълен с мъка и с безгранично отчаяние, би смутил всекиго, но не и Хейли, който бе привикнал. Той стотици пъти беше виждал същия поглед. Търговецът гледаше смъртната мъка, изписана върху черните лица, конвулсивно сключените ръце и затаения дъх като неща, неизбежно свързани със занаята. Сега за него беше важно само едно: дали тя ще изпищи и ще предизвика суматоха на парахода или не. Защото Хейли не можеше да понася излишен шум и вълнения.

Но жената не заплака. Ударът бе попаднал право в самото ѝ сърце... Тя се строполи зашеметена на сандъка. Ръцете ѝ увиснаха безжизнени, очите ѝ бяха устремени напред, но тя нищо не виждаше. Шумът и глъчката на парахода и грохотът на машините стигаха до нея като насън. Бедното ѝ разбито сърце не намираше нито стон, нито сълзи, за да облекчи непоносимата си болка. Тя изглеждаше съвършено спокойна.

Търговецът, като прецени положението, счете за необходимо да се постарее да я утеши.

— Ти си умна жена, Люси — настояваше Хейли. — Ще бъда добър с тебе. Ще ти намеря някое добро място надолу, на Юг. Ти скоро ще си намериш друг съпруг. Такава красавица като тебе...

— О, господарю, само не ми говорете! — простена жената с глас, в който се чувствуваше толкова остра и жива болка, че търговецът разбра, че неговият начин на действие е свършено неуместен. Той стана, а жената се извърна и зарови глава в наметката.

Хейли закричи назад-напред по палубата, като от време на време се спираше и я поглеждаше.

„Тежко го понася — разсъждаваше Хейли, — неспокойно. Ще се помъчи малко, но ще й мине полека-лека.“

Том беше свидетел на тази сделка и още в началото разбра какъв ще й бъде краят. Сърцето му се обливаше в кръв, като гледаше тази нещастна жена, тази жива страдаща вещ, която съгласно американските закони беше равна със сандъците, пълни със стоки, и с балите памук, върху които тя лежеше сега като стъпкана тръстика.

Той се приближи до нея и се опита да я заговори, но тя продължаваше да стене.

Настъпи нощ — тиха, спокойна, величествена нощ. Блестяха безброй звезди, прекрасни, но безмълвни. От това далечно небе не идваше нито една утешителна дума, нито един състрадателен глас, нито една ръка за помощ. Един след друг заглъхваха разговорите — делови или весели. Всичко на парахода спеше и ясно се чуваше плясъкът на вълните, които параходът цепеше. Том се излегна върху един сандък и до него достигаха непрекъснато глухите стенания на нещастната жена.

— Какво да правя сега? Боже мой, боже мой, помогни ми! — Постепенно думите замираха.

Среднощ Том се събуди внезапно, като че някой го блъсна. Някаква черна сянка мина бързо покрай него към борда и той чу плясък във водата. Никой друг освен него не видя и не чу нищо. Той повдигна глава. Мястото, където стоеше жената, беше празно. Той стана и започна да я търси, но напразно. Нещастното, изтерзано сърце най-после намери покой, а реката струеше и се вълнуваше, като че не бе се затворила над него.

Търговецът се събуди рано и в хубаво настроение. Веднага отиде да прегледа живата си стока. Сега бе негов ред да гледа като

заше метен.

— Къде е тази жена? — запита той Том.

Том, който отдавна бе разбрал, че е по-добре да се мълчи в такива случаи, не намери за необходимо да съобщи своите наблюдения и подозрения и каза, че нищо не знае.

— Не е възможно да е слязла през нощта на някое от пристанищата, защото аз бях буден и нащрек всякога, когато параходът спираше. В тези работи не се доверявам никому.

Тези думи бяха отправени към Том доста поверително, като че ли особено го интересуваха, но Том не каза нищо.

Търговецът на роби претърси целия параход, навсякъде — всред сандъците, денковете и буретата, край машините, около комините, но напразно.

— Слушай, Том, не крий — каза Хейли след безрезултатно търсене. — Ти знаеш нещо по тая работа. Не отричай. Знам, че знаеш. Аз видях жената просната тука към десет часа и после в дванадесет часа, и после между един и два часа. А в четири часа вече я нямаше. Ти спеше точно тука през цялото време. Ти знаеш... Не може да не знаеш.

— Да, господарю — каза Том. — Към разсъмване като насън ми се стори, че нещо се промъкна покрай мене, после чух силен плясък, тогава се събудих. Жената я нямаше. Това е всичко, което знам.

Търговецът на роби не се стресна, дори не се учуди, защото, както казахме, той беше привикнал на много неща, от които ние нямаме и представа. Дори страхотното присъствие на смъртта не го накара да трепне от ужас. В своята професия той беше виждал смъртта много пъти и беше добре запознат с нея. На нея той гледаше само като на жесток конкурент, който много пречи на търговията му, и то по много непочтен начин. Затова той само изсипа куп проклетия по адрес на негърката и оплака своята нещастна съдба: „Ако така ми върви, няма да спечеля нито цент при това пътуване“.

Накратко казано, Хейли се смяташе за жестоко изигран, и то безвъзвратно, защото жената беше избягала в щат, който никога не връща бегълците, каквито и строги закони да го задължават. Крайно ядосан, търговецът седна, извади бележника си и вписа изчезналото човешко същество в графата „загуби“.

ГЛАВА XIII

СЕЛИЩЕТО НА КВАКЕРИТЕ^[1]

Пред нас сега се открива тиха, спокойна картина. Голяма просторна кухня — стените ѝ грижливо измазани, жълтият под е лъснат и свети от чистота — нито една прашинка няма по него; готварската печка е добре лъсната с черна боя; цяла редица бакърени съдове блестят и загатват за безброй вкусни неща. Солидните зелени дървени столове са полирани; малък люлеещ се стол с възглавничка, сърчно съшита от вълнени разноцветни парчета, а до него друг старинен и по-голям, истински удобен стол с широки облежала и пухени възглавници ви предразполагат към приятна почивка. А на този стол с наведени очи върху изящно ръкоделие седи нашата стара позната Елиза и леко се полюлява назад и напред. Да, тя е наистина, само че сега изглежда отслабнала и по-бледа, отколкото беше в Кентъки, със следи от тиха печал, притаена под сянката на дългите ѝ ресници и в гънките на красивите ѝ устни. Личеше, че нежното сърце на младата жена се беше закалило под суровите удари на голямата ѝ скръб. И сега, когато вдигаше големите си черни очи и поглеждаше Хари, който подскачаше като пеперудка насам-натам из кухнята, в тях се четеше сила на волята и твърда решителност, които ѝ бяха чужди в предишните ѝ по-щастливи дни.

До Елиза стоеше една жена и чистеше сушени праскови в лъскава бакърена тавичка. Снежнобялата ѝ квакерска шапчица и скромната ѝ сива рокля ясно показваха обществото, към което тя принадлежеше. Тя може би имаше петдесет и пет или дори шестдесет години, но лицето ѝ беше от тези, които времето докосваше само за да разхубави и освежи: кръгло, с розови бузи, с мекота и свежест, които напомняха зряла праскова. Косите ѝ, едва посребрени от годините, бяха гладко вчесани назад и откриваха високото ѝ спокойно чело. Ако се вгледате в големите ѝ ясни, честни, обични кафяви очи, ще разберете какво добро и вярно сърце тупти в гърдите на тази жена.

Толкова е възпявана красотата на Щадските девойки, а защо някой не разкрие очарованието на възрастната жена? Ако някой би пожелал вдъхновение на тази тема, ние го, насочваме към образа на нашата добра приятелка Рейчъл Холидей. И нека я погледне сега, както е седнала в малкия люлеещ се стол; Този стол имаше навика да скърца и скрибуца, останал тумор може би от простуда на млади години, поради заболяване от астма или просто от слаби нерви, и когато Рейчъл Холидей се люлееше леко назад-напред, столът тихо повтаряше „скръц, скръц“ — нещо, което на никой друг стол не би било простено. Но старият Саймън Холидей често казваше, че за него това е истинска музика, а децата заявяваха, че за нищо на света не биха се лишили от песента на майчиния стол.

— Значи, Елиза, ти все още смяташ да отидеш в Канада? — запита Рейчъл, като продължаваше да преглежда сушените праскови.

— Да, госпожо — твърдо отговори Елиза. — Трябва да продължа пътя си. Не смея да остана по-дълго тука.

— Но какво ще правиш, когато стигнеш там? Помислила ли си за това, дъще моя?

Думите „дъще моя“ прозвучаха съвсем естествено в устата на Рейчъл Холидей, защото лицето ѝ и цялата тя съвършено отговаряха на представата ни за майка.

Ръцете на Елиза затрепераха, няколко сълзи паднаха върху ръкоделието ѝ, но тя отговори твърдо:

— Готова съм да върша всякаква работа. И се надявам, че все нещо ще се намери.

— Но ти знаеш, че при нас можеш да останеш, докогато искаш — каза Рейчъл.

— Благодаря ви — отговори Елиза, — но — тя посочи с очи към Хари — не мога да спя нощем. Нямам ни минута покой... Нощес сънувах, че онзи човек влиза в двора. — И тя цяла потрепери.

— Горкото дете! — каза Рейчъл и избърса сълзите си. — Но ти напразно се тревожиш. В нашето селище досега не са заловили нито един беглец. Няма теб първа да хванат.

В този момент вратата се отвори и на прага се показва мъничка пълна жена с живо цветущо лице като зряла ябълка. Тя беше облечена също като Рейчъл, със скромна тъмносива рокля и муселинена кърпа, кръстосана на гърдите.

— Руд Стедмън! — извика Рейчъл и радостно стана да я посрещне. — Как си, Рут? — Тя сърдечно стисна и двете й ръце.

— Много добре — отговори Рут, свали тъмносивата си качулка и започна да я изтупва с носната си кърпичка. Под качулката се показва квакерската ѝ шапчица, кацнала немирно на малката ѝ кръгла глава. Пълничките ръце напразно се опитваха да я оправят. Няколко непослушни къдрици бяха се измъкнали и трябваше също да бъдат пригладени и върнати по местата им. Най-после гостенката, която нямаше повече от двадесет и пет години, се отдръпна от огледалото много доволна от себе си — и с право, защото надали някой би останал недоволен, като гледа това весело, добродушно и жизнерадостно същество.

— Рут, тази приятелка е Елиза Харис, а ето и нейния син, за когото ти говорих.

— Много се радвам, че те виждам, Елиза. Много се радвам — каза Рут и стисна ръката ѝ като на стара дългоочаквана приятелка. — А това е твоето дете... милото... донесох му нещичко — каза тя и подаде на детето медена питка във формата на сърце. Детето погледна изпод падналите на челото си къдри и срамежливо прие подаръка.

— А къде е твоето бебе? — запита Рейчъл.

— Сега ще дойде. Твоята Мери го грабна, като идвах, и го отнесе в колибата да го покаже на дечурлигата.

Още не бе довършила и Мери, румена девойка с големи като на майка си кафяви очи, се показва на вратата с бебето.

— Аха, ето го! — каза Рейчъл и взе в ръце едрото, беличко, пълно дете. — Колко добре изглежда и колко е пораснал!

— Действително добре расте — отговори Рут, като се суетеше. Тя взе детето, свали му синия копринен катошон и разните шалчета, наметки и горни дрешки, сетне го подръпна тук, поглади го там, нагласи го, подреди го, целуна го сърдечно и го постави на земята, за да си събере мислите. Бебето, изглежда, беше свикнало на подобни обноски, защото си пхна палеца в устата, сякаш това бе в реда на нещата, и скоро бе напълно погълнато от собствените си размишления. А майката седна, извади дълъг шарен чорап на бели и сини ивици и започна чевръсто да плете.

— Мери, да беше наляла вода в чайника — нежно се обърна Рейчъл към дъщеря си.

Мери изтича до кладенеца и бързо се върна, постави чайника на печката, където водата скоро започна да къкри и да вдига пара — символ на сърдечното гостоприемство и доброто настроение на къщата. Девојката, подканена от нежния шепот на Рейчъл, сложи очистените сушени праскови да врат на печката.

— Мери, би ли помолила Джон да приготви едно пиле. — И Мери мигновено изчезна.

Скоро към тях се присъедини Саймън Холидей, висок, строен, и мускулист човек с шаячни дрехи и широкопола шапка.

— Здравей, Рут, как си — каза той сърдечно и стисна с огромната си ръка нейната малка пълна ръчичка. — А как е Джон?

— О, Джон и всички у дома са добре — отговори Рут весело.

— Какво ново има, татко — запита Рейчъл мъжа си и постави бисквитите във фурната.

— Питър Стебинс ми каза, че ще бъде тук тази вечер заедно с приятели — отговори Саймън и многозначително наблегна на последната дума.

— Наистина ли? — каза Рейчъл замислено и погледна към Елиза.

— Ти нали се казваш Харис? — обърна се Саймън към Елиза. Рейчъл бързо погледна мъжа си, а Елиза с разтреперан глас отговори:

— Да.

В страха си тя преувеличаваше опасностите и помисли, че вече се е появила обява за нейното бягство.

— Майко — извика Саймън и излезе на верандата.

— Какво има, татко? — запита Рейчъл и го последва, като изтриваше брашнените си ръце.

— Съпругът На младата жена е в селището и ще дойде тук тази нощ — каза Саймън.

— Какво говориш, татко! — извика Рейчъл, сияеща от радост.

— Казвам ти самата истина. Питър е бил вчера с колата си до другата спирка и там е заварил една стара жена и двама мъже. Единият се казвал Джордж Харис и от това, което е разправял за себе си, аз съм сигурен, че е нейният мъж. Бил красив и умен момък. Да ѝ кажем ли веднага?

— Да обадим най-първо на Рут — отговори Рейчъл. — Рут, ела насам, моля те.

Рут остави плетивото и мигом се озова на верандата.

— Рут, помисли само! Татко казва, че мъжът на Елиза е в последната група и ще дойде у нас тази нощ...

В изблик на радост малката квакерка прекъсна Рейчъл. Тя така подскочи и плесна с ръце, че двете немирни къдрици изскочиха изпод квакерската ѝ шапчица и се спуснаха върху бялата ѝ якичка.

— Тихо, мила, тихо! — каза нежно Рейчъл. — Кажи, да ѝ съобщим ли веднага?

— Разбира се! Още тази минута! Защо не! Представи си, че беше за моя Джон, какво би ми било? Кажи ѝ, кажи ѝ сега, веднага... — И тя настойчиво постави ръката си върху рамото на Рейчъл. — Заведи я в спалнята, а в това време аз ще изпържа пилето.

Рейчъл се върна в кухнята, където Елиза продължаваше да шие. Тя отвори вратата към малката спална стая и ѝ каза нежно:

— Ела насам, дъще моя. Имам да ти кажа нещо. Кръвта нахлу в бледото лице на Елиза. Тя се изправи, разтреперана от лоши предчувствия, и погледна към Хари.

— Не, не! — извика малката Рут, спусна се към нея и я хвана под ръка. — Не се страхувай... Има добри новини, Елиза... Иди, иди! — И тя нежно поведе Елиза към стаята, затвори вратата, взе на ръце малкия Хари и започна да го целува.

— Скоро ще видиш татко, моето момче, разбираш ли? Баща ти ще дойде — повтаряше Рут на детето, което я гледаше учудено.

А зад вратата, в спалнята, се разиграваше друга сцена. Рейчъл Холидей привлече Елиза към себе си и ѝ каза:

— Господ се е смилил над тебе, дъще. Мъжът ти се е спасил от робството.

Кръвта нахлу в лицето на Елиза и отново бързо преля в сърцето ѝ. Тя пламна, после пребледня и се отпусна почти безчувствена.

— Бъди смела, мое дете — каза Рейчъл и сложи ръка на рамото ѝ. — Той е между приятели, които ще го доведат тука тази нощ.

— Тази нощ!... Тази нощ!... — повтаряше Елиза, без самата да разбира какво говори. Мислите ѝ се объркаха, замъглиха и тя загуби съзнание.

Като дойде на себе си, Елиза се видя върху леглото, завита с одеяло, а до нея малката Рут ѝ разтриваше ръцете с камфор. Тя отвори очи с чувство на сладостна умора като човек, който се е освободил от голяма тежест и сега иска да си почине. Нервното напрежение, в което

тя се намираше непрекъснато от първата минута на бягството, отведнъж изчезна и младата жена бе обзета от необикновено чувство на сигурност и спокойствие. Както лежеше, отворила големите си черни очи, тя гледаше все още като насън движенията на околните. Видя как се отвори вратата към съседната стая, видя масата, постлана със снежнобяла покривка, приготвена за вечеря, чу приспивното шушнене на пеещия чайник, видя как Рут шета насам-натам и пренася на масата чинии със сладки и с разни ястия, като се спира от време на време, за да пъхне в ръката на Хари по някой сладкиш, да го погали по главата или да навие с белите си пръсти дългите му къдри. Тя видя едрата и майчинска фигура на Рейчъл, която често идваше до нейното легло да подрежда одеялото и възглавницата, и ѝ се струваше, че големите кафяви очи на тази жена излъчваха слънчева топлина. Ето че влезе мъжът на Рут, тя полетя да го посрещне и развълнувано му зашепна нещо, като сочеше към стаята... Тя видя всички седнали около масата: Рейчъл с детето на ръце, а Хари на високия стол под закрилата на нейната майчинска сянка. До Елиза стигаше тих шепот, леко звънтене на чаени лъжички, на чаши и чинийки — и всичко постепенно се сля в прекрасен сън. Елиза заспа така дълбоко, както не беше спала от онази страхотна, мразовита, звездна нощ, когато избяга с детето.

...И в съня си Елиза се видя в прекрасна страна — тиха и спокойна. Зелени брегове с живописни острови и чиста кристална вода: и една къща, за която нежни гласове ѝ казваха, че е неин дом. Тя видя своето дете да си играе като свободно и щастливо момче. Тя чу стъпките на мъжа си, почувствува как той се приближава, как я прегръща, сълзите му падат върху нейното лице и се събуди! Това не беше сън! Отдавна беше се стъмнило: детето ѝ спеше спокойно до нея; свещта от лавицата пръскаше слаба светлина..., а мъжът ѝ хлипаше на възглавницата до нея.

Радостна беше следващата сутрин в къщата на квакера. Рейчъл стана рано и се зае да приготви закуската, обградена от двамата си сина и дъщеря си, които с готовност се отзоваваха на нейните ласкави поръки: „Би ли направила това, мило дете“... „Да бе отишъл там, мило дете“...

Когато Елиза, Джордж и малкият Хари влязоха в кухнята, те бяха посрещнати толкова топло и сърдечно, че им се стори, че сънуват.

Всички седнаха да закусват, а Мери остана до печката да пържи пирожки и щом получи розовозлатиста коричка, тя сръчно ги поднасяше на масата.

За първи път в живота си Джордж седеше на една маса като равен с бели хора. Отначало изпитваше известно стеснение и неловкост, но тези чувства скоро се разпръснаха и изчезнаха като мъгла от утринните лъчи на непринудената преливаща сърдечност.

— Татко, какво ще стане, ако те пипнат отново? — запита Саймън Холидей младши, като мажеше масло на филията си.

— Нищо! Ще заплатят глобата — спокойно отговори бащата.

— Ами ако те хвърлят в затвора?

— Нима вие с майка си няма да се справите и без мене с фермата? — с усмивка отговори той.

— Мама с всичко ще се справи — отговори момчето, — но не е ли срамно, че има такива закони?

— Надявам се, сър, че вие не се излагате на никакви неприятности заради нас — тревожно запита Джордж.

— Не бой се, Джордж — успокои го Саймън. — Днес ще постоите тука, а нощес в десет часа Финиъс Флечър ще ви откара по-нататък до следващата спирка. Преследвачите са по петите ви и не бива да се бавите.

— Но ако е така, защо да чакаме до довечера?

— През деня тука сте в пълна безопасност. В селището всички са приятели и бдят. От опит знам, че е по-безопасно да се пътува нощем.

[1] Квакери (или „приятели“) — религиозна секта, разпространена в Англия Северна Америка. ↑

ГЛАВА XIV

ЕВА

Полегатите лъчи на залязващото слънце хвърляха златни отблясъци по люлеещата се тръстика и по високите мрачни кипариси, увити с гирлянди от траурночерен мъх, и трептяха по широката като море повърхност на реката, по която се плъзгаше тежко натовареният параход.

Отрупан от горе до долу с бали памук, събрани от много плантации, гледан от известно разстояние, параходът приличаше на огромен сив блок. Трябва дълго да търсим из претъпканите палуби, за да намерим отново нашия скромнен приятел Том. Най-после го виждаме на горната палуба, сврян в едно ъгълче между обемистите бали памук.

Отчасти благодарение на отзивите на мистър Шелби и отчасти благодарение на своята необикновена покорност и кротост Том неусетно спечели до голяма степен доверието дори на такъв човек като Хейли.

Отначало търговецът го следеше непрекъснато през деня, а нощем не го оставяше да спи без окови. Но малко по малко неговото безропотно послушание и явната му примиреност го накараха да отмени постепенно тези ограничения и след известно време Том, дал честна дума, можеше да се движи свободно по целия параход.

Кротък, услужлив и винаги готов да се отзове при всеки труден момент, Том спечели разположението на матроси и машинисти. Той им помагаше по цели часове със същото желание и усърдие, с което беше свикнал да работи в Кентъки. А когато нямаше работа за него, той се качваше горе и свит в някое ъгълче всред балите памук, потъваше в четене на Библията. В такъв момент именно го заварваме сега.

От Нови Орлеан в продължение на сто и повече мили нивото на Мисисипи е по-високо от околната местност и реката носи мощните си води между големи валове, високи двадесет фута^[1]. От палубата на парахода като от върха на плаваща крепост се открива гледка към околността на много мили разстояние. И пред очите на Том се

разстилаха плантация след плантация — картина на живота, който го очакваше в недалечно бъдеще.

Той видя в далечината роби на работа по полето; видя техните селищабарачки, изложени на слънчев пек, далеч от великолепните господарски къщи и паркове. И когато картините се сменяха пред очите му, нещастното му сърце се изпълваше с копнеж по фермата в Кентъки със старите сенчести буки, по господарската къща с нейните широки и прохладни стаи и малката колиба до нея, обвита в бегония и рози. Струваше му се, че вижда скъпите лица на другарите си, с които бе израснал от дете; виждаше пъргавата си жена да се суети около приготвянето на вечерята; чуваше веселия смях на децата, които си играят, чуруликането на бебето на неговите колене... и отведнъж всичко изчезна. Пред него отново се плъзгаха тръстики, кипариси и плантации, скърцаха и пъшкаха машините... Всичко му напомняше, че предишният му живот е отлетял безвъзвратно.

При подобен случай вие бихте писали писмо на жена си и бихте се обадили на децата си. Но Том не можеше да пише. За него все едно, че не съществуваше поща. Той нямаше отде да чуе приятелска дума или да получи вест от дома, за да хвърли мост върху бездната, която го разделяше с близките му. Чудно ли е тогава, че сълзи капят по страниците на Библията, сложена върху балата памук, по които той търпеливо движи пръста си и бавно минава от дума на дума. В Кентъки Том беше свикнал децата на господаря, а най-вече младият господар Джордж, да му четат на глас тази книга. И когато те четяха, той подчертаваше смело пасажите, които особено му допадаха или го трогваха, за да може веднага да ги намира. Сега всяко подчертано място му напомняше за живота в неговия дом, за минали радости. Така Библията беше единственото, което му оставаше от миналия му живот.

Всред пътниците на парахода беше и младият богат и виден джентълмен от Нови Орлеан Сен Клер. С него пътуваха дъщеря му — момиченце на петшест години, и една леди, която, изглежда, беше тяхна роднина и се грижеше за детето.

Том често виждаше това малко момиче. То беше необикновено подвижно. Да се задържи на едно място беше толкова трудно, колкото е трудно да се задържи слънчев лъч или пролетен ветреца, а който го видеше веднъж, не можеше лесно да го забрави.

Фигурката му представляваше съвършенство на детска красота, без да бъде пълничка, както биват обикновено децата. Лицето му пленяваше не само със своята изключителна красота, но и с особености замечтан и сериозен израз, с дълбокия одухотворен поглед на теменужните очи с дълги ресници, с дългата лека като облак златистокестенява коса. Всичко това го отличаваше от другите лица и заставяше хората да се обръщат и да го гледат, когато тичаше нагоре-надолу по парахода.

Бащата и жената, която се грижеше за момиченцето, непрекъснато тичаха подир него, но едва успели да го хванат, то им се изплъзваше отново като лятно облаче. Тъй като никой не му се караше, нито го мъмреше, то правеше каквото му хрумне и неуморно тичаше по целия параход. Беше облечено винаги в бяло и като сянка се провираше навсякъде, без да се изцапа или замърси. Нямаше място или ъгълче на парахода и горе, и долу, където да не бяха се докосвали леките крачка на тази фея и където да не се мяркаше тази замечтана златна главичка с дълбоките сини очи.

Като изправяше приведената си глава, огнярят виждаше понякога тези очи да гледат учудено яростния пламък на пещта и да се отправят уплашено и със съжаление към него, сякаш се бояха, че го застрашава страхотна опасност. Кормчията често спираше да върти кормилото и се усмихваше, когато прекрасната главичка се появяваше за миг на прозореца на кабината. Хиляди пъти през деня при нейното появяване сурови лица се озаряваха с усмивка на необикновена кротост, а груби гласове я благославяха. Когато момиченцето тичаше безстрашно към опасни места, мазолести и изцапани ръце се протягаха неволно към него, за да го запазят.

Том, който беше добър и впечатлителен както повечето негри и обичаше простодушието и детското у хората, с ежедневно растящ интерес наблюдаваше малкото създание. Той знаеше голям брой залъгалки, с които можеше да привлече вниманието на децата, и реши да прояви умението си. Той можеше изкусно да изрязва малки кошнички 'от черешови костилки, да прави смешни фигури от жельди, страшни подскачащи човечета от бъзова сърцевина и беше ненадминат майстор на свирки от всички видове и големини. Джобовите му бяха пълни с най-разнообразни привлекателни предмети, които в миналото бе събирал за господарските деца. Сега той ги вадеше едно по едно

постепенно и пестеливо като предисловие за запознаване и сприятеляване.

Момиченцето беше срамежливо и не му беше лесно да свикне с него. То кацваше като канарче върху някоя каса или бала близо до Том, който майстореше споменатите залъгалки, и с голяма стеснителност приемаше малките играчки, които той му предлагаше. Най-после те успяха да се сприятелят.

— А как се казва малката мис? — запита Том, когато намери, че нещата бяха назрели и вече можеше да постави подобен въпрос.

— Евангелина Сен Клер — отговори момиченцето. — Но татко и всички други ме наричат само Ева. А ти как се казваш?

— Казвам се Том. Но там далеч, в Кентъки, децата ми казваха чичо Том.

— Тогава и аз ще ти казвам чичо Том, защото, знаеш ли, ти много ми харесваш — каза Ева. — А закъде пътуваш, чичо Том?

— Не зная, мис Ева.

— Не знаеш? — учуди се Ева.

— Не. Ще ме продадат на някого. Не знам кой ще ме купи.

— Татко може да те купи — каза бързо Ева. — А ако те купи, ще живееш много добре. Ще го помоля още днес.

— Благодаря ви, моя малка леди — каза Том. В този момент параходът спря на малко пристанище, за да натовари дърва. Ева, щом чу гласа на баща си, се затича лекичко, към него. Том стана и отиде в същата посока, за да помогне на работниците, които товареха дърва на парахода.

Ева стоеше с баща си на борда и наблюдаваше как параходът се отделя от пристанището. Толелото направи две-три превъртания във водата, но при едно внезапно движение момиченцето загуби равновесие и полетя надолу във водата. Бащата, без да съзнава дори какво прави, поиска да се хвърли във водата след него, но бе задържан от хората, които видяха, че детето има много по-бърз и надежден спасител.

Том стоеше точно под момиченцето, на долната палуба, когато то падаше. Той го видя как цамбурна във водата и потъна и в миг се хвърли след него. За такъв здрав и широкоплещест човек не беше трудно да се задържа над водата, докато след миг или два детето се издигна на повърхността. Той го пое на ръце и доплува до парахода.

Стотици ръце като една се протегнаха стремително, за да го поемат. След няколко секунди то беше в ръцете на баща си, който го отнесе мокро и безчувствено в женската каюта, където, както става обикновено, обитателките съвсем доброжелателно и добросърдечно, разбира се, се засуетиха. Те сякаш се стараеха да предизвикат колкото се може по-голяма суматоха и да затруднят по всевъзможни начини свестяването на детето.

Следният ден беше горещ и задушен. Параходът се приближаваше до Нови Орлеан и на него цареше обичайната в такива случаи суматоха. В кабините пътниците събираха багажа си и се готвеха да слязат на брега. Прислугата усърдно почистваше, излъскваше и подреждаше луксозния параход за тържествено пристигане.

На долната палуба стоеше нашият приятел Том, Скръстил ръце на гърдите си, той тревожно поглеждаше към другия край на парахода.

Там стоеше русокосата Ева и само бледото ѝ лице напомняше за преживяното премеждие. До нея приятен и строен млад човек бе небрежно облегнал лакът върху бала памук и бе разтворил бележник. Още от пръв поглед се виждаше, че този джентълмен беше бащата на Ева. Той имаше същите благородни черти на лицето, същата златиста коса, същите големи сини очи, но изразът им беше друг — не мечтателен, а ясен и смел; в ъглите на красивата му уста играеше горда, донякъде подигравателна усмивка, а в движенията му — непринудени и изящни — прозираше чувството му за собствено превъзходство.

Той беше в добро настроение и полупрезрително, полуподигравателно слушаше как Хейли словоохотливо хвалеше качествата на стоката, за която се спазаряваха.

— С други думи, всички душевни и християнски добродетели в черна кожена подвързия, и то пълно събрание на съчиненията — каза той, когато Хейли свърши. — Добре, драги мой, накратко...! Колко трябва да платя? С колко ще ме излъжете? Хайде кажете!

— Колко ли? — отговори Хейли. — Ако ви кажа хиляда и триста долара, нищо не печеля от този негър, честна дума.

— Горкият — извика младият човек и го погледна подигравателно с проницателните си сини очи. — Сигурно ще ми го отстъпите за толкова само от особено уважение към мене.

— Ами да. Пък и младата госпожица, изглежда, много иска да го купите.

— О, разбира се, ние разчитаме на вашето благоволение... И понеже сте толкова безкористен, кажете за колко ще го отстъпите на малката госпожица, за да ѝ направите удоволствие.

— Вижте го само — продължи търговецът на роби. — Погледнете краката му, широките му гърди... Силен е като кон. А вижте и главата му: високото му чело показва, че е от умните негри, способни за всичко. Забелязал съм това. Негър с такова силно телосложение, дори да беше глупав, си струва парите. А като прибавите и неговите умствени и други качества, разбира се, цената му се повишава... Та той управляваше цялото имение на бившия си господар, има необикновени делови качества.

— Лошо, лошо, много лошо. Знае прекалено много — възрази младият човек със същата подигравателна усмивка на устните. — Тези умници винаги бягат, крадат коне и правят какви ли не пакости на своите господари. Мисля, че трябва да намалите цената с няколко стотарки заради неговия ум.

— Това, което казвате, щеше да бъде вярно, ако Том имаше друг характер. Мога да ви покажа писмените препоръки от бившия му господар, за да се уверите, че той е най-смиреният, най-тихият и най-набожният негър, който някога сте срещали.

— Тогава бих могъл да го използвам като домашен свещеник. Идеята не е лоша. Набожността и без това е нещо рядко за нашия дом.

— Вие се шегувате...

— Откъде разбрахте това! Хайде покажете ми книгата. Ако търговецът на роби не беше забелязъл лукавите пламъчета, които играеха в големите сини очи, и ако не беше сигурен, че всички закачки в края на краищата ще се обърнат в пари, той може би щеше да загуби търпение. И затова извади от джоба си мазен тефтер, постави го върху балата памук и започна внимателно да търси някои книжа под насмешливия и весел поглед на младия човек.

— Татко, купи го, колкото и да струва — тихичко пошепна Ева. Тя бе се качила върху един сандък и обвиняваше с ръце шията на баща си. — Ти имаш много пари, аз зная, а той много ми харесва.

— Защо ти е, котенце? Искаш да играеш с него като с дрънкалка, дървено конче или какво друго?

— Искам да го направя щастлив.

— Необикновено желание наистина...

Хейли подаде препоръчителното писмо от мистър Шелби. Младият човек го пое с върха на дългите си пръсти и небрежно го прочете.

— Почерк на джентълмен — каза той. — И културно написано... Но все пак ме смущава набожността на този човек — добави той и предишното лукаво пламъче блесна отново в очите му. — Страната ни е на път да загине благодарение на тези набожни бели хора... Толкова набожни политици има точно преди изборите, толкова набожност се среща навсякъде: и всред поповете, и всред управниците, че човек просто не знае кой ще го измами. Не знам как се харчи напоследък набожността. Но колко я оценявате у вашия човек?

— Ето че пак се шегувате — усмихна се Хейли. — Но има нещо вярно във всичко това. Набожният честен негър обаче за нищо на света не би отишъл против съвестта си. А за Том нали прочетохте какво пише старият му господар.

— Добре, добре. — И младият джентълмен подаде на търговеца пачка банкноти. — Ето пребройте си парите, приятелю.

— Така, отлично! — каза Хейли, целият сияещ от радост. Той извади мастило и след няколко минути актът за продажбата на Том беше готов.

— Да вървим, Ева. — И Сен Клер взе дъщеря си за ръка и отиде с нея на другия край на парахода. Той небрежно бутна с върха на пръста си негъра за брадата и му каза добродушно: — Погледни и виж дали ще ти хареса новият господар!

Том вдигна глава. Естествено бе това младо и красиво лице да хареса на всеки, който го погледнеше. Том се просълзи и каза развълнувано:

— Господ да ви благослови, господарю!

— Да се надяваме, че ще ме благослови... Как се казваш? Том? Можеш ли да караш коне, Том?

— Винаги съм се занимавал с това — каза Том. — Мистър Шелби отглеждаше много коне.

— Добре, ще те направя кочияш, но при условие че няма да се напиваш повече от веднъж в неделята освен в извънредни случаи. Том го погледна учуден и оскърбен и каза:

— Аз никога не пия, господарю.

— Слушал съм ги такива и друг път. Том. Но ще видим. Ако това, което казваш, е истина, ще бъде от голяма полза за всички ни. Ти не се обиждай, приятелю — добави той, като видя, че Том продължава да бъде мрачен. — Не се съмнявам в твоите добри намерения.

— Да, господарю — отвърна Том.

— И ти ще бъдеш добре при нас — добави Ева. — Татко е толкова добър към всички; само че обича да се шегува.

— Татко ти е много задължен за препоръката — засмя се Сен Клер и се Отдалечи.

[1] Един фут е равен на около 30 см и половина. ↑

ГЛАВА XV

ЗА НОВИЯ ГОСПОДАР НА ТОМ И ЗА РАЗНИ ДРУГИ НЕЩА

Тъй като съдбата на нашия скромн герой Том се преплете с живота на хората от висшето общество, трябва да кажем няколко думи за тях.

Огъстин Сен Клер беше син на голям плантатор от Луизиана.

Семейството му произхождаше от Канада. Баща му и чичо му напуснаха тази страна и се заселиха единият в прекрасна ферма във Вермонт, а другият стана богат плантатор в Луизиана. Майката на Огъстин беше французойка. Прадедите ѝ — хугеноти — бяха емигрирали в Луизиана още в началото, когато този щат започваше да се заселва. Тя беше необикновено издигнат човек, жена с рядка душевна чистота и Огъстин нарече дъщеря си на нея с надежда тя да стане като баба си. Жена му не одобряваше голямата му обич и привързаност към детето и го ревнуваше. Откакто се роди Ева, тя почна да боледува и непрекъснато се оплакваше от най-различни страдания, но най-често от мигрена и с дни не излизаше от стаята си. Цялата къща остана в ръцете на слугите и Сен Клер не намираше семейното си огнище особено приятно и привлекателно. Единствената му дъщеря беше много нежно дете и той се страхуваше за здравето, дори за живота ѝ, тъй като тя растеше едва ли не без майчини грижи. Затова той я взе със себе си при едно пътуване до Вермонт и убеди братовчедка си — мис Офелия Сен Клер — да дойде с него в Нови Орлеан. И сега те тримата се връщаха с парахода, гдето ги представихме на нашите читатели.

А докато далечните куполи и кули на Нови Орлеан постепенно израстват пред нашия поглед, имаме тъкмо време да се запознаем с мис Офелия.

Който е пътувал през щатите Нова Англия, сигурно си спомня, че е виждал в някое прохладно селце голяма фермерска къща с чист

тревист двор, засенчен от гъстата зеленина на кичести кленове. Той си спомня реда и тишината, вечния и ненарушим покой, които облъхват тези места. Всичко там е прибрано и подредено. Нито един кол на оградата не стои накриво. Тревистият двор с люлякови храсти, посадени точно под прозорците на къщата, е спретнат и чист. А вътре колко чисти са просторните стаи — сякаш в тях никога нищо не се случва, сякаш никога нищо не се прави. Там всичко е на мястото си и животът тече равномерно и точно както старият часовник в ъгъла. В къщата няма прислуга и при все това домакинята — стара жена с белоснежна шапчица и очила, всеки следобед седи между дъщерите си с ръкоделие в ръце, които сякаш нямат никакво друго занимание, нито пък им предстои някаква друга работа. Когато и да отидете, вие сигурно ще ги заварите в гостната. Всичката работа е била свършена в някой отдавна забравен ранен час. Старият кухненски под е чист — няма нито едно петънце. Масите, столовете и разните кухненски принадлежности са винаги в пълен ред, въпреки че там се слага трапеза три-четири пъти на ден, там се пере и се глади и пак там по някакъв тайнствен начин се произвежда немалко сирене и масло.

В такава ферма, в такъв дом и в такова семейство мис Офелия беше прекарала четиридесет и пет години спокойно съществуване, когато братовчед ѝ я покани да отиде в неговия дом на Юг. Тя беше най-възрастната дъщеря в семейството, но родителите ѝ продължаваха да я смятат за дете. Предложението да отиде в Нови Орлеан представляваше за цялото семейство много голямо събитие. Старият побелял баща извади от шкафа с книги атласа и провери точната ширина и дължина на този град. Добрата стара майка се тревожеше: „Казват, че Орлеан е ужасно място“... На нея ѝ се струваше, че да се отиде в Нови Орлеан, е все едно да се отиде на Сандвичевите острови всред езичниците.

Слухът, че „ставало дума“ мис Офелия да отиде с братовчед си в Нови Орлеан, бе достигнал до свещеника, до доктора и до магазина за дамски шапки на мис Рибоди. И естествено цялото селце започна да разисква събитието. Твърдеше се със сигурност, че Огъстин Сен Клер беше дал петдесет долара в брой на мис Офелия да си купи най-хубаво облекло и че вече са пристигнали от Бостон две нови копринени рокли и една шапка за нея. Всички признаха единодушно, че такъв чадър, какъвто мис Офелия получи от Ню Йорк, не бе виждан дотогава в този

край... Казваха също, че имала копринена рокля, която могла да направи впечатление сама по себе си независимо от това кой я носи. Разпространяваха достоверни слухове за носните ѝ кърпички; говореха, че имала една, цялата в ажуре, а другата била с дантела по края. Дори се добавяше, че имало бродерия в ъглите, но това последно твърдение остава неизяснено и до денднешен.

Ето я мис Офелия — висока, суха, кокалеста, тя стои пред вас, облечена в кафява пътническа рокля от лъскав лен. Лицето ѝ е слабо, със заострени черти, устните ѝ стиснати, както бива у хора, които имат определено становище по всички въпроси. Острите ѝ тъмни очи забелязваха всичко и сякаш постоянно диреха нещо, което да оправят.

Движенията ѝ бяха, резки, решителни и енергични. Тя говореше малко, но когато искаше да каже нещо, казваше го без заобикалки — направо и ясно. Тя беше олицетворение на ред, методичност и точност — вършеше всичко като часовник и беше неуморима като локомотив. Тя дълбоко презираше и се ужасяваше от всичко, което беше в противоречие на нейните принципи и характер.

Грехът на греховете в очите на мис Офелия — най-голямото зло на света, тя определяше с една много обикновена и важна дума от речника си — „безредие“. И с тази дума тя обозначаваха всички постъпки, които не бяха пряко и неизбежно свързани с това, което човек си е предначертал. Хората, които не вършеха нещо или не знаеха точно какво трябва да правят, или пък намираха най-преките пътища за осъществяване на това, което са започнали, срещаха само дълбокото презрение на мис Офелия. Тя изразяваше най-често това свое презрение не с думи — с това не ги удостояваше, — а с ледено мълчание.

Мис Офелия имаше ясен, здрав и подвижен ум. Тя познаваше основно историята и по-старата класическа литература на Англия и правилно разсъждаваше в рамките на своя кръгзор. Но основният принцип в живота на мис Офелия, който стоеше за нея над всичко, това беше чувството ѝ за дълг; нему тя се покоряваше робски. Веднъж убедена, че „пътят на нейния дълг“, както тя се изразяваше, е в тази или друга насока, тя ще мине през огън и вода, за да го изпълни. Тя беше готова да се хвърли в кладенеца или да се изправи пред дулото на заредено оръдие, стига да е сигурна, че това е неин дълг.

Нейните изисквания за справедливост бяха толкова високи и толкова всеобемащи, че въпреки всичките си героични усилия тя не можеше да достигне своя идеал и често биваше потискана от чувството за собственото си несъвършенство.

Но как можеше тогава мис Офелия да се разбира с Огъстин Сен Клер, този весел, непостоянен, непрактичен и неточен човек, който небрежно и безчувствено погазваше най-скъпите й навици и убеждения.

Истината беше, че мис Офелия много го обичаше. Когато беше малко момче, тя го учеше закон божи, кърпеше дрехите му, решише му косата и го насочваше по пътя, по който трябваше да върви. В сърцето ѝ имаше все пак едно топло кътче и Огъстин, който лесно печелеше човешките сърца, го беше завладял. Затова той лесно можа да я убеди, че пътят на нейния дълг води към Нови Орлеан, че тя трябва да поеме грижите за Ева и да спаси дома му от разруха, докато жена му боледува. Мисълта, че къщата е останала, без да има кой да се грижи за нея, трогна мис Офелия. Освен това тя обикна прекрасното малко момиченце, към което не можеше човек да не се привърже. И въпреки че тя считаше Огъстин за „езичник“, все пак го обичаше, смееше се над шегите му и за голямо учудване на всички се примиряваше с недостатъците му. Но повече за мис Офелия читателят ще узнае, когато лично се запознае с нея.

Сега тя е в каютата си, заобиколена от голям брой най-различни малки и големи пътни чанти, сандъци, кутии и кошници, които усърдно стяга, заключва и връзва.

— Ева, знаеш ли точно всичкия си багаж? Разбира се, че не. Децата не помнят тези неща, Я да го проверим: ето пътническата ти чанта на точки и малката синя картонена кутия с най-хубавата ти шапка. Това прави две; гумената ти чанта — три; кошничката ми за ръкоделие — четири; картонената ми кутия — пет; кутията ми за якички — шест; коженият ми куфар — седем. Но къде си сложила чадърчето? Дай да го обвия в книга и завържа заедно с моя — ето така!

— Но защо, леличко? Нали скоро ще бъдем у дома?

— За да се запази по-добре, мое дете. Човек трябва да си пази нещата, ако изобщо иска да има нещо. А, Ева, сложи ли напръстника на мястото му?

— Наистина, леличко, не помня.

— Нищо, ще прегледам сама кутията ти... Ето го напръстника, восъка, две макари, ножици, ножче, игли... Всичко е на място! Но не мога да си представя как си пътувала на идване сама с татко си. Как не си изпогубила всичко.

— Да, наистина, леличко, аз изгубих много неща. Но когато спирахме някъде, татко наново купуваше това, което липсваше.

— Боже мой, нима може да се постъпва по този начин?

— Защо, леличко, това е много удобно.

— Това е ужасно безредие — отсече мис Офелия.

— Леличко, какво ще правим сега? — извика Ева. — Този куфар тука е толкова пълен — не може да се затвори!

— Той трябва да се затвори — изкомандува лелята, притисна нещата и скочи върху капака на куфара. Все пак оставаше малък отвор. — Ева, ела и ти отгоре — не се обезсърчаваше мис Офелия. — Този куфар трябва да се затвори и заключи; Значи ще го направим... и толкова.

И куфарът, сигурно уплашен от нейната решителност, се предаде. Ключалката щракна. Мис Офелия завъртя ключето и го сложи победоносно в джоба си.

— Сега сме готови. Време е да се изнесе багажът. Но къде е татко ти? Ева, иди да го потърсиш.

— О, той е отсреща в пушалнята и яде портокал.

— Той може би не знае, че вече пристигаме — започна да се вълнува лелята. — По-добре иди да го повикаш.

— Татко никога за нищо не бърза — отговори Ева. — И ние още не сме стигнали пристанището. Нека излезем на палубата... Виж, това е нашата къща, там, на онази улица!

Параходът тежко пышкаше като голямо чудовище и се промъкваше между-другите кораби на пристанището. Ева радостно показваше разните кули, куполи и други забележителности на родния си град.

— Да, да, милинка, прекрасно е — каза мис Офелия. — Но, боже мили, параходът спря! Къде е баща ти?

Настъпи неизбежната при подобни случаи суматоха. Носачи сновяха нагоре-надолу, мъже мъкнеха куфари, пътнически чанти, сандъци. Жени неспокойно викаха децата си и всички се тълпяха към стълбата за пристанището.

Мис Офелия седна решително на току-що победения куфар. Тя бе наредила целия багаж в образцов военен ред и изглеждаше твърдо решена да го брани докрай.

Около нея се сипеха предложения: „Да взема ли куфара ви, госпожо?“, „Да ви помогна ли, мисис?“, „Да ви пренеса ли багажа, мисис?“ Но мис Офелия стоеше строга, изправена като забодена игла, стискаше свързаните чадъри и отказваше предложените ѝ услуги с мрачна решителност, която плашеше дори носачите. От време на време тя се обръщаше към Ева:

— Какво, за бога, прави баща ти? Не вярвам да е паднал от парахода. Но нещо трябва да му се е случило.

И тъкмо когато почваше да изпада в истинско отчаяние, Сен Клер пристигна с присъщата си нехайна походка, подаде на Ева парче от портокала, който дояждаше, и запита:

— Е, братовчедке, надявам се, че си готова.

— Аз съм готова и чакам от един час — каза мис Офелия. — Започнах наистина да се безпокоя за теб.

— Наистина ли? — каза той. — Каретата чака, хората вече напуснаха парахода и човек може да слезе на брега тихо и мирно, без да го блъскат.

— Ей, вземете тези неща — обърна се той към носача зад него.

— Аз ще отида с него — каза мис Офелия — да видя как ще ги качи в колата.

— Но, братовчедке, това съвсем не е нужно.

— Добре, тогава аз сама ще нося това, това и това. — И мис Офелия отдели настрана три кутии и една пътническа чанта.

— Мила братовчедке, остави тези вермонтски навици. Трябва да свикнеш поне малко с тукашните порядки — ще те вземат за прислужничка, ако слезеш от парахода с целия този товар. Остави всичко на този момък. Той ще пренесе багажа така внимателно, като че в него има яйца.

Мис Офелия хвърли отчаян поглед към братовчед си и се успокои чак когато се намери в каретата при съкровищата си и се убеди, че са напълно запазени.

— А къде е Том? — запита Ева.

— Той е при кочияша, котенце. Ще подаря Том на майка ти, дано вече не се сърди за оня пиян безделник, който обърна каретата.

— О, Том ще бъде чудесен кочияш! — извика Ева. — Той няма никога да се напива, сигурна съм.

Каретата се спря пред голяма хубава старинна къща в особен полуиспански, полуфренски стил, който се среща в някои квартали на Нови Орлеан. Вътрешният двор беше обграден от четирите страни с широки колонади, чиито мавритански арки, стройни колони и прекрасни арабески напомняха като насън времето на ориенталската романтика в Испания. В средата на двора един фонтан високо пръскаше сребристите си води, които падаха непрестанно в мраморен басейн, обиколен с широк венец благоуханни теменуги. Кристално бистрата вода бе оживена с неизброими златни и сребърни рибки, които блестяха като хиляди живи брилянти. Около басейна имаше алея, покрита с прекрасна мозайка от камъчета, разположени в най-странни очертания, а зад нея се разстиляше трева, гладка като зелено кадифе. Всичко това бе обградено от широка алея за коли. Две големи портокалови дървета, целите в цвят, хвърляха приятна сянка. По краищата на поляната бяха наредени мраморни вази в мавритански стил с най-избрани тропически растения. Грамадни нарови дървета с лъскави листа и огнени цветове, тъмнолист арабски жасмин, обсипан със сребристи звездички, гераниум, разкошни розови храсти, натежали от цветове, върбини с мирис на лимон — всички цветове и благоухания се сливаха. А тук-там някой тайнствен стар столетник със странни дебели листа, като побелял древен магносия, чаровно величав, гледаше нетрайната красота на другите обитатели на градината. Цялото място имаше разкошен и романтичен вид.

Когато каретата влезе в двора, Ева, извън себе си от възторг, приличаше на птичка, готова да изхвъркне от кафеза.

— О, не е ли красиво, прекрасно! Моя мил, роден дом! Леличко Офелйю, нали е прекрасно?

— Да, хубаво е — каза мис Офелия и слезе от колата. — Но за моя вкус всичко това е някак остаряло, езическо.

Сен Клер, който обичаше разкоша, се усмихна на забележката на мис Офелия и се обърна към Том, който със сияещо от възторг лице оглеждаше мястото. Той каза:

— На теб, драги Том, изглежда, ти харесва.

— Да, господарю. Добре е...

Внесоха багажа в къщата, платиха за каретата, а в това време множество слуги от всички възрасти — мъже, жени, деца — се тълпяха, за да посрещнат господаря при завръщането му. Между тях изпъкваше млад мулат, облечен по най-последната мода. Той се чувствуваше много важен, изящно махаше напарфюмираната си батистена кърпичка и се стараеше да пропъди насъбралите се негри на другия край на верандата.

— Назад, назад, ви казвам. Засрамете се! — подвикваше той.

— Господарят едващо пристигна; а вие му пречите да се види със своите близки!

Смутени от тези изискани думи, казани с такъв важен тон, всички се отдръпнаха на почетно разстояние. Останаха само двама едри негри, които се заеха да пренасят багажа.

Когато Сен Клер освободи каретата и се обърна, видя само слугата, който привличаше вниманието с атлазената жилетка със златна верижка за часовник и белите панталони. Той се кланяше с неизразима изящност и учтивост.

— О, Адолф, ти ли си? — каза господаря и му протегна ръка.

— Как си, приятелю?

Адолф красноречиво започна „импровизираната“ си реч, която старателно бе подготвял цели две седмици.

— Добре, Адолф, добре си се подготвил — каза Сен Клер с обикновения си небрежно-закачлив тон. — Погрижи се за багажа. След малко ще дойда да ви видя всичките.

Й той отведе мис Офелия през верандата в голяма гостна стая.

А в това време Ева бе прехвъркнала като птичка край тях, за да отиде в съседния малък будоар.

Висока бледа жена с тъмни очи се повдигна малко от кушетката, където лежеше.

— Мамо — радостно извика Ева, хвърли се на шията й и възторжено започна да я милва и прегръща.

— По-внимателно, детето ми, стига, ще ме заболи главата — каза майката и безжизнено целуна момиченцето.

Влезе и Сен Клер. Той прегърна жена си и й представи своята братовчедка. Мари повдигна големите си очи, погледна я с известно любопитство и я поздрави учтиво, но с безразличие. При вратата на будоара се бяха вече насъбрали множество слуги, пред които,

трепереща от радост и нетърпение, стоеше спретната мулатка на средна възраст.

— О, ето я Мами! — извика Ева, втурна се към вратата, хвърли се на шията на бавачката и започна да я целува.

Тази жена не каза на детето, че ще я заболи главата, напротив, тя го прегръщаше и се смееше, и плачеше от радост. Ева преминаваше от едни обятия в други, ръкуваше се и се целуваше с всички.

— Хм — каза мис Офелия, — вашите деца на Юг правят неща, които аз не бих допуснала.

— Какво те учудва? — запита Сен Клер.

— Старая се да бъда добра с всички, да бъда човечна с хората, но да целувам...

— Негри — подхвана Сен Клер, — това не можеш да разбереш, нали?

— Да, това е то! Как може Ева да го прави? Сен Клер се засмя и излезе на верандата, където завари Том, който смутено стъпваше ту на единия, ту на другия си крак. Адолф, небрежно облегнат на балюстрадата, го разглеждаше с лорнет като най-изтънчен денди.

— Ах, ти, глупако! — извика Сен Клер и му дръпна лорнета.

— Така ли се отнасяш с другарите си... А доколкото виждам, Адолф — добави той, като похвана елегантната атлазена жилетка, с която Адолф се перчеше, — тази жилетка е моя.

— Но, господарю, по нея има петна от вино! Нима джентълмен като вас може да носи такова нещо! И аз сметнах, че мога да я взема. Бива я само за беден негр като мене. — И Адолф вирна главата си и грациозно прокара пръсти по напарфюмираната си коса.

— Аха, така значи — каза Сен Клер небрежно. — Нищо!... Сега ще покажа Том на неговата господарка, а ти след това ще го отведеш в кухнята. И да не си посмял да вириш нос пред него. Той струва колкото две контета като тебе.

— Господарят винаги обича да се шегува — засмя се Адолф.

— Много се радвам, че господарят е в такова добро настроение.

— Ела, Том — кимна му Сен Клер.

Том влезе в будоара. Невероятното великолепие от огледала, картини, статуи и завеси го слиса. Той гледаше стреснато и просто не смееше да пристъпи.

— Мари, ето — каза Сен Клер на жена си, — най-после ти купих добър кочияш. Казвам ти, той е черен и спокоен като катафалка и ако желаеш, ще те вози като на погребение. Отвори си очите и го погледни и не казвай вече, че не мисля за тебе, когато пътувам.

Мари отвори очи и без да се повдигне, погледна Том.

— Знам, че ще се напива — каза тя.

— Не, гарантираха ми, че е набожен и трезвен.

— Да се надяваме, че ще бъде така... Но все пак аз много не вярвам.

— Адолф — извика Сен Клер, — заведи Том на долния етаж и не забравяй какво ти казах.

Адолф грациозно поведе Том, който го последва с тежки стъпки.

— Същински хипопотам — каза Мари. — От сутринта лежа с ужасно главоболие, а откакто сте тука, се вдига такъв шум, че аз съм просто полумъртва...

— От мигрена ли страдате? — запита мис Офелия и изведнъж стана от голямото кресло, в което бе потънала. Тя мълчаливо бе разгледала обстановката на будоара и мислено бе изчислила колко струва.

— Да, в това отношение съм същинска мъченица.

— Чай от хвойна много помага при главоболие — каза мис Офелия, — Августа, жената на дякона Ейбрахам Пери, твърди това, а тя е отлична болногледачка.

— Първият хвойнов плод, който узрее около езерото в нашата градина, ще бъде употребен за тази цел — съвършено сериозно каза Сен Клер и позвъни. — Ти сигурно искаш да си починеш след пътя, братовчедке?... Адолф — добави той, — кажи на Мами да дойде.

Спретнатата мулатка, която Ева така възторжено бе разцелувала, влезе в стаята.

— Мами — каза Сен Клер, — оставям тази леди на твоите грижи. Тя е уморена и иска да си почине. Покажи ѝ стаята и се постарай да се чувства добре.

Мис Офелия излезе с Мами.

ГЛАВА XVI

ГОСПОДАРКАТА НА ТОМ И НЕЙНИТЕ ВЪЗГЛЕДИ

— И така, Мари — каза Сен Клер, — настъпват блажени дни за тебе. Нашата делова и практична братовчедка ще снесе от плещите ти всички домакински грижи и ти ще можеш да се освежиш, да се подмладиш и разхубавиш. Церемонията на предаването на ключовете може да се извърши още сега.

Това бе казано на закуска няколко дни след пристигането на мис Офелия.

— Тя несъмнено е добре дошла — каза Мари и уморено отпусна глава на ръката си. — Братовчедката ни сигурно сама ще се убеди, че ние, господарките на Юг, сме истинските робини.

— О, разбира се, тя без съмнение ще открие тази и хиляди други истини покрай нея — потвърди Сен Клер.

— Говорят, че държим роби като че за наше собствено удобство — продължи Мари. — Ако е въпрос за удобство, то би трябвало да ги освободим веднага.

Ева погледна озадачено майка си с големите си умни очи и запита простодушно:

— Тогава защо ги държиш, мамо?

— И аз сама не зная. Сигурно, за да си създавам излишни неприятности. Те ме измъчват ужасно; мисля, че те са главната причина за лошото ми здраве. А такива нетърпими, каквито са нашите негри, мисля, че няма никъде.

— О, не говори така. Мари — каза Сен Клер. — Днес си просто в лошо настроение. Знаеш, че това не е вярно. Ето например Мами! Тя е най-доброто същество на земята. Какво би правила без нея?

— Мами наистина е по-добра от другите — съгласи се Мари.

— Но Мами е егоистка, ужасна егоистка. Всъщност всички негри са такива.

— Да, егоизмът е ужасен недостатък — каза Сен Клер сериозно.

— А Мами? Не е ли егоистично от нейна страна да спи толкова дълбоко нощем? — извика Мари. — Тя много добре знае, че когато имам пристъпи на мигрена, имам нужда от повече внимание и трябва да ме наглежда почти час по час... А тя си спи — не можеш да я събудиш... Тази сутрин съм просто разбита от усилията, които употребих нощес, за да я събудя.

— Но, мамо, нали вече няколко нощи поред тя е все около тебе — каза Ева.

— Ти откъде знаеш това? — рязко запитва Мари. — Тя сигурно ти се е оплаквала.

— Не, Мами не се оплакваше. Каза само колко лоши нощи си прекарала напоследък, и то една след друга.

— Защо не вземеш Джейн или Роза за една-две нощи — каза Сен Клер. — Остави Мами да си почине.

— Как можеш да предлагаш това! — възмути се Мари. — Сен Клер, ти наистина не мислиш за жена си! Нервите ми са в такова ужасно състояние, че не бих търпяла до мен да се докоснат други ръце. Ако Мами се грижеше за мене както трябва, тя би спала по-леко, разбира се. Какви предани слуги имат някои хора — въздъхна Мари, — но аз никога не съм имала такова щастие.

Мис Офелия слушаше разговора много внимателно и със строг израз. Свитите ѝ устни показваха, че тя твърдо е решила да не се намесва, преди сама да си е изяснила въпроса.

— Всъщност у Мами има и нещо добро — продължи Мари. — Тя е с мек характер и е почтителна, но е голяма егоистка. Ето на, тя не престава да нервничи и да се безпокои за този свой мъж! Когато се омъжих за Сен Клер и дойдох да живея тука, аз, разбира се, трябваше да я взема със себе си. Баща ми обаче не можеше да се лиши от мъжа ѝ, който е ковач и е необходим за стопанството. Аз още тогава казах на Мами, че е по-добре да се разделят завинаги с мъжа си, защото надали някога ще могат да се съберат заедно. Трябваше още тогава да омъжа Мами за някой друг, бях много отстъпчива и не настоях. И глупаво постъпих. Аз ѝ казах още тогава, че едва ли ще може да види мъжа си един-два пъти през целия си живот, защото климатът в този край, където е имението на баща ми, не е добър за моето здраве и аз не мога да отивам там често. Съветвах я да вземе някой друг, но тя не щя.

Мами в някои отношения е страшен инат, никой не знае това по-добре от мене.

— Има ли деца? — запита мис Офелия.

— Да, има две.

— Предполагам, че тъжи и за тях.

— Да, разбира се, но не можех да ги взема и тях. Те бяха такива мръсни малки сополанчета. Как мога да ги търпя из къщи. И после, щяха да й отнемат сума време. Мисля, че и досега Мами не може да се примири с това и затова отказва да се омъжи за когото и да било. Да можеше, тя още утре би се върнала при мъжа си, без дори и да помисли, че господарката ѝ е болна и има нужда от нея. Сигурна съм, че би го направила. Те всички са егоисти, дори и най-добрите.

— Наистина, това е страшно! — каза Сен Клер сухо. Мис Офелия го изглежда изпитателно и забеляза, че той едва потискаше раздразнението си и че извинително свиваше устни.

— Аз винаги съм имала известна слабост към Мами — каза Мари. — Как би ѝ завидяла някоя прислужница от Север, ако видеше нейния гардероб. Тя има копринени и муселинени рокли, дори една от истинска ленена батиста. Понякога съм губила часове, за да реша каква шапка да тури и какво да облече, за да ме придружи някъде на гости. Никога не съм се отнесла лошо с нея. През целия си живот е била бита с камшик само веднъж или два пъти. Тя пие кафе или чай всеки ден, и то с рафинирана бяла захар. Истинско безобразие е, че Сен Клер позволява на слугите долу да живеят като господарите си и всеки прави, каквото си иска. Действително, мисля, че ние отчасти сме виновни, загдето те са такива егоисти и се държат като разглезени деца. Толкова пъти съм говорила за това на Сен Клер, че вече ми дотегна.

— И на мене също — отвърна Сен Клер и взе сутрешния вестник.

Ева, прекрасната малка Ева, слушаше майка си със свойствената си дълбока и загадъчна замисленост. Тя тихичко се приближи до стола ѝ и обви ръце около шията ѝ.

— Какво има, Ева? — запита Мари.

— Мамо, позволи ми да се грижа за тебе една нощ, само една нощ. Аз няма да те нервирам и няма да заспя. Толкова често лежа будна през нощта и мисля...

— Глупости! — извика Мари. — Ти си такова странно дете.

— Но нали ще ми позволиш, мамо? — И плахо добави: — Мисля, че Мами не е добре. Тя ми каза, че напоследък винаги я боли глава.

— Това е нова нейна измислица! И Мами е като останалите — вдига шум до бога, щом я заболи малко глава или някой пръст. Никога не трябва да им се обръща внимание, никога! Това е моят принцип. — И тя се обърна към мис Офелия: — Вие сама ще се убедите, че това е необходимо. Позволите ли на негъра да се оплаква от някоя малка неприятност или болка — край няма да има вече. Самата аз никога не се оплаквам, никой не знае на какви страдания съм подложена, но считам за свой дълг да понасям всичко мълчаливо.

Мис Офелия вдигна вежди и така учудено погледна, като чу това неочаквано заключение, че Сен Клер не може да се въздържи и високо се засмя.

— Сен Клер винаги се смее, когато аз едва загатвам за моето лошо здраве — каза Мари с глас на мъченица, — но дано не дойде скоро денят, когато той ще съжалява за това. — И Мари сложи носната кърпичка на очите си.

Настъпи доста неловко мълчание. Най-после Сен Клер стана, погледна часовника си и каза, че имал някаква работа в града. Ева изхвъркна след него. Мис Офелия и Мари останаха сами на масата.

— Сен Клер е винаги такъв — каза Мари и бързо сне кърпичката от очите си, защото този, който трябваше да се трогне, беше вече излязъл. — Той не си дава сметка, не разбира и никога няма да разбере как Страдам от години.

Мис Офелия не знаеше какво би трябвало да отговори. Докато тя мислеше какво да каже. Мари избърса сълзите си, оправи се, както гълъб приглажда перата си след дъжд, и започна да разговаря с мис Офелия по домакински въпроси. Тя я посвети в тайните на всички бюфети, шкафове и килери, както и във всички задачи, за които мис Офелия трябваше да поеме грижа. Тя й даде толкова съвети и наставления, че всеки друг, по-малко практичен и уреден от мис Офелия, би се напълно объркал.

— Мисля, че всичко ви казах — завърши Мари. — Така че следващия път, когато имам пристъп на мигрена, ще можете да се

справите, без да се допитвате до мене. Но Ева... за нея трябва голямо внимание.

— Струва ми се, че тя е много послушна — каза мис Офелия. — Не съм виждала по-добро дете от нея.

— Ева е много особена. Понякога има такива невероятни хрумвания. Наистина никак не прилича на мене. — И Мари въздъхна, сякаш това беше много скръбно обстоятелство.

„Слава богу“ — си помисли мис Офелия, но беше достатъчно благоразумна да запази тази мисъл само за себе си.

— Ева винаги е била склонна да общува със слугите. Това не е лошо за някои деца. Аз например винаги играех с малките негърчета на баща си, но на мен това не ми навреди. Но Ева някак си се държи с всички като с равни. Не мога да я отуча от това, а струва ми се, Сен Клер я насърчава. Изобщо той е снизходителен към всичко живо в къщи, само не към собствената си жена.

Мис Офелия наново потъна в мълчание.

— Със слугите си човек не може да постъпва другояче, освен да ги държи в подчинение — каза Мари. — Бях свикнала на това още от дете. А Ева ги разглезва всичките. Какво ще стане, когато тя порасне и има свой дом, не мога да си представя. Аз държа за добро отношение към негрите, но те трябва да си знаят мястото. Ева не може да разбере това и аз не мога да ѝ го втъпя. Вие сама чухте как настояваше тя да се грижи за мен нощем, за да остави Маами да спи! Ето ви пример на какво е способно това дете, ако се остави да прави, каквото си иска.

— Но струва ми се, че и вие мислите, че вашите негри все пак са хора — рязко каза мис Офелия, — че и те се нуждаят от почивка, когато са уморени.

— То се знае! Аз не съм против неща, които не биха ни създали неудобства. Разбирате ли? Маами може винаги по едно или друго време да си набави съня; тя дреме права, седнала, над ръкоделието, винаги и навсякъде. Не съм виждала по-сънливо същество от нея. В това отношение няма защо да се безпокоим за Маами. Но да се гледа на слугите като на екзотични цветя или като на скъп порцелан — това наистина е смешно! — И като каза това, Мари се отпусна флегматично на широкия, потънал в меки възглавници диван и протегна ръка към изящно изработено кристално стъкло с амоняк.

— Трябва да ви призная, братовчедке, че ние със Сен Клер имаме съвършено противоположни разбирания по някои въпроси — продължи тя с тих превзет глас, — Сен Клер никога не ме разбира и не ме цени достатъчно. Мисля, че това е главната причина за моето болезнено състояние.

Мис Офелия, която като всички хора от Нова Англия беше много предпазлива и се страхуваше да не бъде уплетена в семейни недоразумения, почувствува, че сега я грози такава опасност. Ето защо тя придаде на лицето си сериозен и безучастен израз, извади от чантата си чорап, дълъг над един метър, и енергично започна да плете. Бяха ѝ внушили, че дяволът не оставя на мира хората, които стоят с празни ръце, и затова Тя винаги носеше със себе си този чорап. Мис Офелия стисна устни и сякаш искаше да каже:

„Напразно ме предизвиквате — няма да чуете нито думичка от мене. Не искам да се меся във вашите лични работи.“ Но Мари не се смути от това. Най-после имаше човек, на когото можеше да говори, и тя смяташе, че трябва всичко да му каже. Като помириша наново стъклцето с амоняк, за да подкрепи силите си, тя продължи:

— Когато се омъжих за Сен Клер, аз дойдох със свое собствено Имущество и слуги, над които имам законното право да се разпореждам, както си искам. Сен Клер има свое имущество и свои слуги и аз го оставям да прави с тях, каквото си иска. Аз не му се меся, но той иска да се бърка в моите работи. А възгледите му са такива странни и невероятни, особено за обноските ни към негрите. Човек би казал, че той държи на тях повече, отколкото на мене, дори повече, отколкото на себе си! Те му създават какви ли не главоболия, а той и с пръст не ги пипва. Той се наложи и забрани боя в нашата къща — само той или аз имаме право да ударим някого. Можете да си представите какво значи това: Сен Клер никога няма да вдигне ръка, каквото и да се случи, а аз — вие сама виждате колко жестоко би било да се иска от мене такова напрежение, нали. А нали знаете, че негрите са просто големи деца.

— Слава богу, нямам понятие за това — отговори мис Офелия отсечено.

— Но ще трябва да ги опознаете, и то от собствен опит, като поостанете тука. Ще видите какви са предизвикателни, невнимателни, неразумни, неблагодарни, безотговорни.

Мари винаги се чувствуваше много добре, когато говореше на тази тема. И сега тя широко бе отворила очи, сякаш напълно бе забравила своята отпадналост.

— Не мислите ли, че господ е сътворил всички хора еднакви? — запита мис Офелия.

— О, не! Как можете да твърдите такова нещо. Хубава работа! Негрите са нисша раса. Сен Клер иска да ме убеди, че Маами страда от раздялата с мъжа си толкова; колкото бих страдала аз, ако ние живеехме разделени. Как е възможно да се прави подобно сравнение! Маами не може да има чувствата, които аз изпитвам. Това е съвсем друго, разбира се, че е друго, а Сен Клер се прави, че не разбира. Като че Маами може да обича своите мръсни деца, както аз обичам Ева!

Мис Офелия се страхуваше да не каже нещо излишно и почна още по-бързо да плете. Ако Мари беше малко по-наблюдателна, би разбрала многозначителното ѝ мълчание.

— Сега вие виждате с какво домакинство ще трябва да се справяте. У нас няма ред. Всеки слуга прави, каквото си иска и както си иска. Аз, доколкото здравето ми позволява, държа юздите и от време на време употребявам камшика. Ах, ако Сен Клер правеше това както всички други...

— А какво точно?

— Да ги праща в затвора или някъде другаде да ги бият... Няма друг изход. Вие сама ще се уверите, че за тези лоши, мързеливи и лъжливи негодници трябва само строгост.

— Пак старата песен! — каза Сен Клер, който беше влязъл наново в стаята. Той се излегна на другата кушетка срещу Мари и продължи: — Но имай предвид, братовчедке, че тяхната леност е непростима особено като имат пред себе си примера, който Мари и аз им даваме.

— Мисля, че върху вас, робовладелците, лежи ужасна отговорност — за нищо на света не бих се съгласила да бъда на ваше място. Вие би трябвало да образовате своите роби и да се държите с тях като с разумни същества — избухна добрата мис Офелия.

В този момент от двора долетя весел смях. Сен Клер отиде до прозореца. Дръпна коприненото перде и също се засмя.

— Какво има? — запита мис Офелия и се приближи към него.

В градината на скамейката, покрита с мъх, седеше Том. И двата ревера на самото му бяха накичени с жасминови цветчета. Ева се смееше весело и нанизваше на шията му венец от рози. После като врабче скочи на коленете му и продължаваше да се смее:

— О, Том, колко си смешен!

Том се усмихваше спокойно и добродушно на своята малка господарка и изглежда, се забавляваше не по-малко от нея.

— Огъстин, как допускаш това? — извика мис Офелия.

— Защо не? — запита Сен Клер.

— Не знам, но струва ми се, че е ужасно!

— Вие не бихте видели нищо лошо в това, едно дете да гали куче, даже ако то е черно. Но едно създание, което мисли, разсъждава и чувства, ви кара да потръпнете. Признай го, братовчедке. Ето какви сте вие на Север. Аз често съм забелязвал колко силно е отвращението ви към негрите. Вие се гнусите от тях, сякаш са жаби или змии, а в същото време се застъпвате за тях. Възмущавате се, когато са зле третирани, но не искате да имате нищо общо с тях. Ще ги откарате далеч от погледа си, някъде в Африка, а след това ще изпратите мисионери да се разправят с тях. Не е ли така?

— Да — замислено отговори мис Офелия, — има нещо вярно в това, което казваш.

Животът на Том не беше лош и той като че нямаше от какво да се оплаква. Ева със своята инстинктивна благодарност и благородство се бе привързала към Том и бе помолила баща си да го остави на нейно разположение и да нареди той да я придружава на разходка и при езда. И на Том беше заповядано да оставя всяка работа и да бъде с мис Ева, щом като тя пожелае. Задължение, което не му бе неприятно. Сен Клер държеше извънредно много на външния вид на слугите си и Том носеше костюм от тънко сукно със снежнобели ръкавели и яка, касторена шапка и лъскави ботуши. Той почти не работеше в конюшната — всичката работа извършваше неговият помощник, защото господарката му не искаше да има кочияш, който мирише на коне.

Една неделна сутрин Мари Сен Клер, облечена в разкошна рокля, стоеше на верандата и закопчаваше диамантената си гривна. Потънала в скъпоценности, дантели и коприна, тя се беше приготвила да блесне в църквата, посещавана от висшето общество на Нови

Орлеан. Мари много държеше да се покаже набожна в неделен ден... Стройна, елегантна, изящна във всичките си движения, обвита в дантеления си ешарф като в облак, тя знаеше, че е много хубава и беше в прекрасно настроение. До нея мис Офелия представляваше пълна противоположност. Не че мис Офелия нямаше също така хубава рокля, шал и тънка носна кърпа, но сухата ѝ и лишена от грация фигура даваше отпечатък на всичко, което носеше, докато у Мари всичко беше грациозно.

— Къде е Ева? — запита Мари.

— Детето остана за момент по стълбите да каже нещо на Мами.

Да чуем какво казваше Ева на Мами.

— Мила Мами, много ли те боли глава?

— Боже мой, мис Ева, напоследък винаги ме боли глава, но не се тревожете.

— Радвам се, че ще поизлезеш. Мами. — И Ева'я прегърна.

— Мами, вземи моето стъкълце с амоняк.

— Какво говорите, мис Ева, вашето златно стъкълце с диаманти! Не, това е невъзможно.

— Защо не? На мене не ми трябва, а ти имаш нужда от него. Мама винаги употребява своето стъкълце против главоболие. И на тебе ще ти помогне. Ще го вземеш, нали, за да ми направиш удоволствие?

— Какво мило дете сте вие, мис Ева — каза Мами трогната. Ева плъзна стъкълцето в пазвата ѝ, целуна я и бързо изтича по стълбите.

— Защо се забави? — запита я майка ѝ.

— Спрях се, за да дам на Мами моето стъкълце с амоняк. Може да ѝ потрябва в църквата.

— Ева! — И Мари сърдито тропна с крак. — Да дадеш своето златно стъкълце на Мами! Кога ще се научиш кое може да се прави и кое не може? Още сега върви да го вземеш обратно.

Ева тъжно наведе глава и тръгна към къщи.

— Но, Мари, остави детето на мира — намеси се Сен Клер.

— Нека постъпи както иска.

— Братовчеде, нали и ти ще дойдеш с нас на църква — ненадейно го запита мис Офелия.

— Не, благодаря, няма да дойда.

— Бих искала Огъстин поне веднъж да дойде на църква — каза Мари. — Но у него няма нито капка религиозно чувство. Това е просто

неприлично!

— Виж какво, Ева — обърна се Мари към дъщеря си по пътя за църквата. — Към слугите си човек трябва да бъде добър, но да се отнася с тях, сякаш са негови роднини или равни на него, това не е редно. Да речем, че Мама се разболее, ще я сложиш ли да спи при тебе в твоя креват?

— Да, мамо — каза Ева, — защото тогава ще ми бъде по-лесно да се грижа за нея, а и леглото ми е по-удобно от нейното.

Мари изпадна в пълно отчаяние от отговора на дъщеря си. Детето нямаше понятие от етикета на своето общество.

— Какво да направя, за да ме разбере това дете? — каза тя.

— Нищо — отговори мис Офелия многозначително.

Ева се смути и омърлуши, но за щастие децата бързо сменят впечатленията си. След няколко минути тя весело се смееше на разни неща, които виждаше от прозореца на каретата.

— Сега дамите да ми разкажат какво им сервираха днес в църквата — каза Сен Клер, когато всички бяха насядали на масата за обяд.

— О, проповедта беше чудесна! — отговори Мари. — Ти трябваше да я чуеш. Отговаряше напълно на моите разбираня.

— Трябва да е било много поучително — каза Сен Клер.

— Да, пасторът доказваше, че всички разграничения в обществото са създадени от господ и че естествено и прекрасно е хората да се делят на висши и нисши; че едни са създадени да се подчиняват, други да заповядват и така нататък. Той така добре свързва тези мисли с робството и с целия този глупав шум, който се прави около него, и много убедително доказва, че Библията е на наша страна и поддържа всички наши институции. Много съжалявам, че не го чу.

— О, не, благодаря! — отговори Сен Клер. — Това мога да науча от всеки вестник и в същото време да изпуша една пура — нещо, което не мога да направя в църквата, нали?

ГЛАВА XVII

КАК СЕ ЗАЩИЩАВА СВОБОДНИЯТ ЧОВЕК

Привечер в квакерската къща настъпи леко раздвижване. Рейчъл Холидей се движеше безшумно из къщата, вадеше от своите домакински запаси най-необходимото за бегълците, които щяха тази нощ да напуснат техния дом.

Следобедните сенки се удължаваха към изток. Огненочервеното слънце стоеше замислено на хоризонта, а жълтите му спокойни лъчи осветяваха малката спална стая, където седяха Джордж и Елиза. Той държеше детето на коленете си и стискаше ръката на Елиза. Лицата и на двамата бяха замислени и сериозни, а по бузите им имаше следи от сълзи.

— Да, Елиза — каза Джордж. — Всичко, което казваш, е вярно. Ти си добра, много по-добра от мене; аз ще се помъча да постъпя, както ти искаш. Ще се постарая да се покажа достоен за свободата си.

— А когато бъдем в Канада — каза Елиза, — аз ще ти помагам. Зная много добре да шия; мога да пера и да гладя най-тънко бельо; и двамата заедно все някак ще се справим с живота.

— Да, Елиза, важното е да сме заедно ти, аз и детето. Ако тия хора знаеха какво щастие е за един мъж да чувства, че жена му и детето му са негови! Аз се чувствам богат и силен, въпреки че притежавам само две голи ръце. И повече от това не ща. Аз съм вече на двадесет и пет години и макар че през целия си живот съм работил мъжки, нямам нито един цент в джоба си, нямам покрив над главата си или парче земя, което да нарека мое. И въпреки това ще бъда щастлив и благодарен, стига да ме оставят на мира. Ще работя и ще пратя пари на мистър Шелби, за да откупи теб и детето. А колкото за моя бивш господар, нему не дължа нищо — аз съм му платил пет пъти повече, отколкото той е могъл въобще да похарчи за мене.

— Но ние сме още в опасност — забеляза Елиза. — Още не сме в Канада.

— Вярно — отвърна Джордж, — но мене ми се струва, че вече дишам свободен въздух и това ме прави по-силен.

В този момент се чуха тревожни гласове от съседната стая. Почука се на вратата. Елиза трепна и стана да отвори.

На вратата се показва Саймън Холидей заедно с един тънък и висок червенокос младеж с хитър и проникателен израз на лицето.

— Това е нашият приятел Файниъс Флечер — представи го Саймън. — Той е чул нещо, което е важно за теб и за останалите ти спътници, Джордж. Добре е да го чуеш.

— Да, научих — започна Файниъс. — И това показва, че на някои места човек трябва да спи с едното ухо нащрек, както винаги съм казвал. Миналата нощ се отбих в една усамотена и малка гостилница. Ти си спомняш това място, Саймън: там продадохме миналата година ябълки на съдържателката — една дебела, с големи обици. Бях капнал от уморителната езда, хапнах и докато чаках да ми приготвят легло, се проснах върху един куп чували в ъгъла, метнах си биволската кожа и, разбира се, заспах.

— С едното ухо, Файниъс, нали? — запита спокойно Саймън.

— Не, и с двете спях като пребит цели два часа, защото бях ужасно изморен. А като се събудих, гледам няколко мъже седнали около масата, пият и си говорят. Помислих, чакай да разбера за какво говорят, особено като чух да споменават нещо за квакерите. „Ясно е — каза един, — че са в квакерското селище.“ Тогава наострих уши и разбрах, че говорят за нашите приятели. Останах да лежа и чух целия им план. „Младият човек, казаха те, трябва да се върне в Кентъки обратно на господаря му, който така ще го накаже, че никой друг негър да не посмее да бяга“; жена му двама от тях се гласят да откарат и продадат сами в Нови Орлеан и си правят сметка да получат хиляда и шестотин, хиляда и осемстотин долара; за детето казаха, че ще го дадат на един търговец, който го бил купил; после казаха, че момчето Джим и майка му ще върнат на господарите им в Кентъки. Казаха още, че двама полицаи от съседния град щели да им помогнат да заловят бегълците. Младата жена щели да изправят право пред съда. Там един от тях, един такъв дребничък, който бил красноречив, щял да се закълне, че тя е негова собственост. Те се досещат по кои път ще

минем тази нощ и ще тръгнат по дирите ни шестима, а може би и осем души. Това е — какво да правим сега?

Видът на групата, след като чу това съобщение, беше достоен за четката на художника; всеки бе реагирал различно: Рейчъл Холидей, която месеше бисквити, беше оставила тестото и бе вдигнала в ужас брашнените си ръце: Саймън стоеше дълбоко замислен; Елиза, прегърнала мъжа си, не снемаше поглед от него. Джордж стоеше със стиснати юмруци, а очите му искряха; той изглеждаше така, както може да изглежда мъж, чиято жена искаха да продадат на търг, а сина му да предадат на роботърговец и всичко това под закрилата на законите на тази християнска държава.

— Какво ще правим сега, Джордж? — едва прошепна Елиза.

— Аз знам какво ще правя — каза Джордж, влезе в малката стая и започна да преглежда пистолетите си.

— Ай, ай — извика Файниъс и заклати глава. — Виждаш ли, Саймън, накъде отива работата?

— Виждам — каза Саймън и въздъхна. — Моля бога да не се стигне дотам.

— Не желая никого да забърквам в тази работа — каза Джордж. — Ако ми дадете кола и ми посочите пътя, аз ще карам сам до следната спирка. Джим е силен като великан. И смел като смъртта и отчаянието. Такъв съм и аз.

— Добре, приятелю — каза Файниъс. — Но теб ти трябва непременно водач. Ако се дойде до бой, ти можеш да се биеш и не се съмнявам, че ще се биеш добре, но аз познавам пътя, а ти не го познаваш.

— Но аз не искам да те намесвам — каза Джордж.

— Да ме намесваш ли? — отвърна Файниъс учудено. — Когато ме намесиш, моля те, съобщи ми.

— Файниъс е умен и го бива — каза Саймън. — Послушай го и няма да сгрешиш. — Той сложи ръка на рамото на Джордж, посочи към пистолетите и добави: — И не прибързвай да ги употребиш... Вие, младите, имате гореща кръв.

— Няма да нападам никого — каза Джордж. — Всичко, което искам от тази страна, е да бъда оставен на мира и аз ще се махна с добро. Но... — Той замълча, веждите му се навъсиха, а лицето му потъмня. — Имах сестра — продадох я на пазара в Нови Орлеан. Аз

знам защо ги продават... И аз ще стоя спокойно да гледам как ще ми вземат жената, за да я продадат, докато имам две здрави ръце да я защитавам... Не, аз ще се бия за жена си и за сина си до последен дъх. Кой от вас може да ме упрекне за това...

— Никой не те упреква. Ти се подчиняваш на гласа на сърцето и на кръвта си — отговори Саймън.

— Какво мислите? — запита Джордж. — Не е ли по-добре да побързаме с бягството?

— Аз станах в четири часа и долетях с най-голяма бързина — цели два или три часа преди тях, — ако те тръгнат в часа, който бяха определили. Във всеки случай не е безопасно да тръгнем, преди да се стъмни. Из селата, през които ще минем, има негодници, които, като видят нашата кола, може да ни задържат, което ще ни забави повече, отколкото ако бихме почакали тук. Но аз мисля, че след два часа можем да тръгнем. Междувременно ще прескоча до Майкъл Крос и ще го помоля да тръгне подир нас със своя бързоног кон и да наблюдава пътя, за да ни предупреди, когато види хора да се приближават. Майкъл има кон, който може да надмине почти всеки друг кон — той би могъл и с изстрел да ни предупреди, ако има някаква опасност. Ще обадя също и на Джим и старата жена да са готови. Ще се погрижа и за още един. Ние имаме доста преднина и ще успеем да стигнем до спирката, преди да са ни догонили. Хайде, кураж, приятелю Джордж! Не за пръв път изпадам в такова затруднение — каза Файниъс и излезе.

— Файниъс е доста съобразителен — каза Саймън. — Можеш да разчиташ на него. Той ще направи всичко, каквото трябва.

— Боя се само от едно — каза Джордж. — Да не ви навлека беда.

— Моля ти се да не говорим повече така. Ние правим това, което съвестта ни задължава. Не можем да постъпим другояче... Рейчъл — обърна се той към жена си, — побързай с приготовленията... Не бива да изпратим приятелите си гладни.

Рейчъл и децата се заеха да пекат царевични сладки, да пържат пиле и сланина и да се суятят около приготвяне на вечерята, а Джордж и Елиза останаха в малката спална стая прегърнати и разговаряха така, както говорят мъж и жена, когато знаят, че след няколко часа може да се разделят завинаги.

— Елиза — каза Джордж, — хората, които имат приятели, къщи, земи и пари, не могат да се обичат така, както се обичаме ние с тебе —

ние нямаме нищо друго освен любовта си. Преди да те видя, Елиза, никой друг не ме е обичал освен нещастните ми изтерзани майка и сестра. Спомням си сутринта, когато търговецът отвеждаше Емилия. Тя се промъкна до ъгъла, където бях заспал, и каза: — Бедни Джордж, твоят последен приятел си отива. Какво ще стане с тебе сега, нещастно дете? Аз скочих, прегърнах я и плаках, и ридах и тя плака — това бяха последните нежни, мили думи, които чух... Десет дълги години, през които сърцето ми посърна и изсъхна като пепел. Тогава те срещнах... Твоята любов — ами тя сякаш ме възкреси от мъртвите. Оттогава станах друг човек. И сега. Елиза, аз ще дам последната си капка кръв, но те няма да те вземат от мене. За да те отнемат, трябва да минат през трупа ми.

— Господи, съжали се над нас! — каза Елиза, като ридаше.

— Помогни ни да напуснем заедно тази страна... повече нищо не желаем.

В това време влезе Рейчъл... взе нежно Елиза под ръка и я отведе до масата за вечеря. Когато всички бяха седнали до масата, на вратата се почука леко: Влезе Рут.

— Дойдох само за минутка да донеса тия чорапки на детето — каза тя. — Ето три чифта, хубавки и топлички — вълнени са. В Канада е така студено. Ти не се страхуваш, Елиза, нали? — добави тя, изтича до нея, топло ѝ стисна ръката и успя да мушне няколко сладки в ръцете на Хари. — Донесох за Хари малко от тези сладки за из път — каза тя и се мъчеше да извади от джоба си пакетчето. — Децата, знаете, обичат винаги да си похапват.

— О, благодаря ти. Ти си толкова мила — каза Елиза.

— Ела, Рут, седни с нас на вечеря — каза Рейчъл.

— Не мога по никой начин. Оставих бебето на Джон, а във фурната има бисквити. Не мога ни минута повече да се бавя. Джон ще изгори всичките бисквити и ще даде на детето всичката захар от захарницата. Все така прави — засмя се малката квакерка.

— Хайде, сбогом, Елиза! Сбогом, Джордж! Добър път! — извика тя и с леки стъпки изтича навън.

Малко след вечерята пред вратата спря голяма закрыта кола. Нощта беше звездна и безоблачна. Файниъс скочи живо от капрата, за да настанят пътниците. Джордж се показва на вратата с детето на едната

си ръка и Елиза, подпряна на другата. Той вървеше с твърда стъпка и гледаше смело и решително. След тях пристъпваха Саймън и Рейчъл.

— Излезте за малко — каза Файниъс на тези, които бяха в колата, — за да постеля в дъното за жените и детето.

— Файниъс, вземи тези биволски кожи — каза Рейчъл, — направи им колкото може по-удобна седалка; уморително е да се пътува цяла нощ.

Джим излезе пръв, като внимателно подкрепяше старата си майка, увиснала на ръката му, която гледаше наоколо с такъв страх, като че преследвачите можеха да дойдат всеки момент.

— Джим, пистолетите ти в ред ли са? — тихо, но твърдо попита Джордж.

— Да, разбира се — отвърна Джим.

— И ти знаеш какво трябва да правиш, ако ни настигнат.

— По-добре да не знаех — отговори Джим, като пое дълбоко въздух с широките си гърди. — Мислиш ли, че ще ги оставя наново да ме разделят от майка ми?

Докато те говореха, Елиза се сбогува с милата си приятелка Рейчъл, а Саймън ѝ помогна да се качи в колата. Тя се промъкна с детето до задната част на колата и седна сред биволските кожи. После помогнаха на старата жена да се качи и да седне до нея. Джордж и Джим се настаниха върху дървената седалка срещу жените, а Файниъс се покачи на капрата.

— Добър път, приятели — извика Саймън.

— Бог да те благослови — му отговори в хор пътниците. И колата затрополи и се задруса по замръзалия път. Непрестанният грохот на колелата и друсането по лошия път не позволяваха никакъв разговор. Колата трещеше през дълги и тъмни гористи местности, през широки и мрачни полета, ту възлизаше на някой хълм, ту се спускаше в някоя долина и час след час те се отдалечаваха все повече и повече. Детето скоро заспа дълбоко в полата на майка си. Нещастната изплашена стара жена най-после се поуспокои. С напредването на нощта дори страховете на Елиза не можаха да ѝ попречат да задреме. Най-бодър между всички бе Файниъс и той се забавляваше през дългия път, като свиркаше някакви песни, които съвсем не бяха квакерски.

Към три часа Джордж дочу много ясно бърз тропот на конски копита, който не беше много далеч зад тях. Той бутна Файниъс по лакътя. Файниъс спря конете и се послуша.

— Това трябва да е Майкъл — каза той. — Мисля, че познавам тропота на неговия галоп. — Той се надигна и загрижено загледа назад по пътя.

Без много да му мислят, Джордж и Джим скочиха от колата. Всички стояха в напрегнато мълчание, с лица, обърнати към приближаващия се конник. Тропотът наближаваше с всяка минута. Ето го, сега изчезна в низината, където не можеха да го видят. Но те чуваха острия бърз тътнеж на копитата все по-близо и по-близо. Най-последно конникът се показа на хълма.

— Разбира се, това е Майкъл — каза Файниъс и извика: — Ей, Майкъл!

— Файниъс, ти ли си?

— Да, какво има? Идат ли?

— Съвсем близо... Осем или десет души... разгорещени от ракията... ругаят... разпенени — същински вълци!

Той още не беше довършил думите си, когато вятърът донесе едва уловим тропот на препускащи към тях конници.

— Качвайте се, момчета, бързо вътре! — извика Файниъс. — Ако ще трябва да се биете, нека ви откарам още малко по-нататък.

Джордж и Джим скочиха веднага вътре и Файниъс подкара с пляска на камшика си конете в галоп. Майкъл яздеше успоредно с тях. Колата затреця, заподскача — почти полетя по замръзналата земя. Но все по-ясно и по-ясно се чуваше шумът на преследващите ги конници. Жените го чува, подадоха страхливо главите си навън и видяха на върха на един далечен хълм група конници като огромни сенки на фона на развиделяващото се небе. От следващата височина преследвачите, изглежда, забелязаха колата, чиято бяла брезентена покривка се виждаше отдалече. Вятърът донесе техните свирепи ликуващи крясъци. Елиза, прималяла, притисна детето до гърдите си. Старата жена стенеше и се молеше, а Джордж и Джим стиснаха в ръце пистолетите си, готови на всичко. Преследвачите бързо ги настигаха. Изведнъж колата направи остър завой и ги докара до подножието на стръмна като стена скала, издигаща се отвесно и непристъпно над цяла една уединена верига от много високи остри скали. Тази грамада от

самотни скали се възправяше мрачна и могъща върху светлеещото небе и сякаш обещаваше прикритие и спасение. Файниъс знаеше добре това място от времето, когато като ловец беше обикалял този край, и бе подгонил конете за да стигне именно дотук.

— Бързо! Излизайте веднага! — извика той, като спря ненадейно конете и скочи от капрата на земята. — Всички след мене в скалите... Майкъл, вържи коня си за колата и карай при Амария. Доведи го заедно с неговите момчета да се поразговорят с тия разбойници.

С детето на ръце Файниъс се втурна като дива коза нагоре по скалата, след него Джим носеше на раменете си треперещата си майка, а Джордж и Елиза вървяха последни. Конниците стигнаха до подножието на скалата и с викове и ругатни започнаха да слизат от конете и да се готвят да преследват бегълците.

След като се катериха няколко минути, бегълците стигнаха хребета на скалата. Оттук пътеката продължаваше през едно дефиле, толкова тясно, че само един човек можеше да мине по него. Ненадейно тя ги изведе пред една пропаст, широка повече от три фута; от другата страна се възправяше грамада от скали, откъсната от останалата верига и издигаща се над пропастта на повече от тридесет фута височина — стръмна и отвесна като стените на крепост. Файниъс леко прескочи пропастта и сложи детето върху гладката равна площ на скалата, покрита със сух мъх.

— Бързо! Насам! Прескачайте, ако ви е мил животът — викаше Файниъс, докато един след друг всички прехвърлиха пропастта. Няколко натрупани камъни образуваха прикритие, което ги запазваше от погледа на преследвачите.

— Ето ни най-сетне — каза Файниъс, като се наведе над каменната защитна стена и видя нападателите възбудено и в безредие да възлизат по скалите. — Нека ни хванат, ако могат. Който се опита да дойде тук, трябва да мине само между тези две скали, а то значи да попадне под точния прицел на pistolетите ви. Разбирате ли, момчета.

— Разбрах — отговори Джордж. — И понеже това е вече наша работа, остави ние само да водим целия бой.

— Водете бой, колкото искате, Джордж — каза Файниъс, както дъвчеше листо от равнец. — Но предполагам, че ще ми позволите поне да му се любувам... Но вижте, тия приятели сякаш нещо се съвещават там долу и поглеждат нагоре, както гледат кокошките, когато се готвят

да скочат на плета. Не е ли по-добре да ги предупредиш с две думи, преди да почнат да се изкачват, само да им кажеш любезно, че ще стреляме, ако се опитат.

Групата преследвачи, спряла долу — сега вече тя много ясно се разпознаваше при светлината на деня, — се състоеше от нашите стари познати Том Локър и Меркс с двама полицаи и няколко негодници, които с малко ракия лесно можеха да се съгласят да участвуват във веселия лов на негри.

— Е, Том, твоите чернокожи няма накъде повече да бягат — каза единият от тях.

— Да, аз ги видях, че минаха точно оттука — каза Том. — Ето по тази пътека. Предлагам да вървим. Оттам вече няма къде да бягат — скоро ще ги заловим.

— Но Том, те могат да стрелят по нас, прикрити зад стената — каза Меркс. — А това, знаеш, никак не е приятно.

— Хм, ти мислиш само за кожата си, Меркс — каза Локър презрително. — Не бой се, на негрите душа не им остана от страх.

— Не виждам защо да не мисля за нея — отвърна Меркс.

— Тя е най-хубавата ми кожа. А негрите понякога се бият като дяволи.

В този момент Джордж се показва на върха на скалата и с ясен и спокоен глас извика:

— Джентълмени, кои сте вие и какво търсите?

— Търсим група избягали негри — отговори Том Локър. — Джордж Харис, Елиза Харис и техния син, както и Джим Селдън и една стара жена. С нас има полицаи и имаме официална заповед да ги задържим. Ти не си ли Джордж, който принадлежи на мистър Харис от окръга Шелби в щата Кентъки?

— Аз съм Джордж Харис. Един мистър Харис от Кентъки ме наричаше своя собственост. Но сега аз съм свободен човек и се намирам на свободна земя. Жена си и детето си считам за свои. И Джим, и майка му са също тука. Имаме оръжие да се защитаваме и ние ще се защитаваме. Можете да се качите, ако искате, но първият от вас, който дойде в обсега на патроните ни, ще бъде мъртъв. Такава ще е съдбата и на следващия, и тъй нататък до последния от вас.

— Хайде, хайде — каза един дебел нисък човек, като излезе пред другите и се изсекна. — Млади момко, не ви прилича да говорите така.

Вие виждате, че сме представители на властта, на наша страна са законът и силата и така нататък. Затова разберете, че по-добре е да се предадете доброволно; защото в края на краищата вие ще трябва да се предадете.

— Много добре зная, че законът и силата са на ваша страна — каза Джордж с горчивина. — Вие искате да вземете жена ми и да я продадете в Нови Орлеан, детето ми да пуснете като теленце в кошарата на роботърговеца, да върнете майката на Джим на онзи грубиянин, който я биеше и изливаше гнева си на нея, защото не можеше да хване нейния син. Вие искате да ни върнете, Джим и мене, за да бъдем бити, изтезавани и газени от тези, които вие наричате наши господари. И ако вашите закони ви закрилят, срам и за тях, и за вас. Но вие не сте ни заловили още. Ние не признаваме вашите закони. Ние не признаваме вашата страна. Ние сме свободни хора и ще отстояваме свободата си до последна капка кръв.

Като провъзгласяваше тази своя декларация на независимост, Джордж се беше изправил с целия си ръст на върха на скалата. Утринната заря осветяваше мургавото му лице. Тъмните му очи горяха от горчиво негодувание и решителност.

Гордата осанка, очите, гласът и цялото държание на Джордж за момент накараха хората под скалата да замлъкнат. В безстрашието и решителността има нещо, което действа и на най-грубите хора. Меркс беше единственият, който остана напълно равнодушен. Той бе заредил пистолета си предварително и когато настъпи моментно затишие след думите на Джордж, той гръмна по него.

— Все едно — жив или мъртъв, в Кентъки ще ни заплатят еднакво — каза той хладнокръвно, като избърса пистолета о ръкава на палтото си.

Джордж отскочи назад. Елиза изпищя... Куршумът мина край косата на Джордж, едва не закачи бузата на Елиза и се заби в едно дърво над тях.

— Няма нищо, Елиза — бързо проговори Джордж.

— По-добре ще направиш да се пазиш, когато им говориш — каза Файниъс. — Те са мерзавци.

— Джим, провери си пистолетите — да са в ред, и наблюдавай заедно с мене прохода. По първия, който се покаже, ще стрелям аз. Ти

по втория и така нататък. Не си струва, знаеш, да хабим по два патрона за едного.

— Но ако ти не улучиш.

— Ще улуча — решително отговори Джордж.

— Бива си го този момък — през зъби промърмори Файниъс. След изстрела на Меркс групата под скалата остана известно време в нерешителност.

— Струва ми се, че улучихте някого от тях — каза един. — Чух писък.

— Аз се качвам — каза Том Локър. — Никога не съм се боял от негри, няма да се уплаша и сега. Кой ще ме последва? — извика той и се втурна нагоре по скалите.

Джордж чу ясно тези думи. Той изтегли пистолета си, прегледа го и се прицели към мястото, където първият от преследвачите щеше да се появи. Един по-смел измежду тях тръгна след Том. Това окуражи останалите и всички тръгнаха един зад друг нагоре по скалите. След една минута и едрата фигура на Том се показва до самата пропаст.

Джордж стреля и го улучи в хълбока. Но макар и ранен. Том Локър не отстъпи, а изрева като бик, прескочи пропастта и се хвърли към бегълците.

— Не сме те канили тука, приятелю — каза Файниъс, като пристъпи неочаквано напред и го блъсна с дългите си ръце.

Том Локър полетя надолу. Той се удряше в дърветата, храстите и дънерите и къртеше камъните, докато се строполи, изподран и стенещ, в дъното на пропастта. Това падане щеше да го пребие, ако дрехите му не бяха се закачили за клоните на едно голямо дърво, което прекъсна и намали силата на падането. Но все пак той падна с по-голяма сила, отколкото можеше да бъде удобно или приятно.

— Господ да ни е на помощ! Та те са същински дяволи! — каза Меркс и поведе отстъплението надолу по скалите с много по-голяма охота, отколкото, когато се изкачваше. Другите хукнаха след него. Дебелият полицаи особено пъшкаташе и пухтеше най-енергично.

— Слушайте, момчета, идете сами и вдигнете Том, аз ще изтичам до коня си и ще отида да повикам помощ.

И без да обръща внимание на подсвиркванията и подигравките на другарите си, Меркс се качи бързо на коня си и препусна.

— Отвратителен подлец — каза единият от полицаите. — Ние дойдохме заради него тука, а той офейка и ни остави сами да се оправяме.

— Все пак трябва да вдигнем онзи. Макар че, да ви кажа право, ми е все едно дали е жив, или мъртъв.

Водени от охканията на Том, преследвачите трябваше да пълзят и да се провират край дънери, отломки от дървета и от скали и между храсталаци, докато стигнат до него. Той лежеше и пъшкеше, и ругаеше еднакво силно и свирепо.

— Много силно охкаш, Том — каза един от тях. — Тежко ли си ранен?

— Не знам... Вдигнете ме... Не можете ли? Проклет квакер. Да не беше той, някой от тях щеше да полети насам, за да види колко е хубаво!

Поваленият герой бе вдигнат с голяма мъка. Той болезнено охкаше при всяко движение. Другарите му го подкрепяха от двете страни и успяха да го отведат до конете.

— Да бихте могли само да ме отведете до гостилницата!... Подайте ми носна кърпа или нещо друго, да спра тая проклета кръв...

Като погледна зад скалите, Джордж видя как полицаите се мъчат да качат едрото тяло на Том на седлото. След два-три несполучливи опита той се олюля и падна тежко на земята.

— Надявам се, че не е убит — извика Елиза, която заедно с останалите наблюдаваше какво става под скалите.

— Защо не — отвърна Файниъс. — Пада му се... Гледайте, те като че го изоставят.

Наистина така и стана. Помощниците на Том Локър и на Меркс след кратко колебание се посъветваха нещо, яхнаха конете си и заминаха. След като се загубиха в далечината, Файниъс започна да дава бързи нареждания.

— Трябва да слезем и да повървим малко — каза той. — Пратих Майкъл за помощ и той ще върне колата. Но ние трябва да го посрещнем. Дано не се забави. Още е много рано, а и пътят, който ни остава, не е дълъг... Няма повече от две мили до спирката ни. Ако нощес пътят не беше толкова лош, те нямаше в никой случай да ни настигнат.

Когато дойдоха в подножието на скалата, те видяха в далечината тяхната кола да се връща, придружена от няколко мъже на коне.

— Ето ги, Майкъл със Стивън и Амария — извика радостно Файниъс. — Работата ни е вече в кърпа вързана. Ние сме в безопасност — все едно, че сме вече стигнали.

— Почакайте — извика Елиза. — Трябва да помогнем на този нещастник. Ужасно стене!

— Нека го вземем с нас в колата — предложи Джордж.

— И да го лекуваме у квакерите! — весело каза Файниъс. — Отлично! Щом искате... Но първо нека видим какво му е. — И Файниъс, който през време на ловджийския си и горски живот бе придобил известни познания по хирургия, коленичи до ранения и започна внимателно да разглежда раната му.

— Меркс! — каза Локър немощно. — Ти ли си, Меркс?

— Не, съвсем не е Меркс, приятелю — отговори Файниъс.

— Много го е грижа него за тебе! Интересува го само дали неговата кожа е здрава. Той офейка.

— С мене е свършено — каза Локър. — Проклето куче! Да ме остави да умра сам! Горката ми майка — винаги ми казваше, че така ще свърша...

— Господи помилуй, чуйте го само нещастния, и той имал майка — каза трогната старата негърка. — Как да не го съжалиш!

— Полека, полека, приятелю, не мърдай и стига си ръмжал — каза Файниъс, когато Том Локър се намръщи, и му отмести ръката. — Ако не спре кръвта, ти си загубен. — И Файниъс се залови да приготвя превръзки от носната си кърпа и от кърпите, които можеха да се намерят у останалите.

— Ти ме бутна от скалата — каза немощно Локър.

— Да, ако аз не те бях бутнал, ти щеше да ни бутнеш — каза Файниъс, като се наведе, за да го превърже. — Чакай, остави ме да закрепя превръзката ти... Ние не ти мислим злото и не ти се сърдим. Ще те заведем в къща, където ще те гледат отлично — така добре, както собствената ти майка.

Том изохка и затвори очи. При такива хора силата и решителността зависят само от физиката им и се изпаряват заедно с изтичането на кръвта. Този великан наистина изглеждаше жалък в своята безпомощност.

В това време пристигна колата. Биволските кожи бяха сгънати на четири и постлани от едната страна на колата и четирима от мъжете с голяма мъка пренесоха едрия Локър на това легло. Преди да го вкарат вътре, той загуби напълно съзнание. Старата негърка в изблик на състрадание седна в дъното и постави главата му на коленете си. Елиза, Джордж и Джим се наредиха, както можаха на останалото място и всички потеглиха.

— Какво мислиш, че ще стане с него? — попита Джордж, който беше седнал до Файниъс на капрата.

— Какво да ти кажа? Раната е много дълбока, но и ударите при падането и драскотините са го засегнали. Той е загубил много кръв, доста много, и това е пресушило и смелостта му, и всичко. Но той ще се съвземе и това ще му служи за урок.

— А какво ще го правим този нещастник? — попита Джордж.

— Ще го закараме у Амария. Там има една стара баба на Стивън, казва се Доракс. Тя е най-добрата болногледачка.

След около един час изнурените пътници пристигнаха в една спретната селска къща, където ги очакваше богатата закуска.

Том Локър бе веднага внимателно поставен в такова чисто и меко легло, в каквото не бе спал през живота си. Раната му беше грижливо почистена и превързана. Той бавно отваряше и затваряше очи и като насън виждаше снежнобелите пердета и хората, които безшумно се движеха около него.

ГЛАВА XVIII

ВЪЗГЛЕДИТЕ И ПРЕЖИВЯВАНИЯТА НА МИС ОФЕЛИЯ

По природа безгрижен човек, Сен Клер беше равнодушен и към парите. Продоволствуването и покупките на пазара се извършваха главно от Адолф, който беше досущ така безгрижен и разточителен, както и господаря си. И благодарение на двамата парите се разпиляваха с шеметна бързина. Том бе свикнал да се грижи за имуществото на господаря като за свое собствено и с безпокойство, което не можеше да прикрие, виждаше безразсъдното разточителство в домакинството. Без да се натрапва и твърде внимателно, както често постъпват негрите. Том понякога изказваше своите опасения.

Отначало Сен Клер му възлагаше само случайни поръчки, но всеки път оставаше изненадан от неговия здрав разум и делови качества. Така той почна да му се доверява все повече и повече, докато постепенно му повери всички покупки и цялото продоволствие на семейството.

— Слушай! — каза той веднъж на Адолф, който беше недоволен, че властта му преминава в други ръце. — Остави Том на мира. Ти се влияеш от желанията си, а Том знае цената на парите и се справя добре с работата. Парите биха се стопили, ако няма кой да ни оправя.

Том се ползуваше с безграничното доверие на своя нехаен господар, който му даваше пари, без да ги погледне, и прибираше остатъка в джоба си, също без да го преброи. Том винаги имаше възможност да извърши нечестна постъпка, но неговата душевна чистота го предпазваше от подобни изкушения.

Напротив, безграничното доверие, което му оказваха, го караше да бъде още по-съзнателен и изпълнителен.

Грижите, които легнаха на плещите на чичо Том обаче, не могат да се сравнят с безчислените изпитания, с които трябваше да се справя мис Офелия, когато започна да води домакинството на южняка Сен

Клер. Неговата съпруга Мари Сен Клер не беше добра домакиня. Тя беше ленива, детински безгрижна, неблагоприятна и без система в работата и не можеше да се очаква, че слугите, възпитани от нея, няма да ѝ приличат. Тя беше описала много правилно на мис Офелия безредието, което цареше в домакинството, но беше пропуснала да ѝ каже коя е истинската причина за това.

Още първия ден, щом пое изпълнението на своите задължения, мис Офелия стана в четири часа. Тя сама разтреби най-внимателно стаята си, което вършеше всеки ден, откакто беше дошла — за голямо учудване на камериерките, — и с ключове в ръка се приготви за решително нападение на бюфетите и килерите в цялата къща.

Складът, шкафовете с бельо и с порцелан, кухнята и мазето — всичко премина този ден през най-щателна проверка. Много тайни, скрити в дълбока тъмнина, бяха извадени наяве и хвърлиха в тревога всички, властващи в кухнята и в целия дом и предизвикаха много учудване и шушукане сред слугинския свят по адрес на „тези госпожи севернячки“.

Старата Дайна — главна готвачка и неограничен владетел на кухненското царство — беше преизпълнена с ярост пред това, което тя смяташе за накърнение на правата си.

Дайна имаше своеобразен характер и ще бъде несправедливо за нейната памет да не запознаем поне бегло читателите с нейната личност. Тя беше родена готвачка, както и леля Клоу — изобщо африканската раса има вроден талант за готвене. Но докато Клоу имаше система и бе обучена в къща, в която имаше строг ред, Дайна се ръководеше във всичките свои постъпки само от собственото си вдъхновение, и подобно на всички гениални натури се отличаваше с крайна самоувереност и нежелание да се подчини на каквито и да е правила.

Логиката и здравият смисъл бяха чужди на Дайна. Тя не признаваше никого и се уповаваше само на собствения си усет. Никакви авторитети, чужди мнения, препоръки или пояснения не можеха да накарат тази жена да се отклони от веднъж избрания от нея път или дори да се съгласи и на най-малки отстъпки. Така беше и при старата господарка — майката на Мари, а самата „мис Мари“, както Дайна продължаваше да я нарича и след сватбата ѝ, предпочиташе да отстъпи на готвачката и да не ѝ оспорва властта.

Дайна прекрасно владееше майсторството да се оправдава при всички обстоятелства. Тя беше твърдо уверена, че главната готвачка не може да греши и пазеше собствената си репутация неопетнена — а при южняците във всяка кухня можеха да се намерят глави и плещи, на които да се стовари отговорността за всяка вина и за всяко прегрешение. Ако някое ястие не беше приготвено добре, намираха се петдесет неоспорими оправдателни причини и виновни за това бяха безспорно петдесет други хора, на които Дайна започваше най-упорито да се кара.

Но много рядко се случваше Дайна да не успее да се отличи. Въпреки че вършеше всичко объркано и отзад напред и не се съобразяваше нито с времето, нито с мястото, въпреки че кухнята ѝ обикновено изглеждаше като да е минал ураган през нея и за всеки кухненски предмет да имаше толкова места, колкото са дните в годината — все пак, ако бихте имали търпение да дочакате, докато се справи, тогава трапезата ви ще бъде така подредена и яденето приготвено така изискано, че би задоволило и най-изтънчения вкус.

Беше дошло време да се почне приготвянето на обяда, но Дайна, която винаги отделяше доста време за размишление и за почивка и обичаше удобствата си, беше седнала на пода в кухнята и пушеше с късата си дебела луличка, в която намираше наслада и неизчерпаем източник на вдъхновение.

Около нея бяха насядали малки негърчета, с които са препълнени богатите къщи на Юг. Те чистеха грах, белеха картофи, скубеха кокошки или вършеха други подготвителни работи. Дайна от време на време прекъсваше своето размишление, за да смушка или да чукне с бъркачката, която ѝ беше под ръка, някой от младите помагачи по главата.

След като завърши ревизията из всички останали отдели на домакинството, мис Офелия влезе в кухнята. Дайна се беше вече научила от различни източници за предстоящите промени в домакинството. Тя реши да заеме отбранителна позиция, да защитава стария ред и тихомълком, без да излиза в открита борба, да се противопоставя на всички нововъведения.

Кухнята беше просторна, постлана с тухли, с грамадно старомодно огнище, което заемаше една цяла стена. Сен Клер

напразно се беше опитал да убеди Дайна да смени огнището с по-удобна модерна кухненска печка.

Когато Сен Клер за пръв път се завърна от Север под впечатлението на реда и чистотата, които бе видял в кухнята на вуйчовия си дом, той накупи голям брой бюфети, шкафове и шкафчета и други кухненски приспособления, като се надяваше, че те ще помогнат на Дайна да въведе ред в кухнята. Напразни илюзии! Все едно да беше дал тези кухненски потреби на някоя катерица или сврака. Колкото повече шкафове и чекмеджета се трупаха, толкова повече скривалища си намираше Дайна в тях, за да нарежда стари парцали, гребенчета, стари обувки, панделки, смачкани изкуствени цветя и други „ценни“ вехтории, които ѝ радваха душата.

Когато мис Офелия влезе в кухнята, Дайна не се помръдна от мястото си, а продължи спокойно да пуши, като си даваше вид, че е погълната всецяло от работата на помощниците си, но всъщност с края на окото си тя следеше всяко нейно движение.

Мис Офелия започна да отваря шкафовете.

— За какво е това чекмедже, Дайна? — запита тя.

— Почти за всичко служи, мисис — отговори Дайна. Така беше в действителност. Всред различните неща, които имаше вътре, мис Офелия изтегли най-напред прекрасна ленена покривка за маса, изпоцапана с кръв — явно беше, че в нея е било увивано сурово месо.

— Какво е това, Дайна? Ти увиваш месото в най-хубавата покривка за маса на твоята господарка?

— Боже мой, мисис, как може? Просто нямах кърпа под ръка и само така я взех... Прибрах я, за да я опера. Затова я сложих там.

„Каква неразбория!“ — си помисли мис Офелия и продължи да рови в чекмеджето, където намери стъргало за индийски орехи, няколко индийски ореха, методистки молитвеник, две мръсни носни кърпички, прежда и някаква плетка, пакетче тютюн и лула, няколко бисквити, две позлатени порцеланови панички с някаква помада, чифт стари обуца, фанелено парцалче, в което внимателно бяха завързани няколко малки лукчета, няколко ленени салфетки и груби ленени кърпи, канап и губерки и няколко разкъсани плика с подправки, които бяха разпилени в чекмеджето.

— Къде държиш индийските орехи, Дайна? — запита мис Офелия, като едва се сдържаше.

— Почти навсякъде, мисис — има малко ей в тази пукната чаша, а има малко и в онзи долап.

— А има малко и в стъргалото — каза мис Офелия, като ги извади.

— Ох, вярно! Сложих ги там тази заран... Обичам нещата да са ми подръка — каза Дайна. — Ей, Джек! Какво си се зазяпал? Мисли му... — добави тя и смушка виновника с бъркачката.

— А това какво е тука? — запита мис Офелия, като извади паничките с помада.

— Как какво? Това е мазилото ми за коса. Сложила съм го там, за да ми е подръка.

— И използваш най-хубавите чинийки на господарката си за това?

— В бързината съм го направила... Тъкмо днес мислех да го преместя.

— А защо са тука тези ленени салфетки?

— Прибрала съм ги да ги изпера някой ден.

— А нямаш ли определено място за непрани неща?

— Имам! Мистър Сен Клер купи онзи там сандък за това, но аз меся бисквити на него и понякога поставям някои работи отгоре, та не е удобно да се отваря капакът.

— Защо не месиш бисквитите върху масата за сладки, която е там?

— Какво говорите, мисис? Там се събират толкова немити чинии и разни други неща — съвсем, няма място.

— Но ти трябва да измиваш чиниите и да ги поставяш на мястото им.

— Да мия чиниите ли? — отвърна Дайна пискливо, тъй като гневът ѝ започваше да надделява над обичайното ѝ чувство за благоприличие. — Какво разбират госпожите от работа искам да знам? Кога ще е готов обядът за господаря, ако аз през цялото време и мия, и подреждам чинии? Мис Мари никога не ми е казвала такова нещо. Никога!

— А този лук тука?

— О, боже мой? Гледай ти къде бил. А аз къде ли не го търся. Това е специален лук. Нарочно го отделих за днешното задушено. Съвсем забравих, че беше в този фанелен парцал.

Мис Офелия подигна разкъсаните пликове с подправки.

— Бих желала мисис да не пипа тези работи... Аз обичам нещата ми да са там, където знам, че ще ги намеря — каза Дайна решително.

— А трябва ли да бъдат скъсани!

— Така е по-удобно за изсипване — отговори Дайна.

— Не виждаш ли, че са се разпилели по цялото чекмедже?

— Разбира се, ще се разпилеят, щом мисис рови нещата така. Мисис разпиля много по този начин — каза Дайна и неохотно се приближи до долапа. — Ако мисис се качи горе и почака, аз всичко ще туря на място, но не мога нищо да правя, докато госпожи ми се пречкат и ми стоят на главата. Хей, Сам, не давай на бебето захарницата! Ще те науча аз теб!

— Аз ще прегледам всичко, Дайна, и ще туря кухнята в ред веднъж завинаги. Надявам се, че веднъж установен редът, ти ще го поддържаш.

— Боже господи, мис Фели! Та това не е работа за господарки, Аз досега не съм виждала никоя лейди да се занимава с кухнята. Старата мисис и мис Мари никога не са правили това, а и съвсем не е нужно.

Дайна, възмутена, почна да се разхожда из кухнята. В това време мис Офелия се зае да разпределя и подрежда чиниите, изпразни десетки купички със захар в един съд, подреди салфетките, покривките за маса, кухненските кърпи и отдели тези, които бяха за пране. Тя миеше, бършеше и подреждаше всичко сама и с такава сръчност и бързина, че готвачката просто се слиса.

— Боже господи! Та ако така постъпват северните господарки, те не са никакви лейди — каза тя на една от своите помощнички, като се увери, че няма кой да я чуе. — Аз подреждам нещата си така хубаво, както никой друг, когато му дойде време за чистене, но не искам господарки да се въртят около мене и да ми се пречкат и да ми разбъркват нещата така, че да не мога да ги намеря.

Справедливостта изисква да се каже, че от време на време Дайна биваше обзета от неудържимо желание да направи някои преобразования и да тури ред — тогава тя казваше, че е дошло „времето за почистване“. Тя започваше с голямо старание да обръща наопаки всички чекмеджета и сандъци и да ги изтърсва по земята и по масите. Така тя десеторно увеличаваше съществуващото безредие.

След това запалваше лулата си и почваше бавно да проверява цялото помещение, като заповядваше на рояка малчугани здравата да излъскат бакърениите съдове. В продължение на няколко часа в кухнята цареше невъобразима бъркотия. Когато най-сетне те биваха лъснати, масите ставаха снежнобели от търкане, а всичко, което можеше да дразни окото, биваше натъпкано по ъглите и в дупките, Дайна обличаше хубава рокля, слагаше чиста престилка и увиваше косите си с лъскав и пъстър тюрбан. Тогава тя изпъждаше малчуганите навън, защото искаше да ѝ бъде чисто в кухнята.

Разбира се, тези периодически изблици представляваха неудобство за цялото домакинство, защото Дайна така ревностно пазеше лъснатите тенджери, че не позволяваше да се употребяват, поне докато не ѝ преминеше страстта за чистене.

За няколко дни мис Офелия успя да преобрази съвършено цялата къща и да внесе образцов ред, но там, където резултатите зависеха от помощта на слугите, всичките ѝ усилия бяха напразни.

Веднъж привечер, когато мис Офелия беше в кухнята, някое от негърчетата извика:

— Ей, гледайте, Пру идва и си мърмори нещо както винаги. В кухнята влезе висока костелива негърка, която носеше на главата си кошница със сухари и топли кифли.

— Здравей, Пру! Ти пак пристигна — каза Дайна. Лицето на Пру беше навъсено, а гласът ѝ дрезгав и сърдит. Тя остави кошницата, приклепна на пода, подпря главата си с ръце и каза:

— Ох, господи! Да бях умряла!

— Защо приказваш така? — запита я мис Офелия.

— Нямаше вече да се мъча! — грубо отговори Пру, без да вдига очи.

— А защо пиянствуващ и буйствуващ, Пру? — запита камериерката, гиздава кварталонка, която поклащаше кораловите си обици, когато говореше.

Жената я погледна намръщено и ядовито.

— Може и ти някога да свършиш като мен. Много ще ми е драго да те видя тогава. Да, да. И тогава ще се радваш на всяка капка, която ще те кара да забравяш мъката си.

— Хайде, Пру — каза Дойна, — дай да видим сухарите. Ето мисис ще ти ги плати.

Мис Офелия купи няколко кифли и сухари.

— Има няколко купони в онази пукната кана върху шкафа. Джейк, качи се да ги вземеш.

— Купони ли? За какво ти са? — попита мис Офелия.

— Ние купуваме купони от нейния господар, а тя ни дава хляб срещу тях.

— И той всичко пресмята след това у дома — и пари, и купони, а ако липсва нещо; ме пребиват от бой.

— Така ти се пада — каза Джейн, хубавата камериерка, — щом се напиваш с техни пари! Тя наистина го прави, мисис.

— И пак ще го правя. Иначе не мога да живея... Пия, за да забравя мъката си.

— Много лошо и глупаво е — каза мис Офелия — да крадеш от господаря си, за да се напиваш!

— Може да е така, мисис. Но аз пак ще го правя. Да, аз ще го правя. Господи! Кога ще ме прибереш, за да се отърва от мъките си.

Бавно и с големи усилия продавачката стана и отново сложи кошницата върху главата си, но преди да излезе, тя погледна към кварталонката, която беше още там и пак подрънкваше обиците си.

— Мислиш се много красива с тях! Смейеш се, въртиш се и се надуваш. Но почакай. Ще доживееш моите години и ще станеш една стара, нещастна, грохнала жена като мене... Дано това те сполети! — злобно изсъска старицата и излезе от кухнята.

Том, който беше в кухнята през време на разговора със старицата, тръгна след нея по улицата. Тя едва вървеше и от време на време глухо охкаше. Пред една врата тя спря, свали кошницата от главата си и започна да оправя износения си шал.

— Дай да понося кошницата — каза Том съчувствено.

— Защо? — отвърна жената. — Не се нуждая от помощ.

— Да не си болна или друго лошо нещо ти се е случило? — запита Том.

— Не съм болна — отсече жената.

— Много бих желал да ме послушаш и да престанеш да пиеш — каза Том, като я гледаше загрижено. — Това е гибелно и за тялото, и за душата.

— Няма какво да ми разправяш. Знам, че е грозно и лошо. Том изтръпна при тези страшни думи.

— Откъде си? — запита я той.

— От Кентъки. Държеше ме един да раждам деца за пазара — той ги продаваше, щом пораснеха. Накрая продаде и мене на един търговец на роби, от когото ме купи сегашният ми господар...

— И защо се пропи?

— За да забравя мъката си... Тук ми се роди друго дете и аз си мислех, че поне него ще си отгледам, защото господарят не търгуваше с роби. Беше такова едно хубаво, пълно, весело дете... и никога не плачеше. Мисис и тя обичаше да се занимава с него отначало. Но мисис се разболя и аз трябваше да я гледам. Тогава и мене ме хвана треска и млякото ми секна. Детето много отслабна, стана кожа и кости, а мисис не искаше да му купи мляко. „Храни го — казваше — с това, което ти ядеш.“ А нещастното дете отслабна още повече, то чезнеше всеки ден и все плачеше, горкото, и денем, и нощем — стана само кожа и кости. Господарката се сърдеше и казваше, че това било само от проклетия. Тя искаше то да умре, не ме оставяше да спя с него нощем, защото казваше, че детето ме държи будна и ставам негодна за работа. Накара ме да спя в нейната стая, а детето изнасях на мансардата. Там то плака до задушаване една нощ и умря... Оттогава като че все чувам неговия плач... А като се напия, забравям всичко...

Том се върна натъжен у дома.

ГЛАВА ХІХ

ВЪЗГЛЕДИТЕ И ПРЕЖИВЯВАНИЯТА НА МИС ОФЕЛИЯ ПРОДЪЛЖЕНИЕ

След няколко дни вместо старата Пру друга жена донесе сухари. Мис Офелия също беше в кухнята.

— Как е Пру? — извика Дайна.

— Пру'никога вече няма да дойде — отговори жената загадъчно.

— Защо? Да не е умряла?

— И ние не знаем... Тя е в избата — каза жената и погледна към мис Офелия.

Мис Офелия взе сухарите, а Дайна отиде да изпрати жената до вратата.

— И какво точно се е случило с Пру? — запита тя. Изглежда, че жената искаше да разкаже, но се страхуваше. Тя заговори тихо и тайнствено.

— Но да не казвате никому. Пру... тя пак се напи... и я затвориха в мазето... Там я оставиха целия ден... Чух ги да разправят, че била умряла... Мухите накацали по нея.

Дайна вдигна ръце. Като се обърна, видя до себе си Ева. Лицето ѝ, бледо като платно, беше почти прозрачно. Големите ѝ загадъчни очи бяха разширени от ужас.

— О, боже мой! На мис Ева ще ѝ прилошее! И ние си нямаме работа — какви неща разправяме пред нея! Баща ѝ ще побеснее.

— Не бой се, Дайна, нищо няма да ми стане — твърдо отговори Ева. — И защо да не слушам? Ти мене недей жали, а нещастната Пру.

— Не, не е така. Крехки момиченца като вас не бива да чуват такива работи...

Ева въздъхна и натъжена тръгна бавно нагоре по стълбите. Мис Офелия разтревожена запита какво се е случило с нещастната старица. Дайна ѝ разправи всичко с най-малки подробности, а Том добави това, което бе научил от самата Пру.

— Възмутително! Боже мой, какъв ужас! — извика мис Офелия, като влезе в стаята, където Сен Клер се беше изтегнал и четеше вестник.

— Какво? Пак ли някакво беззаконие? — запита той.

— Ново беззаконие ли? Пребили са Пру до смърт — отговори мис Офелия и му разправи цялата история с най-големи подробности, като дори засилваше ужасите.

— Знаех, че рано или късно така ще свърши — каза Сен Клер и продължи да чете вестника.

— Знаел си?... И няма да направиш нещо в този случай? — възнегодува мис Офелия. — Не познаващ ли някое длъжностно лице или някой, който да се интересува от този въпрос?

— Общоприето е да се счита, че заинтересоваността на собственика в опазване на неговото имущество е достатъчна гаранция за негрите. Щом като робовладелецът собственоръчно погубва своята собственост, какво може да се направи? А, изглежда, че нещастната жена е била крадла и пияница, така че няма кой да я съжали.

— Но това е ужасно, Огъстин. Това е просто чудовищно.

— Аз нямам нищо общо с това, драга моя братовчедке. Да бих могъл, бих направил нещо. Но какво мога да направя, когато такива долни и жестоки хора не могат да действуват другояче. Те се ползват с неограничена власт и пред никого не носят отговорност за своите злодеяния. Няма такъв закон, който да ги възпира. Нищо не ни остава, освен да си затваряме очите и да си запушваме ушите. Какво друго можем да направим?

— Да си затваряме очите! Да си запушваме ушите! Как можеш да допуснеш такова нещо?

— Но, мила моя, какво искаш всъщност? Това се отнася за цяла една класа. Негрите са нещастни същества — унизени, потънали в невежество, измъчени, попаднали всецяло, и то в ръцете на такива хора, каквито са болшинството от нашата среда — хора твърдоглави, безогледни и жестоки, които не се съобразяват дори със собствения си интерес. Какво може да направи почтеният и хуманен човек в такова общество, освен да затваря очите си и да стане коравосърдечен. Аз не мога да купя всеки срещнат нещастник; не мога да стана странствуващ рицар и да се заема да поправам всяка неправда в този свят. Най-много, което мога да направя, е да се държа настрана от другите.

Изящното лице на Сен Клер се помрачи; той изглеждаше раздразнен, но отведнъж заговори усмихнато:

— Е, братовчедке, не ме гледай така сърдито. Ти повдигна само крайчеца на завесата и видя малко неща от това, което в една или друга форма става по целия свят. Ако почнем да се взираме във всички ужаси и бедствия на хората, няма да ни се живее. Все едно да се вгледаме много отблизо в кухнята на Дайна...

Сен Клер отново се облегна на кушетката и зачете вестника. Кипяща от възмущение, мис Офелия седна, разтвори плетката и започна да плете. Тя плетеше нервно; буря от негодувание напираше в гърдите ѝ и най-после избухна:

— Не, Огъстин! Не мога да се примиря с това като тебе. И казвам ти: просто е възмутително, че ти защитаващ робството.

— Е, какво? — каза Сен Клер и повдигна глава. — Отново ли започваш?

— Казвам, че е отвратително, дето защитаващ робството! — още по-разгорещено отговори мис Офелия.

— Аз да защитавам робството? Отде го измисли? — възнегодува Сен Клер.

— Защищаваш го, разбира се... вие всички — всички... южняците... Защо иначе ще държите роби, ако не защитавате робството?

— Добре, нека поговорим сериозно — каза Огъстин. — Но подай ми по-напред кошничката с портокалите. И така, моя драга братовчедке, по въпроса за робството не може да има две мнения. — започна той и хубавото му лице стана сериозно. — Плантаторите, които забогатяват от него, духовенството, което угодничи на плантаторите, политиците, които искат да управляват чрез него, могат така умело да изопачават нещата, че да учудят целия свят със своята изобретателност. Те могат да се позовават на Библията и на природните закони и на не знам още какво, но въпреки това и самите те, и останалите хора не вярват дори една дума от тяхното красноречие. Робството, накъсо казано, произхожда от дявола и според мене то е прекрасен пример за това, на какво е способен този господин.

Мис Офелия престана да плете и гледаше с недоумение Сен Клер, а той, видимо доволен от нейната изненада, продължи:

— Ти като че се учудваш? Чакай, изслушай ме докрай. Какво представлява това прокълнато и от бога, и от хората робовладелчество? Махни всяка външна украса, стигни до корена и до сърцевината и какво остава? Ето какво: негърът Куоши е невежо и безпомощно същество, а аз съм образован и властта е в мои ръце — следователно аз мога да го ограбя, а на него да давам колкото намеря за добре. Негърът Куоши ще върши вместо мене всяка работа, която е много тежка, много мръсна или много неприятна: тъй като не обичам да работя, вместо мене трябва да работи негърът Куоши! Тъй като слънцето силно пече, на слънце стои Куоши. Куоши ще Печели пари, а аз ще ги изразходвам. Куоши трябва да ляга във всяка локва, за да мога аз да мина по сухо. През целия си живот Куоши ще изпълнява моята воля, а не своята, защото негова воля не съществува... Ето това е робството, братовчедке.

Сен Клер стана и както винаги, когато беше възбуден, започна бързо да се разхожда из стаята. Красивото му като на древна статуя лице поруменя, а големите му сини очи искряха. Никога дотогава мис Офелия не беше го виждала толкова развълнуван.

— Уверявам те — каза той и изведнъж спря пред братовчедка си, — че ако би могла страната ни да потъне и заедно с нея да изчезне завинаги от света тази неправда и това нещастие, аз с радост бих потънал заедно с нея. Когато пътувам из страната с нашите кораби и виждам как нашите закони позволяват на всеки груб, отвратителен и долен негодник да стане абсолютен властелин на толкова мъже, жени и деца, колкото може да купи с пари, спечелени с измама, кражба или комар, когато виждам такива хора да притежават безпомощни деца, млади момичета и жени — аз съм готов да прокълна родината си, да прокълна цялото, човечество!

— Да, но как можа ти... — мис Офелия не се доизказа.

— Как можа ти самият да допуснеш същата неправда? — прекъсна я Сен Клер. — Ще ти отговоря и на този въпрос. Робите принадлежаха на баща ми, роби имаше дори и майка ми; сега те са мои. Когато баща ми умря, той остави цялото си състояние на мене и на брат ми. Отначало ние заедно ръководехме плантацията, но аз скоро разбрах, че не ме бива за тази работа. Представи си само да имаш седемстотин роби, които съвсем не познаваш й към които нямаш никакво лично отношение, купени, гледани, хранени и третирани като

работен добитък, третиращи да работят като машини — необходимостта да се грижиш да бъдат работоспособни, като харчиш за тях колкото се може по-малко — необходимостта от надзиратели и от неизбежния камшик — цялата тази работа ми бе непоносимо отвратителна! Глупаво е да се разправя, че негрите били доволни. Има ли някой, който би желал да работи през целия си живот от ранни зори до късна вечер, постоянно наблюдаван от надзирателя, без да може да вдигне глава от непосилния еднообразен непрекъснат труд, и всичко това за чифт панталони и обувки на година и храна само колкото да го поддържа работоспособен. Ако има такъв мерзавец, аз ще го купя и ще го карам да работи с чиста съвест.

— А аз винаги съм мислила, че вие всички тука оправдавате това отношение към робите — продума мис Офелия.

— Глупости. Дотам още не сме стигнали — дори и моят брат Алфред, който е закоравял деспот, не прибегва до такива аргументи и аз смятам с пълно право, че американските плантатори, ако и по различен начин, вършат същото, което правят английската аристокрация и английските капиталисти; те напълно са подчинили духом и тялом бедните класи и ги използват така, както им се ще. Алфред оправдава и тях, и нас и в това отношение не може да му се откаже, че е последователен.

— Но как могат да се сравняват тези неща? — възрази мис Офелия. — Ти не можеш да продадеш, да купиш, да разделиш от семейството и да накажеш с камшик английския работник...

— И той зависи напълно от волята на работодателя си, сякаш е негов роб. Робовладелецът може да пребие до смърт непокорния роб, а капиталистът може да го умори от глад. А колкото се отнася до нерушимостта на семейството — трудно е да се каже кое е по-лошо: да ти продадат децата, или да ги гледаш как умират от глад пред очите ти.

— Никога не съм гледала на въпроса в тази светлина — отвърна мис Офелия.

— А аз съм бил в Англия и мога добре да преценя дали Алфред е прав, когато говори, че неговите роби живеят по-добре, отколкото болшинството от населението на Англия...

— И как така етана, че ти се отказа от плантаторския живот? — запита мис Офелия.

— Известно време ние се разпореждахме заедно с Алфред, докато той напълно се убеди, че от мене няма да стане плантатор. Той ме посъветва да взема ценните книжа, които имахме в банката, и бащината ни къща в Нови Орлеан, да си пиша стихове и да го оставя да ръководи плантацията...

Сен Клер прекъсна и замислен почна да се движи из стаята.

— Да — продължи след малко той, — беше време, когато мечтаех и кроях планове да направя нещо повече в живота си, а не само да пътувам и да бездействувам. Мечтаех да стана нещо като освободител на негрите и да измия от лицето на родината си това позорно петно. Всеки на млади години има подобни мечти. Но животът ми съвсем не протече както се надявах. Аз се превърнах в една отломка, носена от вълните и ветровете... И не смятам, че моите разбирания за робството са някакво особено изключение... Аз знам много хора, които мислят също като мене. ТЯ може ли да бъде иначе? Цялата ни страна стене под неговата тежест... и ако то е зло за роба, то е дори още по-голямо зло за господаря. Няма нужда от увеличително стъкло, за да се види какво нещастие е за нас тази огромна маса от потънали в мрак и невежество порочни хора, всред които живеем. Нашите закони по най-недвусмислен начин Пречат за установяването на една подходяща общообразователна система. И от тяхна гледна точка това е много мъдро. Защото дайте образование само на едно поколение негри, и цялата система на робството ще рухне. И да не им дадем свобода, те самите ще си я извоюват.

— И как мислиш ти, че в края на краищата ще свърши всичко това? — запита Офелия.

— Не знам. За мене е ясно само едно: народните маси рано или късно ще вдигнат глава и в Европа, и в Америка. Това е всичко, което мога да кажа. Но ето звънецът за чай. Да вървим!

На масата Мари заговори за Пру:

— Братовчедке, вие сигурно ни мислите всички за варвари? — запита тя.

— Да, това е варварство. Но не мисля, че всички на Юг са варвари.

— Има негри — продължи Мари, — с които просто не можеш да излезеш наглава. Те са толкова лоши, че не заслужават да живеят. За

такива никак не ми е жал. Ако са се държали добре, никой не би ги закачил.

— Но, мамо — каза Ева... — Пру е била много нещастна и затова се е напивала.

— Глупости! Може ли това да служи за оправдание? И аз съм много често нещастна. Може би дори по-нещастна от нея. Не, работата е там, че те са много лоши. Някои от тях не можеш с нищо да вразумиш.

Има опасност разказът за по-знатните ни герои да засенчи нашия скромнен приятел Том. Но ако читателите дойдат с нас в малката таванска стаичка над конюшните, те вероятно ще научат нещичко за него.

Стаичката беше скромна и в нея имаше само легло, стол и маса, скована от груби дъски. Пред нея сега седи Том, наведен над плочата. Той пише нещо твърде съсредоточено и личи, че е много напрегнат.

Мъката на Том по дома бе станала толкова силна, че той поиска от Ева хартия за писмо и като събра целия си малък запас от познания, получени от уроците на мистър Джордж, взе смелото решение да пише писмо. И сега той съставяше върху плочата първата си черновка. Том беше в голямо затруднение, защото съвсем беше забравил как се Пишат някои букви, а тези, които помнеше, не знаеше къде точно да употреби. И както се мъчеше и пъхтеше, изведнъж Ева долетя като птичка в стаята, приближи се до облегалото на стола и надзърна през рамото му.

— Чичо Том; какви смешни неща рисуваш!

— Опитвам се да пиша, на клетата си жена, мис Ева, и на дечурлигата — отговори Том, като прекара опакото на ръката си върху очите. — Но, как да кажа, страхувам се, че нищо няма да излезе.

— Много бих искала да ти помогна, чичо Том! Аз зная малко да пиша. Миналата година знаех всички букви, но сигурно съм ги забравила.

Ева наведе златистата си главичка до неговата и двамата с еднаква сериозност и почти еднакви познания започнаха загрижено да обсъждат и да се съветват за всяка дума на писмото.

— Виж, чичо Том, то вече почна да става много красиво — каза Ева и с възхищение гледаше започнатото писмо. — Колко ще му се

радват жена ти и малките ти нещастни деца. Много е лошо, че са те отделили от тях. Ще помоля татко да те пусне да се върнеш у дома си.

— Мисис обеща да ме откупи веднага, щом съберат достатъчно пари — каза Том. — И аз вярвам, че ще го стори. Младият господар, мистър Джордж, обеща да дойде сам да ме вземе и като залог ми даде ей това. — И Том извади от пазвата си скъпоценния долар.

— О, той сигурно ще дойде! — възкликна Ева. — Колко много се радвам!

— И аз исках да им пиша, разбирате ли, и да им кажа къде съм, да кажа на бедната Клоу, че съм добре, защото тя ужасно се измъчва... нещастната жена!

— Том! — извика Сен Клер, като се показва на вратата. Том и Ева трепнаха.

— Какво е това? — запита Сен Клер, като се приближи и погледна плочата.

— О, това е писмото на чичо Том. Аз му помагам да го напише — каза Ева. — Нали е хубаво?

— Не искам да ви обезсърчавам — каза Сен Клер. — Но мисля, че е по-добре, Том, аз да ти напиша писмото. Ще сторя това, като се върна от езда.

— Това е много важно писмо — пошепна Ева. — Знаеш ли защо, татко? Неговата господарка ще изпрати пари да го откупи, Обещаха са му! Той сам ми каза това.

Сен Клер помисли, че това вероятно е едно от тези обещания, които добросърдечните господари дават на робите си, за да намалят ужаса им, когато ги продават, без да имат намерение да ги изпълнят някога.

Но той не каза нищо за това, а само заповяда на Том да пригответи коня за езда.

Писмото на Том беше написано в надлежната форма още същата вечер и благополучно изпратено по пощата.

Мис Офелия продължаваше упорито да се занимава с домакинската работа. Всички слуги, като се почне от Дайна, та се стигне до последното негърче, единодушно я смятаха за „чудачка“ — прякор, който южните негри дават на господари, които не са им по вкуса. По-важните персони, като Адолф, Джейн и Роза, твърдяха, че мис Офелия не е никаква леди. „Една истинска леди никога не работи

толкова много. А и няма вид на леди!“ Те дори се учудваха, че тя може да е роднина на Сен Клер. А Мари заявяваше, че тя просто се уморява, като гледа братовчедката да работи непрекъснато. И действително неуморното трудолюбие на мис Офелия даваше основание за подобно оплакване. Тя бродираше и шиеше от сутрин до вечер, и то с такава упоритост, като че бе заставена от крайна нужда. А когато се мръкнеше, тя прибираше шева и грабваше веднага някаква плетка. Наистина човек, само като я гледа, можеше да се умори.

ГЛАВА XX

ТОПСИ

Една сутрин, когато мис Офелия бе заета с ежедневната си домашна работа, тя чу гласа на Сен Клер, който я викаше долу от стълбите.

— Братовчедке, слез за малко! Искам да ти покажа нещо.

— Какво има? — запита тя, като слизаше с ръкоделието си в ръце.

— Купих нещо нарочно за тебе. Ето виж — каза Сен Клер и бутна към нея едно малко негърче на около осем или девет години.

Момиченцето бе от най-черните негърчета. Очите му, кръгли и лъскави, святкаха като стъклени мъниста и се движеха неуморно от предмет на предмет. Поразено от чудните неща в салона на новия господар, то стоеше с полуотворени уста и откриваше два реда бели и блестящи зъби. Къдравата му коса, оплетена в множество малки плитки, стърчеше на всички страни. Лицето му изразяваше някаква особена печална тържественост и важност, под които прозираше острият му ум и хитрина. Момичето беше облечено само в една мръсна парцалива рокля, съшита от зебло. Изобщо то имаше някаква странна и нечовешка външност, както казваше по-късно мис Офелия, нещо „дьяволско“, което ужасяваше тази почтена дама.

— Огъстин, защо си ми довел това нещо?

— Как защо? За тебе! Да го учиш и възпитаваеш по правилния път. Намирам, че е много интересен негърски екземпляр. Ей, Топси — извика той и подсвирна като на куче. — Попей сега и потанцувай нещо.

В черните и лъскави очи блесна насмешлив и дяволит израз. Момиченцето запя с чист пронизителен глас странна негърска Песен и задвижи в такт краката и ръцете си. В див, невероятно бърз ритъм, то се въртеше, пляскаше с ръце, удряше едновременно коленете си и издаваше някакви странни гърлени звуци, характерни за негърската музика. Накрая то се преметна два пъти във въздуха и удължената

заклучителна нота прозвуча като парна сирена. То отведнъж се закова върху-килима и скръсти ръце. Лицето му изразяваше тържествено смирение. Хитрият блясък на очите му обаче издаваше неговата престореност.

Мис Офелия стоеше онемяла и вцепенена от изненада.

А Сен Клер, по природа шегобиец, бе явно доволен от впечатлението, което направи детето. Той отново се обърна към него:

— Топси, това е новата ти господарка. Аз те предавам на нея. Хем да я слушаш!

— Да, господарю — каза Топси със смирен израз, но хитрите й очи блеснаха.

— Трябва да бъдеш послушна, Топси, разбираш ли? — повтори Сен Клер.

— О, да, господарю — отговори Топси, без да помръдне смирено скръстените си ръце, но очите й отново хитро замигаха.

— За бога, Огъстин! Как можа да го измислиш! — проговори мис Офелия. — Та къщата ви и без това е пълна с тези малки чуми. Човек не може две крачки да направи, без да се препъне в някое от тях. Сутрин като стана, намирам едно заспало пред вратата, черната глава на друго се показва под масата, по-нататък някое лежи върху изтривалката... Вечно зяпат, плезят се, подскачат, висят по всички перила и се търкалят по пода на кухнята! Как можа да доведеш и това на всичко отгоре?

— Доведох го, за да го възпитаеш. Нали ти обясних вече? Винаги толкова много говориш за възпитание! Затова реших да ти поднеса подарък един току-що уловен екземпляр, за да приложиш идеите си върху него и да го насочиш по правия път!

— Не, не! Не го искам! Имам повече, отколкото ми трябват!

— Такива сте вие всички християни! Да създадете някакво дружество и да накарате някой нещастен мисионер да прекара целия си живот всред такива диваци — това можете. Но покажете ми един от вас, който би прибрал някое от тези дивачета у дома си и сам би се погрижил за неговото възпитание! Тогава започвате да се извинявате, че били мръсни и противни и щели да ви създадат голямо безпокойство...

— Огъстин, знаеш, че аз не мисля така! Но добре! Възможно е да е истински мисионерски дълг — каза мис Офелия, очевидно

поомекнала, и погледна много по-благосклонно към детето.

Сен Клер я бе засегнал чувствително. Мис Офелия беше с много будна съвест.

— Но — продължи тя — аз все пак не виждам защо е трябвало да купуваш това дете. И без него в къщи ги има толкова много, че изцяло ми отнемат и времето, и силите.

— Виж, братовчедке — каза Сен Клер, като я отведе настрана. — Прощавай за празните ми приказки. Ти си толкова добра, че те бяха съвсем неуместни. Ето каква е работата. Това дете принадлежеше на двама пияници, собственици на една кръчма, покрай която минавам ежедневно. Омръзна ми да го слушам как плаче и да гледам как го бият и ругаят всеки ден. А то изглежда умно и весело и мисля, че нещо би могло да излезе от него. Затова го купих и ти го донесох. Нека мине през твоята сурова школа и да видим какво ще излезе от него. Знаеш, че мене не ме бива за възпитател. Бих желал ти да се заемеш с него.

— Ще направя, каквото мога — каза мис Офелия и се приближи към своя нов поданик с най-голяма предпазливост като човек, който доближава черен паяк, и то с най-добро намерение.

— Но тя е ужасно мръсна и почти гола!

— Заведи я долу и нека някой от слугите да я измие и преоблече.

Мис Офелия така и направи.

— Не разбирам защо му е на господаря още един негър! — заяви Дайна, като разглеждаше новодошлото с недружелюбно око.

— В никакъв случай няма да му дам да ми се пречка в краката.

— Пфу — казаха Роза и Джейн с крайна погнуса. — Да не се вестява пред очите ни! Просто да се чудиш на господаря защо са му притрябвали още от тия мръсни негри!

— Я си гледайте работата! Ти като че не си негърка, мис Роза! — каза Дайна, която помисли, че последната забележка се отнася до нея. — Вие да не се смятате за бели? Не сте никакви — нито черни, нито бели. По-добре е човек да е напълно чер.

Не е много приятно да се говори с подробности за първото измиване на толкова изоставено дете. Мис Офелия беше жена с умение, твърд характер и доста решителна. Тя понесе с геройско самообладание всички погнусяващи подробности, ако и видът ѝ да издаваше нейното отвращение, защото изпитанието, на което беше подложена, беше по-силно от нейните принципи. Но когато по гърба и

по раменете на детето тя видя следи от камшик и белези от рани, незаличими доказателства за системата на възпитание, при която детето бе расло дотогава, сърцето ѝ се сви от болка.

Когато най-после я преоблякоха в чисти и прилични дрехи и я подстригаха, мис Офелия със задоволство забеляза, че дяволчето имаше вече по-човешки вид. В главата ѝ почнаха да зреят планове за възпитанието на момичето.

Тя седна пред нея и започна да я разпитва.

— На колко си години, Топси?

— Не знам, мисис — отвърна черното дяволче с усмивка, която откри зъбите му.

— Не знаеш? Нима никой не ти е казал на колко си години? А как се казваше майка ти?

— Никога не съм имала майка — отговори детето, като отново се засмя.

— Никога не си имала майка! Какво искаш да кажеш? Къде си родена?

— Никога не съм била родена — упорствуваше Топси и отново се засмя така дяволски, че можеше да се помисли, че това странно създание е самият дявол. Но мис Офелия имаше здрави нерви, имаше опит и не можеше така лесно да бъде победена.

— Не бива да ми отговаряш така, дете мое — каза мис Офелия със строг тон. — Аз не се шегувам. Кажи ми къде си родена и кои са твоите родители.

— Никога не съм била родена — повтори момичето още порешително. — Никога не съм имала нито баща, нито майка, нито нищо... Израснах у търговец на роби с още много други. Една леля Сю Се грижеше за нас.

Детето явно говореше истината и Джейн избухна в смях:

— Нима не знаете, мисис! Има ги много такива; търговците ги купуват евтино, когато са малки, и ги отглеждат за Продан.

— А колко време живя при последните си господари?

— Не знам, мисис.

— Една година ли? Повече или по-малко?

— Не знам, мисис.

— А за господ чувала ли си нещо, Топси? Детето погледна в недоумение, но се усмихна както преди.

— Знаеш ли кой те е създал?

— Никой, доколкото знам — отвърна детето и прихна да се смее.

Думите на мис Офелия явно я забавляваха, защото очите ѝ светнаха и тя добави:

— Никой не ме е създал. Аз, изглежда, сама съм поникнала. Мис Офелия реши да промени разговора на по-разбираема тема.

— Знаеш ли да шиеш?

— Не, мисис!

— А какво знаеш? Какво вършеше при другите си господари?

— Носех вода, миех съдове, лъсках ножовете и прислужвах на посетителите.

— А господарите ти отнасяха ли се добре с тебе?

— Добри бяха — каза детето и погледна лукаво към мис Офелия.

Мис Офелия стана, за да прекрати този ненасърчителен разговор. Сен Клер седеше облегнат на стола си.

— Ето ти една целина, братовчедке, няма какво да плевиш — спокойно сей възгледите си.

Идеите за възпитание на мис Офелия, както въобще всичките ѝ възгледи, бяха много строги и установени — тези идеи, които господствуваха в Нова Англия преди сто години, са още запазени в някои съвсем изостанали и незасегнати от цивилизацията места, където няма железопътни съобщения. Накратко казано, те се свеждат приблизително до следното: да се научат да слушат по-възрастните, да научат молитвите, да шият и да четат и да ядат бой, когато лъжат.

Всички в семейството на Сен Клер приеха, че детето ще бъде на мис Офелия, а тъй като не гледаха с добро око на нея в кухнята, мис Офелия реши да ограничи сферата на заниманията и на възпитанието ѝ главно в собствената си стая. Досега мис Офелия сама оправяше леглото си, измиташе и обираше праха в стаята; тя упорито отказваше на прислужничката да ѝ помага. Но отсега нататък самопожертвователно реши да се лиши от това си удоволствие и да научи Топси да върши тази работа.

Още на следната заран мис Офелия заведе Топси в стаята си и тържествено започна да я посвещава в изкуството и тайните на оправянето на леглото.

И ето я сега Топси, измита и без щръкналите си плитки, които тя толкова много обичаше, пременена в чиста рокля и с колосана

престилка, застанала почтително пред мис Офелия с печален израз като на погребение.

— Сега, Топси, внимавай! Ще ти покажа точно как трябва да се оправя леглото ми. Аз много държа леглото ми да бъде добре подредено. Запомни точно как се прави.

— Да, мисис — въздъхна Топси дълбоко със сериозен и страдалчески израз на лицето.

— Сега, Топси, гледай тука: това е ръбът на горния край на чаршафа, това е лицето, това е opakото. Ще запомниш ли?

— Да, мисис! — каза Топси и отново въздъхна.

— Добре, долният чаршаф трябва да покрие възглавницата... ей така... и хубаво да се подгъне под дюшека, да се изопне внимателно, да няма никакви гънки... ей така, виждаш ли как г правя?

— Да, мисис — каза Топси, като внимателно я наблюдаваше.

— А горният чаршаф трябва да се спусне надолу така и да се подгъне добре и равно откъм краката... така; тесният ръб — от долната страна. Виждаш ли как?

— Да, мисис, виждам — повтори Топси както преди и с най-невинен израз. Но докато мис Офелия беше наведена над леглото, Топси бързо грабна от тоалетната маса чифт ръкавици и една панделка и умело ги пхна в ръкавите си. Когато мис Офелия се изправи, малката крадла стоеше със смирено скръстени ръце.

— А сега, Топси, подреди ти леглото — каза мис Офелия, като раздигна всичко от него и седна.

Топси много ревностно и сърчно изпълни всичко, както ѝ бе показано: изопна чаршафите, изглади всяка гънка. Тя извърши това с такава сърчност и важност, че нейната възпитателка остана много доволна. Но тъкмо когато свършваше, при едно несполучливо движение крайт на панделката се показва от ръкава ѝ. Мис Офелия я видя и веднага я сграбчи.

— Какво е това? Ах, ти лошо, отвратително дете! Откраднала си ми панделката.

Панделката бе измъкната от собствения ръкав на Топси, но въпреки това тя не се смути ни най-малко. Напротив, тя я погледна с най-невинен израз, като че ли бе много изненадана.

— Господи, но това е панделката на мис Фели, нали? Как е могла да попадне в моя ръкав?

— Топси, лошо момиче! Не ме лъжи! Ти си откраднала панделката.

— Но, мисис, кълна се, че не съм. За първи път я виждам в живота си.

— Топси — каза мис Офелия, — не знаеш ли, че не е хубаво да се лъже?

— Аз никога не лъжа, мис Фели — отвърна Топси с израз на засегнато достойнство. — Казвам ви самата истина и нищо друго.

— Топси, ако продължаваш да лъжеш, ще те набия.

— И до утре да ме биете, мис Фели, нищо друго не мога да кажа — зариде Топси. — Никога не съм виждала панделката, тя трябва да се е закачила на ръкава ми. Мис Фели сигурно я е оставила на леглото и тя се е закачила на роклята ми и се е пхнала в ръкава ми.

Мис Офелия бе толкова възмутена от тази нагла лъжа, че улови детето и го разтърси. При разтърсването от другия ръкав изпаднаха ръкавиците.

— А сега — извика мис Офелия — ще отричаш ли, че си откраднала панделката?

Топси призна, че е взела ръкавиците, но продължаваше да отрича, че е откраднала панделката.

— Виж, Топси — каза мис Офелия, — ако признаеш всичко, няма да те бия този път.

При това обещание Топси призна кражбата на панделката и на ръкавиците и горко се разкая.

— Добре. Кажи ми сега, взела ли си нещо друго, откакто си у дома? Вчера те оставих да тичаш из цялата къща. Кажи ми сега дали си взела нещо. Няма да те бия.

— О, мис Фели? Взех червения гердан, който мис Ева носи на шията си.

— Ах ти, лошо момиче. Е, и какво още?

— Взех обичките на Роза... червеничките.

— Иди и ми ги донеси веднага. Още сега. И двете неща.

— О, мис Фели, не мога... аз ги изгорих.

— Изгорила си ги! Лъжеш. Върви да ги донесеш или ще ядеш бой...

Топси се разкайваше, хълцаше и през сълзи повтаряше, че не може да ги донесе.

— Няма ги. Те изгоряха.

— А защо ги изгори? — запита мис Офелия.

— Защото съм лоша... Такава съм... Много съм лоша... Но няма как...

Точно в този момент в стаята влезе Ева с кораловия гердан на врата.

— Ева, къде намери гердана си? — обърна се към нея мис Офелия.

— Намерила? Как така? Че аз не съм го изгубвала никога. Аз си бях с него през целия ден — отговори Ева.

— А вчера беше ли на тебе?

— Ами, да! А най-смешното е, лелю, че съм спала с него. Забравила бях да го махна, като си легнах.

Мис Офелия беше напълно объркана, още повече че в същия момент в стаята влезе Роза с панер изгладено бельо на главата си, а на ушите ѝ висяха кораловите обици.

— Просто не зная какво да правя с това дете! — извика отчаяно мис Офелия. — Защо ми каза, че си взела тези неща, Топси?

— Защото госпожицата каза, че трябва да призная и аз не можах да се сетя за друго — отговори Топси, като си бършеше очите.

— Но аз не съм искала да признаваш неща, които не си правила. Това е също така лъжа.

— Лъжа ли? — извика Топси с невинно учудване. Ева дълго гледа Топси. После нежно ѝ каза:

— Горката Топси! Защо трябва да крадеш? Тука ще се грижат добре за тебе. Бих ти дала, каквото поискаш от моите неща, само да не крадеш.

Това бе първата добра дума, която детето чуваше в живота си, и нежният глас и кроткото държане на Ева така засегнаха нейното диво, грубо сърце, че нещо като сълза блесна в кръглите ѝ живи и святкащи очи, но веднага след това тя се изсмя и лицето ѝ доби обикновения си насмешлив израз. Да, тя не бе чувала никога нищо друго освен ругатни и затова се отнасяше недоверчиво към всяка добра дума и всяка проява на нежност ѝ се струваше странна. Думите на Ева бяха за Топси непонятни и смешни; тя не им повярва.

Какво да се прави с Топси? Мис Офелия беше в недоумение. Нейните принципи за възпитание в случая бяха неприложими.

Трябваше ѝ време, за да обмисли по-нататъшното си отношение. А дотогава, като се надяваше, че тъмнината може да действа благотворно на негърчето, тя затвори Топси в един килер.

— Просто не знам — оплака се мис Офелия на Сен Клер — как ще се справя с това дете, без да го бия.

— Но бий я тогава до насита. Давам ти пълно право да постъпваш както намериш за добре.

— Децата трябва винаги да се бият — продължи, мис Офелия. — Не съм чула да възпитават деца без бой.

— О, да, разбира се — отговори Сен Клер. — Прави това, което намериш за най-добро. Искam само да те предупредя: аз видях как това дете го биеха с ръжен, поваляха го с лопата, с маша — каквото им попаднеше под ръка; като се има предвид, че това дете е привикнало на такива отношения, мисля, че за да му направи впечатление твойт бой, той трябва да бъде доста енергичен.

— Вашето обществено устройство създава такива деца! — въздъхна мис Офелия.

— Да, знам! Но те са създадени вече. Въпросът е какво да се прави с тях.

— Добре! Щом като това е мой дълг, аз ще се постарая да го изпълня, доколкото мога.

Мис Офелия се зае сериозно с възпитанието на детето. Тя установи редовни часове за занимание и почна да го учи да чете и да шие.

Четенето лесно се удаваше на детето. Топси научи буквите като по магия и много скоро почна да чете. Но шиенето беше по-трудна работа. Гъвкава като котка и подвижна като маймуна, тя изпитваше отвращение да седи на едно място и да шие; тя чупеше иглите си, скришом ги хвърляше през прозореца или ги пъхваше в пукнатините на стените; объркваше, късаше и замърсяваше конците, а понякога, без да я забележат, хвърляше цялата макара. В такива случаи движенията ѝ бяха сръчни като на опитен фокусник, а изразът на лицето ѝ оставаше непроменен. Мис Офелия бе сигурна, че не е възможно толкова много неща да изчезнат последователно, и то случайно, но можеше да я залови само ако речеше да загуби цялото си време, за да я наблюдава.

Скоро Топси стана забележителна личност в къщата на Сен Клер. Способността ѝ да разсмива, да прави гримаси и да имитира

хората беше неизчерпаема. Тя танцуваше, премяташе се и се катереше, пееше и свиреше с уста и можеше да възпроизведе всеки звук, който чуеше. През часовете за игра винаги всички деца от къщата тичаха по петите ѝ и гледаха дяволиите ѝ с отворени от изумление и възхищение уста. Не правеше изключение и Ева, която изглеждаше очарована от нейните дяволии. Мис Офелия не беше доволна, че Ева обича толкова много да бъде заедно с Топси и помоли Сен Клер да ѝ забрани това.

— Ех, не се безпокойте за детето — отговори Сен Клер. — Дружбата с Топси може да му бъде само от полза.

— Но Топси е такова покварено дете; не се ли боиш, че тя ще му повлияе зле.

— Тя може да повлияе на всяко друго дете, но не и на Ева, Лошото се плъзга по съзнанието ѝ както росата по зелевите листа. Нито капка не прониква вътре.

— Не бъди толкова сигурен — каза мис Офелия. — Аз никога не бих позволила мое дете да играе с Топси.

— Добре, не позволявай на твоите деца — каза Сен Клер, — но на моето аз позволявам. Ако Ева можеше да се поквари, това щеше да стане отдавна.

В началото Топси беше ненавиждана и презирана от по-главните слуги. Но те скоро видяха, че трябва да променят мнението си. Бързо се разбра, че щом някой проявеше неприязън към Топси, малко след това го очакваше някоя неприятна случка: ту някои обици или друго любимо украшение ще му изчезне, ту някоя негова дреха се оказваше отведнъж съвсем развалена, ту ще се препъне случайно във ведро с гореща вода или отгоре му ще се излее помия, точно когато е най-празнично облечен. При всички подобни случаи се извършваха разследвания, но виновникът не можеше да се открие. Топси неведнъж биваше изправяна пред домашния съд, но тя понасяше разпитите с най-убедителна невинност и без ни най-малко да се смуцава. За никого нямаше съмнение кой върши пакостите, но не можеше да се намери нито сянка от неопровержими доказателства, а мис Офелия беше много справедлива и не искаше, без да е доказано, да накаже Топси.

Моментът на пакостите бе винаги подбиран умело, за да остане нападателят винаги прикрит. Така Например отмъщението на двете камериерки винаги съвпадаше с периодите, когато те бяха в немилост

пред господарката си, а това често се случваше, т.е., когато техните оплаквания нямаше да бъдат посрещнати със съчувствие. Накъсо казано, Топси скоро накара целия персонал да разбере, че с нея шега не бива и най-после я оставиха на мира.

Топси беше много сръчна и пъргава във всичко, каквото похванеше, и схващаше с поразителна бързина всичко, на което я учеха. За няколко урока само Топси се научи да подрежда предметите в стаята на мис Офелия така, че дори тази взискателна жена не можеше да открие грешки. Когато желаше, а не можеше да се каже, че това се случваше твърде често, Топси умееше така добре, както никой друг на света да постеле без гънка леглото, да подреди удобно възглавничките, да измете и обере праха и да нареди прекрасно всичко в стаята.

Ако след три-четири дни търпеливо и грижливо обучение мис Офелия проявеше наивност и допуснеше, че Топси вече е привикнала и може да се справи сама и записана в друга работа, я оставеше без надзор, само за час-два в стаята настъпваше ужасен хаос. Вместо да оправя леглото, тя започваше да се забавлява: изваждаше калъфите и започваше да муши главата си между възглавниците, от което къдравата ѝ коса се покриваше цялата с пух и пера, които стърчаха на всички страни; покачваше се по преградите на леглото и увисваше надолу с главата; развяваше чаршафите и ги запращаше на всички посоки; обличаше възглавниците в нощниците на мис Офелия и разиграваше с тях всевъзможни сцени, като пееше, свиреше с уста и се плезеше пред огледалото.

Веднъж мис Офелия, съвсем необичайно за нея, бе забравила ключа на скрина си. Тя завари Топси с прекрасния си червен индийски копринен шал, увит на главата ѝ като тюрбан, да се перчи важно пред огледалото.

— Топси, защо правиш всичко това? — я питаше мис Офелия, когато се изчерпваше търпението ѝ.

— Не знам, мисис. Може би, защото съм много лоша.

— Не знам вече какво да те правя, Топси.

— Но, разбира се, мисис, трябва да ме биете. Предишната ми господарка винаги ме биеше. Не съм свикнала да работя, ако не ме набият.

— Но, Топси, аз не искам да те бия. Ти и без бой можеш прекрасно да работиш, ако искаш.

— О, мисис! Но аз съм свикнала на боя. Мисля, че той е полезен за мене.

Когато мис Офелия опитваше и тази рецепта, Топси винаги вдигаше ужасна врява: пицеше, охкаше и се разкайваше, но само половин час след това, кацнала на перилата на балкона и заобиколена от РОЯК възхитени дечурлига, тя важно им разказваше цялата история.

— И това ми било бой!... Мис Фели не може и комар да убие. Да видите как ме биеше старият ми господар! Кожата ми съдираше. Това се казва бой.

Неделен ден мис Офелия занимаваше редовно Топси по закон божи. Момичето притежаваше необикновена памет и с лекота учеше наизуст, което обнадеждаваше много нейната възпитателка.

— Каква полза ще има детето от това занимание? — запита веднъж Сен Клер.

— Как каква? Всички деца имат само полза! Децата трябва винаги да учат закон божи — отговори мис Офелия.

— Та дори и когато не разбират нито дума?

— Децата не разбират, но когато пораснат, те ще си спомнят и ще им стане ясно.

— А на мене и досега не ми се е прояснило — възрази Сен Клер, — въпреки че на времето ти употреби доста усилия да набиеш в главата ми този закон божи.

Така продължи възпитанието на Топси в продължение на една-две години. Мис Офелия се ядосваше ежедневно с нея. Но накрая свикна така, както човек с течение на времето свиква с хронически болести като например с невралгия или с главоболие.

Сен Клер се забавляваше с момичето така, както човек се забавлява от номерата на папагал или на дресирано куче. А Топси винаги, когато изпаднеше в немилост пред някого друго, се приютяваше зад неговия стол. От него тя получаваше и пари, с които купуваше орехи и сладкиши, които тя раздаваше с широка ръка на всички деца. Справедливостта изисква да се каже, че Топси беше с добър и благ характер и ставаше зла само при самозащита.

ГЛАВА ХХІ В КЕНТЪКИ

Читателите навярно няма да се откажат да надникнат за малко в колибата на чичо Том в Кентъки, за да видят как живеят тези, с които той се раздели.

Беше късна лятна вечер. Вратите и прозорците на просторната столова в дома на Шелби бяха широко разтворени, като че канеха летния ветреца да влезе.

Мистър Шелби седеше в големия хол към столовата, който се простираше по цялата дължина на къщата и свършваше с балкони от двете страни. Той беше се изтегнал лениво на един стол, поставил бе краката си на друг и с удоволствие пушеше вечерната си пура. Мисис Шелби седеше до вратата, заета с някакво фино ръкоделие; изразът ѝ показваше, че има нещо наум и че само диреше удобен момент, за да го съобщи.

— Знаеш ли, че Клоу е получила писмо от Том? — каза най-после тя...

— А, така ли? Значи той се е сближил с някого там. Е, как е нашият стар приятел?

— Изглежда, че са го купили много благородни хора, които се отнасят добре с него и той няма много работа — отговори мисис Шелби.

— А, добре, радвам се, много се радвам — отговори мистър Шелби сърдечно; — Том навярно ще свикне с живота на Юг и едва ли ще пожелае да се върне тука отново.

— Напротив, той се тревожи и настоятелно пита кога ще съберем пари, за да го откупим — каза мисис Шелби.

— И аз не зная кога — отвърна мистър Шелби. — Когато веднъж работите тръгнат на зле, сякаш няма край. Като че се намираш в блато — от една тиня нагазваш в друга. Днес заемаш от един, за да платиш на друг, утре от трети, за да платиш на първия. Преди да си успял да се обърнеш или да изпушиш една цигара, и ето проклетият падеж

излязъл; протестни писма и протестни съобщения се трупат и просто ще ти извадят душата.

— Струва ми се, мили мой, че нещо може да се направи, да се уредят работите. Не би ли могло да продадем конете например и един от чифлиците и да изплатим всичките си дългове?

— Това е смешно, Емилия! Ти си най-прекрасната жена в Кентъки, но още не си схванала, че нямаш понятие от сметки; изобщо жените не разбират от такива неща.

— Но все пак — настоя мисис Шелби — не би ли могъл поне малко да ме посветиш в твоите сметки; да ми дадеш само списъка на твоите дългове и на всичко, което имаш да вземаш, и да видим дали не бих могла да ти помогна да направим някакви икономии.

— О, това е невъзможно! Не ме мъчи, Емилия! Аз сам не мога да кажа точно какво ми е положението — знам само приблизително как стоят нещата; но моите работи не могат да се изравняват и отрязват, както Клоу реже своите торти. Повтарям ти, ти не разбираш нищо от сметки.

Като не виждаше друг начин, по който да наложи своето мнение, мистър Шелби повиши тона си — много удобен и убедителен метод, когато човек разисква делови въпроси със своята жена.

Мисис Шелби въздъхна и замълча. Всъщност въпреки мнението на мъжа си тя имаше ясен, енергичен и практичен ум и много по-силен характер от него. Затова нейното предложение съвсем не беше безсмислено и съвсем неоснователно мистър Шелби я считаше неспособна да се справи с положението. Мисис Шелби искрено желаше да изпълни обещанието, дадено на Том и леля Клоу, и ѝ беше мъчно, че трудностите се увеличават.

— Не мислиш ли, че бихме могли по някакъв начин да съберем тези пари? Бедната леля Клоу! Тя толкова се надява.

— За съжаление е невъзможно! Мисля, че прибързах с обещанието си. Не знам дали не е най-добре да се каже на Клоу да не разчита повече на това. След година-две Том ще се ожени наново и по-добре ще бъде, ако и тя си намери друг мъж.

— Мистър Шелби! Самата аз съм учила нашите негри, че техният брак е свещен, както е свещен нашият, и в никой случай не бих помислила да дам на Клоу подобен съвет. Повтарям ти, драги мой, че не мога да се откажа от обещанията, които съм дала на тези

безпомощни същества. И ако не бих могла да събера пари по друг начин, аз ще се заломя да давам уроци по музика; мисля, че ще имам достатъчно ученици и ще мога да спечеля парите.

— Няма да се унижиш до такава степен, Емилия! Аз никога няма да се съглася.

— Да се унижа! Нима това би ме унижило повече, отколкото, ако се откажа от дадената си дума? Не, никога, наистина.

— Знам, ти винаги си склонна да мечтаеш за неосъществими и героични неща — каза мистър Шелби, — но бих желал добре да размислиш, преди да предприемеш подобна донкихотовщина.

Разговорът им бе прекъснат от появата на леля Клоу на другия край на верандата.

— Моля ви се, мисис — каза тя.

— Какво има, Клоу? — запита господарката, като стана от стола и се отправи към нея.

— Дали мисис би могла да дойде да погледне птиците? Мисис Шелби се усмихна на Клоу, която съсредоточено разглеждаше наредените заклани пилета и патици.

— Мисля си дали мисис би желала да приготвя волован от пилешките дреболии.

— Все ми е едно, лельо Клоу; сготви ги, както знаеш. Без да се помръдне от мястото си, Клоу разсеяно обръщаше пилетата; личеше, че умът ѝ не е в тях. Най-после тя се изсмя неловко, както често правят негрите, когато проявяват неувереност, и заговори:

— Простете ми, мисис! Защо господарят и мисис ще се тревожат за пари, а не използват тези, които са им подръка. — И Клоу отново се засмя.

— Не разбирам какво искаш да кажеш с това, Клоу — каза мисис Шелби, която познаваше държането на Клоу и разбра, че тя бе чула дума по дума разговора между нея и мъжа ѝ.

— Простете ми, за бога! — каза Клоу и пак се засмя. — Другите господари дават под наем своите негри и печелят пари от тях. Нима има смисъл тази тълпа да се държи у дома и да се храни на вятъра.

— Добре, Клоу, но кого предлагаш да дадем под наем?

— Боже мой! Аз нищо не предлагам... Само че Сам... Той каза, че имало един сладкар в Луисвил и казва, че търсел добър работник за торти и пасти; казва, че плащал четири долара седмично...

— Е, та какво от това?

— Това, мисис, боже мой... аз си помислих, че е време вече на Сали да ѝ се даде да върши работа. Тя е около мене вече толкова години. И сега тя може да готви почти толкова добре, колкото мене, така мисля... И ако мисис ми разреши само да отида, аз ще помогна да се съберат парите. Няма да ви посрамя с моите торти и щрудели пред този сладкар.

— Но, Клоу, как ще оставиш децата?

— Боже мой, мисис! Момчетата са достатъчно големи да работят и ги бива; а Сали ще вземе бебето... то е кротко и няма да ѝ създава грижи.

— Но Луисвил е много далече оттука.

— Боже мой! Не ме е страх. Нали е надолу по реката. А може би и моят старец да е някъде наблизо? — каза Клоу, като погледна въпросително мисис Шелби.

— Не, Клоу, той е по-далече — на сто мили. Леля Клоу не можа да скрие разочарованието си.

— Но нищо. Все пак, като отидеш там, ще бъдеш по-близо. Да, Клоу, иди, защо да не отидеш? И твоята заплата до последната стотинка ще слагаш настрана, за да откупиш своя съпруг.

Както силните слънчеви лъчи превръщат в сребро тъмния облак, така просветна за миг тъмното лице на Клоу при тези думи. Тя наистина сияеше.

— Господи, мисис? Колко сте добра! И аз самата така си мислех. Защото не ми трябват нито рокли, нито обуца, нищо. Аз ще спестя всичко. Колко седмици има в една година, мисис?

— Петдесет и две — каза мисис Шелби.

— Боже мой! Виж ти — и по четири долара за всяка седмица! Ами колко прави това?

— Двеста и, осем долара — каза мисис Шелби.

— Ехе! — извика Клоу изненадана и зарадвана. — А колко дълго ще трябва да работя там, за да спечеля колкото е нужно.

— Около четири-пет години, Клоу. Но ти няма да работиш толкова дълго; и аз ще добавя нещо от себе си.

— Не искам и да чуя, че мисис искала да дава някакви си уроци. Господарят е съвсем прав, че това не е за вас — не ви подхожда по

никакъв начин! Няма да позволя никой от семейството да стигне дотам, докато аз имам здрави ръце.

— Бъди спокойна, Клоу. Аз бдя за честта на семейството — засмя се мисис Шелби. — А кога мислиш да тръгнеш?

— Аз... нищо не съм мислила... Само че Сам... Той ще слезе по реката, за да откара няколко жребци на пазара, ще мога да тръгна с него. Аз посъбрах някои мои вещи. Ако мисис позволи, ще замина със Сам утре заран. Госпожата нека ми даде паспорта и препоръчително писмо.

— Добре, Клоу. Ще направя всичко, което е необходимо, стига мистър Шелби да не възрази. Трябва да поговоря с него.

Мисис Шелби се върна в столовата, а леля Клоу радостна отиде в колибата, за да се приготви за път.

— Мистър Джордж, вие нищо не знаете! Утре заминавам за Луисвил — похвали се тя на Джордж, когато той влезе в колибата и я завари да подрежда бебешките дрешки. — Трябва да прегледам всички неща и всичко да подреда. Да, мистър Джордж, аз заминавам... И ще получавам по четири долара всяка неделя, а мисис ще ги туря настрана, за да откупя моя старик.

— Ехей! — извика Джордж. — Умна работа. И кога отиваш?

— Утре със Сам. А сега, мистър Джордж, моля ви да седнете и да напишете писмо на моя старец и да му разправите за всичко. Нали ще го направите?

— Разбира се — каза Джордж. — Чичо Том много ще се радва да получи новини от нас. Отивам веднага до дома за лист и мастило. И знаеш ли, лельо Клоу, ще му пиша и за новите жребчета, и за всичко...

— Непременно, непременно, мистър Джордж. Бързайте, а аз ще ви приготвя нещо с пиле или друго нещо да хапнете; бедната ви стара леля Клоу скоро няма вече да ви приготвя вечери.

ГЛАВА XXII

„ТРЕВАТА СЪХНЕ, ЦВЕТЕТО ПОВЯХВА“

Животът си тече за всички ни. Така ден след ден незабелязано се изнизаха две години и за нашия приятел Том. Въпреки че той живееше разделен от всичко, което му бе скъпо на сърцето, и често копнееше за своя дом, все пак той не се чувствуваше съвсем нещастен. Том умееше да вижда добрите страни при всяко положение, а четенето на Библията поддържаше неговата бодрост и спокойствие.

Скоро той получи отговор на писмото си, за което разказахме порано. То бе написано от мистър Джордж и с такъв хубав, кръгъл ученически почерк, че според чичо Том можеше да се чете „дори от другия край на стаята“. То съдържащо много ободряващи новини за близките му, с които нашият читател е напълно запознат: че леля Клоу е постъпила на работа при един сладкар в Луисвил, където благодарение на голямото си майсторство в сладкарското изкуство печелила извънредно много; всичките пари се слагали настрана, за да се събере сумата, която е необходима, за да бъде откупен чичо Том. Моз и Пит растели, а бебето припкало из цялата къща под грижите на Сали и на цялото господарско семейство.

Колибата на чичо Том сега била затворена, но Джордж беше описал прекрасно в подробности какви пристройки ще направят и как ще я украсят, когато чичо Том се върне.

Останалата част от писмото съдържащо списъка на предметите, които Джордж изучава, и всяко наименование почваше с красиво написана главна буква; по-нататък се съобщаваха имената на четирите нови жребчета, родени в имението след заминаването на чичо Том. И накрая Джордж пишеше, че майка му и баща му са добре.

Писмото беше кратко и сбито, но за чичо Том то бе образец на най-съвършеното литературно произведение, което се е появило през последните години. Той непрекъснато му се любуваше и дори се съветва с Ева да го постави в рамка и да го окачи в стаята си; този план

не се изпълни единствено поради невъзможността писмото да се постави така, че да се виждат и двете му страни.

Ева растеше, а заедно с това се увеличаваше привързаността ѝ към Том. А той я обичаше и почти боготвореше. На пазара сутрин очите му бяха винаги отправени към цветарите, откъдето той избираше най-редките цветя за Ева. Той отделяше най-хубавите праскови или портокали, за да ѝ ги даде, когато се върне. И се чувствуваше най-щастлив, когато отдалече забележеше златистата ѝ главичка да го очаква пред вратата и чуеше детския въпрос:

— Чичо Том, какво ми носиш днес?

По времето, за което става дума в нашия разказ, цялото семейство на Сен Клер бе отишло във вилата край езерото Поншартрен. Летните горещини накараха всички, които имаха възможност да напуснат задушния и пращен град, да се отправят към брега на езерото и към свежия морски ветрец.

Вилата на Сен Клер беше построена в източноиндийски стил, обиколена от всички страни с леки бамбукови веранди, които се откриваха към градините и полето. От просторната всекидневна стая се излизаше направо в голяма градина, ухаеща на най-разнообразни тропически цветя и растения; през нея извиваха пътечки до самия бряг на езерото, чиято сребриста повърхност трепкаше под слънчевите лъчи и представляваше непрекъснато сменяща се картина, всеки път различна и всеки път по-красива и по-живописна.

Беше един от тези златисти залези, при които целият хоризонт пламва и Превръща повърхността на езерото в друго небе. По езерото, изпъстрено със златисти и бледорозови ивици, леко като призраци се появяваха и изчезваха белите платна на лодки. По небето се показаха първите малки златни звезди, които наблюдаваха трепкащото си отражение във водата.

Том и Ева седяха в покритата със зеленина беседка в долния край на градината.

— Чичо Том — каза момиченцето, — знаеш ли, че скоро ще отида там?

— Къде, мис Ева?

Тя стана и посочи с малката си ръчичка към небето.

Сърцето на стария верен приятел се сви от болка. Той си припомни, че през последните месеци Евините малки ръчички се

изтъниха, кожата ѝ стана по-прозрачна и че тя дишаше по-трудно; по-рано Ева тичаше и играеше с часове в градината, а сега лесно се задъхваше и изморяваше. Той слушаше често мис Офелия да говори за някаква кашлица, която нейните лекарства не могли да излекуват; дори сега пламналите ѝ бузи и нежни малки ръчички горяха от някаква странна дяволска треска, но никога досега мисълта, която Евините думи събудиха у него, не бе му идвала наум.

Разговорът между Том и Ева бе прекъснат от тревожния глас на мис Офелия:

— Ева, Ева, детето ми, вече е паднала роса. Не бива да стоиш навън.

Ева и Том побързаха да се приберат.

Мис Офелия беше стара и опитна болногледачка. Тя беше от Нова Англия и познаваше първите злокобни признаци на тази коварна незабележимо промъкваща се болест, която помиташе толкова прекрасни и любими същества и която дълго преди смъртта поставяше печата на неизбежния им край.

Тя беше забелязала леката суха кашлица и болезнената руменина на лицето; не можеше да се изплъзне от нейния поглед и блясъкът на очите, и трескавата възбуденост у детето.

Тя се опита да сподели своите опасения със Сен Клер, но той винаги отхвърляше нейните предложения с нервна раздраженост, несвойствена на обикновено доброто му настроение.

— Стига си предричала, братовчедке. Не мога да го понасям — отвръщаше той. — Не виждаш ли, че детето расте? Децата винаги отслабват, когато растат бързо.

— А тази нейна кашлица?

— Глупости! Кашлица? Няма ѝ нищо. Тя навярно се е малко простудила.

— Да, но точно така беше и с Близа Джейн, както и с Елен и с Мария Сандерс.

— О, стига с тези чудовищни бабини приказки. Всички по-опитни болногледачки толкова много започват да знаят, че стига детето само да кихне или да се закашля и те изпаднат в отчаяние и мислят най-лошото. Ти само добре я наглеждай, пази я от вечерната прохлада и не я оставяй да прекалява в игрите. Тя ще се поправи.

Сен Клер само така говореше, а всъщност ставаше все по-нервен и неспокоен. Той с вълнение наблюдаваше Ева всеки ден, което се виждаше от честото повтаряне, че „детето е много добре“, че кашлицата нищо не значи, че това е от стомаха, което често се случвало при децата. Но той оставаше с нея по-дълго отпреди, вземаше я често на езда със себе си и често носеше у дома някакви рецепти и лекарства или средства за усилване, като обясняваше:

„Не, че детето се нуждае от тях, но току-така — те няма да й навредят с нищо.“

Цялото детско сърце и душа на Ева бяха сега изпълнени с любов и милосърдие. Ева беше добросърдечна и по-рано, но сега на всички правеше впечатление нейната особено трогателна и топла загриженост за всички. Тя както преди играеше с Топси и с другите негърчета, но сега вече по-скоро като зрителка, отколкото като участница в игрите. Тя и сега се смееше както по-рано на забавните закачки на Топси, но само за известно време; след това като че някаква сянка минаваше по лицето ѝ, очите ѝ потъмняваха, а мислите ѝ отлитаха надалеч.

— Мамо — запита тя веднъж ненадейно майка си, — защо не учим нашите негри да четат?

— Какъв е този въпрос, Ева? Това не се прави.

— А защо, мамо?

— Защото не им е нужно да се грамотни — с това няма да започнат да работят по-добре, а те са родени само за работа.

— Но мис Офелия научи Топси да чете — настояваше Ева.

— Е и какво спечели? Топси е най-ужасното създание, което съм виждала в живота си.

— А милата Мами — продължаваше Ева, — тя много обича Библията и толкова много ѝ се иска да може да чете. Какво щеше да прави, ако аз не ѝ четях!

Мари, която в това време подреждаше скрина си, отговори:

— Да, разбира се. Скоро ти ще трябва да започнеш да се занимаваш с други работи, а не само да четеш на негрите. Не казвам, че в това има нещо лошо; и самата аз го правех, когато бях здрава. Но когато ти почнеш да мислиш за тоалети и да излизаш в обществото, няма да ти остане време... Погледни — продължи тя, — тези брилянти са за тебе, когато пораснеш. Аз ги носих на първия си бал. Трябва да ти кажа, Ева, че имах голям успех.

Ева взе кутията и извади брилянтената огърлица. Големите ѝ замислени очи се втренчиха, а мислите ѝ се понесоха надалече.

— Колко сериозна стана, мило дете — каза майката.

— Струват ли скъпо, мамо?

— Разбира се. Татко ти ги купи във Франция. Те струват цяло състояние.

— Как бих желала да са мои — каза Ева — и да правя с тях, каквото пожелая!

— А какво би направила?

— Бих ги продала; бих купила имение в свободните щати и там бих преселила всичките наши негри; бих им наела учители да ги учат да четат и да пишат...

Мари я прекъсна със смях:

— Ще направиш пансион за негри. Няма ли да ги научиш да свирят на пиано и да рисуват?

— Ще ги науча сами да пишат и да четат писмата, които получават — каза твърдо Ева. — Мамо, аз знам, че им е много мъчно сега. Том се измъчва, също и Мами. Много от тях страдат, че са неграмотни. Много лошо правим, че не ги учим.

— Хайде, хайде, Ева! Ти си още дете. Още нищо не разбираш от тези работи — каза Мари. — Освен това от твоите приказки ме заболя глава.

Мари винаги получаваше главоболие, когато някой разговор не беше по вкуса ѝ.

Ева тихо излезе, но от този ден почна най-старателно да дава уроци по четене на Мами.

ГЛАВА XXIII

ХЕНРИК

Скоро след този разговор на гости във вилата на Сен Клер дойдоха неговият брат Алфред заедно с най-големия си син Хенрик, дванадесетгодишно, чернооко момче, извънредно живо, умно и с благороден израз. Още от първия момент на запознанството той беше очарован от одухотворената и изящна красота на своята, братовчедка.

Ева имаше малко, любимо снежнобяло пони, кротко като своята господарка и с много спокойна походка — Ева се чувствуваше на него като в люлка. Том доведе кончето пред задната веранда, а заедно с него едно мулатче на около тринадесет години доведе малко черно арабско конче, купено наскоро много скъпо от чужбина нарочно за Хенрик.

Хенрик се гордееше много с този свой нов подарък. Той се приближи до кончето, пое поводите от своя слуга, започна внимателно да го оглежда и сви намръщено вежди.

— Какво е това, Додо? Ах, ти лениво куче! Ти днес не си почистил коня...

— Почистих го, господарю — отвърна покорно слугата. — Но той се е напрашил след това.

— Мълчи, негоднико! — извика Хенрик и размаха заплашително камшика. — Как смееш да ми възразяваш?

— Но, мистър Хенрик... — започна мулатчето. Хенрик го удари през лицето с камшика си за езда, хвана го за едната ръка, блъсна го на земята и го би до задъхване.

— На ти на тебе, нахално куче! Сега, ще се научиш ли да не отвърщаш, когато ти говоря? Отведи коня и го почисти както трябва. Ще те науча аз тебе да си знаеш мястото.

— Млади господарю — намеси се Том, — аз мисля, че той искаше да обясни, че конят се е търкалял в праха, след като го е извел от конюшната... Той е толкова буен... затова е изцапан... Лично аз видях, когато го почисти.

— Ти си дръж езика, когато не те питат — извика Хенрик, завъртя се на токовете и изтича по стълбата, където стоеше Ева, облечена за езда.

— Мила братовчедке, съжалявам, че заради този глупак трябваше да чакаш — обърна се той към нея. — Нека поседим тука, докато се върнат. Какво има, братовчедке? Ти изглеждаш тъжна!

— Как можеш да си толкова жесток и зъл към нещастния Додо? — запита Ева.

— „Жесток и зъл!“ — явно зачудено повтори момчето. — Какво искаш да кажеш, мила Ева?

— Не искам да ме наричаш „мила Ева“, щом постъпваш така.

— Мила братовчедке, ти не познаваш Додо. Само така може да се справи човек с него. То постоянно лъже и винаги намира оправдание за всичко. Трябва да го повалиш веднага, та да не може да си отвори устата. Баща ми винаги така прави...

— Но чичо Том каза, че е станало случайно, а чичо Том никога не лъже.

— Тогава тоя стар негър е някакво чудо! — каза Хенрик. — Додо лъже при всяко отваряне на устата.

— Ти го караш да те лъже, защото се отнасяш така с него.

— Но, Ева, тебе толкова ти харесва Додо, че аз почвам да ревнувам — каза Хенрик.

— Ти го наби, а той не е виновен.

— О, това ще му се зачете за някой друг път, когато наистина ще заслужава бой, а тогава няма да го набия. Пък и малко бой никога не е излишен за Додо... Той е един такъв инат, знаеш... Но аз вече няма да го бия пред тебе, щом това не ти е приятно.

Ева не беше доволна, но намери, че напразни ще бъдат опитите ѝ да накара красивия си братовчед да разбере нейните чувства.

Скоро Додо доведе конете.

— Е, Додо, този път вече добре си го направил — каза младият му господар с много по-любезен тон. — Ела насам и подръж коня на мис Ева, докато аз ѝ помогна да се качи на седлото.

Додо се приближи и застана пред кончето. Лицето му беше тъжно, а по очите му се виждаше, че е плакал.

Хенрик, който се гордееше със своята сръчност и се смяташе за кавалер, изискан във всяко едно отношение, бързо настани прекрасната

си братовчедка на седлото, пое поводите и ѝ ги подаде.

А Ева се наведе на другата страна на коня, дето стоеше Додо.

— Благодаря ти, Додо. Ти си добро момче. Додо погледна изумен милото личице. Бузите му пламнаха, а очите му се насълзиха.

— Додо! — извика заповеднически Хенрик. Додо притича и задържа коня, докато господарят му го възседна.

— На ти пари за бонбони — каза му Хенрик. — Иди си купи... Додо дълго гледа отдалечаващите се ездачи. Единият му даде пари, но другият му даде това, което му беше много по-скъпо — блага дума, благо изречена. Додо беше отделен от майка си едва преди няколко месеца. Сен Клер го беше купил на пазара за роби заради красивата му външност, та да подхожда на красивото конче. И сега той бе поверен на младия си господар.

От другата част на градината братята Сен Клер видяха побоя.

Лицето на Огъстин пламна, но той само забеляза с присъщата си нехайна насмешливост:

— Струва ми се, че това бихме могли да наречем републиканско възпитание, нали, Алфред?

— Хенрик побеснява, когато се ядоса — невъзмутимо отговори Алфред.

— И смяташ ли, че тия избухвания са полезни за него? — сухо запита Огъстин.

— Дори и да не мисля така, нищо не мога да направя. Хенрик е същинска хала. Майка му и аз отдавна сме вдигнали ръце от него. Но и Додо е истинско дяволче и колкото да го биеш, няма вреда.

— По този начин Хенрик заучава първата повеля на републиканския катехизис: „Всички хора се раждат равни и свободни“?

— Пфу — отговори Алфред. — Това е една от Джеферсъновите френски сантименталности и мошеничества. В наше време е просто смешно да се споменава тази глупост.

— Да, и аз мисля, че имаш право — каза многозначително Огъстин.

— Защото — продължи Алфред — ние много ясно виждаме, че всички хора не се раждат нито равни, нито свободни. Те се раждат различни. Според мене половината от тези републикански приказки са

същинска глупост. Само образованите, възпитаните, богатите и изтънчените могат да бъдат равноправни, а не тази папач.

— Само да би могъл да ги накараш и те да мислят така — каза Огъстин, — а във Франция те вече казаха своята дума.

— Разбира се, те трябва да се потискат постоянно, упорито, както аз бих го направил — каза Алфред и ядовито удари крак, като че стъпкваше някого.

— Но затова пък е страшно, когато те се надигнат — отговори Огъстин. — Спомни си какво стана в Сан Доминго например.

— Пфу — отвърна Алфред, — ще вземем мерки у нас да не стане така. Ние трябва да се възправим срещу зачестилите напоследък приказки за просвета и издигане на голтаците. На тях не бива да се дава образование.

— Само че късно си се сетил — каза Огъстин. — Те ще се образуват и аз ще ти кажа как. Нашето обществено устройство ги учи само на варварство и бруталност. Благодарение на нас те губят човешкия си облик — превръщаме ги в диви зверове. И ако един ден те вземат връх, като такива и ще се проявят.

— Това няма никога да бъде, Те няма никога да вземат връх — отговори Алфред.

— Няма да го бъде ли? Така е — каза Огъстин. — Пусни парата, затегни изпускателния клапан, седни на него и ще видиш накъде ще отхвъркнеш.

— Добре — отвърна Алфред, — ще видим... Аз не се боя да седя върху изпускателния клапан, ако котелът е здрав и машината работи добре.

— Точно така разсъждаваха благородниците от времето на Людовик XVI, а в наши дни така разсъждават Австрия и папа Пий IX... И една хубава сутрин, когато парните котли се пръснат, вие всички можете да се срещнете във въздуха.

— Бъдещето ще покаже — отвърна Алфред със смях.

— Помни ми думата: ако има нещо, което се изявява със силата на божествен закон в нашата епоха, то е, че масите ще въстанат и потъпканите ще вземат връх над нас.

— Това е една от тези червени републикански дивотии, Огъстин! Защо не се отдадеш на политика?... От тебе би станало прекрасен

площаден оратор. Ти имаш всички данни да успееш. Все пак надявам се да умра, преди да настъпи златният век на твоите мръсни маси.

— Мръсни или не, но те ще управляват, когато им дойде времето — отговори Огъстин. — И те ще бъдат точно такива управници, каквито вие сте ги направили. Френската аристокрация предпочете да има народ от „санкюлоти“^[1] и получи до насита управници „санкюлоти“. Народът в Хаити...

— О, стига, Огъстин! Омръзнаха ми разговорите за този проклет, отвратителен Хаити! Но хаитяните не са англосаксонци. Ако те бяха англосаксонци, работите щяха другояче да се развият. Англосаксонците са господстваща раса в целия свят и така ще бъде винаги... Ние имаме властта, а тази нисша раса — каза той и удари силно с крак по земята — е потискана и ще бъде потискана... Ние имаме достатъчно опит, за да не допуснем да избухне нашият барут.

— Младежи, възпитани като твой Хенрик, толкова хладнокръвни и въздържани, ще бъдат прекрасни пазачи на вашите барутни складове! Пословицата казва: „Който не може да управлява себе си, не може да управлява и другите“.

— Това е обезпокоително — каза замислено Алфред. — Няма съмнение, че при нашето обществено устройство децата трудно се възпитават. То дава много широк простор въобще за проявяване на страстите, които при нашия климат и без това са много разгорещени. Аз много се тревожа за Хенрик. Той има благородно и Добро сърце, но избухва като същинска бомба, когато се възпламени. Мисля да го изпратя да се учи на север, където послушанието е повече на мода. Освен това там той ще бъде повече между равни на себе си, а не между подчинени нему хора.

— Ще рече — каза Огъстин, — че нашето обществено устройство не работи добре, щом не може да изпълни главната задача на човешката раса — възпитанието на децата.

— Всъщност — заяви Алфред — съвсем е безполезно да спорим. Мисля, че този въпрос сме го обсъждали и преобсъждали поне петстотин пъти. Не е ли по-добре да изиграем една табла?

Двамата братя се изкачиха на верандата и седнаха пред лека бамбукова масичка. Докато нареждаха пуловете, Алфред каза:

— Знаеш ли, Огъстин, че ако имах твоите разбирания, бих предприел нещо.

— Сигурен съм... Ти си предприемчив човек... но какво може да се направи?

— Ето, ще се заловиш да издигаш слугите си за пример на другите — отговори Алфред с полупрезрителна усмивка.

— Да ми препоръчваш да издигам своите слуги изпод цялата тази маса от обществото, която ги потиска, е все едно да ги затиснеш с планината Етна и да им кажеш да станат. Сам човек нищо не може да направи против цялото общество. Образованието, за да бъде резултатно, трябва да бъде в ръцете на държавата или поне трябва да има достатъчно едномислещи хора, за да могат да направят нещо.

— Ти местиш пръв — каза Алфред. Братята бързо се унесоха в играта и повече не разговаряха, докато конете не изтрополяха под верандата.

— Ето ги децата — т каза Огъстин и стана. — Погледни, Алф. Можеш ли да си представиш нещо по-красиво?

Наистина това беше прекрасна картина. Хенрик с неговото гордо чело, тъмни блестящи къдрици и пламнали бузи се смееше, леко наклонен към седлото на братовчедка си. Тя беше в син костюм за езда и със синя шапчица. Ездата беше зачервила бузите ѝ и това подчертаваше още повече красотата на прозрачната ѝ кожа и блясъка на златните ѝ коси.

— Боже мой! Каква съвършена, ослепителна красота! — каза Алфред. — Ще видиш, Огюст, скоро ще накара много сърца да страдат по нея.

— Да, наистина... Боя се, че имаш право. В гласа на Сен Клер прозвуча ненадейна горчивина. Той изтича да я свали от коня.

— Ева, мило дете, много ли се умори? — запита той, като я притисна до себе си.

— Не, татко — отговори детето. Но тежкото му дишане разтревожи бащата.

— Как можа да прегрушваш толкова много, мило дете? Ти знаеш, че това не е добре за тебе.

— Толкова добре се чувствавах, татко. Беше ми толкова приятно, че просто забравих.

Сен Клер я понесе на ръце и я постави върху едно канапе в гостната.

— Хенрик, ти трябва да се грижиш за Ева. Не бива да яздиш бързо, когато си с нея.

— Аз ще поема грижата за нея — отговори Хенрик, седна на канапето и взе ръката на Ева.

Скоро тя се почувствува по-добре. Баща ѝ и чичо ѝ подновиха играта си и оставиха децата сами.

— Знаеш ли, Ева, много ми е мъчно, че ще останем с татко тука само два дни и след това дълго няма да те видя. Ако останех при тебе, щях да се старая да бъда добър и да не се отнасям зле с Додо и с другите. Не че искам да съм лош с него, но такъв ми е темпераментът — лесно избухвам. Все пак аз не съм толкова лош с него. От време на време му давам пари. Той е, както виждаш, добре облечен... Изобщо на Додо не му е толкова зле.

— Ти мислиш ли, че би се чувствувал добре, ако нямаш никого на този свят, който да те обича?

— Аз ли? Разбира се, че не.

— А ти си откъснал Додо от всичките му близки, които той някога е имал, и сега той няма нито едно същество, което да го обича. В такъв случай никой не би могъл да бъде добър.

— Е да, но аз нищо не мога да направя... Не мога да доведа майка му, а аз сам не мога да го обичам...

— Защо да не можеш? — запита Ева.

— Да обичам Додо? Но, Ева, как може? Той може да ми е симпатичен. Но човек не обича слугите си!

— Аз ги обичам.

— Колко странно!

— В Библията не е ли казано, че трябва да обичаме всички?

— О, Библията! То се знае, в нея са казани много подобни неща. Но никому и наум не иде да ги изпълнява... Ти знаеш това, Ева, никому.

Ева нищо не отговори. Очите ѝ бяха замислени и устремени някъде в далечината.

— Все пак, мили братовчедо — каза тя след малко, — обикни нещастния Додо и бъди мил с него... заради мен.

— Заради теб бих обикнал всекиго, мила братовчедке. Защото аз действително мисля, че ти си най-прекрасното същество, което някога съм виждал — с истински жар извика Хенрик.

Ева изслуша думите му съвършено спокойно. Лицето ѝ остана непроменено.

— Радвам се, че така мислиш, Хенрик — каза Ева. — Надявам се, че няма да забравиш това обещание.

Звънецът за обяд сложи край на разговора им.

[1] Санкюлоти — презрителен прякор, който аристократите от епохата на Френската буржоазна революция са дали на най-революционните слоеве на населението. ↑

ГЛАВА XXIV

ПРЕДЗНАМЕНОВАНИЯ

Два дни по-късно Алфред Сен Клер се раздели с брат си Огъстин. Поради присъствието на своя млад братовчед Ева се бе напредила повече, отколкото силите ѝ позволяваха, и започна бързо да отпада. Сен Клер най-после реши да се посъветва с лекар.

Досега той просто отбягваше да стори това, защото то значеше признаване на една неприятна истина.

Но последните два дни Ева се почувствува много зле и трябваше да пази стаята; тогава повикаха лекар.

Мари Сен Клер, погълната изцяло от изучаване на някои нови прояви на болести, на които според нея самата тя бе жертва, не забелязваше как Ева постепенно линее и слабее. Мари Сен Клер твърдо вярваше, че никой никога не е бил, нито може да бъде такъв страдалец като нея и затова с възмущение отхвърляше всяко загатване, че някой от близките ѝ е болен. Д такъв случай тя винаги бе уверена, че се касаеше само до мързел или липса на енергия. О, ако някой страдеше като нея, той лесно би разбрал какво значи истинско страдание.

Мис Офелия на няколко пъти се бе опитвала да пробуди у нея майчинска тревога за здравето на Ева, но напразно.

— Не виждам нищо да измъчва детето — отговаряше тя. — Точка и си играе.

— Но тази кашлица не ѝ минава!

— Кашлица! Недейте ми разправя за кашлица! Аз винаги съм кашляла — през целия си живот. Когато бях на Евината възраст, мислех, че съм туберкулозна. Дойката ми прекарваше по цели нощи до моето легло. О, Евината кашлица не е нищо.

— Но тя отпада ежедневно и се задъхва.

— Боже мой! Аз имах същото години наред... Това е само нерви и нищо повече.

— Но тя се изпотява нощем!

— Нищо. Аз го имам вече десет години. Много често, нощи наред, дрехите ми стават съвсем мокри. Не остава сухо парче от нощницата ми, а Мами трябва да простира чаршафите да съхнат! Ева не се изпотява до такава степен.

Мис Офелия престана да ѝ говори по този въпрос.

Но сега, когато Ева беше несъмнено болна и на легло и лекарят беше дошъл. Мари неочаквано промени отношението си.

„Тя е знаела — охкаше тя, — тя винаги е предчувствувала, че ѝ е писано да бъде най-нещастната от всички майки. Ето тя самата е с разсипано здраве, а нейното единствено любимо дете пред очите ѝ отива към гроба... И заради това ново нещастие Мари тормозеше нощем Мами, а през целия ден вдигаше врява и се караше с по-голяма енергия, отколкото преди.

— Мари, мила не говори така — успокояваше я Сен Клер, — не бива да се отчайваш така изведнъж.

— Ти нямаш майчински чувства, Сен Клер. Ти никога не си ме разбирал... И сега не ми съчувствуваши.

— Не говори така, като че всичко е свършено.

— Аз не мога да го понасям с такова безразличие като теб, Сен Клер. Ако ти не се тревожиш, когато единственото ти дете е в опасност, то аз се тревожа. Този удар е прекалено силен за мен след всичко, което понесох преди това.

— Вярно е — отговори Сен Клер, — Ева има крехко здраве... Това аз винаги съм знаел... Нейният бърз растеж изтощи организма ѝ. Състоянието ѝ е критично. Но сегашното ѝ отпадане се дължи на горещината и на преумората и напрежението през дните, когато братовчед ѝ беше тука. Лекарят казва, че може да се надяваме, че детето ще оздравее.

— Добре! Разбира се, щом предпочиташ да гледаш нещата в розова светлина — воля твоя! Има ги щастливци по света, които са безчувствени... Наистина бих желала да не бъде толкова чувствителна. Това просто ме съсипва. Как бих желала да имам спокойствието на всички останали.

А всички останали“ имаха голямо основание да ѝ пожелаят същото, защото Мари използваше своето нещастие като повод и извинение да тормози по най-разнообразен начин всички около нея. Всяка казана дума от когото и да е, всичко, което се правеше или не се

правеше в къщата, беше само ново доказателство, че тя е заобиколена от коравосърдечни, безчувствени същества, равнодушни към нейната особена мъка. Нещастната Ева чуваше понякога тези приказки и едва не изплакваше очите си от жал към майка си и от мъка, че ѝ причинява толкова големи страдания.

След една-две седмици състоянието на детето се подобри значително — едно от тези лъжливи затишия, с които тази неумолима болест толкова често заблуждава разтревожените близки, дори когато болният е вече пред гроба. Отново стъпките на Ева се чува из градината, по балконите. Тя отново се смееше и играеше. Бащата беше вън от себе си от радост и казваше, че скоро детето ще бъде тъй здраво, както преди. Само мис Офелия и лекарят не се зарадваха на това въображаемо подобрение. Още едно сърце не се остави да бъде излъгано — това бе малкото сърце на Ева. Тя с умиление и тъга мислеше за всички, които трябваше да напусне. Най-вече ѝ беше мъчно за баща ѝ, защото без много ясно да съзнава това, тя имаше инстинктивното чувство, че той я обича повече от всичко друго на света. Ева обичаше и майка си, защото беше любещо същество, и егоизмът, който бе забелязала у нея, само я учудваше и огорчаваше; тя имаше вродената детска вяра, че майка ѝ не може да греши.

Тя съжаляваше също за любещите я предани слуги, за които бе като слънцето и светлината. Децата обикновено не могат да обобщават, но Ева беше необикновено зряла за годините си и злините, които бе забелязала в общественото устройство, при което живееха, една по една падаха в глъбините на нейното чувствително сърце. Тя имаше някакъв неясен копнеж да направи нещо за тях: да спаси не само техните роби, но и всички, които са като тях — желание, което не бе по силите на нейното изнемошало малко тяло.

Една вечер Ева тичешком изкачи стълбите на верандата и се запъти към баща си. Свечеряваше се и слънчевите лъчи на залеза образуваха нещо като сияние около нея.

Сен Клер я бе повикал, за да ѝ покаже статуетката, която ѝ бе купил. Но когато я видя с бялата рокля, със златистите коси и зачервени бузи, с очи необикновено блестящи от бавната треска, която я изгаряше, той забрави защо я бе повикал — толкова поразяващ беше видът ѝ. Толкова прекомерно красива беше тя, но същевременно така

крехка, че човек оставаше потресен и не можеше да я гледа продължително. Той я притисна отведнъж до себе си.

— Ева, мило дете, ти си по-добре тези дни, нали?

— Татко — с ненадейна твърдост каза Ева, — отдавна искам да ти говоря за някои неща. Ще ти ги кажа сега, докато не съм отслабнала още повече.

Сен Клер потрепери, когато Ева седна на коленете му. Тя склони главата си на неговите гърди и каза:

— Няма смисъл, татко, да го крия повече. Времето приближава и аз скоро ще ви напусна... Аз си отивам и никога вече няма да се върна! — И детето захълца.

— О, Ева, недей, моя скъпа малка Ева! — каза Сен Клер целият разтреперан, но с бодър глас. — Ти си малко разтревожена и унила. Не бива да ти идват наум такива мрачни мисли. Виж, купих ти статуетка.

— Не, татко! — отвърна Ева, като внимателно я постави настрана. — Не се лъжи! Аз съвсем не съм по-добре. Знам това много добре... Скоро ще си отида. Не съм разтревожена, нито съм унила. Ако не беше ти, татко, и моите приятели, щях да бъда съвсем щастлива. Аз искам да си отида оттука... Аз го желая.

— Но, мое дете! Какво е натъжило твоето бедно сърчице? Ти имаш всичко, за да бъдеш щастлива — всичко, което може да ти се даде!

— Предпочитам да съм на небето, макар че само заради моите приятели бих искала да живея. Много неща ме натъжават и ми се струват ужасни, затова предпочитам да бъда там. Но не бих желала да се разделя с тебе — тази мисъл просто ми къса сърцето...

— Какво те натъжава и какво ти се струва ужасно, Ева?

— О, нещата, които са вършени и се вършат постоянно. Мъчно ми е за нашите нещастни роби. Те много ме обичат и всички са така добри и мили с мене. Бих искала, татко, всички те да са свободни.

— Защо, Ева, детето ми? Не мислиш ли, че те се чувствуват добре у нас сега?

— Но, татко, ако нещо се случи с тебе, какво ще стане с тях? Много малко са хората като тебе, татко. Чичо Алфред не е като тебе и мама не е като тебе. Припомни си собствениците на нещастната стара Пру. Какви ужасни неща правят и могат да направят хората... — Ева потрепери.

— Мило дете, ти си много чувствителна. Съжалявам, че допуснах да чуваш подобни истории.

— Ето това ме мъчи, татко. Ти искаш да бъда много щастлива, нищо да не ме тревожи, от нищо да не страдам, дори да не слушам тъжни истории, а в същото време има същества, които през целия си живот знаят само тъга и мъка. Това ми се струва егоистично... Аз мисля непрекъснато за тях. Татко, няма ли някакъв начин да се освободят всички роби?

— Това е труден въпрос, детенце. Няма никакво съмнение, че робството е голямо зло. Много хора мислят така. Така мисля и аз. От сърце желая в нашата страна да няма нито един роб. Но не зная как може да стане това.

— Татко, ти си толкова добър и благороден. Ти си толкова мил и така приятно умееш да говориш — не би ли могъл да отидеш сред хората й да се опиташ да ги убедиш в това, което е справедливо. Когато умра, татко, ти няма да ме забравиш, нали, и ще го направиш заради мене. И аз бих го направила, ако можех!

— Когато умреш, Ева! — горестно извика Сен Клер. — О, детето ми, не ми говори така. Ти си ми единственото нещо на света.

— Нещастната стара Пру също имаше дете, което й беше единственото нещо на света... тя чувала плача му и нищо не могла да направи! Татко, тези нещастни същества обичат децата си така, както и ти ме обичаш. Направи нещо за тях! Мама също обича децата си, виждала съм я да плаче, когато говори за тях. И Том обича децата си... Ужасно е, татко, че такива неща стават непрекъснато.

— Добре, добре, мило дете — успокояваше я Сен Клер. — Ще направя всичко, каквото пожелаеш, само не се измъчвай и не говори за смърт.

— Обещай ми, мили татко, че ще освободиш Том веднага, щом...
— Тя прекъсна и продължи нерешително: — Щом си отида...

— Да, мило дете, ще направя всичко на света — всичко, каквото би поискала.

Вечерните сенки ставаха все по-тъмни и по-тъмни. Сен Клер отнесе Ева в спалнята и когато тя си легна, той отпрати слугите, люлееше я в ръцете си и й пееше, докато заспа.

ГЛАВА XXV

МАЛКАТА ПРОПОВЕДНИЦА

Беше неделя следобед. Сен Клер се беше изтегнал върху бамбукова кушетка на верандата и се разтушаваше с една пура. Срещу отворения прозорец към верандата Мари се беше облегла на канапето, закрито от всички страни с прозрачна завеса, която я предпазваше от неприятните посещения на комарите: Отегчена, тя държеше в ръката си изящно подвързан молитвеник — беше го взела, защото бе неделя, и си представляваше, че го чете, а всъщност сладко си подрямваше.

— Огъстин — каза тя, след като се събуди, — трябва да повикам от града моя стар доктор Пози. Сигурна съм, че сърцето ми не е в ред.

— Добре, но защо ще викаш него? Докторът, който идва за Ева, изглежда способен лекар.

— Не бих му се доверила за сериозен случай, а моята болест, изглежда, че става сериозна. През последните няколко нощи мислих за това. Имам силни болки и се чувствавам съвсем особено.

— Мари, ти си само в лошо настроение... Не вярвам да е сърдечна болест.

— О, разбира се, не! — възкликна Мари. — Точно това очаквах от тебе. Достатъчно е Ева да закашля или да ѝ се случи и най-малкото нещо и ти изпадаш в тревога... А за мен и не помисляш!

— Ако ти е особено приятно да имаш сърдечна болест, защо не? Ще се опитам да твърдя, че си сърдечно болна — отговори Сен Клер. — Не знаех, че е така...

— Добре! Надявам се само, че не ще съжаляваш за това, когато ще е вече късно! — каза Мари. — Вярвай ми, ако искаш, но мъката ми по Ева и грижите по това, нещастно дете развиха у мене болестта, от която отдавна подозирам, че страдам.

„Трудно е да се каже за какви свои грижи говореше Мария“ — помисли мълком Сен Клер и продължи спокойно да си пуши като непоправим коравосърдечен злодей, докато пред портата спря каретата

и от нея слязоха мис Офелия и Ева. Мис Офелия както винаги отиде веднага в стаята си, за да си свали шапката и шала, а Ева изтича при баща си и седна на Коленете му.

Много скоро от стаята на мис Офелия, която гледаше също към верандата, се чуха високи гласове и закани, отправени към някого.

— Каква ли нова поразия е направила пак Топси? — запита Сен Клер. — Сигурен съм, че този шум е заради нея.

Само миг след това се показва мис Офелия, кипяща от негодувание, като теглеше престъпника зад себе си.

— Ела тук, ела! — й викаше тя. — Ще кажа всичко на господаря ти.

— Какво е станало? — запита Огъстин.

— Станало е това, че аз не мога повече да се мъча с това момиче. Премина границите на търпението ми. Човек не може повече да понася. Заключих я в стаята и я оставих да учи наизуст един химн. И Какво мислиш направила тя? Забелязала къде държи ключа от скрина, отворила го, измъкнала коприната за гарниране на шапки и я нарязала цялата на парчета, за да шие дрехи на Куклите. Никога в живота си не съм виждала подобно нещо.

— Казах ти, братовчедке, ще се убедиш, че с тия създания не можеш се справи без строгост — каза Мари Сен Клер и погледна с укор мъжа си. — Ако аз се разпореждах, бих я изгонила и Поръчала да я набият както трябва. Така да я набият, че да не може да се държи на краката си.

— Не се съмнявам — каза Сен Клер. — А разправят, че жените биха били добри управници, — Твоята нерешителност, Огъстин, тука е съвсем неуместна — каза Мари. — Братовчедка ни е разумен човек и тя се убеди в това, което аз отдавна казвам.

Възмущението на мис Офелия беше възмущение на всяка старателна домакиня, предизвикано особено силно от пакостите и хитрините на детето. Много от нашите читателки ще трябва да признаят, че биха постъпили по същия начин при тези обстоятелства, но Думите на Мари не й харесаха и поизстудиха гнева й.

— Не, за нищо на света не бих поискала такова отнасяне с детето! — каза тя. — Но, Огъстин, просто не зная какво да правя. Учих я, учих я — уморих се да й приказвам. Бих я, наказвах я по какъв ли не начин, а тя си остава същата, каквато беше в началото.

— Ела тука, Топси, маймуно такава — извика Сен Клер. Топси се приближи. Кръглите ѝ очи светеха и примигваха. Тя гледаше боязливо и същевременно хитро както обикновено.

— Кой те кара да се държиш така лошо? — запита Сен Клер, който, без да ще, се забавляваше от смешния израз на детето.

— Сигурно защото имам лошо сърце — Топси. — Така казва мис Фели — отговори смирено.

— Не виждаш ли колко много се грижи за тебе мис Офелия? Тя казва, че е направила всичко, което е по силите ѝ.

— Господи, боже мой! И старата ми господарка така казваше. Тя ме биеше още повече, скубеше ми косата, блъскаше ми главата във вратата, но нищо не помогна. Мисля, че дори да ми изскубят косата косъм по косъм, пак няма да помогне. Аз съм толкова лоша... Негърка съм, няма как.

— Не, аз се отказвам от нея! — каза мис Офелия. — Не мога повече да се мъча.

Ева, която мълчаливо наблюдаваше цялата сцена, направи знак на Топси да я последва и я заведе в една малка стая със стъклени врати на края на верандата. Сен Клер използваше обикновено това място за четене.

— Какво ли е намислила Ева? — запита Сен Клер. — Ще отида да видя.

Той се приближи на пръсти, вдигна пердето върху стъклената врата и погледна. После сложи пръст на устните си и мълком повика мис Офелия да ги види.

Децата седяха на пода едно срещу друго. Топси бе както винаги безгрижна и с насмешлив израз, а срещу нея Ева — напрегната, разчувствувана, с насълзени очи.

— Защо си толкова лоша, Топси? Защо не се опиташ да станеш добро момиче. Никого ли не обичаш, Топси?

— Аз не знам какво е това да обичаш. Обичам бонбони и други такива неща, само това — отговори Топси.

— Но не обичаш ли майка си и баща си?

— Никога не съм имала майка и баща. Аз вече ти казах, мис Ева.

— Да, зная — каза тъжно Ева. — Но нямаш ли брат или сестра, или леля? Или...

— Не, нямам никакви. Никога не съм имала никого.

— Но, Топси, ако поискаш, ти можеш да станеш добра. Ти можеш.

— Каквото и да правя, не мога никога нищо да стана, защото съм негърка. Виж, ако ми обелят кожата и стана бяла, тогава бих се опитала.

— Но ако си добра, всички ще те обичат, въпреки че си черна, Топси. И мис Офелия ще те обича, ако си добра.

Топси се изсмя рязко и грубо. Така тя обикновено показваше недоверието си.

— Не ми ли вярваш? — запита Ева.

— Не. Тя не може да ме понася, защото съм негърка. Тя би предпочела жаба да се допре до нея. Никой не може да обича негрите... И негрите нищо не могат да направят! Но все ми е едно — каза Топси и започна да си подсвирква.

— О, Топси, бедно дете! Аз те обичам! — И във внезапен изблик на чувства тя сложи малката си тънка бяла ръка на рамото на Топси. — Обичам те, защото нямаш ни майка, ни баща, нито приятели, защото ти си само, нещастно, изтерзано дете. Обичам те и искам да станеш добра. Топси, аз съм много болна и не ми остава много да живея. Мъчно ми е, че си толкова лоша. Опитай се да станеш добра заради мене. Ние скоро ще се разделим с теб.

Кръглите хитри очи на негърчето се замъглиха от сълзи. Едри светли капки тежко падаха една след друга върху малката бяла ръка.

— О, скъпа мис Ева, скъпа мис Ева! — плачеше детето. — Ще се опитам. Ще се опитам. По-рано ми бе все едно... В този момент Сен Клер пусна пердето.

— Колко много ми напомня на майка ми — каза той на мис Офелия.

— Винаги съм имала предубеждения към негрите — въздъхна мис Офелия. — Вярно е, че не мога да понасям негър да се допре до мен. Но не знаех, че тя го е почувствувала.

— Децата не можеш излъга — отговори Сен Клер. — Те винаги чувствуват отношението ти към тях. Напразни ще са всички грижи и всички любезности към децата — те никога няма да са благодарни, ако чувството на отвращение остане в сърцето — странно, но е така.

— Просто не зная какво да правя — каза мис Офелия. — Те са ми неприятни, а, особено това дете. Как мога да преодолеем това

чувство? — А Ева може.

— Да, тя обича всички. Как бих искала да бъда като нея! От нея мога много да науча!

— Не за първи път по-старите получават урок от малко дете — отговори Сен Клер.

ГЛАВА XXVI

СМЪРТ

Измамливият прилив на сили, който приповдигна Ева през последните дни, бързо намаляваше. Все по-рядко и по-рядко се чуваха леките стъпки по верандата. Все по-често и по-често оставаше облегната на малкото канапе до отворения прозорец, устремила замислено големите си дълбоки очи към издигащите и оттеглящи се води на езерото.

Късно следобед, както беше полегнала с книга в отпуснатата си прозрачна ръка, Ева чу ненадейно резкия глас на майка си от верандата:

— Какво е това, нахалнице? Каква нова пакост си направила? Късала си цветя, а? — И Ева чу звука на хубава плесница.

— Но, мисис, аз ги откъснах за мис Ева! — каза един глас, който Ева позна, че е на Топси.

— За мис Ева ли? Хубаво извинение! Ти си въобразяваш, че са й дотрябвали твоите цветя, негърко негодна. Махай се оттука, За миг Ева скочи от канапето и се намери на верандата.

— О, недей, мамо. Харесват ми цветята, дай ми ги...

— Но, Ева, стаята ти е пълна с цветя сега.

— Мен цветята никога не са ми достатъчно — отговори Ева. — Топси, донеси ми ги тука....

Топси, която стоеше намръщена и с наведена глава, се приближи и подаде цветята. Тя направи това с израз на нерешителност и смирение, които съвсем не отговаряха на обичайната й дързост и насмешливост.

— Какъв красив букет! — каза Ева, като го погледна. Букетът беше твърде оригинален — една блестяща червена пелагония и една бяла японска роза с лъскави листа. Сполучливият контраст и умело подредената зеленина показваха, че момичето има вкус.

Топси се зарадва, когато Ева ѝ каза:

— Топси, ти много хубаво подреждаш цветята. Ето в тази ваза... Нямам цветя за нея. Искам всеки ден ти да я подреждаш.

— Странно хрумване! — каза майката. — За какво ти е потрябвало това?

— За нищо, мамо, но нали на теб ти е все едно дали Топси или някой друг ще я подрежда?

— Разбира се. Прави, каквото ти хареса... Топси, чу ли младата си господарка? Отваряй си очите.

Топси се поклони леко и наведе очи. Когато излизаше, Ева видя как една сълза се търкулна по черната ѝ буза.

— Виждаш ли, мамо. Аз си знаех, че нещастната Топси иска да направи нещо за мене — каза Ева на Мари.

— Глупости! Това е само защото обича да прави пакости. Тя знае, че не трябва да къса цветята и затова къса. Но щом това ти харесва, нека ги къса.

— Мамо, аз мисля, че Топси не е, каквато беше преди. Тя се старае да стане добра.

— Доста много ще трябва да се старае, докато стане добро момиче — каза Мари и пренебрежително се засмя.

— Но, мамо, ти знаеш. Бедната Топси! Всички са били винаги против нея!

— Но не, откакто е при нас, разбира се. Как не ѝ се приказва!

Кой не я съветва? И не се ли направи всичко, каквото е въобще възможно да се направи? И въпреки това тя си остана пак толкова лоша и винаги ще остане такава. Нищо не може да стане от нея.

— Но, мамо, много различно е да си израснал като мене с толкова близки и да имаш всичко, което да те направи добра и щастлива, и да си израснал при условията, при които тя е била непрекъснато, преди да дойде при нас.

— Не знам... може би — каза Мари и се прозя. — Боже мой, колко е горещо.

— Мамо — каза Ева, — искам да отрежа от косата си... повечко.

— Защо?

— Искам да я раздам на приятелите си, докато имам още сила да го направя сама. Би ли повикала леля да ми помогне. Мари повиши глас и извика мис Офелия от съседната стая. Когато мис Офелия влезе,

Ева едва се повдигна от възглавницата, разтърси дългите си златистокафяви къдри и каза:

— Лельо, хайде острижи овчицата.

— Какво става? — зачуди се Сен Клер, който влезе с плодове за Ева в този момент в стаята.

— Татко, тъкмо помолих леля да подстриже косата ми. Тя е станала много дълга и ми държи много топло, а освен това искам да раздам от нея.

— Внимателно само! Гледай да не развалиш къдрите — каза бащата. — Режи отдолу, където не се вижда. Нейните къдри са моята гордост.

Сен Клер сви устни и мрачно гледаше как падаха една след друга прекрасните ѝ къдри. Ева ги вземаше от полата си и ги гледаше замислено, навиваше ги около тънките си пръсти и поглеждаше от време на време с безпокойство към баща си.

— Сега искам всички наши слуги да дойдат тука заедно. Имам да им кажа нещо — каза Ева.

— Добре — сякаш без сила отговори Сен Клер.

Мис Офелия се разпореди и скоро всички слуги се събраха в стаята. Ева легеше отпусната на възглавницата. Косата ѝ небрежно падаше около лицето ѝ. Бузите ѝ пламтяха в ярък контраст с невероятно бялата ѝ кожа, както и от нежните очертания на ръцете и чертите ѝ. Големите ѝ сини одухотворени очи се спираха съсредоточено върху всеки един от присъстващите.

Слугите се споглеждаха един друг, въздишаха и тъжно поклащаха глава. В стаята цареше пълно мълчание като на погребение.

Ева се приповдигна от възглавниците и каза:

— Мили мои приятели, пожелах да ви видя всички, защото ви обичам... Аз знам, че и вие всички ме обичате... Приемете от вашата Ева малък подарък — нека ви напомня винаги за мене! На всекиго от вас ще дам по една къдрица.

Не е възможно да се опише как те наобиколиха със сълзи и ридания малкото създание и взеха от ръцете му това, което им се струваше последен знак на невинната обич.

Мис Офелия се боеше от последиците на това вълнение и затова на всеки, който получаваше подаръка си, тя даваше знак да напусне стаята.

Накрая останаха само Том и Мами.

— Ето, чичо Том — каза Ева, — една хубава къдрица остана за тебе... Вземи и ти, моя скъпа, моя мила. — И тя прегърна дойката си.

— Как ще мога да живея без тебе. Като че всичко изведнъж ще си отиде — каза вярната Мами и горко зариде.

Мис Офелия изведе Мами и Том навън и мислеше, че всички са си отишли. Но като се обърна, видя Топси.

— Ти откъде изникна?

— Аз бях тука — отвърна Топси и си изтри сълзите. — О, мис Ева, аз бях лоша, но все пак няма ли да дадете и на мене.

— Да, бедна Топси, разбира се. Ето... и винаги, когато я погледнеш, спомняй си, че те обичам и искам да бъдеш добро момиче.

Топси закри очи с престилката си и мис Офелия я отведе. Щом излезе от стаята, тя пхна скъпоценната къдрица в пазвата си.

Всички си бяха отишли. Мис Офелия затвори вратата. Благородната жена пророни не една сълза, докато траеше тази сцена.

Сен Клер бе останал през цялото време, закрил очите си с ръка.

И когато всички си отидоха, той продължи да стои неподвижен на мястото си.

— Татко — каза Ева, като постави леко ръката си върху неговата. Той се сепна и потрепери, но не отговори.

— Мили татко — повтори Ева.

— Не мога повече — каза Сен Клер и стана. — Не мога. Бог е много жесток към мене!

— Моля те, татко, недей. — Ева стана и се хвърли в прегръдките му. — Ти не трябва да мислиш така.

Детето зариде неудържимо, което уплаши всички.

— Успокой се, Ева, скъпа. Успокой се. Съжалявам. Няма да мисля така, ти само не се тревожи — започна да я увещава баща ѝ.

След малко Ева се отпусна в ръцете на баща си, който я успокояваше с гальовни думи.

— На мене ти не даде къдрица, Ева — с горчива усмивка ѝ каза той.

— Тези всичките са за теб, татко — отговори тя усмихнато, — за теб и за мама. И ще дадете и на милата леля, колкото пожелае. Аз лично раздадох само на нещастните ни слуги, защото, вие, татко, вие

можете да ги забравите, когато си отида, а аз се надявам, че моите къдри ще им напомнят...

От този ден Ева почна бързо да отпада. Вече не съществуваше никакво съмнение за болестта ѝ и най-горещата надежда, че ще оздравее, не можеше да заблуди никого. Прекрасната ѝ спалня се превърна в болнична стая. Мис Офелия беше денонощно около нея и едва през тези дни у дома успяха да оценят истинските качества на тази жена. С опитна ръка, наблюдателно око и с изключително умение да се справя с всяка неприятна проява на болестта и да поддържа тишина и приятна обстановка в стаята, толкова точна и толкова редовна в изпълняване предписанията на лекарите, мис Офелия беше наистина незаменима болногледачка. Тези, които по-рано повдигаха рамене и намираха нейната настойчивост и строгост за излишни и странни от гледище на южняците, сега признаваха, че точно такъв човек е нужен за Ева.

Чичо Том също често идваше в стаята на Ева. Момиченцето не можеше да лежи спокойно и му беше по-леко, когато го носеха на ръце. И Том изпитваше най-голяма радост да носи из стаята или на верандата това мило същество, облегнато на възглавница. И когато сутрин откъм езерото подухваше свеж ветреца и Ева се чувствуваше по-бодра след съня, той я изнасяше под портокаловите дървета в градината или седнали някъде, където обичаха да се застояват преди болестта, той ѝ пееше любимите ѝ стари химни. Баща ѝ също я носеше на ръце, но той беше по-слаб и когато се умореше, Ева му казваше.

— Татко, остави чичо Том да ме носи. Бедният! На него му прави удоволствие. Това е единственото, което може да направи сега. А той иска да направи нещо за мене...

— Но и аз също! — казваше бащата.

— Знам, татко, но ти и без това правиш всичко и ти си всичко за мене. Ти ми четеш, бдиш по цяла нощ около мене. А Том може само да ме носи и да ми пее. И знам, че на него му е по-леко.

Той тъй сигурно ме носи.

Не само Том беше изпълнен с желание да помогне. Всички слуги в къщата проявяваха същото желание и всеки един правеше, каквото можеше.

Сърцето на нещастната бавачка се късаше по любимото ѝ дете, но тя нямаше възможност нито през деня, нито през нощта да бъде при

него, защото Мари заявяваше, че здравословното ѝ състояние не ѝ позволява да спи и разбира се, в такъв случай беше противно на принципите ѝ да позволи на другите да почиват.

Нощем Мами ставаше по двадесет пъти да ѝ разтрива краката, да ѝ поставя компрес на главата, да ѝ подава носна кърпа, да види защо се шуми в Евината стая, да спусне пердето, защото е светло, или да го вдигне, защото е тъмно. Денем пък, когато тя копнееше да помогне в грижите около милото ѝ дете, Мари ставаше необикновено изобретателна и ѝ създаваше работа някъде из цялата къща или около нея самата. Така че Мами можеше да я види или поговори с нея само крадешком.

— Чувствувам, че съм длъжна да бъда особено внимателна за здравето си сега — казваше Мари. — Каквато съм слаба и на това отгоре цялата тази грижа за скъпото ми дете...

— Наистина ли, мила моя — отговаряше Сен Клер, — аз пък мислех, че братовчедка ни напълно те е освободила от тези грижи.

— Така могат да разсъждават само мъжете. Как е възможно майката Да бъде освободена от грижи за своето дете, което се намира в такова състояние. Но все едно... Никой не знае какво преживявам! Аз не мога да гледам на нещата с такава лекота като тебе.

Сен Клер се усмихна. Не бива да му се сърдим, че не можа да се въздържи. В този момент той все още можеше да се усмихва, защото детето преживяваше последните си дни така тихо и спокойно, че не беше възможно да се допусне, че смъртта се приближаваше. Детето не чувствуваше болка, а само слабост, която ежедневно и почти незабелязано нарастваше. Единственият човек, с когото Ева споделяше своите предчувствия, които таеше дори от баща си, за да не го тревожи, беше нейният верен приятел Том. Накрая Том вече не искаше да спи в стаята си, а лягаше на верандата, готов да скочи при всяко повикване.

— Чичо Том, какво те е прихванало да спиш, където ти попадне като куче? — го запита мис Офелия. — Аз мислех, че ти си човек, който обича реда.

— Вие имате пълно право, мис Фели — отговори Том тайнствено, — но сега...

— Какво сега?

— Не бива да говорим високо, да не чуе мистър Сен Клер... Мис Фели, тази нощ трябва да бъдем нащрек.

— Да не би мис Ева да ти е казала, че се чувства по-зле днес?

— Не... Но тя ми каза тази заран, че не ѝ остава много... Мис Офелия и Том водеха този разговор между десет и единадесет часа вечерта, когато мис Офелия, която, след като бе наредила всичко за през нощта, беше отишла да затвори външната врата и намери Том да лежи на верандата.

Мис Офелия не беше нервна или Впечатлителна, но тържественият и затрогващ начин, по който говореше Том, я порази. Следобед Ева беше необикновено бодра и весела, дори се беше изправила в леглото и разглеждаше всичките си играчки и разни други любими неща и определяше кое на кого да се даде; движенията ѝ бяха по-живи и гласът ѝ звучеше по-естествено, отколкото през последните седмици. Привечер баща ѝ дойде да я види и каза, че откакто се е разболяла; не е изглеждала никога толкова добре. Той я целуна за лека нощ и каза на мис Офелия:

— Братовчедке, може би ще успеем да я спасим. Без съмнение тя е по-добре.

И той си отиде успокоен. На душата му беше леко. Той отдавна не се беше чувствувал така.

Но в полунощ в стаята на Ева се чуха бързи стъпки. Мис Офелия, която бе решила да бодърствува до сутринта, в полунощ забеляза това, което опитните болногледачки знаменателно наричат „промяна“. Тя отвори вратата на верандата и Том веднага скочи.

— Повикай лекаря. Том! Не губи нито минута! — каза мис Офелия, после прекоси коридора и почука на вратата на Сен Клер.

— Братовчедо, моля те, ела!

Тези думи паднаха върху сърцето на Сен Клер, както буци пръст падат върху ковчег... Той мигновено скочи, втурна се в стаята и се наведе над спящата Ева.

Какво видя? Защо замря сърцето му? Защо двамата с мис Офелия не си казаха нито дума? Това го знае всеки, който е видял същия израз по лицето на свой близък, израз неописуем и безнадежден, безпогрешен израз, който недвусмислено ти казва, че твоят близък скоро ще те напусне.

Мис Офелия и Сен Клер я гледаха неподвижни и мълчаливи. В стаята беше толкова тихо, че дори ударите на часовника звучаха силно.

Наскоро Том се върна заедно с доктора. Той погледна Ева и както останалите застана мълчалив до леглото.

— Кога настъпи промяната? — запита той шепнешком мис Офелия.

— Около полунощ — отговори тя.

Мари, разбудена от идването на доктора, дойде набързо от съседната стая.

— Огюстйн! Братовчедке! Какво има?...

— Тихо! — каза Сен Клер с хриплив глас. — Тя умира... Бавачката чу тези думи и отлетя да разбуди слугите. Скоро цялата къща беше на крак. По стайте светна, чуха се стъпки, уплашени лица се трупаха на верандата и просълзени гледаха през стъклената врата. Но Сен Клер не чуваше и не забелязваше нищо — той виждаше само лицето на спящата си дъщеря.

— О, да можеше да се събуди и само да каже поне Още една дума! — каза той и като се наведе над нея, прошепна на ухото ѝ: — Ева, моя радост!

Големите сини очи се отвориха, по лицето ѝ премина усмивка. Тя се опита да повдигне главата си и да каже нещо.

— Ева, познаваш ли ме?

— Татко, мили! — едва чуто каза тя и с последни сили обви ръце около шията му. Но след миг те се отпуснаха пак и когато Сен Клер повдигаше главата и, видя как смъртна спазма премина по лицето ѝ. Тя се помъчи да поеме дъх и протегна нагоре ръчичките си.

— Боже мой! Това е ужасно! — мъчително възкликна Сен Клер, като се обърна и стисна ръката на Том, без да съзнава, какво прави. — О, Том, приятелю! Това е убийствено!

По черното лице на Том течаха сълзи.

— Сърцето ми се къса! — каза Сен Клер. — Моли се да се съкратят страданията ѝ.

— Те свършиха, слава на господ! Свършиха, скъпи господарю, погледнете я!

Детето лежеше на възглавницата и дишаше тежко, като че бе изтощено. Големите светли очи се извиха и останаха загледани нагоре. Изразът на лицето му беше толкова тържествено спокоен, загадъчен и

светъл, че всички горчиви ридания стихнаха. Мълчаливи и със затаен дъх, всички се струпаха около кревата му.

— Ева — каза Сен Клер нежно.

Но Ева не чуваше. Светла усмивка озари лицето ѝ и тя издъхна.

ГЛАВА XXVII

ЗА ПОСЛЕДЕН ПЪТ НА ЗЕМЯТА

Картините и статуите в стаята на Ева бяха обвити в бял плат. Чуваха се само сподавени въздишки и глухи стъпки. През полузатворените щори светлината едва се прокрадваше в стаята.

Креватът също беше в бяло и на него, заспала навеки, лежеше малката Ева.

Тя беше облечена в скромната си бяла рокля, която приживе най-много обичаше да носи. Оцветената от розовите пердета светлина хвърляше топли отблясъци върху мъртвостуденото ѝ лице. Тежките ѝ ресници бяха притворени, главата ѝ леко извита на една страна, тя сякаш спеше.

Сен Клер стоеше със скръстени ръце и не снемаше поглед от нея. Кой би могъл да каже за какво мислеше. От часа, в който чу в стаята на умиращата някой да казва: „Отиде си“, той потъна в мрачен унес, обзет от дълбоко страдание. Около него се чуваха гласове. Някои го питаха и той отговаряше. Но когато го запитаха кога да стане погребението и къде да я погребат, той нетърпеливо отговори, че му е безразлично.

По полиците както преди прекрасни бели, нежни и благоухаещи цветя спущаха виещи клонки. Върху малката маса с бяла покривка стоеше любимата ваза на Ева с полуразцъфнала бяла роза. Гънките на драперията и завесите бяха най-грижливо подредени от Адолф и Роза с този тънък усет за изящество, присъщ на тяхната раса. Дори сега, когато Сен Клер стоеше замислен пред леглото, малката Роза лекичко влезе в стаята с кошница, пълна с бели цветя. Тя се отдръпна и застана почтително, но като видя, че господарят не я забелязва, пристъпи и ги подреди около мъртвата Ева. Като насън Сен Клер я видя как сложи в малките ръце клонче ясмин и как с удивителен вкус подрежда останалите цветя.

Вратата отново се отвори и се показа Топси с подпухнали от плач очи. Тя криеше нещо под престилката си. Роза бързо ѝ направи знак да се махне, но Топси въпреки това влезе.

— Махай се оттука! — извика Роза с остър и настойчив шепот.

— Тука нямаш никаква работа.

— Пусни ме, моля ти се! Нося едно цвете... Толкова е красиво — каза Топси и извади изпод престилката една едващо разцъфнала чайна роза. — Пусни ме само да я поставя!

— Махай се оттука! — й каза Роза още по-решително.

— Остави я — каза неочаквано Сен Клер и тропна с крак.

— Нека влезе.

Роза сепната отстъпи и Топси се приближи до кревата и постави своя дар до краката на мъртвата. После отведнъж с див и скръбен вик се хвърли на земята до леглото и зариде с глас.

Мис Офелия бързо се притече в стаята, но напразно се опита да я повдигне и да я усмири.

— О, мис Ева! Мис Ева! И аз искам да умра. Искан наистина!

Имаше нещо пронизващо в този див вопъл. Кръв нахлу в бледото и студено като мрамор лице на Сен Клер и за първи път от смъртта на Ева на очите му се показаха сълзи.

— Стани, детето ми, стани! — нежно й каза мис Офелия. — Недей да плачеш. Не бива. На мис Ева й е добре сега...

— Вече няма да я видя... Никога няма да я видя — зариде отново Топси.

Сен Клер и мис Офелия стояха мълчаливи.

— Тя каза, че ме обича... Самата тя ми го казваше... Боже мой! Сега нямам никого! Какво ще стане с мене?

— Това е съвсем вярно. ВиЖ да утешиш това нещастно същество — каза Сен Клер на мис Офелия.

— По-добре да не бях се раждала — ридаеше Топси. — Аз никога не съм искала да се раждам... никога! Мис Офелия я повдигна кротко, но с твърда ръка и я изведе от стаята, като бършеше сълзите си.

— Топси, бедната ми — й каза тя, като я заведе в стаята си. — Не се отчайвай. Аз също ще те обичам, ако и да не приличам на скъпата малка Ева. Аз научих много от нея. Наистина... Аз ще те обичам и ще ти помогна да станеш добро момиче.

Гласът на мис Офелия издаваше по-добре чувствата й, отколкото нейните думи, а още по-убедителни бяха сълзите й, които падаха по бузите й. От този момент мис Офелия спечели завинаги пълното доверие на самотното дете.

В стаята на Ева се чуваха тихи стъпки и сдържаният шепот на тези, които един след друг идваха да се сбогуват с покойната. След това донесоха малкия ковчег. Пристигнаха коли и почнаха да прииждат приятели и познати... бели кърпи, траурни ленти и черен креп... Сен Клер се движеше и отговаряше като човек, който е изплакал сълзите си. Той виждаше само русата главичка. Но скоро я покриха и поставиха капака на ковчега. Той тръгна с другите към дъното на градината, а там до покритата с мъх скамейка, на която Ева толкова често беше разговаряла, чела и пяла с Том, там сега имаше малък гроб. Сен Клер застана до него и загледа безучастно зеещата яма. Той видя как спуснаха ковчега, но дори когато над гроба се натрупа пръст, все още не му се вярваше, че Ева го е напуснала завинаги.

След това всички се разотидоха и опечалените близки се върнаха в дома, където тя никога вече нямаше да бъде... В стаята на Мари пердетата бяха спуснати и тя лежеше и неудържимо ридаше, като час по час викаше ту една, ту друга от слугините. Те, горките, нямаха дори време да плачат. И защо да плачат? Мари беше твърдо убедена, че мъката е само нейна и че никой друг не би могъл да страда толкова много, колкото нея.

— Сен Клер не пророни нито една сълза! — казваше тя, — Никак не му е мъчно. Просто е невероятно колко е коравосърдечен и безчувствен. А той знаеше колко много тя страда.

Външният израз на скръб до такава степен заблуждава понякога хората и много от слугите действително считаха, че Мари най-много страда у дома, особено когато тя изпадна в истерия, изпрати да повикат лекар и накрая заяви, че умира. Слугите тичаха един през друг, носеха топли шишета, компреси и шумът и суматоката, който настъпиха, отвлякоха тяхното внимание от голямата им скръб.

Сърдечно чувство теглеше Том към неговия господар. Замислен и тъжен, той вървеше навсякъде по стъпките на Сен Клер. И когато го видя да седи бледен и безмълвен в стаята на Ева, той почувствува, че в този мрачен и неподвижен поглед на сухите очи се криеше по-голяма мъка, отколкото във всичките охкания и вайкания на Мари Сен Клер.

След няколко дни всички се прибраха в града. Огъстин, който не можеше да си намери място от мъка, реши да промени обстановката, за да се разсее. Те напуснаха вилата и градината с малкия гроб и се върнаха в Нови Орлеан.

Сен Клер често излизаше по работа и се стараеше да запълни душевната празнота всред бързината и блъсканицата и всред новите впечатления. Хората, които го срещаха на улицата или в кафенето, познаваха, че е загубил близък човек само по траурната лента на шапката му. Той се усмихваше, разговаряше, четеше вестници, спореше по политиката и се занимаваше с делови въпроси. И кой можеше да види, че тази безгрижна външност е само празна черупка върху едно сърце, превърнато в хладен и мрачен гроб.

— Огъстин е странен човек — оплакваше се Мари на мис Офелия. — Преди мислех, че той обича нашата малка Ева повече от всичко друго на света. А той, изглежда, лесно я забрави. Не му се иска дори да поговори за нея. Не очаквах, че моят мъж ще се покаже толкова безчувствен.

— Тихата вода е най-дълбока! — отговори многозначително мис Офелия.

— А! Не вярвам в тези неща. Това са празни приказки. Ако някой е чувствителен, ще го покаже. Чувствата не могат да се удържат. Но голямо нещастие е да си чувствителен. Бих желала да съм като Сен Клер. Моята чувствителност толкова много ми тежи!

— Не, не, мисис! Господарят е заприличал на сянка. Казват, че той нищо не хапва — намеси се в разговора Мами и добави, като изтри сълзите си: — Зная, че той не може да забрави мис Ева... никой не може да забрави нашето дете!

— Не знам... Във всеки случай той никак не ми съчувствува — каза Мари. — Не ми е казал нито една топла дума. А той трябва да знае, че майчиното сърце е много по-чувствително от бащиното.

— Всяко сърце само знае мъката си — отвърна студено мис Офелия.

— Точно така мисля и аз. Само аз знам какво чувствам — никой друг. Единствена Ева ме разбираше, но нея вече я няма!...

— Мари се отпусна на кушетката и неутешимо зариде.

Докато този разговор се водеше в гостната; в библиотеката на Сен Клер се водеше друг.

Том, който безпокойно следеше Сен Клер, го видя, че влезе в библиотеката си и като го чака напразно няколко часа да излезе, най-после се реши и тихичко се вмъкна вътре. Сен Клер лежеше върху канапето в най-отдалечения край на стаята, заровил, глава във

възглавниците. Том застана наблизо, но се колебаеше какво да направи. Ненадейно Сен Клер повдигна глава. Честното, изпълнено с мъка и с такъв вълнуващ израз на преданост и съчувствие лице, поразява Сен Клер. Той взе ръката на Том и я допря до челото си.

— Том, приятелю мой! За мене целият свят опустя.

— Знам, господарю, знам — каза Том. — Но уповавайте се на бога, той ще ви помогне да понесете тази мъка...

— Благодаря ти, приятелю мой! Иди си сега. Остави ме сам... Ще поговорим с тебе... само не сега. Том напусна стаята мълчаливо.

ГЛАВА XXVIII

СЪЕДИНЕНИЕ

В дома на Сен Клер седмиците се нижеха една след друга. Вълните на живота потекоха както преди над бездната, където изчезна малката лодка. Колко властно и колко безразлично към нашите чувства тече тежкият, студен и безинтересен ежедневен живот.

Всички интереси и стремежи на Сен Клер в миналото се бяха насочили незабелязано от самия него към дъщеря му. Той се грижеше за имота си заради Ева; с оглед на Ева той разпределяше и времето си; да направи това-онова — всичко заради Ева; да купува, да продава, да промени, да разпореди нещо — за нея. Така беше привикнал с това, че сега, когато тя си беше отишла, той нямаше нито какво да прави, нито за какво да мисли.

Сен Клер стана друг човек. Той гледаше вече трезво и разумно на отношенията си към слугите и скоро след като се върна в Нови Орлеан, направи необходимите постъпки за освобождаването на Том. Оставаше да се изпълнят само още някои формалности за тяхното окончателно уреждане. Същевременно той все повече се привързваше към Том, който повече от всичко останало му напомняше за Ева. Той почти не се разделяше с него и колкото да беше взискателен и прикрит по отношение на съкровенията си чувства, пред Том той едва не мислеше гласно.

— Е, Том — обърна се той към него на другия ден, след като бе започнал формалностите по освобождаването му, — аз ще те направя свободен човек. Събери си багажа и бъди готов да заминеш за Кентъки.

Внезапна светлина озари лицето на Том. Той вдигна ръце към небето и възкликна: „Слава на всевишния“. Това засегна болезнено Сен Клер. Той; не очакваше, че Том ще посрещне с такава готовност раздялата.

— Не разбирам защо толкова много се превъзнесе. При нас не живя лошо — му каза той сухо.

— Не, не, господарю! Не е за това..., а че ставам свободен човек — за това се радвам.

— Защо? Немислиш ли, че сега прекарваш по-добре, отколкото, когато ще бъдеш свободен?

— Да, наистина, господарю! — отговори Том енергично.

— Но ти по никакъв начин не би могъл да спечелиш толкова, че да се храниш и обличаш както при мене.

— Знам всичко това мистър Сен Клер. Господарят е толкова добър. Но аз предпочитам скромни дрехи и беден дом, и всичко да ми е бедно, само да знам, че са мои, отколкото да имам най-хубавите, но да са на друг човек. Мисля, че това е естествено, господарю.

— Предполагам, Том... И така, до месец-два ние ще се разделим...

Разговорът беше прекъснат, понеже съобщиха, че са дошли няколко гости.

Мари Сен Клер страдаше от загубата на Ева толкова, колкото изобщо можеше да страда, а тя притежаваше голямата способност да прави всички около себе си нещастни, когато самата тя се чувствуваше нещастна. Всичките слуги около нея имаха още по-сериозно основание да съжбяват за загубата на младата си господарка, която по най-различни пътища и с мило застъпничество често им служеше като щит срещу деспотичните и егоистични капризи на майка си. Особено много беше съсипана нещастната стара бавачка Мами, която, откъсната от всякакви близки, се бе посветила на това прекрасно създание. Тя плачеше и ден, и нощ и от голяма мъка не можеше да се грижи за господарката си с обикновената си сръчност. И поради това върху беззащитната ѝ глава непрестанно се разразяваше буря от ругатни.

Мис Офелия също чувствуваше загубата и смъртта на Ева не остана без полза за това честно и добро сърце. Тя стана по-кротка и по-мила и с още по-голямо усърдие продължи да учи Топси. Вече не се ужасяваше, когато детето се докосваше до нея, и не чувствуваше отвращение към него. Топси не стана отведнъж светица, но животът и смъртта на Ева я промениха значително. Предишното студено безразличие отстъпи място на известна чувствителност, на нови желания и интереси и на стремеж към добро. Разбира се, този стремеж не беше постоянен; от време на време се прекъсваше, но пак се подновяваше.

— Топси всеки ден става по-добра — каза веднъж мис Офелия на Сен Клер. — Аз възлагам големи надежди на нея. Но, Огъстин — тя го хвана за ръката, — едно нещо искам да знам: чие е детето? — твое или мое?

— Но нали ти я подарих? — отговори Сен Клер.

— Но не по законно установения ред. Аз искам да е моя по закон, за да имам право, като я заведа на север в свободните щати, да я направя свободна... Искам да ми подпишеш акт за дарение или някакъв друг съобразен със закона Документ.

— Добре, добре — каза Сен Клер. — Ще го направя. — Той седна и разтвори вестника си.

— Но аз искам да го направиш веднага — каза мис Офелия.

— Защо бързаш толкова?

— Защото точно сега е моментът да се направи това. Хайде, ето ти хартия, писалка и мастило. Остава само да напишеш, каквото трябва.

Сен Клер, както е свойствено на хора с неговия темперамент, не можеше да търпи, когато от него изискваха незабавни действия, и беше доста раздразнен от настойчивостта на мис Офелия.

— Но защо? Какво има? — запита той. — Нима не ти стига моята дума?

— Искам да съм сигурна... — отговори мис Офелия. — Ти може да умреш или да фалираш и тогава въпреки, всички мои усилия Топси ще бъде извадена на публична Продан.

— Наистина много си придвидлива! Е, няма що, като съм попаднал в ръцете на една янки^[1], трябва да отстъпя.

Сен Клер познаваше добре формалностите на законите и лесно състави акта за дарение. Той се подписа с разкрачени букви и завърши с голяма завъртулка.

— Ето го, мис Вермонт, черно на бяло — каза и ѝ подаде документа.

— Браво! — усмихна се мис Офелия. — Но нали трябва да има и свидетели?

— По дяволите! — каза той и отвори вратата към стаята на жена си. — Мари, братовчедка ни иска твоя автограф. Подпиши тука, моля.

— Какво е това? — запита Мари и хвърли поглед върху написаното. — Невероятно! Аз мислех, че братовчедката е много

благочестива и не би извършила такъв ужасен грях. Но щом тя е толкова очарована от това създание, аз нямам нищо против.

— И тя небрежно сложи подписа си.

— Сега вече Топси е твоя и духом, и тялом — каза Сен Клер и ѝ предаде документа.

— Толкова моя, колкото беше и преди — отвърна мис Офелия.

— Но сега тя е под моята закрила.

— Добре, тя е твоя по закон — засмя се Сен Клер. Той се върна в гостната и продължи да чете вестника си.

Мис Офелия, която рядко оставаше да разговаря с Мари, го последва, след като грижливо прибра документа.

— Огъстин — попита тя неочаквано, както седеше с плетката си в ръце, — направил ли си някакви разпореждания за слугите си в случай, че умреш?

— Не — отговори Сен Клер и продължи да чете.

— Тогава твоята снизходителност към тях може с време да се превърне в най-голяма жестокост.

Сен Клер често бе мислил за това, но сега отговори небрежно:

— Да, възнамерявам да направя завещанието си някой ден.

— Кога?

— О, някой близък ден.

— А ако умреш преди това?

— Но какво има, братовчедке? — каза Сен Клер и сложи вестника настрана. — Да не си забелязала у мен признаци на жълта треска или холера, та с такова усърдие искаш да уредиш всичко преди моята смърт?

— Ние винаги сме много близко до смъртта, дори в разцвета на живота си — отговори мис Офелия.

Сен Клер стана, остави небрежно вестника настрана и излезе на верандата, за да прекъсне неприятния разговор. Машинално той повтори споменатата дума — смърт — и се облегна на перилата. Блестящата струя на фонтана ту се издигаше нависоко, ту отново спадаше. Пред замъгления си поглед той видя цветята, дърветата, вазите на двора и пак повтори тайнствената дума — толкова обикновена в нашите уста и все пак носеща такава страшна сила — смърт!

Той почна да се разхожда бавно по верандата, отдаден всецяло на мислите си, и не чу звънеца за чая. Том трябваше на два пъти да го повика.

На масата Сен Клер беше разсеян и замислен. След чая той отиде в гостната с Мари и мис Офелия. И тримата мълчаха.

Мари се настани на една кушетка, закрыта с копринена мрежа против комарите, и скоро заспа. Мис Офелия мълчаливо плетеше. Сен Клер седна До пианото, започна да свири една мека и меланхолична мелодия, но скоро отпусна глава на ръцете си и постоя така няколко минути. После стана и започна да ходи назад-напред из стаята.

— Бедната моя малка Ева — каза той. — Ти ми показва правилния път. Аз станах по-смел. С тебе загубих всичко, а този, който няма какво да губи, може да се изложи на всички опасности.

— Какво си намислил да правиш? — запита мис Офелия.

— Да изпълня дълга си към бедните беззащитни хора — отговори Сен Клер. — И преди всичко ще започна с моите роби, за които нищо не съм направил. А по-късно... Може би ще мога да направя нещо да спася Америка от позора, който я петни и унижава в очите на цялото цивилизовано човечество.

— Нима мислиш, че е възможно робовладелците доброволно да се откажат от своите права?

— Не зная. Може би сред нас все пак ще се намерят благородни хора, които не оценяват честта и справедливостта в долари.

— Съмнявам се — каза мис Офелия.

— Но да предположим, че ние утре освободим робите си...Кой ще просвети тези милиони хора; кой ще ги научи как да се ползват от свободата си за свое собствено благо? Ние самите сме много лениви и непрактични, за да ги научим на труд й постоянство. А без това те не могат да станат истински хора. Ще трябва да отидат на Север... Но кажи ми откровено: ще се намерят ли, достатъчно благородни хора между вас в Северните щати, които да поемат отговорността за тяхното образование и възпитание. Вие харчите хиляди долари, за да изпращате мисионери в далечни страни, но какво ще кажете, ако във вашите градове и села се настанят чернокожи! Ето това искам да знам. Ако Югът освободи своите негри, ще се заеме ли Северът с тяхното възпитание? Колко семейства във вашето градче ще приемат негър или негърка в своите къщи и ще ги научат как да живеят? Ако посъветвам

Адолф да стане служащ в някоя кантора или да научи някой занаят, ще се намери ли търговец или занаятчия, който да го вземе при себе си на работа? Ако искам да пратя Джейн и Роза да се учат, кои училища в Северните щати ще ги приемат? Виждаш ли, братовчедке, аз не искам да ни осъждат несправедливо. Нашето становище не е правилно. Ние повече угнетяваме негрите. Това е очевидно. Но Северът ги угнетява не по-малко със своите нехристиянски предразсъдъци.

Той започна да се разхожда из стаята. След малко се спря и каза:

— Ще слеза към града да видя какви са новините. — Взе шапката си и излезе.

Том последва господаря си до вратата и го запита дали не желае да го придружи.

— Не, приятелю — отвърна Сен Клер. — Ще се върна скоро. Беше хубава лунна вечер. Том седна на верандата и се загледа в издигащите се и падащи струи на фонтана, слушаше ромона на водата и си мислеше за своя дом, за това, че скоро той ще бъде свободен човек и ще може да се върне, когато поиска... Той ще работи и ще откупи жена си и децата си... Той попипа мускулите на челюстите си ръце и радостно си помисли, че те скоро ще принадлежат само на него самия и ще може с тяхна помощ да спечели свободата на своето семейство.

Така, унесен в мислите си, той заспа, и сънува чудни сънища, но се събуди от шума на много гласове и силно чукане на вратата. Той скочи и бързо отвори. Няколко мъже внимателно крепяха носилка, на която лежеше неподвижно човек, завит с плащ. Когато лампата освети лицето. Том нададе див вик от ужас и отчаяние, който прокънтя по всички коридори. Мъжете с тежки стъпки внесоха своя товар, в гостната, където мис Офелия още стоеше над своята плетка.

Сен Клер беше отишъл до кафенето да прегледа вечерните вестници. Докато четеше, двама пияни мъже се сбиха. Сен Клер и още неколцина се спуснаха да ги разтържават. Когато се опитваше да измъкне ножа от ръката на единия. От тях, Сен Клер беше смъртно ранен в гърдите...

Къщата ехтеше от виковете, писъци и плач. Слугите като обезумели скубеха косите си, плачеха и се тръскаха на земята или объркани се суетяха наоколо и се вайкаха. Единствени Том и мис Офелия запазиха присъствие на духа. Мари имаше силен пристъп на истерия. По нареждане на мис Офелия една от кушетките в гостната

набързо бе превърната в болнично легло и на него поставиха окървавеното тяло. Сен Клер бе в безсъзнание от силната болка и загубата на кръв, но благодарение на грижите на мис Офелия той скоро дойде на себе си. Сен Клер отвори очи и тъжният му поглед се плъзна по хората, по предметите и се спря на портрета на неговата майка.

Дойде лекарят и прегледа ранения. По израза на лицето му всички разбраха, че няма надежда, но той превърза раната с помощта на мис Офелия и Том всред риданията, плача и виковете на изплашените слуги, които се тълпяха пред вратата и прозорците на гостната.

— Сега всички трябва да се отстранят оттука. На ранения е нужен пълен покой. От това ще зависи всичко.

Сен Клер отвори очи и погледна втренчено към нещастните Същества, които мис Офелия и докторът се мъчеха да изблъскат от верандата.

— Бедни създания — промълви той и израз на горчиво разкаяние засенчи лицето му.

Слугите най-после отстъпиха пред увещанията на мис Офелия, че господарят им ще оздравее само ако те бъдат много тихи и не го безпокоят.

Сен Клер едва говореше. Той лежеше със затворени очи... Изведнъж той хвана ръката на Том, който бе коленичил до него, и каза:

— Том, бедни приятелю.

— Какво има, господарю?

— Умирам — прошепна Сен Клер и стисна ръката му.

Смъртна бледност покри лицето му и то стана спокойно като на дете, което спи. След миг Сен Клер отвори очи, като че озарен от вътрешна светлина.

— Мамо — каза той и издъхна.

[1] Янки — име, с което южняците са наричали американците от Северните щати. ↑

ГЛАВА XXIX

БЕЗЗАЩИТНИТЕ

Смъртта отне Сен Клер толкова млад — в разцвета на неговите сили, и така неочаквано, че всички бяха обзети от ужас и изумление. Из цялата къща, от всяка стая и коридор се чуваха плач и писъци на отчаяние.

Мари, която беше с много слаби нерви, не можа, да понесе страшния удар и през време на агонията на мъжа си получаваше непрестанно припадъци. Този, с когото я свързваха брачни връзки, се раздели с нея завинаги, без да може да ѝ каже последно „прости“.

Мис Офелия с характерния си кураж и самообладание остана до леглото на умирация до последната минута. Тя следеше с напрегнато внимание всеки негов трепет и правеше всичко, каквото още бе възможно, за да облекчи неговите страдания.

Отначало Том не помисли, че този неочакван удар го обрича на безнадеждно робство. Но мина погребението — с изобилие на черен креп, молитви и тържествени лица, и студените мътни води на всекидневието наново затекоха. Тогава изникна суровият вечен въпрос: „Какво да се прави сега?“

Този въпрос си зададе и Мари, когато, облечена в удобна домашна роба, седнала в голямото си кресло и окръжена от разтревожените слуги, разглеждаше мостри от креп и черни платове.

Същият въпрос си зададе и мис Офелия, която започна да отправя мислите си към своя дом на север. Ужасени и безмълвни си задаваха този въпрос и слугите, които много добре познаваха безмилостната и тиранична натура на господарката си, в чиито ръце те бяха оставени. Те също знаеха, че снизхождението, което проявяваха към тях, се дължеше не на господарката, а на техния господар, и че сега, след като той си отиде, няма какво да възпира тираничните прищевки на господарката, станала още по-раздразнителна поради скръбта.

Един ден, около две седмици след погребението, мис Офелия, която бе заета в стаята си, чу леко почукване. Тя отвори вратата.

Пред нея стоеше красивата Млада кварталонка Роза с разрешени коси и подпухнали от плач очи.

— О, мис Фели — извика тя и падна на колене, като се вкопчи в полата на мис Офелия. — Идете, идете, моля ви, заради мене при мисис Мари... Застъпете се за мене. Праща ме да ме набият. Вижте! — И тя подаде на мис Офелия някаква хартия.

Това беше нареждане, написано с нежната ръка на Мари, до притежателя на местното заведение за нанасяне на побой да се ударят петнадесет камшика на приносящата писмото.

— Какво си направила? — запита мис Офелия.

— Знаете ли, мис Офелия аз имам толкова лош характер. Постъпих много лошо! Опитвах една рокля на мис Мари и тя ми удари една плесница. Аз ѝ отвърнах, без да мисля, и то дръзко. Тя ми каза, че щяла да ме постави на мястото ми и да ми даде веднъж завинаги да разбере, че няма да позволи да бъда високомерна както досега. Написа това и ми заповяда да го занеса! По-добре да беше ме убила на място!

Мис Офелия държеше писмото и обмисляше какво да направи.

— Вижте, мис Офелия — продължи Роза, — мене не ми е толкова до боя... ако мис Мари или вие ме набияте! Но да ме пратят при мъж, и то при такъв ужасен човек! Какъв срам, мис Офелия.

Мис Офелия знаеше добре, че е в реда на нещата да се пращат жени и млади момичета в гореспоменатите заведения в ръцете на най-долни мъже — толкова долни, че можеха да направят от това професия, — но тя не беше се замисляла за това, докато не видя пред себе си нежната фигура на Роза; която се гърчеше в отчаяние. Кръвта нахлу в лицето ѝ и честното ѝ сърце заби от негодувание. Но благоразумна и въздържана по природа, тя се овладя; смачка писмото и се обърна към Роза.

— Седни тука, дете мое, а аз Ще отида да поговоря с господарката ти.

„Позор! Чудовищно! Срамота!“ — негодуваше мислено тя, като прекоси гостната.

Тя завари Мари седнала в креслото си. Мами ѝ решише косите, а Джейн, седнала на пода, ѝ разтриваше краката.

— Как се чувствуваш днес? — запита мис Офелия. Мари нищо не отговори, само въздъхна дълбоко и затвори очи. След малко тя каза.

— О, не знам, братовчедке, струва ми се, че никога няма да бъде добре! — И тя избърса очите си с батистена носна кърпичка с широка черна ивица по края.

— Дойдох — поде Офелия, като сухо се покашля както обикновено, когато се пристъпва към труден въпрос, — дойдох да поговоря с тебе за бедната Роза.

Очите на Мари се отвориха широко, бледите ѝ бузи пламнаха и тя рязко запита:

— Е какво? — Тя много съжалява за постъпката си.

— Тъй ли? Още повече ще съжалява, когато получи заслуженото! Много дълго търпях нейното нахалство. Ще я науча сега. Ще я накарам да легне в праха.

— Но не би ли могла да я накажеш по някакъв друг начин. Това е толкова срамно.

— Точно това искам! Тя винаги поради своята външност, изтънченост ѝ благовидност си позволяваше много и се самозабравяше. Затова ще ѝ дам урок, който, вярвам, ще ѝ покаже къде ѝ е мястото.

— Но ти ще отговаряш пред бога за подобна жестокост! — твърдо каза мис Офелия.

— Жестокост? Бих искала да знам кое е жестоко. Написах заповед само за петнадесет удара, и то немного силни. Мисля, че това не е никаква жестокост.

— Това ли не е жестоко? — отвърна мис Офелия. — Аз съм уверена, че всяко момиче би предпочело смъртта пред такъв позор.

— Това може да е така за хора, които чувствуват като нас. Но черните са свикнали на това. Само така можеш да ги вкараш в пътя. Позволи им веднъж само да си въобразят, че са изтънчени и така нататък, и те ще ти се качат на главата, както винаги са правили моите слуги. Но сега аз ще ги оправя. Те всички трябва да разберат, че ги очаква бой, ако не знаят как да се държат — твърдо каза Мари и решително се огледа.

Джейн се сви уплашено и наведе глава, сякаш тази заплаха се отнасяше нарочно за нея. За момент мис Офелия изглеждаше като човек, който бе глътнал някакво взривно вещество, готово да избухне

всеки момент. Но като прецени, че е напълно безполезно да спори с такъв човек, тя сви решително устни, стана и излезе от стаята.

Не беше леко за мис Офелия да се върне и да каже на Роза, че нищо не е могла да направи. Скоро след това дойде един от слугите и каза, че господарката му заповядала да отведе Роза в заведението за наказания и тя беше повлечена въпреки горещите ѝ сълзи и молби.

Няколко дни по-късно Том стоеше замислен на верандата, когато при него дойде Адолф, който беше неутешим и съвсем паднал духом след смъртта на господаря си. Адолф знаеше, че Мари гледа на него с неприязън, но докато бе жив господарят му, това не го безпокоеше. Но сега той трепереше, от ужас, защото не знаеше какво го очаква. Мари вече няколко пъти се бе съвещавала с адвоката си и след като се допита до брата на Сен Клер, реши да продаде къщата и всичките слуги, а да си запази само тези, които лично ѝ Принадлежаха. Тях тя възнамеряваше да вземе със себе си и да се прибере в бащината си плантация.

— Знаеш ли. Том, че всички ще бъдем продадени? — запита Адолф.

— Откъде знаеш?

— Скрих се зад завесите, когато мисис говореше с адвоката си. След няколко дни ще ни изнесат на публична Продан, Том.

— Да бъде волята божия! — отвърна Том, скръсти ръце и тежко въздъхна.

— Никога няма да намерим такъв господар — каза Адолф унило. — Но аз предпочитам да ме продадат, отколкото да остана при нашата мисис. Том се отдалечи. Сърцето му се сви от болка. Надеждата за Свобода, мисълта за жена и деца далеч от него заплуваха в съзнанието му — така се явяват на моряка, който претърпява коработушение пред самото пристанище, върхът на камбанарията и любимите покриви на къщите от родното село, само за миг, за последно прости... преди да изчезнат завинаги зад бурните вълни...

Том скръсти ръце на гърдите си и задържа задавящите го горчиви сълзи. Нещастният човек толкова силно, неудържимо копнееше за свобода, че му беше много тежко да понесе такъв удар и колкото повече той повтаряше: „Да бъде волята ти“, толкова По-тежко му ставаше.

Той отиде при мис Офелия, която след смъртта на Ева се отнасяше към него с особена доброта и уважение.

— Мис Фели — обърна се той към нея. — Господарят Сен Клер обеща да ме освободи. Той ми каза, че е направил необходимите постъпки... Може би, ако мис Фели бъде така добра да поговори за това с мисис, тя ще иска да изпълни волята на господаря.

— Ще ѝ говоря. Том, и ще направя всичко, каквото мога — отговори мис Офелия, ч но ако това зависи от мисис Сен Клер, няма голяма надежда. Все пак ще опитам.

Този разговор стана няколко дни след случката с Роза, когато мис Офелия бе заета с подготовката за предстоящото си заминаване у дома на север.

Като поразмисли сериозно, тя реши, че може би е проявила сприхавост и по-остър език при предишния си разговор с Мари и затова реши да бъде по-сдържана този път и колкото се може по-отстъпчива. И ето че добрата жена се вдигна, взе плетивото си и реши да отиде в стаята на Мари, да бъде колкото се може по-любезна, да вложи всичката си дипломатическа ловкост, на която е способна, и да води преговори за освобождаването на Том.

Мари лежеше на дивана, опряла лакът върху куп възглавници, а Джейн, която току-що се бе върнала от пазара, ѝ показваше мостри от хубави черни платове.

— От този ще взема — каза тя, като избра един от тях, — но не знам дали е достатъчно траурен.

— Боже мой, мисис — започна словоохотливата Джейн. — Жената на генерал Дербенон веднага след, неговата смърт миналото лято носеше същия плат и ѝ стоеше прекрасно!

— Ти как мислиш? — запита Мари мис Офелия.

— Аз не зная как е прието у вас — отговори мис Офелия. — Ти по-добре можеш да прецениш.

— Работата е там — каза Мари, — че аз просто нямам какво да облека, а тъй като напускам имението и заминавам идущата седмица, трябва да се реша.

— Толкова скоро ли заминаваш?

— Да. Братът на Сен Клер ми писа — и той, и адвокатът са на мнение, че е най-добре мебелите и робите да се изнесат на публична Продан, а къщата да се остави на грижите на адвоката.

— По този въпрос исках и да поговоря с тебе — каза мис Офелия. — Огъстин обеща да освободи Том и започна да прави необходимите постъпки. Надявам се, че ще направиш необходимото, за да се завърши тази работа.

— И дума не може да става — рязко отговори Мари. — Том е един от най-ценните негри тук. Освен това за какво му е свободата? Той е много по-добре така.

— Но той от все сърце жадува да бъде свободен, а и господарят му обеща да го освободи — продължи мис Офелия.

— Как не? — каза Мари. — На тях всички им се ще да са свободни, защото са едни такива недоволници и винаги искат това което не е възможно. А аз лично съм поначало против освобождението на негрите. Когато негрите се намират под грижите на господар, те работят и са почтени. Освободиш ли ги, стават мързеливи — не щат да работят, пропиват се, стават долни, негодни хора. Стотици пъти съм виждала подобни случаи. Свободата не е полезна за тях...

— Но Том е толкова трудолюбив, смирен и набожен.

— Та какво от това? Виждала съм стотици като него... Те са добри само докато са под грижите на господаря — това е то.

— Но да допуснем — настояваше мис Офелия, — че като го изнесете на публична Продан, той попадне в ръцете на лош господар.

— Глупости! — отвърна Мари. — И един на сто от добрите негри не попада на лош господар. Повечето господари са добри, каквото и да се приказва... Аз съм родена и съм израсла на Юг и не знам нито един господар, който да се отнася зле със своите роби дотолкова, доколкото заслужават. Не се безпокоя ни най-малко в това отношение.

— Добре — твърдо каза мис Офелия. — Но аз знам, че едно от последните желания на твоя мъж беше да освободи Том. Това беше едно от обещанията, което той даде на милата скъпа Ева на смъртното ѝ легло, и аз предполагам, че ти няма да посмееш да го пренебрегнеш...

Мари закри лицето си с кърпичка, започна да хълца и усърдно да мирише шишето с амоняк.

— Всички са против мене — каза тя. — Какво безсърдечие! Поне от тебе не очаквах, че ти ще ми напомняш за моите нещастия и мъка. Това е толкова безсърдечно! Никой не помисля какви са моите

страдания, имах една-единствена дъщеря и тя ми бе отнета... Имах мъж, който толкова добре ми подходеше — а за мене толкова мъчно може да се намери мъж, който да ми подхожда, — и той също ми бе отнет... Толкова ли малко ми съчувствуваш, че ми напомняш така безучастно за тях, когато знаеш, че това ме съсипва? Може би ти имаш добри намерения, но това е безразсъдно.

Мари хълцаше, задушаваше се от плач и повика Мама да отвори прозореца, да ѝ донесе стъклото с камфор и да я разкопчее.

Всред настъпилата суматоха мис Офелия се прибра в стаята си. Тя веднага разбра, че няма смисъл да говори повече, тъй като Мари притежаваше необикновен талант да изпада в истерични припадъци. След тази случка, стига някой да ѝ споменеше за желанията на мъжа ѝ или на Ева по отношение на слугите, Мари винаги намираще, че е удобно да прибегне до един от тези припадъци. При това положение мис Офелия направи най-доброто, което можеше да направи за Том: тя писа на мисис Шелби за неговото нещастие ѝ ги помоли да му се притекат на помощ.

На следния ден Том заедно с Ддолф и още шестима други слуги бяха отправени в един склад за роби, дето щяха да очакват благоволението на търговеца да ги изнесе на публична продажба.

ГЛАВА XXX

СКЛАД ЗА РОБИ

Склад за роби! Може би някои от моите читатели си представят някаква ужасна гледка: тъмна, мръсна, задушна бърлога — нещо като чистилище... О, не, наивни приятели! Човешката стока се цени високо и затова я щадят — гледат я внимателно, хранят я добре и я пазят чиста, за да излезе на пазара охранена, силна и хубава.

Складовете за роби в Нови Орлеан външно не се отличават много от другите, като къщи, когато са поддържани чисти. Пред тях под нещо като навес ежедневно можете да видите наредени мъже и жени, което показва каква стока се продава в склада.

Търговецът учтиво ще ви покани вътре, за да разгледате стоката, и там ще намерите изобилие от съпрузи и съпруги, братя и сестри, бащи и майки и малки деца, които се продават заедно или поотделно в зависимост от желанието на купувача. Те се продават, дават се под наем, залагат се или се разменят срещу бакалски или други стоки според търсенето на пазара и според желанието на купувача.

Два дни след разговора на мис Офелия с Мари Том, Адолф и още петшест други негри от имението Сен Клер бяха предадени на добрите грижи на мистър Скегс, съдържателя на един склад, в очакване на търга, насрочен за следния ден.

Том, както и останалите негови другари, носеше доста обемист сандък и дрехи. За нощуване ги вкараха в дълга стая, пълна с мъже от всички възрасти, височини и оттенъци на кожата. Колкото и да изглежда невероятно, те бяха във весело настроение и често избухваха в бурен смях.

— Така, така ви искам! Веселете се, момчета, продължавайте! — каза мистър Скегс, като влезе в стаята. — При мене негрите винаги са весели. Браво, Самбо! — обърна се той към един здравеняк негр, който разсмиваше останалите с плоските си щеги.

Както можете да си представите, на Том не му беше до веселба. Той постави сандъка си колкото се може по-далеч от шумната

компания, седна на него и обърна лицето си към стената.

Търговците на човешка стока се стараят да поддържат между нещастниците постоянно шум и веселие, за да отвличат мислите им и ги направят по-безчувствени към собствената им съдба. Изобщо от деня на продажбата им на Север до пристигането им на Юг търговецът насочва систематично всичките си усилия, за да ги направи равнодушни, безчувствени и груби. Търговецът на роби купува негрите си в Кентъки или Вирджиния и ги откарва в някое удобно, здравословно място, дори понякога и на курортно място, за да ги охрани. Там те ядат до насита, а тъй като някои въпреки това започват да линееят, той им праща цигулар и ги кара да играят по цял ден. Но който откаже да се весели, защото мисли за своята жена, деца и дом, него вземат под око и го обявяват за непокорен и опасен. Тогава го подлагат на всички унижения, които жестокостта на безотговорните коравосърдечни търговци е способна да измисли. От робите се изисква да изглеждат весели, живи и пъргави, а особено пред купувачите. И те се стараят, защото се надяват, че по този начин могат да попаднат на по-добър господар и защото се страхуват от гнева на търговеца, в случай че никой не ги купи.

— Какво прави този негър тук? — каза Самбо, като се приближи към Том, след като мистър Скегс излезе. Самбо беше необикновено черен, грамаден, жив и приказлив, непрекъснато правеше шеги и гримаси. — Какво правиш тук? — Той се приближи до Том и го смушка закачливо. — Защо си се замислил?

— Ще ме продадат утре на търга — тихо отвърна Том.

— Ще го продадат на търг! Ха, ха! Колко смешно, момчета! Ех, да съм на негово място! А този, и него ли ще продадат утре?

— И Самбо безцеремонно удари Адолф по рамото.

— Моля ти се, остави ме на мира — каза Адолф свирепо и се отдръпна с безкрайно отвращение.

— Охоо, вижте го, момчета! Ето ви бял негър — бял като каймак. Пък и напарфюмиран! — Той дойде още по-близо до Адолф и го помириса. — На този мястото му е само в магазина, за да продава тютюн. От него всичкият тютюн ще се размирише на хубаво и ще върти целия дюкян, честна дума!

— Казах ти да се махнеш оттук! — извика Адолф вбесен.

— Боже, колко сме чувствителни ние, белите негри! Я ни вижте!

— И Самбо започна да подражава комично движенията на Адолф.

— Колко сме важни и как се перчим. Вижда се, че идем от добро семейство....

— Да — каза Адолф. — Имах господар, който можеше да ви купи всичките за една стара бричка.

— Божичко, виж ти — каза Самбо. — Какви джентълмени сме били!

— Аз принадлежах на семейство Сен Клер — гордо каза Адолф.

— А, наистина ли? Да ме обесят, ако те не се радват, че са се отървали от тебе. Сигурно те продават заедно с няколко пробити гърнета или нещо подобно — каза Самбо и предизвикателно се усмихна.

Вбесен от подигравката, Адолф се нахвърли яростно върху Самбо и почна да ругае и да го удря, дето свари.

Останалите почнаха да викат и се смеят. Шумът привлече съдържателя.

— Какво става тук? Тихо, тихо! — извика той, като размахваше дългия си камшик.

Всички се разбягаха. Само Самбо, който разчиташе на благосклонното отношение на съдържателя към него като смешник на групата, остана на мястото си и ухилен до уши, отбягваше удара всеки път, когато господарят замахваше към него.

— Господи боже, господарю. Ние не сме виновни. Ние сме тихи. Тези, новите, правят белите. Все се заяждат с нас.

Без да разпитва повече кой е прав и кой крив, съдържателят се насочи към Том и Адолф и ги награди с по няколко плесника и ритника, заповяда на всички да мируват и да спят и излезе от стаята.

Докато тази сцена се разиграва в мъжкото отделение на склада, читателят може би е любопитен да надзърне в стаята на жените. Там ще види, легнали на пода, да спят в разни положения негърки с различни оттенъци на кожата: и черни като смола, и почти бели; и на всички възрасти: и стари жени, и деца. Ето едно прекрасно десетгодишно момиче — вчера продадох майка му и то дълго плака, докато най-после заспа. Там лежи грохнала старица, сухите ѝ ръце и мазолести пръсти показват каква тежка работа е вършила — нея утре ще я продадат на безценица като бракувана стока. И още четиридесет-

петдесет други жени лежат на пода, завили глави коя с одеяло, коя с друга някаква дреха. Настрани, в един ъгъл, стоят две жени, които по външността си се отличават от останалите. Едната е спретнато облечена мулатка на около петдесет години, с кротки очи и приятно нежно лице. Добре ушитата ѝ рокля от хубав плат и красивият ѝ тюрбан от пъстра коприна показват, че тя е живяла при внимателни господари. Сгушена до нея, стои млада петнадесетгодишна девойка — нейна дъщеря. Тя е кварталонка: това личи от светлата ѝ кожа, макар че приликата с майка ѝ е очевидна — същите кротки тъмни очи, но с по-дълги мигли и разкошна кафява къдрава коса, облечена е също спретнато, а белите ѝ нежни ръце показват, че не е свикнала на тежка работа. И двете ще бъдат продадени утре заедно със слугите на Сен Клер. Джентълменът, на когото принадлежат и на когото ще бъдат преведени парите от тяхната продажба, принадлежи на едно от нюйоркските християнски общества. Той ще си получи парите, ще отиде да се помоли в църква и няма и да помисли повече за тях. Те и двете — ще ги наричаме вече Сузан и Емелин, преди това бяха прислужнички на една добра и благочестива леда от Нови Орлеан, която се отнасяше много добре с тях. Тя ги научи да четат и да пишат, даде им добро възпитание и те бяха дотолкова щастливи, доколкото е възможно робите да бъдат щастливи. Но единственият син на тяхната покровителка, който управляваше цялото имущество, беше нехаен и разточителен човек. Той потъна в дългове и най-после беше обявен в несъстоятелност. Един от най-главните му кредитори беше известната нюйоркска фирма „Б. и Ко“. Тя нареди на своя адвокат в Нови Орлеан да наложи възбрана върху имуществото на длъжника, а тези две жени и негрите от плантацията бяха най-ценната част от това имущество. Адвокатът изпълни нареждането и уведоми фирмата. Мистър Б., който, както вече казахме, беше добър християнин и гражданин на свободен щат, дето робството е забранено, се почувствува някак неудобно. Той естествено не одобряваше търговията с роби и с душите на хората, но въпросът тука се отнасяше до тридесет хиляди долара! А тридесет хиляди долара представляваха много голяма сума, за да си позволи човек да я жертвува за някакви си принципи! И така, след като дълго мисли и се съветва с хора, които знаеше, че ще му дадат такъв съвет, какъвто на него би му харесал, мистър Б. писа на своя адвокат да

постъпи така, както той намери за добре, и да му преведе в Ню Йорк получената сума.

На другия ден, след като писмото пристигна, Сузан и Емелин бяха изпратени в склада за роби, откъдето следващата сутрин щяха да бъдат изложени на публична продажба.

И докато лунните лъчи се промъкват през решетките на прозореца и ги осветяват с бледата си светлина, нека послушахме техния разговор. Всяка от тях плаче, но така тихо, че другата да не я чуе.

— Мамо, сложи главата си на скута ми и се опитай да поспиш малко — каза девойката, като се мъчеше да изглежда спокойна.

— Нима мога да заспя, Еми? Може би това е последната нощ, която прекарваме заедно.

— О, мамо, не говори така! Кой знае, може би ще бъдем продадени заедно...

— Ах, Еми, аз така се страхувам да не те изгубя, че виждам само опасностите! Но ако утре бъдем разделени и никога вече не се видим, обещавай ми да не забравяш това, на което са те учили от детинство.

Така говореше нещастната майка, защото тя знаеше, че утре всеки мъж, колкото и да е лош и безмилостен, колкото и да е жесток и порочен, може да стане господар на нейната дъщеря, стига да има пари да я купи...

Но ето че настъпи утрото и всички в склада се раздвижиха. Почитаемият мистър Скегс е в добро настроение и е зает с подреждане на многобройната си стока за търга. Той хвърля бърз поглед върху облеклото на всеки един, заповядва на всички да се усмихват и да изглеждат весели и ги нарежда в кръг за последната проверка, преди да се упътят към борсата.

По мраморните плочи на великолепната кръгла сводеста зала на борсата се движеха назад-напред хора от различни националности. На няколко места бяха издигнати малки трибуни за търговските агенти и за чиновниците, които ръководят продажбата. Две от тях, на противоположни страни на залата, бяха вече заети от блестящи талантиви господа, които ту на английски, ту на френски изтъкваха качествата на стоката си. Трета трибуна на другия край на залата беше още празна. Тя беше заобиколена от група роби, които очакваха да започне търгът. Тук бяха слугите на Сен Клер — Том, Адолф и

другите. Тук бяха и Сузан, и Емелин — загрижени и тъжни. Те очакваха да им дойде редът. Множество зрители, някои с намерение да участвуват в търга, други само от любопитство, се тълпяха около групата негри, разглеждаха ги и говореха за техния вид и качества равнодушно — така, както жокеи разискват за качества на конете.

— Здравей, Алф! Какво търсиш тук? — каза издокаран млад човек и тупна по рамото едно друго конте, което разглеждаше Адолф през монокъла си.

— Трябваше ми лакей и като-чух, че робите на Сен Клер ще се продават, дойдох да хвърля поглед на неговите...

— Да купиш от негрите на Сен Клер! Да те пази господ! Те са до един много разглезени и нахални като дявола.

— Не се бой! Ако някой от тях попадне в моите ръце, скоро ще разбере, че аз не съм Сен Клер. Да, да. Ще купя ей тоз. Външността му ми харесва.

— Той ще те разори. Гледай го какъв е издокаран и важен!

— Да, но този милорд скоро ще разбере, че не може да бъде издокаран и важен при мене. Като го пратя един-два пъти в ареста да го наложат хубавичко, ще разбере къде му е мястото. Ще престане да важничи, ще видиш. Ще го купя и туйто.

Том стоеше настрана и тъжно гледаше тълпата около себе си. Мислеше си кого от тези мъже би желал да нарече свой господар. Ако вие, уважаеми читателю, бяхте изправен пред необходимостта да изберете между двеста души един човек, който да стане ваш пълен господар, който да разполага с вас, както си пожелае, и вие както Том бихте разбрали колко малко хора има, на които бихте поверили съдбата си. Пред погледа на Том минаваха разни хора — едни едри, широкоплещести, груби; други — дребни, сухи, с пискливи гласове; трети — тънки, високи, сурови мъже; и всевъзможни прости, бездушни хора, за които робите бяха като трески, които с еднакво безразличие хвърляха в огъня или поставяха в някой кош според това, как им е по-изгодно... Но човек като Сен Клер той не видя.

Малко преди да почне търгът, нисък, набит мускулист мъж си проби път през тълпата, и то така настойчиво, като че го очакваше много бърза работа. Той беше облечен с карирана риза, широко отворена на гърдите, и износени мръсни панталони. Като стигна до негрите, той започна внимателно да ги разглежда. Още щом като го

видя, Том бе обхванат от инстинктивен ужас и отвращение и колкото повече се приближаваше човекът, толкова повече се увеличаваше отвращението му. Кръглата му глава, големите сиви изпъкнали очи, рошавите му руси вежди и твърдата му като четина избеляла от слънцето коса му придаваха, трябва да признаем, доста непривлекателен вид. Той дъвчеше тютюн и от време на време от грубата му грамадна уста изхвърчаха със страшна сила струи тютюнев сок. Ръцете му бяха огромни, обгорели, покрити с лунички и много мръсни с дълги неорязани нокти. Този човек без всякакво стеснение започна да оглежда робите един по един. Като дойде до Том, той го хвана за челюстите, разтвори му устата, за да му прегледа зъбите, накара го да запретне ръкава си, за да види мускулите му; после го завъртя и му заповяда да подскокне няколко пъти, за да изпита пъргавината му.

— Откъде си? — късо го запита той, след като завърши прегледа.

— От Кентъки, господарю — отговори Том, като поглеждаше настрана, сякаш търсеше отнякъде избавление.

— Какво работеше там?

— Управлявах имението на господаря.

— Как не! — отвърна непознатият и отмина нататък.

Той погледна Адолф, но само се изплю на добре лъснатите му ботуши, презрително изръмжа и продължи прегледа си. Сега пред него бяха Сузан и Емелин. Той протегна мръсната си ръка и издърпа към себе си девойката, попипа ръцете, шията ѝ, погледна зъбите ѝ и я блъсна към майката, чието търпеливо лице се свиваше от болка при всяко движение на този отвратителен човек.

Изплашено, момичето се разплака.

— Млъкни, негоднице — извика продавачът. — Търгът започва, а ти си се разхленчила!

И търгът започна.

Адолф беше продаден за солидна сума на младия джентълмен, който беше изявил желание да го купи. Другите слуги на Сен Клер също бяха продадени на разни купувачи.

— Сега е твой ред. Чуваш ли? — обърна се към Том продавачът.

Том се качи на площадката и уплашено се озърна наоколо. Всички звуци се сляха в слуха му и той чуваше само неясен шум, гласа на продавача, който хвалеше стоката на английски и на френски език, и

наддаванията на купувачите... Само миг и Том чу последния удар на чука — в ушите му прозвуча последната сричка на думата „долари“, когато продавачът обяви цената му, и всичко беше свършено. Той имаше нов господар!

Изблъскаха го от площадката. Ниският човек с кръглата глава го хвана грубо за раменете, бутна го настрани и рязко му извика с дрезгавия Си глас:

— Ти стой тука!

Том почти нищо не разбираше. А търгът продължаваше. Отново тракане и шум — ту на френски, ту на английски, чукът удари и Сузан беше продадена. Тя слезе от площадката, спря се и отчаяно прогледна назад; дъщеря ѝ протегна ръце към нея. Майката, пронизана, от смъртна болка, обърна очи към човека, който я бе купил. Той изглеждаше почтен джентълмен на средна възраст и имаше добродушен вид:

— О, господарю, моля ви, купете дъщеря ми! — Бих искал да направя това, но се страхувам, че няма да ми стигнат парите. — И той състрадателно погледна как Емелин, смутена и уплашена, се качваше на площадката. Бузите ѝ, обикновено бледи, сега пламтяха, очите ѝ горяха от трескав огън и майка ѝ простена, като видя, че тя сега изглежда още по-красива. — Ще направя всичко, което средствата ми позволяват — каза добродушният джентълмен. Той се приближи към естрадата и се включи в наддаването, но скоро млъкна — цената на девойката бързо растеше и стана много висока за неговите средства. Продавачът се разгорещи, но участващите в търга замлъкнаха един след друг. Останаха само двама — един стар благородник и нашият познат с топчестата глава. Старикът продължаваше да увеличава цената, като измерваше с презрителен поглед своя противник, но преимуществата бяха на страната на човека с топчестата глава както по упоритост, така и по дълбочина на кесията. Още миг и търгът ще свърши — чукът удря, — девойката се пада на него.

Нейният господар беше мистър Легри — собственик на памучна плантация по Червената река. Той блъсна младото момиче към мястото, където стоеше Том с други двама негри. Емелин заплака горчиво.

Добродушният джентълмен съжаляваше. Но... такива случаи има всеки ден. При тези продажби човек винаги вижда разплакани

майки и дъщери... Няма какво да се прави — такъв е животът... и така нататък, и така нататък. И той се запъти с покупката си на друга посока.

След два дни адвокатът на християнската фирма „Б. и Ко“ изпрати в Ню Йорк съответната сума...

ГЛАВА XXXI

НА ПЪТ

На долната палуба на малко, мръсно параходче, което плаваше по Червената река, седеше Том — ръцете и краката му бяха в окови, но по-тежка от тях беше мъката, която го потискаше. Всичко светло в неговия живот си беше отишло — всичко беше изчезнало безвъзвратно — както изчезваха бреговете и дърветата, които параходът задминаваше. Неговият дом в Кентъки, жена му и децата му, добрите господари, разкошният дом на Сен Клер и самият той — красив, горд, весел и безгрижен на пръв поглед, а толкова добър; златната главичка на Ева с очи на светица, хубавият живот с приятни, свободни часове — всичко изчезна... А какво остава на тяхно място?

Горчива е съдбата на робите, по природа податливи на влияние, които, свикнали с вкусовете и обстановката на богат дом и добри господари, попаднат след това в ръцете на някой груб, жесток човек — също както маса или стол, красили някога прекрасен салон, попаднат най-после, разбити и обезобразени, в някоя мръсна кръчма. Но разликата е голяма — масата или столът нищо не чувствуват, а на човека въпреки закона, който гласи, че „той се купува, продава, оценява като движимо имущество“, не може да му се отнеме душата с малкия ѝ свят от надежди, страхове, желания, спомени и обич.

Мистър Сайман Легри — господарят на Том, беше купил осем негри от различни пазари в Нови Орлеан. Той ги окова във вериги по двама и ги откара на парахода „Пират“, който беше на пристанището, готов да отплава нагоре по Червената река.

Когато параходът потегли, Легри със свойствената си деловитост дойде да види негрите си. Той се спря пред Том, облечен за продажбата в най-хубавия си костюм, с колосана риза и лъснати ботуши. Легри накъсо изрече заповедите си:

— Стани! Том стана.

— Махни си яката!

Белезниците пречеха на Том и Легри му помогна, като грубо издърпа колосаната яка от шията му и я сложи в джоба си. След това той отвори сандъка на Том — той беше вече успял да го претършува, — измъкна оттам стари панталони и износена работна дреха, махна му белезниците и му посочи едно закрито място между съндыците.

— Върви там и се преоблечи!

Том се подчини и след няколко минути се върна на мястото си.

— Събуй си ботушите! Том ги събу.

— Ето! — каза господарят му и хвърли чифт груби обуца, каквито обикновено носят робите. — Обуй тези!

Легри му сложи наново белезниците и започна да претърсва джобовете на сваления костюм. Извади копринена кърпичка и я сложи в собствения си джоб. Той погледна с презрително сумтене няколко дреболии — скъпи на Том, защото с тях се беше забавлявала Ева, и ги хвърли през рамото си в реката.

След това Легри занесе сандъка на Том на предната част на парахода. Моряците се натрупаха около него. С много смях и шеги по адрес на негрите, които се стараят да изглеждат като джентълмени, дрехите на Том бяха бързо разпродадени; накрая празният сандък бе обявен за наддаване. На всички им се струваше много забавно да наблюдават тази разпродажба и особено как Том поглежда ту насам, ту натам към вещите си, които изчезваха една подир друга. Но най-смешно от всичко им се видя наддаването за сандъчето и много остроумни закачки се казаха по този повод.

Като приключи тази малка сделка, Сайман се упъти пак към своите роби.

— Е, Том, както виждаш, отървах те от излишен багаж. А тези дрехи пази като очите си — скоро няма да видиш други. Аз изисквам от моите негри да бъдат грижливи. Така е при мен: по един костюм им се полага на година.

След това Саймън се приближи до Емелин, която беше окована заедно с друга една жена.

— Хайде, мила, бъди по-весела — каза той и я закачи под брадичката.

Неволният поглед, изпълнен с отвращение и ужас, който момичето му отправи, не му избягна. Легри се намръщи свирепо.

— Без превземки, момиче, чуваш ли? Ще се усмихваш, когато ти говоря!... А, ти жълта маймуно, защо правиш тази кисела мутра? — извика той и блъсна мулатката, която беше окована заедно с Емелин. — Трябва да изглеждаш по-весела... Ей, вие, всички — извика Легри и отстъпи няколко крачки. — Погледнете ме, погледнете ме, гледайте ме право в очите ви казвам. — И той тропаше с крак при всяка втора дума.

Всички роби като омагьосани гледаха свирепите сиво-зелени очи на Легри.

— Виждате ли това? — каза той и сви грамадния си юмрук, тежък като ковашки чук. — Виждате ли го? Опитай го! — И той стовари юмрука си върху ръката на Том. — Видя ли сега какъв съм?... Казвам ви: този юмрук е станал твърд като желязо от биене на негрите. Още не съм видял негър, когото да не мога да поваля с един удар! — И Легри приближи юмрука си толкова близо до лицето на Том, че той примига и се отдръпна назад. — Аз нямам нужда от тези проклети надзиратели: сам съм си надзирател. И да знаете, всяка работа трябва да бъде свършена. И друго — заповедите ми се изпълняват бързо и точно, още докато говоря. Така ще я карате с мен. Никому не отстъпвам — от мене не очаквайте никаква милост Така че, мислете му.

Жените неволно притаиха дъх; всички останаха като попарени и тъжно наведоха глави. А Саймън се обърна и се запъти към бюфета на парахода да пие чаша ракия.

— Така започвам с моите негри — каза той на един възстар човек, който имаше вид на джентълмен. Той бе чул цялата му реч. — Моята система е да ги хвана здраво още отначало — да разберат, че не се шегувам.

— Така ли? — отвърна непознатият и изгледа Легри с любопитството на естественик, който изучава някое рядко животно.

— Да, така! Аз не съм от тези плантатори джентълмени с нежни ръце, които се лигавят с негрите и оставят някакви негодници управители да ги лъжат. Погледнете само юмрука ми, сър! Станал е като камък от удране по негрите. Пипнете само!

Непознатият допря пръстите си до юмрука му и спокойно каза:

— Да, наистина... Предполагам, че и сърцето ви е станало също така твърдо.

— Действително, това може да се каже — засмя се Саймън от сърце. — Смятам, че няма по-твърд човек от мене. Никой не може да излезе наглава с мене. И негрите никога не могат да ме измамат — нито със сълзи, нито с ласкателства... никога!

— Вие сте подбрали добра група роби.

— Действително! — каза Саймън. — Ето например този Том — казаха ми, че е нещо необикновено. Платих повечко за него, но смятам да го направя кочияш и надзирател. Веднъж само да го поставя на място, защото е свикнал при другите си господари да се отнасят с него, както не бива да се отнася човек с негрите, и ще върши работа. Излъгах се само с тази мулатка. Изглежда болнава, но и от нея ще си изкарам парите. Тя все ще живее още година-две. Нямам намерение да жалья негрите си. Използуй ги докрай и купувай нови — това е моята система. Така имаш по-малко грижи и в края на краищата излиза по-евтино. — И Саймън отпи от ракията.

— А колко дълго живеят средно? — запита джентълменът.

— Как да ви кажа... Зависи от техния организъм. По-яките издържат шест-седем години, а хилавите свършват за две-три години. В началото, когато започнах тази си работа, доста се стараех всичко да им бъде наред, за да издържат по-дълго — лекувах ги, когато бяха болни, давах им дрехи и одеяла и какво ли не още... Гледах всичко да им бъде в ред. Но видях, че няма никакъв смисъл. Само изгубих сума пари и си създадох излишни грижи. Сега вече не ги питам дали са болни или здрави, а всички ги карам да работят. Когато умре един негр, купувам друг. Намирам, че така е във всяко отношение по-евтино и по-удобно.

Джентълменът се обърна и седна до един млад човек, който с едва прикрито отвращение слушаше този разговор.

— Не трябва да мислите, че всички на Юг са като този тип — му каза той.

— Надявам се, че наистина не са — отговори младият мъж натъртено.

— Той е доволен, подъл и жесток — каза възрастният джентълмен.

— И все пак вашите закони му позволяват да бъде пълен господар на толкова човешки същества, без да имат и сянка от закрила, и трябва да признаем, че ги има много като него... Според мене вие,

така наречените хуманни хора, сте отговорни за жестокостите и изстъпленията на злодеи като този. Ако вие не я одобрявахте и поддържахте, цялата тази безчовечна система нямаше да трае нито един час...

— Съветвам ви да не говорите толкова високо — каза усмихнато по-възрастният джентълмен. — На парахода има хора, на които вашите думи няма много да се харесат и всички те едва ли биха проявили моята търпимост.

Младият човек се изчерви, усмихна се и скоро и двамата се заиграха на табла.

През това време на долната палуба се водеше друг разговор — между Емелин и мулатката, заедно с която тя беше окована. Както би могло да се очаква, те разказваха една на друга за живота си.

— Кой ти беше господарят? — запита Емелин.

— Мистър Елис; живееше на Леви стрийт. Може би си виждала къщата.

— А беше ли добър с тебе?

— Преди да се разболе, беше почти винаги добър. Но откакто легна болен — повече от шест месеца, той стана страшно нервен. На никого не даваше покой ни деня, ни нощя. Стана такъв един, че никой не можеше да му угоди. И всеки ден ставаше все по-лош и по-лош. Държеше ме будна по цели нощи, докато съвсем капнах. И защото заспах една нощ, господи, колко ужасно се разсърди? „Ще те продам — викна — на такъв господар, че да ме помниш!“ А преди това ми обещавахе, че ще бъда свободна след неговата смърт.

— Имаш ли близки? — запита Емелин.

— Да, имам мъж. Той е ковач. Господарят често го даваше под наем другаде. Дори не можах да го видя, преди да замина. Толкова набързо ме откараха. Имам и четири деца. О, горко ми! — извика тя и закри лицето си с ръце.

Когато човек чуе някой да разказва за своите нещастия, неволно му идва на устата някоя утешителна дума. Емелин искаше да каже нещо на нещастната жена, но нищо не ѝ идваше наум. И какво ли можеше да ѝ каже? И двете сякаш се бяха наговорили от страх и боязън да не говорят за ужасния човек, който сега беше техен господар.

Параходът продължаваше да носи скръбния си товар все по-далече и по-далече нагоре по мътните и кални червеникави води на реката, които извиваха край неочакваните криволичещи завои. Тъжните очи уморено гледаха еднообразните червени глинести брегове. Най-после параходът спря на пристанището на малък град и Легри слезе тук заедно със своите роби.

ГЛАВА XXXII

МРАЧНА ОБИТЕЛ

Том и неговите другари уморени се влачеха след клатещата се по неравния път кола. В колата седеше Саймън Легри, а двете жени, все още оковани заедно бяха сместени при багажа. Те всички отиваха към плантацията на Легри, която беше много далече.

Пустият изоставен път извиваше ту между мрачна борова гора, където вятърът тъжно стенеше, ту през безкрайни блатисти места, край печални кипариси, извисени над тинесто тресавище, обвити с траурни гирлянди и повалени клони, пропълзяваха отвратителни отровни змии.

Този път би се сторил безрадостен дори на пътник, който отива някъде по работа с пълни джобове и на хубав кон. Колко по-див, безнадежден и мрачен изглежда този път на заробените, които с всяка стъпка се отдалечават от всичко, което обичат и за което милеят. Това чувство на безнадеждност личеше ясно от израза на измъчените, отчаяни черни лица и от замисления тъжен и мрачен поглед, който се местеше от предмет на предмет по безрадостния път.

Но Саймън продължаваше да кара колата си явно в добро настроение, като от време на време надигаше шишето с ракия, което държеше в джоба си.

— Хей, вие! — извика той, като се извърна и видя унилите лица на робите. — Хайде, момчета, запейте нещо.

Мъжете се спогледаха и Саймън трябваше да повтори своето „хайде“, придружено с изплющяването на камшика.

Някой подхвана една от тези безсмислени песни, които негрите често пеят:

Господарят ме прати да уловя мечка, хай, хай, хей, хо!
Господарят се пръска от смях. Наместо мечка хванах буболечка, хай,
хай, хей, хо! Хай, хай, хей, хо!

Певецът сам съчиняваше текста по ритъма на мелодията, като гледаше само да има рима, без да обръща много внимание на смисъла.

Всички в хор му пригласяха:

Хай, хай, хей, хо! Хай, хай, хей, хо!

Те пееха високо, като се мъчеха да изглеждат весели, но в проточения див припев звучеше такава скръб, каквато нито вопъл на отчаяние, нито дума на затрогваща молитва можеха да изразят.

— Е, милинка — обърна се Саймън към Емелин и сложи ръката си на нейното рамо. — Ние вече пристигаме у дома.

Когато Легри викаше и се караше, Емелин трепереше от страх, но сега, когато той я докосна и ѝ заговори разнежено, тя предпочете да бе я ударил. Прималя ѝ; изразът на очите му я накара цялата да изтръпне и тя неволно се притисна до мулатката, като че беше нейна майка.

— Носила ли си някога обици? — запита Легри и хвана малкото ѝ ухо с грубите си пръсти.

— Не, господарю — отговори разтреперана Емелин и наведе очи.

— Почакай, като отидем у дома, аз ще ти подаря обици, ако си умно момиче. Няма защо да се плашиш толкова. Не ще те поставя на тежка работа. При мене ти ще живееш добре, като някоя леди. Само да си умно момиче.

Ракията предразполагаше Легри към любезности — още повече че в далечината се очертаваше вече оградата на неговата плантация. Тя принадлежеше в миналото на един богат джентълмен с добър вкус, който беше положил много грижи, за да направи имението си красиво. След смъртта му то бе продадено за покриване на неговите дългове и Легри успя да го купи на износна цена. Както при всеки друг случай, Легри мислеше само за едно — да извлече колкото се може повече печалби, затова имението изглеждаше напълно запуснато и нямаше и (следа от грижите на предишния собственик.

Пред къщата някога е имало гладко окосена зелена морава с декоративни храсти, а сега това място бе обрасло с плевели и бурени; по него стърчаха стълбове за привързване на коне, около които земята беше съвсем утъпкана; навсякъде се търкаляха счупени ведрa, царевични кочани и други боклуци. Само тук-там от някоя декоративна колона, на която се привързваха коне, се подаваха ямини и орлови нокти. Някогашната голяма градина също бе обрасла в бурени, между които някое екзотично растение случайно подаваше

самотния си цвят. Прозорците на оранжерията бяха изпочупени, а по зелениясалите полици се редяха забравени саксии с изсъхнали цветя.

Колата премина по бурениясала алея между прекрасни китайски дървета, които грациозно извиваха гъсто покритите си с вечно зелени листа клони. Безгрижието и занемареността не биха могли да ги унищожат; подобно на всеки благороден човек те бяха станали по-силни и хубави, сред отчаянието и разрухата.

Къщата беше голяма и личеше, че някога е била красива. Беше построена както повечето богати къщи на Юг: на два етажа, с веранди, на които излизаха всички стаи. Долната веранда лежеше на тухлени колони. Но сега всичко бе неприветливо и изоставено. Някои прозорци бяха заковани с дъски, други зееха изпочупени, повечето капаци едва се крепяха — всичко говореше за пълна запуснатост и липса на грижа.

Навсякъде по двора бяха разпръснати трески, слама, прогнили бъчви и сандъци. Няколко свирепи кучета, щом чуха шума на колата, се спуснаха и щяха да разкъсат Том и другарите му, ако не бяха прогонени от дрипавите слуги, които се затичаха подир тях.

— Виждате ли какво ви чака, ако се опитате да бягате оттук? — обърна се Легри към новите си роби и помилва кучетата със зловещо задоволство. — Тези кучета са дресирани да гонят негри и като нищо биха ви разкъсали. Не забравяйте това!... Е, Самбо — обърна се той към дрипав негр с шапка без периферия, който му се кланяше угоднически. — Как вървят работите?

— Отлично, господарю!

— Куимбо — извика Легри на друг негр, който усърдно се стараеше да привлече вниманието на господаря си. — Нали не си забравил какво ти поръчах?

— Разбира се, че не съм, господарю.

Тези двама негри бяха старшите на работниците в плантацията. Легри ги беше дресирал не по-зле от своите булдози да бъдат свирепи и жестоки.

Подобно на много властелини, за които четем в историята, Легри управляваше своите роби, като ги разделяше. Самбо и Куимбо се мразеха отдън душа; всички останали роби до един ги мразеха не по-малко и като ги насъскваше едни срещу други, той беше още по-сигурен, че ще му бъде донасяно за всичко, което става в плантацията.

Никой не може да живее съвсем сам. Затова Легри поддържаше известна брутална близост със своите помощници — близост, която можеше да навлече беда на всеки от тях, защото при най-малкото раздразнение единият винаги беше готов само с едно кимване на главата да се нахвърли на другия, за да уталожи гнева на господаря си.

— Ей, Самбо — заповяда Легри, — отведи тези момчета в колибите. Доведох ти и жена — добави той, сне белезниците и блъсна мулатката към него. — Нали ти бях обещал да ти купя жена.

Мулатката потрепери от ужас и се отдръпна от Самбо.

— Но, господарю, аз имам мъж в Нови Орлеан!

— Какво от това? Аз ще ти дам друг. Без много приказки. Хайде върви! — кресна Легри и замахна с камшика.

— А ти, госпожице, ще дойдеш с мене — обърна се той към Емелин.

Мрачно и свирепо лице се мярна на един от прозорците на къщата, а когато Легри отвори вратата, отвътре се чу женски глас и бърз повелителен говор. Том, който тревожно гледаше след Емелин, чу сърдитият отговор на Легри.

— Дръж си устата! Ще правя, каквото искам. Тебе няма да слушам!

Том не чу нищо повече, защото Самбо подкара всички към колибите. Сърцето на Том се сви, като видя двете редици мръсни и изоставени бордеи, построени далеко от господарската къща. Той беше се утешавал с мисълта, че все ще има колиба, колкото и бедна да е тя, която да може да направи уютно и тихо място за почивка след работа. Той надникна в някои от колибите и видя, че по цялата земя имаше разхвърляни само купчини мръсна гниеца слама, стъпкана от краката на предишните обитатели, и нищо друго.

В коя от тях ще живея аз? — смирено запита той Самбо.

— Не знам... Може би в тази тука ще се намери място за още един — отвърна Самбо. — Всичките са препълнени с негри. Просто не знам къде да ви сместя.

Късно вечерта, изнурени от тежка работа, робите се завърнаха в колибите. Облечени в мръсни дрипи, всички, мъже и жени, изглеждаха измъчени и навъсени. На тях съвсем не им беше до дружелюбно отнасяне с новопристигналите. Негърското селище се оживи, но не с приятни гласове. То кънтеше от груби, пресипнали гласове — караха

се за ръчните мелнички, на които всеки бързаше да смели своята жалка дажба царевица, защото вечерята им се състоеше само от питки, направени от това царевично брашно. Още преди изгрев слънце ги бяха изкарали на полето и те, подтиквани от камшиците на Самбо и Куимбо, бяха работили целия ден без отдих. Беритбата на памука сега бе в своя разгар и Легри употребяваше всякакви средства, за да изсмуче и последните сили на своите роби.

Том напразно се взираше да види поне едно приветливо и дружелюбно лице между негрите, които пристигаха. Но срещна само намусени, груби, озлобени мъже и слаби, измъчени и изплашени жени. Скрибуцането на ръчните мелници се чуваше до късно през нощта. Те бяха много малко на брой, а хората, които искат да мелят — много повече; по-силните изблъскваха по-слабите, които се добираха до мелниците едва накрая.

— Хей, ти! — извика Самбо, като се доближи до мулатката и ѝ подхвърли торбичка с царевица. — Как ти беше името?

— Люси — отвърна жената.

— Е добре, Люси, сега ти си моя жена. Вземи да смелиш тази царевица и ми изпечи питка за вечеря.

— Не съм ти жена, нито пък някога ще бъда — каза остро Люси, добила в отчаянието си внезапна сила. — Махай се оттука...

— Като ти ритна един!... — извика Самбо и вдигна заплашително крак.

— Можеш и да ме убиеш, ако искаш! — отвърна Люси. — Колкото по-скоро, толкова по-добре. Да бях умряла!

— Ей, Самбо, ако вземеш да биеш робите и да ги правиш негодни за работа, ще те обадя на господаря — намеси се Куимбо; той току-що беше изтръгнал грубо мелницата от ръцете на три изморени жени, които искаха да смелят своята царевица.

— Аз пък ще те обадя, че не оставяш жените да си смелят царевицата — заплаши Самбо. — Ти по-добре гледай себе си. Том беше прегладнял от пътя и едва се държеше на краката си.

— Ето и на тебе, чернокожа мутро! — каза Куимбо и му подхвърли торбичка с царевица. — И внимавай. Това ти е за цяла седмица. Повече не ще получиш.

Том чака до късно, докато стигна до една от ръчните мелници. Но когато му дойде редът, той съжали две капнали от умора жени,

смля първо тяхната царевица, сложи няколко цепеници в догарящия огън, дето мнозина печеха питки, и чак тогава се залови да приготви своята вечеря. Услугата беше малка, но тя трогна жените, задебелите им лица сякаш се озариха от доброта и те поискаха да омесят царевичната му питка и му помогнаха да я опече.

Останал сам, Том дълго седя край тлеещия огън, който хвърляше върху лицето му мъждеещата си светлина. На небето спокойно светеше ясна сребърна луна. Най-после той стана бавно и тъжно се отправи към колибата, която му бе отредена. На земята — един до друг, спяха вече уморени роби. Тежкият и задушен въздух в колибата го отблъсна. Той погледна навън, но нощта беше студена и влажна, а той беше капнал от умора. Той се зави в дрипавото одеяло, което единствено му служеше за завивка, изтегна се на сламата и заспа.

ГЛАВА XXXIII

КАСИ

Том скоро разбра на какво може да се надява и от какво трябва да се страхува в новия си живот. Всяка работа му идеше отръки, а по природа беше старателен и добросъвестен. Благ и отстъпчив, той реши, че с усърден труд ще съумее, до известна степен да намали бедите си, като се надяваше, че ще му се удаде да се спаси по някакъв начин.

Легри мълчаливо оцени новия си роб като първокачествен работник, но все пак изпитваше към него смътна неприязън, която обикновено лошите хора изпитват към добрите. Той почувствува, че Том мълчаливо осъжда грубите му и жестоки обноски, които той често проявяваше към беззащитните негри, а подобно неодобрение дразни господаря, дори когато изхожда от страна на неговия роб. Към своите другари по съдба Том се отнасяше със съчувствие и топлота, неща нови и странни за тях. Легри забеляза това и се озлоби. Той бе купил Том с намерение да го направи нещо като надзирател и да му поверява управлението на плантацията през време на кратките си отсъствия. Но според него най-важното качество на човек на такава длъжност беше жестокостта. Легри реши, че трябва да направи Том жесток и няколко седмици след пристигането му поиска да се заеме с тази работа. Една сутрин, когато негрите тръгваха за полето, Том учудено забеляза една нова работничка между тях. Нейната външност привлече вниманието му: жената бе висока, стройна, с изящни ръце и крака, облечена спретнато и прилично. Тя изглеждаше на 35–40 години, а който видеше лицето ѝ, никога не можеше да го забрави. Още от пръв поглед личеше, че тази жена беше прекарала силни, мъчителни и дълбоки преживявания. Високото ѝ чело, чистата линия на красивите ѝ вежди, правилният нос, прекрасната извивка на устните, грациозната ѝ глава и шия показваха, че тя е била някога много красива. Но по лицето ѝ имаше дълбоки бръчки на мъка и горчиви страдания. Чертите ѝ бяха заострени, страните ѝ мърво беди и хлътнали и цялата ѝ фигура

показваше изтощение. Най-силно впечатление правеха очите — големи, черни и дълбоки, засенчени от тъмни дълги мигли и пълни с тъга и отчаяние. Свирепа гордост и дързост се четяха във всички нейни движения, в извивката на устните ѝ, във всяка черта на лицето ѝ; но в очите ѝ имаше дълбока, безпределна мъка, която не отговаряше на нейното презрително държание.

Коя беше тя, откъде беше дошла? Том не знаеше. Тя вървеше до него изправена и горда в сивия мрак на ранната утрин, но на останалите роби тя изглеждаше позната. Нейното присъствие явно правеше впечатление на тези дрипави, измъчени от глад нещастници. Те се обръщаха да я гледат и ликуваха.

— И на нея най-после ѝ дойде редът! Пада ѝ се! — каза някой.

— Хи, хи, хи! — засмя се друг. — Сега ще видиш колко е хубаво, мис.

— Ще я видим да работи!

— Дали и нея ще бият довечера както другите?

— Ех, да можех да видя, когато я налагат! Жената не обръщаше внимание на подигравките и продължаваше да върви със същия презрителен и надменен израз, сякаш не ги чуваше. Том, който винаги бе живял между изтънчени и културни хора, веднага почувствува интуитивно от вида и обноските ѝ, че и тя принадлежи към тях. Но как и защо бе стигнала до това унижително положение — това той не можеше да си обясни. Жената не му каза ни дума, нито дори го погледна, макар че през целия път вървеше редом с него.

Том почна да работи, но тъй като тя не бе далеко от него, от време на време поглеждаше към нея. Той веднага разбра, че вродената ѝ ловкост и съобразителност правеха работата ѝ по-лека, отколкото на много други. Тя събираше памука бързо и сръчно и със същия надменен израз, сякаш презираше и работата, и унижителното положение, в което беше поставена.

През целия ден Том и мулатката, която беше закупена заедно с него, работиха близо един до друг. Тя изглеждаше много болна, охкаше и се олюляваше, като че всеки момент може да се строполи на земята. Като дойде до нея, Том, без да каже нито дума, прехвърли няколко шепи памук в нейния кош.

— О, не, недей! — учудено каза мулатката. — Ще си навлечеш неприятности.

Точно тогава към тях се приближи Самбо, който имаше зъб на тази жена. Той размахна камшика и се развика с грубия си прегракнал глас:

— Аз ще я свестя — извика Самбо и злобно се ухили. — Моето лекарство е по-добро от камфор. — И като извади карфица от ръкава на куртката си, той я забодде цялата в крака на жената. Тя изохка и се опита да стане.

— Ставай да работиш, говедо, защото мога да ти покажа и друг номер.

Жената стана; в продължение на няколко минути прояви нечовешки усилия и работи с трескава бързина.

— Хем все така да работиш! — извика Самбо. — Иначе ще проклинаш живота си.

— Предпочитам да не живея — отвърна жената и Том я чу да добавя: — Докога, о, господи! Защо не ни помогнеш?

Без да се страхува от това, което може да го сполети, Том се приближи до мулатката и изсипа всичкия памук от своята торба в нейния кош.

— О, не бива да правиш това — прошепна жената. — Ти не знаеш какво могат да ти направят.

— Каквото и да ми направят, по-лесно ще го понеса от тебе — отвърна Том и веднага се върна на мястото си. Всичко това стана за един миг. Неочаквано непознатата жена, която работеше наблизко и чу техния разговор, повдигна дълбоките си тъмни очи и ги устреми към Том. След това сграбчи памук от своя кош и го сложи в коша на Том.

— Ако знаеше къде се намираш, ти не би постъпил така — каза тя. — Като постоиш тука един месец, ще престанеш да помагаш на другите. Ще видиш, че ще ти е трудно да се грижиш дори само за собствената си кожа.

— Господ ще ми помогне, мисис — каза Том, като неволно употреби учтивата форма.

— Бог никога не идва насам — горчиво отвърна жената и сръчно продължи работата си; по устните ѝ наново се появи презрителната усмивка.

Но от другия край на полето Самбо забеляза какво прави жената и тръгна право към нея, като размахваше камшика си.

— Ето какво било! — извика той тържествуващ. — И ти хитруваш. Сега си ми вече в ръцете, пази се да не си изпатиш!

В черните очи на жената блесна мълния. Устните ѝ се разтрепераха, ноздрите ѝ се разшириха. Тя се обърна и хвърли върху надзирателя поглед, пълен с ярост и презрение.

— Куче! — извика тя. — Опитай се само да ме докоснеш. Имам още достатъчно власт, да накарам да те хвърлят на кучетата, да те изгорят жив, да те нарежат на късове... Една дума да кажа само!

— Тогава защо сте дошли тук? — каза Самбо, явно изплашен и отстъпи няколко крачки. — Аз наистина нищо лошо не исках да ви направя мис Каси!

— Махай се от очите ми! — заповяда жената.

И наистина Самбо забеляза, че има работа на другия край на нивата и бързо се отправи нататък.

Жената отново започна да събира памук и вършеше всичко така сръчно и бързо, сякаш притежаваше магическа сила. Още преди да се свечери, нейният кош беше пълен и препълнен догоре, въпреки че на няколко пъти беше прехвърляла от него на Том с пълни шепи.

Късно след залез уморените роби тръгнаха един след друг с кошовете на главите към мястото, където се мереше памукът. Легри беше там и делово разговаряше с двамата си помощници.

— Този Том ще ни прави много бели — каза Самбо. — Той все прехвърляше памук в кошницата на Люси. Ако господарят не вземе мерки, всички негри ще започнат да се чувствуват онеправдани.

— Виж го ти дявола! — възмути се Дегри. — Ще трябва да го вразумим, нали, момчета?

Отвратителна усмивка изкриви лицата на двамата негри при тази заплаха.

— Хе, хе, мистър Легри трябва да се заеме с тази работа. Самият дявол не може да вразуми така добре хората — каза Куимбо.

— Вижте, момчета, най-добре ще бъде да го накарам сам той да бие негрите. Така най-добре ще бъде да избия разните глупости от главата му. Така ще го вразумим.

— Господарят ще види, че това няма да бъде много лесно.

— Нищо. Все пак ще успея — каза Легри и напълни устата си с тютюн.

— Ай тази Люси! И тя е такава една грозна... и ни създава най-много неприятности от всички жени в цялата плантация.

— Внимавай, Сам! Започвам да се досещам защо толкова много мразиш, Люси.

— Господарят знае, че тя не го послуша и отказа да ми стане жена. А господарят ѝ заповяда.

— Ще послуша, като заиграе камшикът — каза Легри и се изплю. — Но точно сега има много работа, сега не му е времето. Пък е и такава една слаба, а слабите жени са най-упорити. Пребиваш ги до смърт, а те пак държат на своето.

— Но Люси е все такава една недоволна и мързелива — през целия ден нищо не прави. Том работи заради нея.

— Така ли! Аха! Тогава Том ще има удоволствието да я бие. Ще бъде добра тренировка за него и после... той няма да я бие, както правите това вие двамата, дяволи такива.

— Ха, ха. Хо, хо — засмяха се двамата черни негодници; в жестокия им смях прозвуча нещо дяволско — убедително потвърждение на епитета, с който ги нарече Легри.

— Да, господарю, но нейният кош сигурно ще бъде пълен, защото Том, и мис Каси ѝ помагаша.

— Аз сам ще го претегля — многозначително каза Легри. Отново прозвуча демоничният смях на двамата надзиратели.

— Така... — каза Легри, — значи мис Каси работи цял ден?

— И още как! Като че ли всички дяволи бяха влезли в нея!

— Те наистина са влезли всичките под кожата ѝ — каза Легри и като изруга грубо, влезе в стаята където мереха памука.

Измъчените, убити духом човешки същества бавно влизаха един след друг в стаята и с неохота и страх слагаха кошовете си на кантара. На черната дъска беше залепен списъкът на робите и Легри отбелязваше срещу всяко име набраното количество памук. Претеглиха коша на Том и го одобриха. Той застана настрана и тревожно погледна Люси. Тя едва се приближи, като се олюляваше от умора, ѝ сложи коша си върху кантара. Легри видя, че теглото е достатъчно, но се престори на сърдит.

— Ах, ти мързеливо животно! Пак си набрала по-малко. Стой настрана. Ще си получиш заслуженото.

Люси изпъшка отчаяно и се отпусна на скамейката.

Дойде редът на жената, която наричаха мис Каси. Небрежно, и надменно тя подаде своя кош.

Насмешливо, но с известна несигурност Легри я погледна в очите. Тя втренчи черните си очи и тихо му каза нещо на френски. Никой не разбра думите ѝ, но лицето на Легри се изкриви от злоба. Той вдигна ръката си, сякаш да я удари, но тя му отговори с презрителен поглед, обърна се и излезе.

— А сега — заповяда Легри — ела насам, Том. Нали ти казах, че не съм те купил за обикновена работа? Искам да те повиша — да те направя надзирател. И тази вечер ти встъпваш в новата си длъжност. Вземи тази жена и я набий! Често си виждал как става това и ще се справиш, нали?

— Извинете, господарю — каза Том, — надявам се, че няма да ме принудите да направя това. Не съм свикнал, никога в живота си не съм вдигал ръка срещу никого, нито мога да го направя. Не мога...

— Преди да те пребия, ще свикнеш да правиш неща, за които не си и сънувал по-рано — викна Легри, грабна камшика,шибна Том силно през лицето и продължи с настървение да му нанася удари.

— Е — запита той, като спря да си откъхне, — сега пак ли ще ми разправяш, че не можеш?

— Не мога, господарю — отвърна Том, като изтриваше с ръка кръвта, която струеше по лицето му. — Готов съм да работя ден и нощ, да работя до последен дъх, но не мога да направя това, което смятам за несправедливо... Не, господарю, аз никога няма да го направя, никога!

Гласът на Том беше необикновено благ и тих и тъй като той винаги се отнасяше почтително с господаря си, Легри бе помислил, че е страхлив и че лесно ще може да го превие. Когато Том изрече последните думи, робите до един изтръпнаха от изумление.

— Господи! — извика нещастната мулатка и закърши ръце. Всички неволно се спогледаха и затаиха дъх в очакване на бурята, която неминуемо щеше да се разрази.

Легри се стъписа от изумление. Но бързо се съвзе и ревна:

— Какво? Ти, проклето черно животно, смееш да ми отвърщаш, че не е справедливо това, което аз ти заповядвам?! Нима разбират такива твари като тебе кое е справедливо и кое не? Не! Няма да позволя това! Та за какво ме мислиш? Или си въобразяваш, че си джентълмен, мистър Том, който учи господаря си кое е справедливо и

кое не е! Така значи, ти ще ми казваш, че не било право на набиеш тази жена?

— Така мисля, господарю. Нещастната жена е болна и слаба — ще бъде наистина жестоко. Не, никога няма да направя това. Ако искате, убийте ме, господарю, но аз никога няма да вдигна ръка да бия някого. Никога. По-скоро ще умра.

Том говореше кротко, но в гласа му звучеше твърда решителност.

Легри се разтреса от злоба; зеленикавите му очи гневно светеха. Бакенбардите му затрепераха от ярост, но както кръвожадният звяр си играе с жертвата, преди да я разкъса, така и той възпря дивия си импулс да се нахвърли срещу Том и подигравателно подхвърли:

— Виж го ти — дошъл истински светец между нас, грешниците! А ти негоднико, не си ли чел в Библията: „Слуги, слушайте вашите господари“. Не съм ли аз твой господар? Не платих ли хиляда и двеста долара за мръсната ти кожа и всичко, което има в нея? Сега са мои и тялото, и душата ти! — И Легри с всичка сила ритна Том с тежкия си ботуш. — Кажи ми де!

Въпреки непоносимите болки тези думи пробудиха дълбоко ликуващо чувство в душата на Том. Той изведнъж се изправи, повдигна към небето обляното си в кръв и сълзи лице и извика:

— Не! Не! Не! Моята душа не принадлежи на вас, господарю! Вие не сте я купили и не можете да я купите! Над нея вие нямате власт.

— Нямам власт ли? — злобно изсъска Легри. — Ще видим, ще видим! Хей, Самбо, Куимбо! Наложете това куче така, че цял месец да не може да се опомни.

Двамата грамадни негри се нахвърлиха върху Том. Демоничната радост, изписана на лицата им, ги превръщаше в някакви изчадия, излезли от ада. Мулатката изпищя от ужас и всички неволно станаха, когато Том покорно се остави на палачите да го отведат.

ГЛАВА XXXIV

ИСТОРИЯТА НА КВАРТЕРОНКАТА

Беше късно през нощта. Том лежеше окървавен и пъшкаше от болки в една запусната стая на работилницата за чистене на памук всред купища изоставени машинни части, похабен памук и други отпадъци.

Нощта беше влажна и задушна, а тежкият въздух беше изпълнен с безброй комари, които увеличаваха нетърпимата болка от раните му. Жаждата, която го изгаряше — най-тежкото от всички мъчения, довеждаше физическото му страдание до крайни предели.

— Господи, смили се над мене! Дай ми сили да превъзмогна всичко! — се молеше Том, изгарящ от мъки.

Чуха се стъпки зад него и светлина от фенер блесна в очите му.

— Кой е там?... За бога... моля, дайте ми вода.

Това беше Каси. Тя сложи фенера на пода, наля вода в една бутилка, подитна главата му и му подаде да пие. Той изпиваше с трескава жажда чаша след чаша до дъно.

— Пий, колкото можеш — му каза тя. — Знаех, че си жаден. Не ми е за първи път да нося вода на такива като тебе.

— Благодаря ви, мисис — каза Том, като утоли най-последващата си жажда.

— Не ме наричай мисис. Аз съм нещастна робиня като тебе, а може би и по-нещастна от тебе...! — отвърна тя с горчивина.

— А сега — каза тя, като отиде до вратата и довлече един малък сламеник, върху който постла намокрен със студена вода чаршаф. — опитай се да се примъкнеш до това.

Схванат от ударите и от раните, Том едва-едва се отместваше, но когато тялото му се допря до хладната постеля, той почувствува голямо облекчение.

Често се случваше на Каси да лекува жертви на господарската жестокост и тя беше придобила голяма опитност. Тя се занима с многобройните рани на Том, след което болките му доста понамаляха.

— Ето това е всичко, което мога да направя за тебе — каза тя, като повдигна главата му и пхна под нея вместо възглавница бала памук.

Том й благодари. Тя седна на пода, обгърна коленете си с ръце и се загледа втренчено пред себе си. Лицето й имаше мрачен и измъчен израз. Бонето й се беше смъкнало назад и дългата й черна коса падаше на вълни около необикновено тъжното й лице.

— Няма смисъл, бедни приятелю — проговори тя най-сетне.

— Няма смисъл да се опитваш. Ти си смел и правото е на твоя страна. Но всичко това е напразно. Безсмислено е да се бориш. Ти си в ръцете на дявола Той е по-силен и ти ще трябва да се подчиниш.

Да се подчини! Нима в минути на слабост и когато изнемогваше от мъка, той сам не бе си казвал същите думи? Том се сепна. Тази мрачна жена с трескав поглед и тъжен глас му се струваше въплъщение на изкушението, с което той се бореше.

— Господи, боже мой! — изпъшка той. — Как бих могъл да се покоря?

— Безполезно е да викаш бога. Той никога не чува — каза твърдо жената. — Аз мисля, че няма бог или ако има, той е против нас. Всичко е против нас — и земята, и небето. Всичко ни тласка към ада. Защо да не отидем?

Том затвори очи и потрепери от ужас при тези думи.

— Явно е — продължи жената, — че ти не знаеш нищо от това, което става тук. Да аз знам. Вече пет години, откакто духом и тялом живея под ботуша на този човек и го мразя така, както мразя дявола... Плантацията е уединена всред блатата и до най-близкото селище има не по-малко от десет мили. Няма никакъв бял човек, който да свидетелствува дали си бил изгорен жив, попарен с вряла вода, нарязан на късове, хвърлен на разярените кучета или бит до смърт. Тука няма никакъв закон — нито божи, нито човешки, който да защити тебе или някого от нас... А този човек!... Няма зло, което той да не е способен да стори. Косите ще ти настръхнат, зъбите ти ще затракат от ужас, ако ти разкажа само какво съм видяла и какво съм научила тука. Не, няма смисъл да се съпротивяваш! Няма миг през тези пет години, които прекарах при този човек, в който да не съм проклинала живота си. А сега той е довел едно съвсем младо момиче — едва на петнадесет

години... — Каси се засмя с див, пълен с горчивина смях, който отекна зловещо под порутения навес.

Том скръсти ръце. Какъв мрак и ужас!

А жената продължи със суров глас:

— И нима тия жалки кучета, с които работиш, заслужават да страдаш зарад тях? Всеки един от тях ще се обърне срещу теб при първа възможност. Те са най-низките и най-жестоките същества. Не заслужава да страдаш заради тях!

— Нещастните! — каза Том. — Какво ги е направило жестоки? Ако се покоря, аз ще привикна и лека-полека ще стана като тях. Не, не, мисис! Аз загубих всичко — жена, деца, дом и добър господар... той щеше да ме освободи, ако беше живял само още няколко дни. Аз загубих завинаги всичко на този свят, не мога да погубя и себе си... Не, не мога да стана безчовечен на всичко отгоре!

— Но какво ще правиш? — запита Каси — Ще видиш, утре те отново ще се заловят с тебе. Аз ги знам. Видяла съм всичките им злодеяния. Страшно е да се помисли само какво ще стане с теб. Накрая те ще те накарат да се подчиниш.

— Господи Исусе Христе! — възкликна Том. — На тебе предавам душата си. Не ме изоставяй. Не допускай да им се покоря.

— О — въздъхна Каси, — колко пъти досега съм слушала тези вопли и молитви, но те никому не са помогнали — всички са били смазани, но са се подчинявали. Ето и Емелин се опита да се бори, и ти също — но каква полза от това? Вие или ще се покорите, или ще умрете от бавна смърт.

— Добре, тогава ще умра! — каза Том. — Колкото и да продължават да ме изтезават, все ще има край. И какво повече могат да ми направят? Аз съм спокоен и зная, че бог ще ми помогне да понеса страданията.

Каси не каза нищо. Тя втренчено гледаше към пода.

— Може би така и трябва — прошепна тя сякаш на себе си.

— Тези, които се покориха, за тях няма вече надежда, никаква надежда! Ние сме потънали в мръсотия, живеем в мерзости, докато станем противни сами на себе си! И почваме да копнеем за смъртта, а не намираме сили да сложим край на живота си. Не, няма надежда, няма!... И това момиче сега... аз бях на нейната възраст тогава!... Погледни ме — обърна се тя към Том и заговори бързо:

— Виж на какво съм заприличала! Аз съм израснала в разкош. Първото нещо, което помня, е как като дете играех в богати салони, как бях обличана като кукла и как всички наоколо се възхищаваха от мен! Прозорците на стаите гледаха към градина, където под портокаловите дървета играех на криеница с братята и сестрите си. След това ме дадоха в един пансион — какво ли не учеха там! — музика, френски, бродерия... И когато бях на четиринадесет години, аз се върнах в къщи за погребението на баща си. Той почина твърде ненадейно. Когато се стигна до уреждане на работите, разбра се, че това, което беше оставил, едва щеше да стигне, за да покрие задълженията му. При описване на имуществото и аз бях поставена в описа. Майка ми беше робиня; баща ми постоянно мислеше да ме освободи, но не беше го направил и затова бях поставена в списъка на вещите. Аз знаех, че съм робиня, но не бях се замисляла много върху това. Никому не минаваше през ум, че този силен и здрав човек може да умре. Четири часа преди смъртта си той бил напълно здрав — той беше една от първите жертви на холерата в Нови Орлеан. На другия ден след погребението жената на моя баща заедно със своите деца отиде в плантацията на родителите си. Видях ми се странен начинът, по който се отнесоха с мене, но не съзнавах напълно какво става. Предоставиха на един млад адвокат да уреди всички въпроси. Той идваше всеки ден и беше много внимателен с мен. Един ден той доведе със себе си и друг млад човек, който ми се стори най-хубавият мъж, когото бях виждала някога. Никога няма да забравя тази вечер. Ние се разхождахме в градината. Бях самотна и много тъжна, а той беше толкова мил и нежен с мен. Каза ми, че ме е виждал, преди да отиде в пансиона, че отдавна ме обича и че ще ми бъде приятел и закрилник. Накъсо казано, той беше платил две хиляди долара за мене и аз бях станала негова собственост, но аз тогава не знаех това — аз го обичах... Обичах го — повтори Каси и замълча за миг. — Да. Колко много го обичах! Аз и сега го обичам е ще го обичам винаги, докато съм жива... Той беше толкова красив, толкова умен и толкова благороден! Даде ми на разположение прекрасно обзаведена къща със слуги; имах коне, карети тоалети... всичко, което може да се купи с пари. Но аз не ценях всичко това. Единствено той ме интересуваше. Аз го обичах повече от всичко на света — бях готова да дам душата си за него и му се подчиних напълно!

От него исках само едно — да се ожени за мене. Мислех, че ако той действително ме обича и цени, както ме уверяваше, той би трябвало да се ожени за мене и да ме освободи. Но той ме убеждаваше, че това не е възможно...

През тези седем години, които прекарахме заедно, аз живях само за него и се стараех винаги да предугаждам и задоволявам и най-малкото му желание. Той се разболя от жълта треска и двадесет дни и нощи аз не се откъсвах от него — давах му лекарства, гледах го съвсем сама... Той ме наричаше свой ангел и ми казваше, че аз съм му спасила живота... Ние имахме две прекрасни деца. Първото бе момче и го нарекохме на името на баща му — Хенри. Той беше целият като баща си — имаше такива красиви очи и високо чело, върху което падаше къдравата му коса. Той имаше характера на баща си и беше способен като него. За момиченцето ни Елиза той казваше, че приличало на мене. Уверяваше ме, че аз съм била най-хубавата жена в Луизиана и че той се гордее с мене и с децата ни. Често ме караше да пременя децата и ни разхождаше в открита карета, за да чуе какво казват хората за нас. О, това бяха щастливи дни! Аз бях най-щастливият човек. Но отведнъж настъпиха лоши дни! В Нови Орлеан дойде негов братовчед, когото той много ценеше и имаше за най-добрия си приятел. Без да знам защо, аз още от първия поглед се ужасих от него и почувствувах, че този човек ще ми донесе нещастие. Те излизаха заедно и често Хенри се прибираше към два-три часа през нощта. Не смеех да кажа нито дума, защото Хенри беше сприхав и аз се боях. Той водеше Хенри в игралния дом, а Хенри беше от тези, които лесно се пристрастяваха към такива неща и мъчно могат да се откажат от тях. После той го запозна с друга жена и аз почувствувах, че сърцето му изстина към мене... Сърцето ми се разкъсваше, но не казвах нито дума! А този негодник поискал от Хенри да ме купи заедно с децата, за да може Хенри да оправи дълговете си от комара, които му пречели да се ожени... И Хенри ни продаде. Един ден той ми съобщи, че трябвало да замине за една-две седмици по работа. Той беше по-мил, отколкото обикновено, и обеща, че ще се върне, но аз не се излъгах. Разбрах, че фаталният час е настъпил... Стоях като вкаменена — не можех нито да говоря, нито да плача. Той ме целуна, целуна и гледах след него, докато изчезна в далечината, после паднах в безсъзнание...

Тогава дойде този проклет негодник! Дойде, за да предяви правата си на собственост. Той заяви, че ме е купил заедно с децата и ми показва книжата. Аз го проклех и му казах, че бих предпочела по-скоро да умра, отколкото да живея с него.

— Както обичаш — отвърна той, — но ако не се вразумиш, ще продам двете ти деца и повече няма да ги видиш. — И той ми призна, че решил да ме завладее още от първия ден, когато ме видял, че той нарочно увлякъл Хенри в комар, за да го вкара в дългове и да го склони да ме продаде, и че няма да отстъпи пред моите плачове и капризи.

И аз се подчиних, защото ръцете ми бяха вързани. Децата ми бяха под неговата власт и винаги, когато се опитвах да се противя, той ме заплашваше, че ще ги продаде, и аз правех, каквото той пожелаеше. О, какъв страшен живот! Сърцето ми се късаше от болка. Аз продължавах безкрайно много да обичам Хенри въпреки нещастieto си, а бях принудена да търпя човека, когото ненавиждах. Преди с радост четях пред Хенри, играех и танцувах с него и му пеех, а всичко това, което правех за Бътлър, беше за мене истинско мъчение, но не смеех да му откажа нищо. С децата той се държеше заповеднически и грубо. Елиза беше кротко дете, но Хенри беше непокорен като баща си и никому не отстъпваше. Бътлър непрестанно му се караше и аз живеях в постоянен страх за детето. Опитвах се да внуша на Хенри уважение към Бътлър, гледах да не се срещат много... Но нищо не помогна — той продаде и двете ми деца. Един ден ме заведе на езда и когато се върнах, децата ги нямаше. Каза ми, че ги е продал и ми показва парите, които бе получил — цената на тяхната кръв. Стори ми се, че всичко за мен е свършено. Изпаднах в ярост и проклинах и бога, и хората. Изглежда, че дори и Бътлър се изплаши, но не отстъпи. Той повтори, че е продал децата, но че от мене зависи дали да ги видя отново и че те ще страдат още повече, ако не се вразумя.

Какво можех, да направя? Заради децата си жената е готова на всичко. Той ме накара да се покоря и да се усмиря. Подлъгваше ме с надежди, че може би ще откупи децата и така изминаха няколко седмици. Един ден излязох да се разходя и минах покрай затвора. Пред вратата се беше събрала тълпа. До ушите ми стигна детски вик и отведнъж видях как моят Хенри се изскубна от ръцете на няколко души, които го държаха, с рев изтича при мен и се вкопчи в полата ми. Хората, които го гонеха, ругаеха ужасно, а единият от тях, чието лице

няма никога да забравя, му каза, че няма да допусне да му избяга; закани се, че щял да отиде с него в затвора и да му даде такъв урок, който никога нямало да забрави. Аз ги молах и увещавах да не вземат детето ми, но те само ми се изсмяха. Горкото дете плачеше и ме гледаше в очите. То толкова здраво се държеше за мене, че когато най-после успяха да го издърпат, половината от полата ми остана в ръцете му. Когато го отвеждаха, то непрекъснато пицеше: „Мамо! Мамо! Мамо!“ Стори ми се, че един човек от тълпата ме гледаше със съчувствие. Аз му предложих всичките пари, които имах, само да се застъпи за детето, но той поклати отрицателно глава и каза, че господарят на Хенри разправял, че откакто купил детето, то винаги проявявало нахалство и непокорност и че е решил веднъж завинаги да пречупи упоритостта му. Аз се извърнах и побягнах; през целия път ми се струваше, че чувам писъка на детето си. Влязох тичешком задъхана в къщи и заварих в салона Бътлър. Молих го да се намеси и спаси Хенри. Но той ми се изсмя и отвърна, че детето си било получило заслуженото: упоритостта му трябвало да се пречупи и колкото порано, толкова по-добре за него. Какво друго съм могла да очаквам!.

Стори ми се в този момент, че нещо се пръсна в главата ми. Притъмня ми пред очите и изпаднах в ярост. Спомням си само, че зърнах голям остър, ловджийски нож на масата, че го грабнах и се хвърлих върху Бътлър... После всичко потъна в мрака и не знам какво е станало с мене в продължение на много и много дни...

Когато дойдох на себе си, се намерих в една приятна стая. Но това не беше моята стая. Гледаше ме стара негърка, навестяваше ме и един лекар. Въобще за мене се полагаха всички грижи. След време разбрах, че Бътлър е отишъл някъде и ме е оставил в тази къща, за да бъде продадена. И затова бяха всичките тези грижи около мене.

Исках да умра и се надявах, че не ще оздравея, но въпреки това треската ми премина, започнах да се съвземам и накрая се изправих на крака. Тогава почнаха всеки ден да ме карат да се докарвам; идваха мъже, стояха, пушеха пури, разглеждаха ме, задаваха въпроси и спореха за цената.

Но аз бях толкова мрачна и мълчалива, че никой не искаше да ме купи. Заплашиха ме с бой, ако не стана по-весела и ако не се постарая да изглеждам по-приятна. Най-после един ден дойде някакъв джентълмен на име Стюарт. Той, изглежда, ме съжали. Почувствува, че

нещо ужасно тежи на сърцето ми. Той идва при мене много пъти и най-накрая ме убеди да му разкажа мъката си. Той ме купи и ми обеща да направи всичко, което е по силите му, за да ми възвърне децата. Той отиде в този дом, в който му бяха казали, че се намира Хенри, но оттам разбрал, че е бил продаден на един плантатор някъде по Бисерната река. И това беше последното известие, което получих за детето си... После той потърси дъщеря ми — тя живееше при една стара жена. Стюарт ѝ предложил огромна сума, но не му я продали. Като разбрал, че Стюарт иска да я купи заради мене, Бътлър беше наредил да ми съобщят, че никога няма да я видя... Капитан Стюарт беше много мил с мене. Той притежаваше прекрасна плантация, в която ме заведе да живея. След година ни се роди син. Колко много го обичах! И колко приличаше това малко същество на моя нещастен Хенри!

Но аз се бях решила — да, твърдо бях решила да не го оставя да порасне! То беше само на две седмици — взех го на ръце, целунах го и заплаках над него; после му дадох опиум и го притиснах до гърдите си, докато заспа навеки. О, как го оплаквах и как жалеех по него! Никой не се усъмни в това, че по погрешка съм му дала опиум. А това е едно от малкото неща, за които не съжалявам и до днес. Какво по-хубаво от смъртта можех да дам на горкото дете? След това отново ме продадоха. Минавах от ръка на ръка, докато повехнах и се появиха бръчки по лицето ми. И на всичко отгоре ме хвана треска... Тогава ме купи този злодей и ме доведе тука...

Каси замлъкна. Тя беше разказала живота си бързо и възбудено: понякога говореше на Том, а понякога изглеждаше като че говори на себе си. В думите ѝ имаше толкова страст и такава покоряваща сила, че Том забрави болките от раните си и като се приповдигна на единия си лакът, я гледаше как крачи с развети коси от единия до другия ъгъл на навеса. Отведнъж, тя се спря.

— Ти ми разправяш — поде наново тя, — че имало бог, бог, който гледал на земята и виждал всичко, каквото се върши. Но защо той допуска тези нещастия?... Не, аз няма да дочакам неговата помощ... Аз сама ще отмъстя за себе си и за своите деца... и то скоро. — Тя стисна юмрук, а в уморените ѝ черни очи проблясна пламъкът на безумие. — Ще го изпратя там, където му е мястото! А мене и жива да ме изгорят, ми е все едно!

След няколко мига нейната възбуденост премина: успокоена, тя се приближи бавно до Том:

— С какво мога да ти помогна, нещастни човече? Искаш ли още вода?

Нежният и състрадателен тон, който прозвуча в думите ѝ, добродушният ѝ израз бяха в пълен контраст с предишната ѝ свирепост.

Том пи вода и я погледна, сякаш искаше да ѝ каже нещо, но Каси го прекъсна с решително движение:

— Не, не бива да говориш. Бедният! Опитай се, ако можеш, да заспиш.

Каси постави водата близо до него, поправи постелята, за да му бъде по-удобно, и излезе.

ГЛАВА XXXV

ЗНАМЕНИЕ

Дневната стая в къщата на Легри беше обширна и дълга, с грамадна камина. Някогашните скъпи и пъстри тапети сега висяха изпокъсани, разлепени и избелели по влажните стени. В стаята се носеше противен дъх на влага, мръсотия и гнилот, които обикновено са характерни за изоставените стари къщи. По тапетите личаха мръсни петна от бира и вино, виждаха се бележки с тебешир и дълги редици от цифри, сякаш някой се бе упражнявал в смятане. В камината имаше мангал с разпалени дървени въглища, защото в тази огромна стая, дори когато времето беше топло, вечер ставаше влажно и студено. Освен това Легри искаше да има откъде да пали пурите си и къде да стопля вода за пунш. Червеникавата светлина, която идваше от камината, огряваше невероятното и безнадеждно безредие в стаята разхвърляни навсякъде, лежаха седла, юзди и различни конски хамути, камшици, палта и различни други дрехи и между всичко това се разполагаха на воля познатите ни вече кучета.

Легри си приготвяше пунш, като сипваше топла вода от очукана и разкривена кана в една чаша, и си мърмореше:

— Дявол да го вземе този Самбо! Насъска ме срещу новите работници точно в разгара на работата. Ето този няма да бъде годен за работа поне една седмица.

— Ти все такива ги вършиш! — каза някой зад него. Това бе Каси, която се бе промъкнала незабелязано в стаята и бе го чула да говори на себе си.

— Вещице, пак ли си се върнала, а?

— Да, върнах се — отвърна тя с безразличие. — Имам да свърша някои свои работи.

— Лъжеш, мръснице! Помни какво съм ти казал — или се дръж както трябва, или стой при негрите и се храни и работи заедно с тях.

— Хиляди пъти предпочитам да живея в най-мръсната дупка в селището при негрите, отколкото да бъда газена под твоя ботуш.

— И все пак така е — изръмжа Легри свирепо и я хвана за ръката. — За щастие ти си още под моя ботуш.

— Внимавай, Саймън Легри! — извика жената и очите ѝ светнаха. В дивия ѝ като на обезумял човек поглед имаше нещо страшно. — Ти се боиш от мене — добави тя, като отмерваше всяка своя дума. — И имаш право да Се страхуваш. В мене се е вселил дяволът!

Каси изсъска шепнешком последните думи в ухото му.

— Махни се! — каза Легри и я блъсна. Той гледаше уплашено. — Слушай, Каси, защо да не бъдем приятели както преди?

— Както преди! — каза тя с горчивина и не можа да продължи, задавена от гняв.

Каси винаги имаше силно влияние върху Легри — онова влияние, с което силната и чувствена жена може да се наложи и на най-грубия мъж. Напоследък обаче поради отвратителния гнет на робството и тя ставаше все по-раздразнителна и невъздържана. Понякога избухванията ѝ достигаха до лудост. Легри изпитваше действителен страх — този страх, който обикновено грубите и невежи хора изпитват пред вида на умопобъркани. Когато Легри доведе Емелин в къщи, целият тлеещ жар на женското чувство, застинал в сърцето на Каси, избухна с буйна сила. Тя застана на страната на момичето. Последва остра кавга между нея и Легри. В гнева си Легри я заплаши, че ще я прати да работи на полето, ако не се вразуми. Каси заяви с гордо презрение, че е съгласна да отиде на полето. И както вече видяхме, тя работи на полето този ден, за да покаже презрението си към заплахите му.

През целия ден Легри беше неспокоен. Мисълта за Каси не го напускаше. Когато тя постави кошницата си на кантара, той я заговори полупрезрително-полупримирително с надеждата, че тя може да отстъпи, но Каси му отвърна с пренебрежение.

Жестокото отнасяне с нещастния Том я озлоби още повече и тя последва Легри в къщата, не за да се върне при него, а за да го наругае за неговата жестокост.

— Каси бих желал да се държиш по-прилично — заговори Легри.

— Кой, ти ли ми говориш за прилично, държане? Виж се ти какво правиш! Та ти нямаш достатъчно ум в главата да разбереш, че не

бива да унищожаваш един от най-добрите си работници, и то в разгара на работата... Само защото си дяволски избухлив.

— Вярно е, глупаво постъпих, че допуснах тази кавга — отговори Легри. — Но когато този негър почна да упорствува, трябваше да го смажа.

— Мисля, че няма да успееш.

— Няма ли? — избухна Легри и скочи. — Ще видим. Той няма да е първият негър, с когото съм се справил. Здрава кост няма да остане у него, но той ще се покори!

В този миг вратата се отвори и влезе Самбо. Той пристъпи, като се кланяше, и подаде нещо, завито в хартия.

— Какво е това, куче недно? — запита Легри.

— Магия, господарю!

— Какво?

— Нещо, което негрите получават от магьосниците. Който го носи, не чувства болка, когато го бият. Беше вързано около врата му с червена връв.

Легри като повечето невежи и жестоки хора беше суеверен. Той взе хартията и със страх я разгъна.

Изпадна един сребърен долар, а дълга къдрица от златиста коса като жива се уви около пръстите на Легри.

— Проклятие! — изрева, той в пристъп на ярост, затропа с крак по пода, като се мъчеше да отърси от пръстите си къдрицата, която сякаш изгаряше пръстите му. — Къде я намери? Откъде я взе? Махни я! Изгори я! Изгори я! — викаше той и като издърпа косите от ръката си, ги хвърли върху жарта. — Защо си ми ги донесъл?

Самбо стоеше вцепенен, със зяпнали уста, а Каси, която се готвеше да излезе, се спря и погледна към Легри с истинско недоумение.

— Да не си ми донесъл вече такива дяволски неща! — каза Легри и заплаши с юмрук Самбо, който побягна към вратата. Легри се наведе, взе сребърния долар и го запрати към прозореца. Монетата пръсна стъклото на парчета и изчезна в тъмнината.

Самбо беше доволен, че може да се измъкне от стаята. Легри сякаш се почувствува малко засрамен от уплахата си, седна на стола и мълчаливо започна да сърба пунша си. В това време Каси се измъкна

незабелязано от стаята, за да отиде да навести нещастния Том, за което вече разказахме.

Но какво беше станало с Легри? И какво има в една обикновена къдрица руса коса, та предизвика ужас в този човек, свикнал с всякакъв род жестокости? За да отговорим на този въпрос, трябва да запознаем читателя с неговото минало.

Било е време, когато коравосърдечният и покварен сега човек е бил притискан в прегръдките на майка си, люлян ѝ приспиван с песни. Майка му, мила и кротка русокоса жена, го отгледала с търпение и любов. Но баща му бе жесток и коравосърдечен и той тръгна по неговите стъпки. Въпреки съветите на майка си той се прояви като буен, необуздан и деспотичен. Без да вземе нейното съгласие, той още малък се откъсна от нея и отиде да търси щастието си по моретата. Легри се завърна само веднъж в родния си дом. Майката, със сърце преизпълнено от любов и копнеж по единственото си дете, не можеше да се отдели от него, тя го молеше и заклана да се откаже от греховния живот и да тръгне по правия път.

Легри се трогна, сърцето му трепна, той се поколеба, но буйният груб характер надделя. Той продължи да пие и буйствува повече от преди, за да задуши съвестта си. Веднъж нощем, когато нещастната му майка в пристъп на отчаяние падна на колене пред него, той я блъсна безчувствено на земята и избяга на парахода. След това Саймън дълго време не чу нищо за майка си, но една нощ, когато гуляеше с пияни приятели, някой му подаде писмо. Той го отвори и от него изпадна една дълга къдрица руса коса, която се уви около пръстите му. В писмото му съобщаваха, че майка му е умряла и че преди смъртта си му бе простила и го бе благословила.

Легри хвърли в огъня писмото ѝ изгори къдрицата коса. Но когато тя пламна, той с ужас си помисли за вечния огън, който го очаква в ада... Той се опита да заличи спомена за това с пиянство и весели, оргии. Но често в тишината на нощта, когато оставаше сам с неспокойната си съвест, до него се изправяше бледият призрак на майка му, той чувствуваше как къдрицата коса се увива около пръстите му и целият облян в студена пот, скачаше ужасен от леглото.

— Проклятие! — мърмореше Легри на себе си, като сърбаше пунша. — Откъде го е взел? Тази къдрица приличаше толкова много на... Уф! Аз мислех, че вече всичко съм забравил... Проклятие! Не

може нищо да се забрави... Но по дяволите!... Защо седя сам? Да повикам Емелин? Тя ме мрази — маймуна такава! Но аз ще я накарам да дойде!

Легри излезе в обширното антре, през което се минаваше За горния етаж по извита и някога красива вътрешна стълба. Сега тук беше мръсно и мрачно и заприщено от захвърлени непотребни вещи и сандъци. Голите стълби се извиваха в мрака и не им се виждаше края. През счупения прозорец над вратата проникваше бледа лунна светлина. Въздухът беше задушен и влажен като в подземие.

Легри се спря пред стълбата и се послуша — някой пееше; това изглеждаше невероятно и зловещо в запустялата стара къща... А може би това идеше от възбудените му нерви... Пет! Какво е това?

Силен и трогателен глас пееше любимата песен на робите:

О, ще има плач и ридания, плач и ридания пред престола господен!

— Дяволите да я вземат! — изръмжа Легри. — Ще я удуша... Еми, Еми! — извика той грубо. Но само ехото на стените му отговори, сякаш му се подиграваше, а звънкият глас продължи:

Майки и деца ще се разделят, бащи и деца ще се разделят, ще се разделят навеки...

Легри се спря. Би го било срам да признае, но едри капки пот избиха по челото му и сърцето му заби от страх.

Стори му се дори, че нещо бяло се мярна и изчезна в мрака. Той се разтрепери пред мисълта, че призракът на майка му би могъл да се яви ненадейно пред очите му.

— Едно нещо знам сега — каза той на себе си, като се връщаше с неуверени стъпки в стаята. — Ще оставя на мира този негър. И за кой дявол ми беше тази проклета хартия! Сигурно съм омагьосан. Ето още треперя и цял съм в пот. Откъде ли е взел тази коса? Не, не може да бъде същата! Нали я изгорих! Изгорих я със собствените си ръце. Смешно е да се мисли, че тя може да възкръсне от мъртвите... Ей, стига сте спали, ставайте! — Легри ритна кучетата и подсвирна.

Но те го погледнаха със сънливите си очи и наново задряха.

— Ще извикам Самбо и Куимбо — си каза Легри. — Да попеят и поиграят дяволските си танци... да разсеят ужасните ми мисли.

Легри сложи шапката си, излезе на верандата и наду рога, с който обикновенно викаше двамата си черни надзиратели.

Когато Легри изпаднаше в добро настроение, той често викаше тези важни персони Самбо и Куимбо при себе си и след като, ги разгорещеше с уиски, се забавляваше, като ги караше да пеят, да танцуват или да се борят — според настроението си.

Между един и два часа след полунощ Каси се връщаше в къщата след посещенията си при Том и чу откъм дневната стая дивите викове, крясъци, писъци и песни, примесени с лаенето на кучетата.

Тя се изкачи на верандата и погледна вътре. Легри и двамата му надзиратели, безобразно пияни, пееха и се надвикваха, събаряха столовете и отвратително се пулеха и кривяха един на друг.

Каси опря малката си нежна ръка на прозореца и ги загледа втренчено. Черните ѝ очи издаваха ярост, презрение и дива болка.

— Нима ще бъде грях да се отърве светът от такъв злодей! — си каза тя.

После бързо се върна обратно, влезе в къщи през задния вход, изкачи се по стълбата и потропа на вратата на Емелин.

ГЛАВА XXXVI

ЕМЕЛИН И КАСИ

Каси влезе и завари Емелин, побледняла от страх, да седи в най-отдалечения ъгъл на стаята. Девојката скочи изплашена, но като видя, че е Каси, се хвърли към нея, хвана я за ръката и ѝ каза:

— О, Каси! Колко се радвам, че дойде! Боях се, че е... Да знаеш само, какъв ужасен шум се вдига долу цялата вечер!

— За жалост знам — каза Каси сухо. — Не за пръв път го чувам.

— Каси! Кажи, не можем ли да избягаме оттук? Все ми е едно къде — в блатата, при змиите, където и да е! Нима не можем да се денем някъде?

— Никъде — само в гроба! — отвърна Каси.

— Ти никога ли не си се опитвала да избягаш?

— Други се опитаха и видях как свършиха — отговори Каси.

— Готова съм да живея в блатата и да гриза кората на дърветата. От змиите не ме е страх. Предпочитам да живея сред тях, отколкото до този... — говореше Емелин развълнувано.

— Мнозина мислеха като тебе — отговори Каси. — Но в блатата дълго не можеш да останеш... Ще те надушат кучетата и ще те върнат, а после...

— Какво ще ми направят после? — Девојката я гледаше в очите и очакваше отговора ѝ със затаен дъх:

— По-добре да попиташ какво не би ти направил — отговори Каси. — Той добре е изучил занаята си всред пиратите в Западна Индия... Няма да можеш да заспиш, ако ти разправя какво съм видяла и чула, как той се хвали понякога с подвизите си. Тук съм чувала писъци, които със седмици след това ечаха в ушите ми. Долу, при колибите, има едно място, където стърчи черно, прокълнато дърво, а земята около него е покрита цялата с черна пепел... Запитай когото и да било какво е имало там и ще видиш дали някой ще посмее да ти отговори.

— Какво искаш да кажеш?

— Не, няма да ти кажа. Страшно ми е дори да си помисля. И какво ще стане утре, ако Том продължи да упорствува както днес.

— Ужасно! — извика Емелин. По лицето ѝ нямаше капка кръв.

— Каси, кажи ми какво да правя!

— Това, което аз направих: пий. Отначало аз също привикнах с мъка, но сега не мога, без да пия. Човек трябва да има някаква утеха — и като пийнеш, нещата около тебе не ти изглеждат толкова страшни.

— Моята майка ми е казвала никога да не пия — отвърна Емелин.

— Твоята майка ти е казвала — развълнувано каза Каси, като подчерта с горчивина думата майка. — Каква полза има от майт чините съвети. Купуват те и плащат за тебе — ти принадлежиш на този, който те е купил. Това е истината. Пий ракия, Емелин. Пий, колкото можеш, и ще ти стане по-леко.

— Каси, Каси, съжали ме.

— Да те съжаля!... Нима не те съжалявам? Нима аз нямам дъщеря. Бог знае къде е сега и кой ѝ е господар. Навярно върви по пътя на майка си... И децата ѝ ги чака същата участ. И няма край това вечно проклятие!

— По-добре да не бях се раждала — каза Емелин, като кършеше ръцете си.

— Отдавна го желая. И как го желая! Но нямам воля да посегна на живота си — отвърна Каси, устремила тъжния си и пълен с отчаяние поглед в тъмнината.

— Грешно е да се убиеш — каза Емелин.

— Но не е по-грешно от това, което правим всеки ден!

Емелин се извърна и закри лицето си с ръце.

Докато траеше този разговор, Легри, Мъртво пиян след оргията, заспа долу във всекидневната стая.

Сънят му беше тежък и трескав. До него застана забулена фигура и допря до челото му студената си мека ръка. Стори му се, че я познава въпреки воала. Той цял се разтрепери от ужас. После му се стори, че чувства същата коса да се увива около пръстите му и след това около шията му и да я стяга, да я стяга. Не можеше да си поеме дъх. След това като че чу шепот, шепот който смрази кръвта му. Тогава се видя надвесен над страхотна пропаст, в смъртен ужас той се мъчеше да се задържи, да не падне, но черни ръце се протягаха и го дърпаха... Каси

дойде зад него, изсмя се и го блъсна. И тогава пак се появи забулената фигура, отхвърли покривалото и откри лицето си. Беше майка му... Тя отвърна лице от него и той полетя в пропастта, все по-надолу, надолу, всред пронизващите писъци, охкания, демонски смях... Легри се събуди.

Розовата светлина на спокойната утринна зора вече проникваше в стаята. Легри се събуди с ругатни на устата. Какво го интересува ежедневно чудо на зазоряването, златните и пурпурни лъчи? Като звяр той гледаше, без да вижда. Той се препъваше но стигна до ракията, напълни чашата и изпи половината.

— Прекарах страшна нощ — оплака се той на Каси, която тъкмо влизаше през отворената врата.

— Тепърва ще имаш много такива нощи — отвърна тя сухо.

— Какво искаш да кажеш с това, мръснице?

— Ще разбереш след някой друг ден — отвърна Каси все със същия тон. — Слушай, Саймън Легри, искам да ти дам един съвет.

— По дяволите с твоите съвети!

— Аз те съветвам да оставиш Том на мира — каза тя твърдо, като подреждаше някои неща из стаята.

— Ти защо се грижиш за него?

— Защо ли? Да ти кажа право, и аз не знам! Щом ти прави удоволствие, след като си платил за него хиляда и двеста долара, да го унищожиш в разгара на работата, за да излееш злобата си — твоя работа!... Аз направих, каквото можах за него.

— Какво си направила? Кой те кара да се бъркаш в моите работи?

— Никой, разбира се. Не за първи път се грижа за твоите роби и съм ти спасила досега няколко хиляди долара, а ето благодарността, която получавам! Ти ще загубиш от това.

Легри както някои други плантатори, имаше една-единствена цел: да прибере най-голямата реколта на годината. И той беше се хванал на бас с други плантатори, че ще получи най-много памук. Затова и Каси с женската си хитрост засегна точно тази единствено чувствителна струна.

— Добре, този път ще се размине с това, което е получил досега — каза Легри. — Но той трябва да ме помоли за прошка и да обещае, че ще се държи по-добре.

— Това той няма да направи.

— Няма ли?

— Не, няма!

— Бих желал да зная защо, господарке! — запита Легри с най-голямо презрение.

— Защото той е прав, той знае, че е прав и няма да признае, че е сгрешил.

— А какво ме интересува дали знае, или не знае? Този чернокож ще каже, каквото аз искам, или...

— Или ти ще загубиш баса, понеже той няма да работи на полето точно сега, когато е най-нужен.

— Но той ще се покори, разбира се, че ще се покори. Нима не ги познавам аз негрите! Ще ми се умилква като куче сега.

— Няма, Саймън! Такива хора ти не си виждал. Можеш да го разкъсаш на парчета, но и една дума на разкаяние няма да чуеш.

— Ще видим! Къде е? — запита Легри и тръгна към вратата.

— В склада при работилницата — каза Каси.

Легри, въпреки че говореше толкова самоуверено пред Каси, излезе от къщи с някакво лошо предчувствие, което не беше обикновено за него. Лошите му сънища, а сега и съветите на Каси за благоразумие имаха своето въздействие. Той реши да се разправи с Том сам, без свидетели, и ако заплахата не помогне, да отложи отмъщението и да излее гнева си по-нататък в по-удобно време.

Тържествената предвестница на деня — зорницата, надничаше през малкото прозорче на склада. Том спокойно се загледа в нея и без дори да трепне, чу приближаващите стъпки на своя мъчител.

— Е, приятелю, как се чувствуваш? — каза Легри и го ритна презрително. — Доволен ли си от урока, който ти дадох, а? Как ти хареса боят? Вярвам да си поумнял от снощи! Няма вече да четеш проповеди на бедните грешници, нали?

Том нищо не отговори.

— Стани, говедо! — кресна Легри и го ритна отново. Не беше леко да се изправи толкова бит и изтощен човек. Легри грубо се изсмя на усилията на Том да се вдигне.

— Много си пъргав тази заран, Том! Да не би да си се простудил нощес?

Том най-после стъпи на краката си и спокойно застана пред своя господар.

— Ти още се държиш, дяволе! — каза Легри и го измери с поглед. — Значи малко ти е било... Сега, Том, падни на колене и поискай прошка за вчерашната си глупост. Том не се помръдна.

— На колене, куче! — изрева Легри и го удари с камшика си.

— Господарю — каза Том, — не мога да ви искам прошка. Аз направих това, което смятах за справедливо. Аз винаги ще постъпвам така при всеки такъв случай. Аз не мога да върша жестокости, каквото и да ме правите...

— Да, но ти не знаеш какво те чака, господин Том! Вчерашното е нищо! Просто удре, @бна работа. Какво би рекъл, ако те вържа за едно дърво и наклада тих огън около тебе? Няма да ти е приятно, нали?

— Аз зная, че можете да извършите ужасни неща. Но... — Том се изправи и стисна ръце. — Но след като ме убиете... След това нищо не можете да ми направите...

Легри, който от ярост не можеше да каже нищо, скърцаше само със зъби. А Том продължи със спокоен и ясен глас:

— Господарю, вие ме купихте и аз ще ви бъда верен и изпълнителен слуга. Ще ви дам всичкото си време, всичката си сила и всичко, което мога да изработя с ръцете си. Но душата си не мога да ви дам... Не ме е страх от смърт... Вие можете да ме биете, да ме уморите от глад, да ме горите Но това само ще ме изпрати по-скоро там, където искам да отида.

— Дявол да те вземе! — изрева Легри и повали с юмрука си Том на земята.

Хладна и мека ръка се докосна до ръката на Легри. Той трепна. Беше Каси. Нейното докосване му припомни кошмарите, които го измъчваха през нощта, и в съзнанието му като светкавица преминаха страхотните видения и предишният ужас го завладя отново.

— Ти си полудял — му каза на френски Каси. — Остави го на мене. Ще се погрижа да стане годен за работа.

Легри се извърна, замисли се и реши да остави временно разправията си с Том.

— Добре, прави, каквото знаеш — отговори той начумерено на Каси и се обърна към Том. — А ти внимавай! Сега няма да се занимавам с тебе. Имам много работа и всички работници ми са

нужни, но аз нищо не забравям. Когато и да е, ние с тебе ще се разплатим, черно животно.

Легри се обърна и излезе от склада.

— Почакай, иде часът на разплатата и с тебе — каза Каси и хвърли зловещ поглед след него.

— Ангел господен затвори временно устата на лъва — отговори Том.

— Да, само временно — каза Каси. — Но отсега нататък злобата му ще те преследва всеки ден — като куче, впило зъби в шията ти; ще смуче кръвта ти, ще изсмуче живота ти капка по капка. Аз го познавам!

ГЛАВА XXXVII

СВОБОДА

А сега да оставим за малко Том в ръцете на неговите мъчителы и да проследим съдбата на Джордж и Елиза, които бяхме оставили в една ферма при добры приятели.

Ние оставихме Том Локър да стене в чистото бяло легло в квакерската къща под майчините грижи на леля Доркас, която скоро се увери, че да гледаш такъв пациент, е все едно да се грижиш за болен бизон.

Представете си леля Доркас: висока, с благородна осанка, с одухотворено лице. Светло муселинено боне засенчва посребрените коси, разделени на път над високото й чело и сивите замислени очи. На гърдите й е кръстосана снежнобяла наметка от гладък креп. Кафявата и копринена рокля приятно шумоли, когато тя с леки стъпки шета нагоре-надолу из стаята.

— Дявол да го вземе! — изръмжа Том Локър и изрита завивките си.

— Ще те помоля, Том, да не употребяваш такива изрази — каза леля Доркас и спокойно оправи наново леглото му. Тя така го зави, че той заприлича на пашкул.

— Добре, бабке, ще се постарая — отвърна Том. — Но мъчно е при тази проклета горещина.

— А онзи човек и жена му още ли са тук? — навъсено запита той след малко.

— Да, тука са — отговори леля Доркас.

— Трябва бързо да се доберат до езерото — каза Том. — Колкото по-скоро, толкова по-добре.

— Сигурно така ще направят — отговори леля Доркас и почна спокойно да плете.

— И слушай какво ще ти кажа — продължи Том. — Сега вече няма какво да крия. Ние имаме помощници в Сандъски, които следят

кой се качва на парахода. Дано успеят да избягат, напук на това проклето куче Меркс. Дявол да го вземе!

— Но, Том — възмути се Доркас.

— Слушай, бабке, ако не ругая, ще се пръсна като запушена бутилка. Но исках още нещо да ти кажа за жената — да я преоблекат някак си, та да не се познава. В Сандъски имат подробно описание за нея.

— Ще имаме предвид това — все така невъзмутимо му отговори Доркас.

И защото вече се сбогуваме с Том Локър, трябва да добавим, че след като полежа три седмици в квакерската къща, прикован от ревматизъм, който се появи покрай другите страдания, той стана друг човек — по-благоразумен и сериозен. Той се отказа от лова на негри и се установи в едно от новите селища, където, неговите дарби намериха по-сполучливо приложение в лова на мечки, вълци и други обитатели на горите и това му донесе не малка слава из този край.

Предупредени от Том, че ще бъдат следени в Сандъски, бегълците намериха за разумно да се разделят: първо заминаха Джим и майка му и ден-два след това Джордж и Елиза отпътуваха с детето. Те се настаниха у едно гостоприемно семейство — последния етап преди преминаване на езерото.

Тяхната нощ беше към своя край и зорницата — звездата на свободата, изгря високо на небето. Свобода! Каква прекрасна дума! Какво е свободата за младия човек, който сега седи, скръстил ръце на гърдите си и замислено устремил напред горещия си поглед? Какво значи свободата за Джордж Харис? За него тя е правото му да бъде човек, а не работен добитък; правото му да нарича любимата си своя жена и да я закриля от насилия и беззакония; правото да закриля и възпитава своето дете; правото му да има свой Дом, своя собствена воля, неподчинена на волята на ДРУГ-Тези мисли се тълпяха в главата на Джордж, който, подпрял глава на ръцете си, замислено гледаше как жена му се преоблича в мъжки дрехи, в които нежната ѝ фигура трябваше да се прикрие от погледите на преследвачите.

— А сега е неин ред — каза тя, изправена пред огледалото. Елиза разпусна гъстата си черна и лъскава като коприна къдрава коса. — Знаеш ли, Джордж, просто ми е жал за нея; трябва цялата да я отрежа.

Джордж само тъжно се усмихна. Елиза се обърна към огледалото, ножиците светнаха и дългите къдри започнаха да падат една след друга на пода.

— Ето свърши се! — каза тя и взе четката за коса. — Сега да я попригладя. Е, не станах ли хубаво момче? — Тя със смях и стеснение се обърна към мъжа си.

— Ти винаги си хубава, каквото и да направиш — отговори Джордж.

— Защо си така замислен? — каза Елиза, отпусна се на колене пред Джордж и сложи ръката си в неговата. — Още двадесет и четири часа и ние ще бъдем в Канада. Само един ден й нощ по езерото и после, о, после!

— Да, Елиза — каза Джордж и я прегърна. — Сега съдбата ни виси на косъм. Да бъдеш толкова близко, да виждаш целта и отведнъж да загубиш всичко. Не бих могъл да преживея това, Елиза...

— Не се страхувай! — каза тя бодро. — Ще успеем.

— Ти си прекрасна жена, Елиза — каза Джордж и я притисна силно към себе си. — О, дали ще бъдем най-после щастливи. Ще имат ли край тези години на нещастие? Ще бъдем ли свободни?

— Уверена съм в това, Джордж. — Тя го погледна и сълзи на надежда и радост блеснаха под дългите ѝ тъмни мигли.

— Ти ми вдъхна вяра, Елиза — каза Джордж и стана изведнъж. — И аз вярвам. Хайде да вървим!... Да, наистина — каза той, като я гледаше с възхищение. — Ти си очарователно малко момче. И колко ти отиват тези къдри! Сложи си шапката... Така, малко накриво. Никога не си била по-хубава! Но време е да тръгваме. Мисис Смит как ли е нагласила Хари?

В този момент вратата се отвори и в стаята влезе жена на средна възраст с лице, вдъхващо уважение. Тя водеше за ръка малкия Хари, преоблечен като момиче.

— Колко е хубав като момиче! — каза Елиза, като го разглеждаше от всички страни. — Ще му викаме Хариет, нали? Не му ли подхожда това име?

Учудено от странното облекло на майка си, момченцето застана мълчаливо. То въздъхваше дълбоко от време на време и я поглеждаше изпод черните си къдри.

— Хари, нима не познаваш майка си? — запита тя и простря ръце към него. Детето се притисна страхливо към мисис Смит.

— Не бива, Лиза. Нали знаеш, че то трябва да е далеч от тебе.

— Знам, че е глупаво — отвърна Елиза. — Но не мога без него. Хайде, къде ми е пелерината? А, ето я. Джордж, покажи ми как се носи.

— Ето така — каза Джордж и я метна на раменете си.

— Така значи — каза Елиза и направи същото движение. — И още трябва да правя големи крачки и да се старая да изглеждам по-самонадеяна.

— Не се престаравай. Има и скромни младежи. Скромният тип повече ще ти подхожда.

— Боже мой, и ръкавици! Но ръцете ми цели се губят в тях.

— Съветвам те да не ги сваляш от ръцете си — каза Джордж.

— Твоите нежни лапички могат да издадат всички ни. И така, мисис Смит, помнете, вие сте наша леля и пътувате под наша закрила.

— Чух да разправят — каза мисис Смит, — че на пристанището дошли някакви хора и предупредили всички капитани на параходите за бягството на мъж и жена с дете.

— Така, значи. Добре де, щом видим такива бегълци, ще им съобщим — каза Джордж.

Каретата пристигна и гостоприемното семейство се струпало около гостите, за да им пожелае добър път.

Според съвета на Том Локър бегълците се бяха преоблекли, за да измамат преследвачите. Добрата мисис Смит живееше в Канада. Тя за щастие се връщаше у дома си и се съгласи от няколко дни да мине за леля на Хари. За да свикне с нея, детето беше оставено само на нейните грижи. Малко повече галене и по-голямо количество сладки бонбони успяха да затвърдят голямата привързаност на малкия джентълмен.

Каретата се спря на пристанището. Двамата млади хора се изкачиха по мостика на парахода. Елиза като добър кавалер подаде ръка на мисис Смит, а Джордж се погрижи за багажа. Когато се приближи до капитанската каюта, за да вземе билети, Джордж чу двама души да разговарят:

— Наблюдавах всички пътници, които се качиха, и съм уверен, че не са на този параход.

Тези думи бяха казани от един от служещите на парахода, а човекът, към когото бяха отправени, беше някогашният ни приятел Меркс. С присъщата си упоритост той беше дошъл чак в Сандъски, за да открие и унищожи изскубналата му се жертва.

— Жената едва се различава от белите жени — каза Меркс.

— Мъжът е много светъл мулат. Той има клеймо върху едната си ръка.

Ръката, с която Джордж плащаше билетите, потрепери, но той спокойно се обърна, невъзмутимо погледна Меркс в очите и бавно отмина към другия край на парахода, дето го очакваше Елиза.

Мисис Смит се уедини с Хари в дамското отделение, където мургавата красота на мнимото момиченце предизвика възгласи на възхищение у всички пътници.

Джордж изпита голямо задоволство, когато удари последният звънец и видя как Меркс слезе по мостика на брега, и той въздъхна дълбоко от облекчение, когато параходът постави невъзвратно разстояние помежду им.

Денят беше прекрасен. Сините води на езерото Ери игриво и весело искряха под слънчевите лъчи. Свеж ветрец подухваше откъм брега и величавият параход се носеше гордо напред.

О, колко неизказани тайни се крият в човешкото сърце! Кой можеше да си представи, когато Джордж сновеше спокойно нагоре-надолу по палубата на парахода със своя свенлив спътник, какъв пламък гори в гърдите му. Щастието, към което той се приближаваше, му се струваше твърде голямо и прекрасно, за да може да стане действителност. И той непрекъснато изпитваше страх да не би да се яви изведнъж някаква сила, която да му го отнеме.

Но параходът продължаваше своя път, часовете отлитаха и най-после се очерта ясно спасителният бряг.

Джордж и жена му, хванати за ръка, гледаха как параходът се приближава до градеца Амстерберг. Джордж се задъхваше от възнение. Очите му се замъглиха от сълзи, той мълком притисна малката трепереща ръка. Камбаната удари. Параходът спря. Джордж като насън прибра багажа и заедно със семейството си излезе на брега. Водени от мисис Смит, те се отправиха към гостоприемния дом на един мисионер, който ги прие сърдечно.

Кой може да изрази с думи блаженството на първия ден на свободата? Не е ли чувството за свобода по-възвишено, по-прекрасно от всяко едно от петте чувства? Да се движиш, да говориш, да дишаш, да излизащ и да се връщаш, без да си наблюдаван, без да се спасяваш. А колко мило, колко скъпо е за майката това спящо детско личице, станало още по-скъпо при спомена за хилядите опасности. Не е възможно да се спи, когато човек е преизпълнен с такова блаженство. А при това Джордж и Елиза нямаха нито парче земя, нито свой покрив и бяха похарчили всичко до последния си долар. Единственото им притежание бяха птиците небесни и полските цветя — и все пак те не можеха дори да заспят от радост.

ГЛАВА XXXVIII

ПОБЕДАТА

Когато Том стоеше изправен срещу своя мъчител и слушаше неговите заплахи, той бе убеден, че е настъпил последният му час. Обаче духът му беше бодър и той бе готов да понесе всички страдания и всички изпитания. Но щом Легри се отдалечи и напрежението му намалня, Том наново почувствува болките на своето наранено и уморено тяло, наново се почувствува унижен, изоставен и самотен.

Легри не дочака да му зараснат раните, а настоя веднага да излезе на работа в полето. Заредиха се дни на мъка и умора, които за Том бяха още по-тежки поради извършените несправедливости.

В разгара на беритбата Легри не се поколеба да застави всичките си роби да излязат на работа и в неделя тъй, както и в останалите дни. Защо не? По-бързо ще прибере памука и ще спечели баса. Ако ли пък някои негри се изтощят до смърт, вместо тях ще купи други, по-силни.

Отначало Том имаше навика, като се върне вечер от работа, да прочита по няколко стиха от Библията при светлината на блещукащия огън. Но след жестокия побой, който му бе нанесен, той се връщаше в къщи толкова изтощен, че му се виеше свят и очите му се премрежваха, когато се опитваше да чете. Искаше му се само едно: по-скоро да си легне заедно с другите.

От седмици и месеци насам душата на Том бе изпълнена с мрак и тъмнина. Той мислеше за писмото на мис Офелия до неговите добри господари в Кентъки и горещо молеше бога да му изпрати избавление. Но дните минаваха един след друг в напразни надежди, че ще дойде някой да го откупи. И тъй като никой не идваше, душата му се изпълваше с горчиви мисли, че напразно се бе уповавал на бога. От време на време му се удаваше да види Каси. И понякога, когато биваше повикан за нещо в къщата, му се мярваше и посърналата Емелин. Но не можеше да размени дума нито с едната, нито с другата, защото нямаше време да общува с когото и да било.

Една вечер Том стоеше напълно отпаднал и отчаян пред загасващия огън, на който приготвяше оскъдната си вечеря. Той сложи няколко трески на огъня, раздуха го и извади от джоба си извехтялата библия. В нея имаше отбелязани думи, които толкова често бяха вълнували душата му. Нима тези думи бяха загубили своята сила или премрежените му очи и уморен мозък не можеха вече да се трогнат от това властно вдъхновение? С дълбока въздишка той прибра библията в джоба.

Груб смях го стресна. Той погледна. Легри стоеше насреща му.

— Ей, старик — каза той, — изглежда, че твоите молитви вече не ти помагат. Поне това можах да избия от черната ти глава.

Жестоката подигравка бе по-непоносима от глад, студ и голота. Том мълчеше.

— Ей, глупако — продължи Легри, — мислех, че ти правя добро, когато те купих. Можеше да ти бъде по-добре, отколкото на Самбо и на Куимбо, и да прекараш леко живота си. Вместо да те бият едва ли не всеки ден, ти можеше да сръбнеш и чашка ракия с господаря. Хайде, Том, не мислиш ли, че е по-добре да се вразумиш?

— Боже опази — извика Том пламенно.

— Глупак! — Легри заплю презрително Том и го ритна. — Няма значение. Ще те накарам да ми паднеш на колене, ще видиш!

Легри се отдалечи.

Том дълго стоя като зашеметен пред огъня. Изведнъж пред очите му причерня, всичко се замъгли и той падна безчувствен.

Колко дълго е лежал така, Том не знаеше. Когато дойде на себе си, огънят беше изгаснал. Дрехите му бяха влажни от студа и от росата. Радост изпълни душата му. Той вече не усещаше ни глад, ни студ, ни унижение, ни отчаяние.

Когато сивото утро събуди спящите за работа на полето, между жалките и зъзнеци от студ нещастници вървеше един с твърда стъпка и с вдигната глава.

Всички забелязаха промяната у Том. Възвърнала му се бе радостта и жизнеността. Обзело го бе спокойствие, което нито издевателствата, нито обидите можеха да смутят.

Легри запита Самбо:

— Какво е станало с Том? Напоследък ходеше като ударен в главата, а сега подскача като щурец.

— Не зная, господарю. Сигурно е намислил да бяга.

— Нека само се опита — каза Легри със злорадство, — нека. Нали, Самбо?

— Я да се опита — хахаха! — засмя се черният дявол раболепно. — Ще го видим как затъва в тресавището и се промъква през храстите, гонен от кучетата. Щях да пукна от смях, когато уловихме Моли. Мислех, че кучетата ще я одерат, преди да можем да ги прогоним. Тя още носи следи от зъбите им.

— И до гроб ще ги носи — каза Легри. — Но, Сам, внимавай. Ако Том също е намислил да бяга, ще му смъкнем кожата.

— Господарю, остави тази работа на мен — каза Сам.? — Ще го наглася здравата. Хахаха!

Този разговор се водеше, когато Легри се качваше на коня си, за да отпътува до близкия град. Вечерта на връщане той реши да обиколи с коня селището, за да види дали всичко е в ред.

Чудна лунна нощ. Сенките на изящните ясенови дървета като че ли бяха изрисувани върху тревата. Наоколо владееше безпределна тишина. Когато наближи селището, Легри чу някой да пее. Това не бе обикновено пеене и Легри се заслуша в звучния тенор:

*Когато своето име аз съзря написано в скрижалите
на рая, аз всеки страх в живота ще презра, сломен от
скръб — и няма да ридая!*

*И нека бясно тук кипи вражда и да летят по мен
стрели от ада, с усмивка аз, о, Сатана, ще бдя, света не
ще помоля за пощада.*

*И нека дойдат грижи — див порой, и дъжд от скръб
да потопи земята, ала накрай да бъде вечно мой
последният ми пристан в небесата.*^[1]

„Я го гледай ти него — си помисли Легри. — Той много си позволява. Мразя ги тези негови песни.“

— Ей, чернокожи — викна той, като се нахвърли ненадейно към Том и замахна с камшика си върху него, — как смееш още да си буден; когато трябва да спиш, затваряй си черната муцуна и да те няма!

— Добре, господарю. — каза Том весело и стана, за да си отиде.

Очевидната веселост на Том ядоса Легри извънредно много. Той го настигна с коня си и почна да го шиба с камшика по главата и по плещите.

— На ти, куче. Да видим дали пак ще ти бъде весело.

Ударите засягаха тялото, но не и душата на Том. Той стоеше покорно, но Легри разбра, че е загубил вече властта си над този роб.

Душата на Том преливаше от съчувствие и обич към окръжаващите го нещастници и жадуваше да направи нещо, за да облекчи техните страдания. Наистина той нямаше голяма възможност да стори това. Все пак, когато отиваха или се връщаха от полето или пък през време на работа, той имаше случай да протегне ръка за помощ на уморените, на обезсърчените, на отчаяните. Тези жалки, изтощени и смазани същества отначало едва можеха да разберат постъпките на Том. Но когато това продължаваше седмица след седмица, месец след месец, в техните притъпени сърца затрептяха отдавна Замлъкнали струни.

Този странен, мълчалив, търпелив човек беше готов да помогне всекиму, без да поиска помощ за себе си: винаги се задоволяваше с най-малкото, а и това малко разделяше с всеки, който се нуждаеше. През студените нощи той даваше скъсаното си одеяло, за да стопли някоя трепереща болна жена, или добавяше от своя памук в кошницата на по-слабите при страшния риск да остане с ненапълнена кошница. Този човек постепенно и неусетно започна накрая да добива странно обаяние над всички. В негово присъствие дори полупобърканата и блуждаеща Каси се успокояваше и утешаваше.

Терзанията на мъчителния живот докарваха Каси до отчаяние и полуда. У нея се зараждаше мисълта да си отмъсти на своя мъчител Легри за всички несправедливости и жестокости, на които той я бе подложил или на които тя бе свидетел.

Една нощ, когато всички спяха, Том внезапно се събуди и видя в пролуката, която служеше за прозорец, една жена, която му направи знак да мълчи и да излезе навън.

Том излезе на прага. Беше около два часът в тиха лунна нощ. Пред него стоеше Каси. Вместо обикновеното тъпо отчаяние в големите ѝ черни очи имаше нещо странно и свирепо.

— Ела, чичо Том — каза тя, хвана го и го поведе с такава сила, като че ли малката ѝ ръка бе от стомана, — ела. Имам да ти кажа нещо.

— Какво има, мисис Каси? — попита Том разтревожено.
— Том, искаш ли да бъдеш свободен?
— Ще бъда, когато му дойде времето — отвърна Том.
— Не, но ти би могъл да бъдеш свободен още тази нощ — каза Каси с изблик на внезапна сила. — Ела с мен. Том се поколеба.
— Ела — зашепна тя и втренчи черните си очи в неговите.
— Хайде. Той спи дълбоко. Сложих достатъчно в ракията му за да го приспя, но да бях сложила повече, нямаше да имам нужда от теб. Хайде тръгвай. Задната врата е отключена. Там има една брадва; аз я сложих. Вратата на свободата му е отворена. Ще ти покажа пътя. Бих го сторила и сама, но ръцете ми са много слаби.
Хайде.
— За нищо на света — каза Том и се опита да задържи Каси, която го дърпаше напред.
— Помисли за всичките тези нещастни създания — каза Каси.
— Ние можем да ги освободим всичките. Ще се отправим за някой остров в блатата. Там ще живеем сами. Чувала съм, че и други са го правили. Всеки друг живот ще бъде по-добър от нашия тук.
— Не — отвърна Том твърдо. — Злото не може да донесе добро никому. По-скоро бих си отрязал дясната ръка.
— Тогава аз ще го направя — заяви Каси и тръгна.
— Мисис Каси — каза Том и се хвърли в краката и, — за бога, не продавайте по този начин душата си на дявола. Само зло може да излезе от това. Трябва да търпим и да чакаме.
— Да чакаме? — извика Каси. — Не съм ли чакала? Чаках, докато ми се помъти разумът и ми се разкъса сърцето. Колко много съм страдала. Колко много страдат стотици нещастни създания. Не изсмука ли той капка по капка кръвта ти? Сега той ще плати със собствената си кръв. Аз съм призвана да сторя това. Неговият час настъпи.
— Не, не, не — извика Том и хвана малките ѝ ръце, свити до болка. — Не, не бива да сториш това. Господи, помогни ми да вървя по твоите стъпки и да обичам враговете.
— Да обичаш — извика Каси свирепо, — да обичаш такива врагове! Никой човек от кръв и плът не би могъл да стори това.
— Не, мисис, това не — каза Том и погледна нагоре. — Но бог е милостив. Той ще ни научи да победим себе си.

Дълбокото топло чувство на Том, мекотата на неговия глас, сълзите му падаха като роса върху настървената и объркана душа на нещастната жена. Страшният огън в очите ѝ се смекчи. Тя сведе поглед и Том можа да почувствува как се отпуснаха ръцете ѝ.

— О, чичо Том. Не мога повече да се моля. Това, което ти казваш, може да е право, знам, че е право. Но когато се опитвам да се моля, произнасям само проклятие. Не мога да се моля. Мога само да мразя.

— Бедната! — каза съчувствено Том. Той я погледна, помълча малко и продължи с известно колебание: — Мисис Каси, ако ви се удаде да избягате оттук, ако това е възможно, аз ви съветвам да избягате заедно с Емелин. Но, разбира се, ако може, без проливане на кръв. Иначе недейте.

— Не би ли дошъл и ти с нас, чичо Том?

— Не — каза Том. — По-рано и аз бих го сторил. Сега оставам при моите нещастни братя. Ще нося кръста си с тях докрай. За вас е друго. За вас тук е опасно, вие не можете да го понесете: Бягайте, ако ви се удаде.

— Но къде другаде освен в гроба — каза Каси. — Дивите зверове и птиците могат да намерят някъде подслон, дори змиите и крокодилите имат къде да се приютят на спокойствие. Но за нас място няма. Кучетата ще ни подгонят и намерят дори в най-отдалечените блата. Всички и всичко са против нас. Къде да бягаме?

Том дълго мълча. Най-после каза:

— Вярвам, че ще успеете. Опитайте се. Ще се моля с цялото си сърце за вас.

Странно нещо: една мисъл, която дълго време бе пренебрегвана и стъпквана като ненужен камък, изведнъж блесна в нова светлина, неочаквано, като току-що намерен диамант.

Каси често и дълго бе обмисляла възможни или вероятни начини за бягство, но бе ги отхвърляла като безнадеждни и неосъществими. Но в този момент блесна в съзнанието ѝ един план толкова прост и осъществим във всички негови подробности, че събуди у нея внезапна надежда.

— Чичо Том, ще се опитам — прошепна тя изведнъж.

— Бог да ти помогне! — каза Том.

[1] Преведе от английски Д. Статков [↑](#)

ГЛАВА XXXIX

СТРАТЕГИЯТА НА КАСИ

Таванът на къщата, в която живееше Легри, както, повечето тавани, бе едно голямо, изоставено помещение. То бе прашно, отрупано с вехтории и по него висяха паяжини. Богатото семейство, което бе живяло в този дом в дните на своя разцвет, бе мебелирало къщата много разкошно. Когато напуснало плантацията, това семейство отнесло със себе си част от мебелировката. Останалите вещи бяха разхвърляни във влажни, необитавани стаи или струпани на тавана. Няколко огромни, опаковани сандъка, в които някога бе докарана мебелировката, стояха до стената на таванското помещение. През малко прозорче с прашни стъкла проникваше слаба светлина и падаше върху столове с високи облегалки и прашни маси, които някога бяха виждали добри дни. С една дума, това беше тайнствено и страхотно място. За него суеверните негри разказваха легенди, с които още повече увеличаваха ужаса, който този таван внушаваше на обитателите на плантацията. Преди години една негърка, която си бе навлякла омразата на Легри, бе стояла затворена там няколко седмици. Не се знае какво бе станало на тавана. Негрите разказваха за това шепнешком един на друг. Знаеше се само, че трупът на нещастната жена бе свален един ден оттам и бе погребан. Оттогава се заговори, че от таванското помещение се разнасяли клетви и проклетия, а също и звуци на страхотни удари, примесени с виене и отчаяни стенания. Когато Легри случайно дочу тези слухове, той избухна в страшна ярост и заплаши, че ако някой се осмели да разправя приказки за този таван, той ще му даде възможност да се запознае с това, което става на тавана: Ще го окове във вериги и ще го затвори там една седмица. Това заплашване накара всички да млъкнат, въпреки че то, разбира се, не намали ни най-малко тяхното суеверие.

Постепенно стълбата, която водеше към тавана, и дори коридорчето, което водеше към тази стълба, бяха изоставени и легендите почнаха малко по малко да се забравят. И изведнъж на Каси

й дойде наум, че за освобождение на Емелин тя би могла да използва този суеверен страх на Легри.

Спалнята на Каси беше точно под таванското помещение. Един ден тя, без да пита Легри, на своя глава, нареди да се пренесат мебелите от нейната стая в друга стая, доста отдалечена. Слугите, на които бе поръчано да извършат това пренасяне, тичаха с голямо старание и се суетяха. Точно през време на тази бъркотия Легри се завърна от езда.

— Ей, Каси — извика Легри, — какво става тук?

— Нищо. Реших само да се преместя в друга стая — отвърна Каси твърдо.

— А защо? Мога ли да зная? — запитва Легри.

— Тъй реших.

— По дяволите! Решила била! И защо?

— И аз искам да поспя спокойно.

— Да поспиш? Че какво ти пречи да спиш?

— Ако желаеш, мога да ти кажа.

— Говори, хубостнице!

— Може би теб не би те безпокоило. Но там се чува от среднощ до разсъмване някакъв тропот, като че някой се боричка и търкаля по таванския под.

— Да има някой на тавана? — каза безпокойно Легри и пресилено се засмя. — Кой може да бъде, Каси? — Каси вдигна своите проникателни черни очи и погледна Легри в лицето. Нейният поглед го прониза до мозъка, когато тя запитва:

— Наистина, Саймън, кой може да бъде? Навярно ти би могъл да ми кажеш...

Легри я изруга и замахна да я удари с камшика си. Но тя се изплъзна и на излизане се обърна и му каза: т Ако преспиш в моята стая, ще чуеш всичко, което става на тавана. Съветвам те да го сториш.

И тя веднага затвори вратата и я заключи.

Легри почна да фучи, да ругае и да заплашва, че ще строши вратата. Но после утихна и с несигурни стъпки се отправи към гостната. Каси видя, че е улучила целта и от този ден с най-голяма ловкост и изобретателност тя продължи да прави всичко възможно, за да увеличава страха му.

В чепа на една дъска на тавана тя пхна гърлото на стара бутилка по такъв начин, че щом се появише и най-слабият вятър почваха да се чуват печални и плачевни стенания. А когато вятърът се усилише, тези звуци се превръщаха в истински писъци. Така че вярващите и суеверните лесно можеха да помислят, че това са викове на ужас и отчаяние.

От време на време слугите чуваха тези звуци и си спомняха наново предишната легенда за духовете. Ужас изпълни суеверните сърца на всички обитатели на къщата. И въпреки че никой не каза за това на Легри той се почувствува обхванат от страх.

Един-два дни след разговора с Каси, Легри стоеше в старата гостна стая пред пламтящия огън в камината, който хвърляше трептящи светлини из стаята. Нощта беше неспокойна. Духаше толкова силен вятър, че старата къща се люлееше и се чуваше неописуем шум. Прозорците дрънчаха, капациите хлопаха, вятърът се втурваше бясно и боботеше през комина. От време на време избухваха пушек и пепел, като че ли цяло множество духове шестуваше след тях. Легри бе прегледал сметките и сега четеше вестниците. Каси седеше в един ъгъл и мрачно гледаше към огъня. Легри захвърли вестника и посегна към масата. Той взе старата книга, която бе забелязал, че Каси четеше, и почна да я разгръща. Това беше сборник от разкази за кървави убийства, истории за духове, грубо илюстрирано издание; книгата силно увличаше и когато човек почнеше да я чете, мъчно можеше да се откъсне от нея. Легри пуфкаше, сумтеше, но продължаваше да чете страница след страница, докато най-сетне хвърли книгата и изруга:

— Ти нали не вярваше в духове, Каси? — каза той, взе машата и разбути огъня. — Уж си умна, а се плашиш от такива шумове. Когато бях на море, искаха да ме плашат с разни измишльотини — продължи Легри. — Ама на мен не ми минават такива.

Каси продължаваше да го гледа втренчено от сянката в ъгъла, дето седеше. В очите ѝ светеше странен пламък който винаги смущаваше Легри.

— Тези шумове на тавана — те са от плъховете и от вятъра — каза Легри. — Плъховете вдигат дяволски шум, чувал съм ги и в трюма на парахода. А вятърът, боже мой, какво не може да направи вятърът.

Каси знаеше, че погледът ѝ смуцаваше Легри. И тя не му отговори, а впи още по-настойчиво в него своите странни, неземни очи.

— Продумай, бе жена. Не си ли съгласна, че е така? — кресна Легри.

— Могат ли плъховете да слизат по стълбата, да се разхождат по коридора и да отворят заключената врата и да я затисват отвътре със стол? — отвърна Каси. — И да идват, да идват, да идват чак до леглото ти и да те докосват с ръка ей така.

Каси продължаваше да се взира в него втрепенено, а той я гледаше, като че виждаше насреща си някакъв призрак. Когато тя сложи своята ледена ръка върху неговата, той скочи и изрева:

— Жено, какво искаш да кажеш? Това не е вярно!

— Не, разбира се, че не е. Казах ли такова нещо? — Каси се усмихна презрително.

— Но ти наистина ли си видяла? Каси, какво е? Кажи!

— Щом искаш да знаеш — иди да спиш в моята предишна стая.

— От тавана ли идеше, Каси?

— Кое?

— Това, за което казваш.

— Нищо не съм ти казвала — отвърна Каси упорито и навъсено. Легри сновеше смутено из стаята.

— Ще го разбера. Още тази нощ ще го разбера. Ще си взема пистолетите и...

— Хайде иди да спиш в тази стая. Много искам да видя какво ще направиш. Ще стреляш, а?

Легри тропна с крак и буйно изруга.

— Не ругай — рече Каси, — не се знае кой може да те чуе. Чакай! Какво беше това?

— Какво? — извика Легри стреснат.

Старият холандски часовник, който стоеше в ъгъла, удари бавно дванадесет.

Легри, обзет от ужас, стоеше като вцепенен. Каси го гледаше с подигравателен, пронизващ поглед и броеше ударите.

— Дванадесет часа. Е, сега ще видим.

Тя стана, отвори вратата към коридора и застана, като че ли слухтеше.

— Чакай! Какво е това? —, каза тя и си вдигна пръста.

— Вятърът е. Не чуваш ли как дяволски вие?

— Саймън. Ела тук! — пошепна Каси, хвана го за ръката и го поведе към стълбата. — Знаеш ли какво е това? Слушай!

Чу се пронизителен писък. Краката на Легри се разтрепериха. Лицето му побледня от страх.

— Да бе си взел пистолетите — каза Каси с усмивка, която смрази кръвта на Легри. — Време е да разбереш това нещо. Сега му е времето да се качиш горе.

— Няма да отида — изръмжа Легри.

— Защо не? Нали няма духове? Хайде! — И Каси леко изтича нагоре по виещата се стълба, засмя се и се обърна към него: — Хайде де.

— Ти си самият сатана — извика Легри. — Връщай се, вещице. Слез, Каси! Няма да отиваш!

Но Каси се смееше като луда и продължи да тича нагоре. Той я чу да отваря вратата на таванското помещение. Духна силен вятър и изгаси свещта, която той държеше в ръка. Същевременно се чуха страшни, неземни крясъци, като че в самите му уши.

Обезумял от страх, Легри избяга в гостната, дето след малко дойде Каси. Тя беше бледа, спокойна, студена като някакъв дух на отъмщението. В очите ѝ гореше страшният пламък, който така много го ужасяваше.

— Надявам се, че си доволен — каза Каси.

— Дано пукнеш! — изруга Легри.

— Защо? — попита Каси. — Само се качих и затворих вратата. А ти какво помисли, че става в този таван, Саймън?

— Не е твоя работа — отвърна Легри.

— А, не е ли! Добре — каза Каси. — Във всеки случай доволна съм, че не спя вече в тази стая.

Каси, която предполагаше, че вятърът ще се засили вечерта, се бе качила още преди обяд горе и бе отворила таванския прозорец. И затова, щом отвори вратата на тавана, вятърът профуча и изгаси свещта.

Това бе една от онези хитрости, с които тя караше суеверния Легри да вярва, че на тавана има духове. Той бе готов по-скоро да сложи главата си в устата на лъва, отколкото да провери какво става

там. А когато всички спяха, Каси постепенно пренасяше и натрупваше провизии, достатъчни, за да прекара там известно време. Тя също така пренесе там малко по малко голяма част от своите и Емелинините дрехи. След като всичко бе нагласено, те зачакаха само подходящ случай, за да турят плана си в изпълнение.

Като го мамеше с ласки и като се възползува от временното му добро настроение, Каси накара Легри да я заведе в близкия град, разположен на самата Червена река. С изумителна наблюдателност, която се бе сега изострила до краен предел, тя запомни всяка извивка на пътя и прецени точно колко време ще ѝ е нужно за преминаването на този път пеш.

Нашите читатели може би ще искат да узнаят как двете жени, които бяха приготвили всичко, успяха да избягат.

Свечеряваше се. Легри не беше в къщи. Отпътувал бе за една съседна плантация. От известно време насам Каси се показваше необикновено любезна и примирителна, като да бяха в най-добри отношения. В този момент ние виждаме двете жени в стаята на Емелин, заети да подреждат два малки вързопа.

— Така. Вързопите са достатъчно големи — каза Каси. — Тури си шапката и да тръгваме. Тъкмо сега е време.

— Ама още могат да ни видят — каза Емилини.

— Та аз именно искам да ни видят — отвърна спокойно Каси, — не разбра ли, че трябва непременно да ни подгонят. Ето как ще стане работата. Ще излезем от задната врата и ще се затичаме към селището. Самбо или Куимбо непременно ще ни видят. Те ще ни подгонят и ние ще навлезем в блатото. Те няма да ни последват по-нататък, а ще се върнат, ще дадат тревога, ще отвържат кучетата и така нататък. Докато се щурат насам-натам, както си ги знаеш, ти и аз ще се промъкнем покрай завоя на реката, която минава зад къщата, и ще я прекосим, за да дойдем до задния вход. Кучетата ще се заблудят, защото не ще могат да подушат следите ни във водата. Няма да има никой в къщи, всички ще са тръгнали да ни гонят. Тогава ще се промъкнем през задния вход и ще се качим на тавана, дето съм приготвила хубаво легло в един от големите сандъци. Ще трябва доста време да останем на тавана, защото, казвам ти, Легри ще обърне всичко наопаки, за да ни намери. Той ще повика някой от надзирателите от другите плантации и ще стане голяма гонитба. Те ще обходят всеки ъгъл от мочурите. Нали

Легри все се хвали, че никой още не е могъл да избяга от неговата плантация. Ще го оставим да ни гони, докато си ще.

— Каси, колко хубаво си го измислила! — възхити се Емелин. — На кой друг би могло да дойде такова нещо наум.

Но в погледа на Каси нямаше нито възторг, нито задоволство, а само отчаяно упорство.

— Хайде — каза тя и улови Емелин за ръка.

Двете жени се измъкнаха безшумно от къщата и се затичаха през вечерните сенки към селището. На западния небосклон се яви сребърният сърп на месеца и позабави настъпването на нощта. Както Каси предполагаше, щом наближиха мочурите, които окръжаваха плантацията, те чуха, че някой ги вика да спрат. Не беше обаче Самбо, а самият Легри, който ги гонеше и ругаеше с яростна омраза. Като чу гласа му, малодушната Емелин се разтрепери и отпусна ръката на Каси. Тя простена:

— О, Каси. Ще припадна.

— Ако направиш това, ще те убия! — каза Каси и измъкна малка лъскава кама, която проблесна пред очите на момичето.

Заплахата постигна целта си. Емелин се съвзе и можа да последва Каси в безкрайното тресавище, и то толкова дълбоко, че Легри не се реши да ги следва по-нататък, без да има помощ.

— Така ли? — Легри злобно се засмя. — Както и да е, те вече попаднаха в клопката, мръсниците. На сигурно място са. Скъпо ще им излезе! Хей, Самбо, Куимбо. Всички негри — викаше Легри, като се връщаше към селището. Мъжете и жените тъкмо се бяха върнали от работа. — Две жени бягат през блатото! Пет долара на негъра, който ги улови. Пуснете кучетата! Отвържете Тигър и Бесню и всички други!

Вестта за това бягство раздвижи всички. Негрите се разтичаха насам-нататък: едни отидоха за факли от борина, други отвързаха кучетата, чието пресипнало, диво лаене усилваше още повече суматохата.

— Господарю, да ги застреляме ли, ако не можем да ги заловим? — каза Самбо, комуто Легри подаваше оръжие.

— Ако искаш, може да стреляш по Каси. Време е да върви по дяволите. Там ѝ е мястото. Но по-младата — не. А сега, момчета, живо и пъргаво. Пет долара на този, който ги улови. А за всички останали по чашка ракия — уловят, не уловят.

Цялата тълпа под светлината на факлите с викове и крясъци и див вой на хора и животни се спусна към блатото, последвана от всички прислужници на къщата. Самата къща беше следователно напълно опразнена. Когато Каси и Емелин се промъкнаха през задния вход, виковите и крясъците на преследвачите още изпълваха въздуха.

През прозорците на гостната стая Каси и Емелин можаха да видят тълпата с факлите тъкмо когато окръжаваше блатото.

— Виж — Емелин посочи на Каси, — гонитбата почва. Гледай как бляскат светлините! Чуй! Кучетата. Чуваш ли ги? Ако бяхме се случили там, от нас нищо нямаше да остане. За бога, да се скриеМ по-скоро.

— Няма защо да бързаме — отвърна Каси хладнокръвно, — всички са отишли на гонитбата. Това ще им бъде развлечение за цяла нощ. Хайде да се качим горе. Обаче — каза тя и измъкна един ключ из джоба на дрехата, която Легри беше оставил в бързината — за всеки случай да вземем необходимите за пътуването пари.

Тя отключи писалището, взе една пачка банкноти и бързо ги преброи.

— Не, не бива! — каза Емелин.

— Защо да не бива — попита Каси, — предпочиташ да умрем от глад в блатата или да имаме това, което ни е нужно, за да заплатим пътя до свободните щати? С пари всичко може да се постигне, момиче. — И тя пхна парите в пазвата си.

— Но това е кражба! — отчаяно промълви Емелин.

— Кражба! — Каси презрително се засмя. — Всяка една от тези банкноти е крадена, крадена е от бедните, гладните, от трудещите се хора, които заради него са работили до сетни сили. Той ли ще ми говори за кражба. Но хайде, трябва вече да отиваме горе, на тавана. Запасила съм се със свещи и книги за прекарване на времето. Можеш да бъдеш сигурна, че там няма да дойдат да ни търсят. А ако някой се реши да дойде, аз ще се превърна на дух.

Когато Емелин се качи в таванското помещение, тя видя голям сандък, с който някога са били докарани тежки мебели. Той беше обърнат настрана, с отвора към стената или по-право към стряхата. Каси запали една малка лампа и двете се настаниха в сандъка, в който Каси бе положила два дюшека и няколко възглавници. Едно сандъче край него бе напълнено със свещи, провизии и всички дрехи,

необходими за пътуването им, които Каси бе съумяла да скъта в два необикновено малки вързопа. Като закачи лампата на една малка кука, която беше забила на отсамната страна на сандъка, Каси каза:

— Ето нашето жилище засега. Харесва ли ти?

— Сигурна ли си, че не ще дойдат да претърсят тавана?

— Много бих искала да видя как Сайман Легри ще стори това. Не наистина. Той винаги ще гледа да е по-далеч от тавана. А негрите, те ще предпочетат да бъдат застреляни, отколкото да се качат тук.

Поуспокоена, Емелин се отпусна на възглавницата.

— Каси, защо каза, че ще ме убиеш? — простодушно запита тя.

— За да не припадаш, и сполучих в това. И сега пак ти казвам, Емелин, не бива да се оставяш да припадаш, каквото и да се случи. Само вреда има от такива припадъци. Да не бях те стреснала, онзи негодник отдавна би те уловил.

Емелин потрепери.

За известно време и двете мълчаха. После Каси се зачете в една френска книга, а Емелин, изнемощяла от вълненията, задряма. Разбудиха я силни викове и крясъци, конски тропот и лаене на кучета. Тя се сепна и едва не извика.

— Нищо, връщат се от гонитбата — каза Каси спокойно. — Не се бой. Погледни през пролуката. Виждаш ли ги, всички са там долу. Саймън е трябвало да прекрати гонитбата за тази нощ. А кучетата едва се държат. Ех, господинчо! Ще трябва да почнеш гонитбата отново. Но дивечът не е там, дето го търсиш.

— Мълчи! — каза Емелин. — Ами ако те чуят?

— Ако чуят нещо, тогава именно ще стоят по-далеч от нас — каза Каси! — Няма опасност: Можем да правим какъвто шум искаме, това още повече ще ги ужасява.

Среднощната тишина настъпи и всичко замря. Легрик проклинаше неуспеха си и легна да спи, като се зарече жестоко да си отмъсти на другата утрин.

ГЛАВА XL

МЪЧЕНИКЪТ

Легри, който и без това беше разгневен, се вбеси до крайна степен от бягството на Каси и Емелин. Неговата ярост, както можеше да се очаква, се стовари върху беззащитната глава на Том. Когато той съобщи на своите роби вестта за бягството, очите на Том светнаха и той неусетно вдигна ръце. Легри забеляза. Той видя също така, че Том не се присъедини към преследвачите. Той помисли да го застави да върви с тях. Но като знаеше от личен опит, че когато е заставял Том да участва в някое безчовечно дело, не е успявал, Легри, за да не губи време, реши да не влиза сега в разправия с него.

Легри се върна от гонитбата побеснял. Разочарованието му от неуспеха разгоря до крайност насъбралата се от по-рано в сърцето му омраза срещу Том. Та нали този роб бе го предизвикал още първия ден и продължаваше постоянно, силно, неудържимо да упорства. Той не можеше повече да търпи неговото мълчаливо упорство.

— Мразя го! — кресна същата вечер Легри, когато беше вече в леглото си. — Мразя го. А той не е ли моя собственост, моя вещ? Не мога ли да правя с него, каквото искам? Кой може да ми попречи? Никой. — И Легри размаха юмрук, като че искаше да смачка нещо.

Том беше ценен и предан работник, което караше Легри да го мрази още повече, но едновременно го и възпираше да даде израз на своята ненавист.

На следващата утрин Легри реши да си мълчи, да събере хора от съседните плантации с кучета и пушки и да почне систематично преследване. Ако успее, добре, ако ли не, ще повика Том и тогава — при самата мисъл кръвта му кипна и той стисна зъби, — и тогава той ще смаже този негър или...

— Виж — каза Каси на следния ден, като гледаше през пролуката на таванското помещение, — гонитбата почва днес наново.

Трима-четирима ездаци разхождаха конете си пред къщата. Негрите едва удържаха кучетата, които се дърпаха и лаеха.

Двама от ездачите бяха надзиратели в съседните плантации, а другите бяха приятели на Легри от кръчмата в близкия град, които бяха дошли като любители на лов за негри. Едва ли човек би могъл да си представи по-груби и жестокосърдечни хора от тях. Легри черпеше изобилно с ракия както тях, така и негрите, подбрани за такава работа от съседните плантации.

Каси прилепи ухо до пролуката и тъй като утринният вятър духаше към къщата, тя можа да чуе голяма част от разговорите. Тъжното ѝ лице доби мрачен, презрителен израз, когато чуваше как се разпределяха на групи за действие, хвалеха качествата на своите кучета, даваха нареждания за стрелба и как да постъпят с бегълците, ако бъдат заловени.

Каси се отдръпна, скръсти ръце и с дълбоко вълнение каза:

— Милостиви боже, ние всички сме грешни. Но какво сме сторили по-лошо от другите, че така постъпват с нас? — После добави, като погледна към Емелин. — Ако не беше ти, дете, бих отишла да им се предам и бих благодарила на онзи, който би ме застрелял. Защото за какво ми е на мен свободата? Може ли тя да ми върне децата или да ми върне предишното положение?

Простодушната като дете Емелин се плашеше от мрачните настроения на Каси.

Тя изглеждаше объркана, не отвърна нищо, взе само ръката ѝ и я помилва.

— Недей — каза Каси и се дръпна. — Ще ме накараш да те обикна, а аз бях се зарекла никого вече да не обичам.

— Бедната Каси — прошепна Емелин, — остави тези мисли. Ако господ ни дари свобода, може би ще ти върне и дъщерята. Във всеки случай аз ще ти бъда като дъщеря. Знам, че няма вече никога да видя нещастната си майка. Аз ще те обичам, Каси, без да се питам дали ти ме обичаш, или не.

Кротката детска душа победи. Каси седна до нея, прегърна я и почна да милва меката ѝ кафява коса.

— О, Еми — каза Каси, — да знаеш как жадувам за моите деца и как тъгувам за тях. Очите ми се изгледаха. Ето тук — тя се удари по гърдите, — тук всичко е пусто.

— Не бива да се отчайваш, Каси — рече Емелин. — Имай вяра...

Гонитбата бе продължителна, оживена и внимателна, но безуспешна. Каси бе мрачна, но ликуваше. Тя иронично наблюдаваше Легри, който слизаше от коня, уморен и отчаян.

— Ей, Куимбо, иди и ми доведи тука Том веднага — каза Легри и се изтегна в гостната. — Този стар проклетник е на дъното на цялата работа. Ще изтръгна всичко от тази черна кожа!

Самбо и Куимбо, въпреки че се ненавиждаха един друг, еднакво мразеха Том. Легри бе им казал веднъж, още в началото, че е купил Том, за да го направи общ надзирател, който да го замества, когато отсъства. Когато те разбраха че Том е изпаднал в немилост пред Легри, те със своите робски душици почнаха да го мразят още повече. Ето защо Куимбо с такава Охота отиде Да изпълни заповедта на господаря си.

Том се досети за какво го викат. Той знаеше целия план за бягството и мястото, дето сега бяха скрити жените. Той познаваше ужасния характер на човека, с когото имаше работа, и неговата деспотична природа. Но той бе по-скоро готов да отиде на смърт, отколкото да издаде двете беззащитни жени.

Том сложи кошницата с памука, вдигна очи и се остави да бъде грубо поведен от Куимбо.

— Ха да те видим сега — казваше великанът негър, като го влачеше след себе си. — Ще си получиш заслуженото. Господарят беснее, не можеш се измъкна. Не ще ти се размине, помни ми думата. Ще видиш ти сега какво значи да подпомагаш бягството на господарските негри. Ще видиш какво ще получиш.

— Аха, Том — каза Легри, приближи се до него и го хвана за яката; той говореше със стиснати зъби и в пристъп на бяс, — знаеше ли, че съм решил да те убия.

— Твърде е възможно, господарю — каза Том спокойно. Легри продължи със зловещо и ужасяващо спокойствие:

— Ще те убия, както ти казах, Том, ако не ми кажеш какво знаеш за двете жени. Том мълчеше.

— Чуваш ли — изрева Легри като разярен лъв и тропна с крак. — Говори!

— Нямам какво да кажа, господарю — каза Том бавно, но твърдо и обмислено.

— Ти се осмеляваш да ми кажеш, че нищо не знаеш! Том мълчеше.

— Говори! — ревна Легри и го удари бясно. — Нищо ли не знаеш?

— Зная, господарю, но не мога да кажа. Обаче мога да умра.

Легри тежко пое дъх. Той сдържа яростта си, хвана Том за ръката и като доближи лицето си до неговото, каза с ужасяващ глас:

— Слушай, Том, ти мислиш, че както по-рано и сега ще се изплъзнеш. Но този път съм решил да го сторя, без да ме е грижа за загубата. Ти винаги си бил против мен. Сега ще те подчиня или ще те убия. Едното или другото. Ще изцедя капка по капка кръвта ти, докато се предадеш. Говори!

Том продължи да мълчи.

Легри, разпенен от ярост, с един удар стовари жертвата си на земята.

Всяка проява на кръвопролитие и жестокост ни потриса и ужасява. Неприятно ни е да слушаме за отвратителните деяния на другите хора. Но уви, моя Америго, такива злодеяния се извършват под закрилата на твоите закони. О, боже, твоята църква вижда всички тези деяния, но остава почти безмълвна.

— Том като че ли е издъхнал, господарю — каза Самбо, трогнат против волята си от търпението на Том.

— Бий го още, докато ги издаде. Налагай го! — крещеше Легри.

Том отвори очи и погледна господаря си.

— Нещастнико — каза той, — от това нищо повече не можеш да ми сториш. — И загуби съзнание.

— Струва ми се, че издъхна — рече Легри и се наклони към него. — Да, свърши. Най-последно си затвори устата завинаги, за голямо мое удоволствие.

Но Том още не беше издъхнал. Неговото чудно мъжество порази сърцата на оскотелите негри, които извършваха тези жестокости над него. И щом като Легри се оттегли, те изнесоха Том и направиха всичко, за да го съживят, като мислеха в своето невежество, че с това му правят някакво благодеяние.

— Наистина ние направихме нещо ужасно лошо — каза Самбо, — надявам се, че господарят ще изкупува греха, а не ние.

Те измиха раните на Том, приготвиха му грубо легло от отпадъци от памук и го сложиха на него. Един от тях се промъкна до къщата и изпроси Чашка ракия от Легри, като каза, че е уморен и че я иска за себе си. Той я донесе и наля в устата на Том.

ГЛАВА XLII

МЛАДИЯТ ГОСПОДАР

Два дни по-късно един млад мъж караше кола по ясеновата алея. Той хвърли бързо поводите върху шията на коня, скочи от колата и запита дали е в къщи собственикът на плантацията.

Това бе Джордж и за да се разбере как е дошъл тука, трябва да се върнем в нашия разказ малко назад.

Писмото на мис Офелия до мисис Шелби по една нещастна случайност бе задържано месец-два в една затънтена пощенска станция, преди да стигне до предназначението си. И преди да се получи, Том беше вече откаран по далечните мочурища на Червената река.

Мисис Шелби прочете съобщението с най-дълбоко вълнение. Обаче не бе възможно да се предприеме каквото и да е в момента. Мисис Шелби бе заета с грижи по болния си съпруг, който лежеше в пристъп на силна треска. Синът ѝ Джордж, доскоро момче, бе станал висок млад мъж и неин постоянен и предан помощник. Той бе единствената ѝ опора в управлението на бащиния му имот. Мис Офелия бе имала предвидливостта да им съобщи името на адвоката, който се занимаваше с работите на Сен Клер. И единственото, което можеха да направят в този случай, бе да му пишат писмо, за да питат какво става с Том. Внезапната смърт на мистър Шелби няколко дни по-късно погълна всецяло вниманието на майката и сина за известно време.

Мистър Шелби, който имаше пълно доверие в способностите на жена си, я бе определил за единствен изпълнител на завещанието му. С присъщата си енергия мисис Шелби се заложи да оправя обърканите работи, оставени от мъжа ѝ. За известно време тя и Джордж бяха заети с издирване и проверяване на сметки, продажба на имоти и уреждане на дългове. Мисис Шелби реши на всяка цена да тури работите на покойния си съпруг в пълен ред. Междувременно те получиха отговор от адвоката на Сен Клер, чието име мис Офелия им бе съобщила. От

писмото узнаха, че Том е бил продаден на публична продажба, че адвокатът само е получил парите от тази продажба, но че не знае нищо повече.

Този отговор не можеше да задоволи нито Джордж, нито мисис Шелби. Шест месеца по-късно Джордж, който бе изпратен от майка си по работа на Юг, реши да отиде сам до Нови Орлеан и да продължи издирванията с надежда да открие къде се намира Том и да го прибере. След няколкомесечни неуспешни търсения Джордж съвсем случайно срещна в Нови Орлеан един човек, който бе в състояние да му даде желаните сведения. И като се запаса с пари, нашият герой се отправи с параход по Червената река, решен да открие и откупи своя стар приятел.

Той бе веднага поканен в къщи и заведен в гостната при Легри. Домакинът прие непознатия доста неприветливо.

— Научих се — каза младият човек, — че сте купили в Нови Орлеан един негър на име Том. Той работеше в имението на баща ми и аз дойдох да видя дали не мога да го откупя.

Челото на Легри се помрачи и той извика гневно:

— Да, аз наистина купих такъв негър, но на вятъра дадох толкова пари за него. Най-бунтарското, нахално и безсрамно куче. Той подстрекаваше негрите ми към бягство. Избягаха две жени, които ми струват по осемстотин или хиляда долара всяка една. Той призна, че са избягали. И когато му заповядах да ми обади къде са, той вдигна глава и заяви, че знае, но не иска да каже. И продължи да мълчи, въпреки че го набих така, както никой негър не е бил бит досега. Струва ми се, че е на път да умре, но не зная дали работата ще стигне дотам.

— Къде е той? — попита Джордж нетърпеливо. — Искам да го видя. — Бузите на младия човек пламнаха и в очите му блесна огън. Но той все пак се сдържаше благоразумно.

— Там, под сайванта — се чу гласът на едно негърче, което държеше коня на Джордж.

Легри ритна детето и го изруга. Но Джордж, без да каже ни дума повече, се обърна и се отправи към посоченото място.

Вече два дни откакто Том след онази съдбоносна нощ лежеше. Той не чувствуваше страдания, защото нервите му биха притъпени и разкъсани. Повечето време той беше в безсъзнание. Нещастни, отчаяни същества отиваха при него в нощната тъмнина. Те се

лишаваха от съня си и се стараеха кой с каквото може да му се отплатят за тъй щедро проявената към тях обич.

Да му занесат чаша студена вода, вярно е, повече от това те не можеха да сторят за него — но те я подаваха от все сърце.

Каси беше дочула от разговора каква жертва бе направил Том за нея и за Емелин. Предишната нощ, без да се бои, че може да бъде открита, тя бе се измъкнала от своето скривалище и бе отишла при Том, под сайванта. Толкова бе се развълнувала от последните думи, които този любещ човек бе промълвил със сетните си сили, че душата ѝ, скована от дългогодишни страдания, се стопли и Каси за пръв път заплака.

Когато Джордж влезе под сайванта, той почувствува замайване и сърцето му се сви.

— Възможно ли е? Възможно ли е? — повтаряше той, като коленичи пред него. — Чичо Том, бедни стари приятелю!

Гласът му стигна до ушите на умирация. Той едва помръдна главата си и се усмихна.

Сълзи, които правеха чест на мъжественото сърце на младия човек, капеха от очите му, когато той се наведе над нещастния си приятел.

— О, скъпи чичо Том, събуди се! Каж ми нещо. Погледни. Аз съм Джордж, твоят малък мистър Джордж. Не ме ли познаваш?

— Мистър Джордж — каза Том, отвори очи и повтори със слаб глас: — Мистър Джордж!

Том гледаше смаяно. Постепенно той почна да идва в съзнание. Блуждаещият му поглед се проясни, лицето му се озари. Той стисна грубите си ръце и сълзи потекоха по бузите му.

— Слава на бога. Това, това е, това ми стига. Не сте ме забравили. Стопли ми се душата. Стана ми леко на сърцето. Сега мога спокойно да умра.

— Няма да умреш, чичо Том! Не бива да умираш! Дори не бива да мислиш за това. Дойдох да те откупя и да те отведа в къщи — извика разпалено Джордж.

— О, мистър Джордж. Сега вече е късно.

— Не умирай, чичо Том. Не мога да го понеса. Сърцето ми се къса като помисля колко си страдал и като те виждам да лежиш под този сайвант.

Том хвана ръката му:

— Не бива да разправяш на горката Клоу в какво положение си ме намерил. Това ще ѝ причини страдания. Бедните ми дечица... и бебето. Сърцето ми се къса, като мисля за тях. Предайте почитанията ми на господаря и на милата, добра мисис, и на всички в имението.

В този момент Легри се показва на вратата, погледна с привидно безразличие и си отиде.

— Сатана! — каза Джордж възмутено. — Някой ден ще плащаш за своите грехове.

Радостта от срещата с младия господар бе вляла нова сила в сърцето на умиращия Том. Но само за кратко време. Изведнъж той затвори очи и сякаш потъна. Почна да диша тежко. Лицето му се промени. Том с усмивка се унесе във вечен сън.

Джордж остана като вцепенен пред трупа на Том. Чувство на благоговение го облада. Той затвори безжизнените очи, изправи се и се обърна. Легри стоеше намръщен зад него.

Смъртта, на която бе свидетел, възпря естествената ярост на буйния младеж. Сега присъствието на този човек го изпълваше само с чувство на отвращение. Той реши да се махне от това място с колкото се може по-малко приказки.

Джордж устреми проникателните си черни очи към Легри и каза, като посочи мъртвеца:

— Вие получихте от него всичко, което можяхте. Какво да ви платя за трупа. Аз ще го отнеса и погребя както подобава.

— Не продавам мъртви негри — каза Легри грубо. — Можете да го погребете, когато и дето искате.

— Момчета — каза Джордж с властен глас на двама-трима негри, които гледаха към трупа, — помогнете ми да го вдигна и да го отнеса до моята кола. И донесете една лопата.

Един от негрите се завтече за лопата, другите двама помагаха на Джордж да отнесе тялото до колата.

Джордж нито говореше, нито поглеждаше към Легри, който не отмени нарежданията на Джордж, но стоеше настрана и престорено свиркаше, като че всичко това не го засягаше. След това ги последва намръщен до колата, която бе спряла пред входа.

Джордж простря дрехата си в колата, премести седалката, за да стори повече място, и внимателно сложи тялото. След това се обърна,

впи очи в Легри и като се мъчеше да се въздържа, заговори:

— Още не съм ви казал какво мисля за това злодеяние. Не му е тука времето и мястото. Но, сър, правосъдието ще си каже думата по невинно пролятата кръв. Аз не ще премълча. Ще отида при най-близкия представител на властта и ще изложа всичко по това убийство.

— Вървете — каза Легри и презрително щракна с пръсти. — Ще видим какво ще направите. Отде ще вземете свидетели? Как ще го докажете? Хайде вървете.

Джордж разбра веднага, че Легри ненапразно се емчеше. Нямаше друг бял човек, а в съдилищата на Юг показанията на черните не важаха. Искаше му се така да изкрещи, че да разтърси небето. Но каква полза!

— Чудо голямо! Такава врява за един умрял негър — каза Легри.

Тези думи попаднаха като искра в барутен погреб. Благоразумието никога не е било основна добродетел на младежи от Кентъки. Джордж се изви и с възмущение го удари така, че Легри се просна с лице към земята.

За някои хора побоят е наистина от полза. Събориш ли ги в праха, те почват да те уважават. Легри беше от този вид хора. Така че като стана и изтърси дрехите си от праха, той погледна към бавно отдалечаващата се кола с известно уважение. И не си отвори устата, докато колата не изчезна от погледа му.

Джордж бе забелязал отвъд границата на плантацията една пясъчна могила, засенчена от няколко дървета. Там той изкопа гроба.

— Да вдигнем ли дрехата ви, господарю? — попитаха негрите, когато гробът беше готов.

— Не, не. Ще го заровим с нея. Това е единственото, което мога да ти дам сега, бедни чичо Том.

Негрите сложиха тялото в гроба и мълчаливо го заровиха. Изравниха гроба и сложиха зеленина върху пръстта.

— Можете да си вървите, момчета — каза Джордж, като пхна всекиму по една монета в ръката. Те обаче не си тръгнаха.

— Не би ли искал младият господар да ни купи — каза единият от тях.

— Много тежко е тук, господарю — каза другият, — купете ни, молим ви.

— Не мога, не мога — каза Джордж с мъка и им махна с ръка да си вървят. — Не е възможно.

Нещастниците го погледнаха унило и мълчаливо се отдалечиха.

— Бъди свидетел, господи — каза Джордж, като коленичи на гроба на своя приятел. — Бъди свидетел на моята клетва: от днес нататък ще направя всичко, което е по силите на човека, за да изгоня проклятието на робството от моята страна!

ГЛАВА XLIII

ИСТИНСКА ИСТОРИЯ ЗА ДУХОВЕ

По това време между слугите на Легри по необясними причини легендите, за духове много се разпространиха. Разправяше се шепнешком, че в дълбоката нощна тишина от таванската стая се чували стъпки, които се движели по цялата къща. Напразно заключваха вратите на горния етаж. Духът се разхождаше свободно, той или имаше двоен ключ в джоба си, или пък се ползуваше от способността, която духовете от векове притежават — да минават през ключалките. И това именно всяваше страх.

Сведущите хора бяха на различни мнения относно външния вид на духа. Това се дължеше на навика, твърде разпространен между негрите, а доколкото знаях, и между белите — в такива случаи да си затварят очите и да си скриват главата под одеяло, рокля или каквото и да е друго прикритие. Разбира се, всеки знае, че когато телесните очи не са в употреба, духовните очи стават необикновено зорки и проникателни. Така че беше се създала цяла галерия портрети на духове според думите на тези, които се кълнях, че са ги видели. Но както обикновено се случва при портретите, те много се различаваха един от друг. Имаше обаче една особеност, еднаква за всички духове: покриваха се с бял чаршаф.

Както и да е, ние имаме специално основание да твърдим, че една висока фигура в бял чаршаф, в присъщите за духовете часове, се разхождаше в имението на Легри. Тя излизаше през вратата, промъкваше се край къщата, ту изчезваше, ту се явяваше наново и се плъзваше нагоре по стълбите към злокобния таван. А на сутринта всички врати бяха затворени и заключени тъй здраво, както обикновено.

Това шепнене не можеше да не стигне до ушите на Легри. То го вълнуваше още повече, защото всички се стараеха да го скрият от него. Той почна да пие повече от по-рано, да вири главата си по-високо,

почна да ругае по-грубо. Почна да сънува лоши сънища и нощем имаше най-неприятни видения.

На другия ден, след като тялото на Том бе отнесено, той замина в съседния град да гуляе и здравата се напи. Върна се късно в къщи уморен, заключи вратата си, извади ключа, сложи там пистолетите си. Прегледа куките на прозорците, изръмжа, че „пет пари не дава за дявола и за всичките му ангели“ и легна да спи.

Той заспа, защото беше уморен, и спа дълбоко. Но ето че се появи една сянка в неговия сън, нещо ужасно, нещо странно се надвеси над него. Стори му се, че вижда майчиния си саван. Каси го държеше и му го показваше. Той чу смътен шум от викове и стенания. Знаеше, че спи и се мъчеше да се събуди. В полусън усети, че нещо влезе в стаята му, усети, че вратата се отвори, но не можеше да помръдне нито ръката си, нито крака си. Накрая той успя да се обърне изведнъж. Вратата беше отворена и той видя, че някаква ръка изгаси нощната му лампа.

В стаята проникваше мъглива лунна светлина. И тогава той видя — нещо бяло се промъкваше. Чу лекото шумолене на одеянията на духа. Духът застана неподвижно до леглото му. Една студена ръка докосна неговата. Един глас — глух, ужасяващ шепот — изрече три пъти:

— Ела, ела, ела.

Легри, ужасен, лежеше цял в пот и не разбра кога и как видението изчезна. Той скочи от леглото и задърпа вратата. Тя беше затворена и заключена. Той падна на пода в безсъзнание.

След тази нощ Легри почна да пие още повече. Пиеше безразсъдно, не умерено и предпазливо както преди.

Скоро в околността почна да се говори, че той е болен и дори умиращ. Прекаленото му пиене бе причинило болестта. Никой не можеше да понесе ужасите на болничната стая, когато той бълнуваше, крещеше и говореше за някакви видения, които смразяваха кръвта на тези, които го чуваха. На смъртното му легло стоеше една строга, бяла, неумолима фигура, която казваше:

— Ела, ела, ела.

По едно странно съвпадение в същата нощ, когато това видение се яви на Легри, на сутринта пътната врата беше цяла отворена и

неколцина негри бяха забелязали две бели фигури да се спускат по алеята към пътя.

На разсъмване Каси и Емелин се спряха за малко в един малък гъсталак близо до града. Каси бе облечена, както испанските креолки^[1] се обличат: цяла в черно. Малка черна шапка, покрита с гъст черен воал с бродерия, скриваше лицето ѝ. Двете се бяха споразумели, че през време на бягството Каси ще представлява господарка креолка, а Емелин нейна прислужница.

Израснала от ранна възраст край висшето общество, Каси имаше говор, обноски и държане, които отговаряха на това, което тя искаше да представи. Беше ѝ останало още нещо от някогашните ѝ прекрасни дрехи, както, и някои скъпоценности, което я улесняваше да изиграе тази роля.

На края на града тя спря, купи един хубав куфар и поиска от продавача да ѝ намери носач. Когато влезе в гостилницата, придружена от носача, който взе куфара, и Емелин, натоварена с чанта и различни вързопи, Каси приличаше на важна дама.

Първият човек, който ѝ направи впечатление след пристигането ѝ, бе Джордж. Той също бе слязъл тук и чакаше следващия параход.

Каси бе забелязала младия човек от пролуката на своето таванско помещение и го бе видяла да изнася тялото на Том. Тя бе наблюдавала с тайно ликуване срещата му с Легри. По-късно тя разбра от разговорите на негрите, които бе дочувала, когато вечер се промъкваше преоблечена като дух, кой е той и каква е връзката му с Том. Така че тя бе преизпълнена с доверие, когато разбра, че той също като нея чака следния параход.

Външността на Каси, нейните обноски и това, че разполагаше с пари, предотвратяваха всяка възможност за подозрение в гостилницата. Хората не разпитват много подробно за тези, които плащат добре. Каси беше предвидила това и се бе снабдила с достатъчно пари.

Късно вечерта пристигна параходът; Джордж помогна на Каси с вежливост, присъща на всеки кентъкиец, да се качи на парахода и се потруди да я снабди с добра кабина.

Каси остана в кабината на легло, под предлог, че е болна, докато преминаха Червената река. Нейната прислужница се грижеше, за нея най-предано.

Когато стигнаха до река Мисисипи, Джордж, щом научи, че непознатата леди пътува нагоре също като него, се загрижи за нейното здраве и предложи да ѝ запази кабина на същия параход с който той щеше да пътува.

Сега можем да видим цялата група, благополучно прехвърлена на големия параход „Цинцинати“, да се носи по реката с пълна пара.

Здравето на Каси бързо се подобряваше. Тя стоеше на палубата, идваше на обяд в столовата и правеше впечатление на жена, която на младини ще да е била много красива.

Още щом я зърна, Джордж бе поразен от приликата с някого, когото не можеше да си спомни. Той непрестанно я гледаше и следеше. На ядене или когато стоеше пред вратата на своята кабина, Каси винаги чувствуваше погледа на младия мъж, насочен към нея. Джордж вежливо свеждаше очи, когато разбереше от нейното държане, че тя съзнава, че е наблюдавана.

Каси почна да се безпокои. Тя помисли, че той подозира нещо. И накрая реши да се остави на неговото великодушие и да му довери всичко.

Джордж от сърце съчувствуваше всекиму, който бе избягал от плантацията на Легри, за която той не можеше да мисли и да говори спокойно. Без дори да мисли за всички евентуални последствия — нещо характерно за неговата възраст и положение, — той я увери смело, че ще направи всичко, което е по силите му, за да защити и изведе и двете в безопасност.

Съседната до Касината кабина бе заета от една францужойка на име мадам Дьо Ту, която пътуваше заедно с малката си хубава дъщеря, дете на дванадесетина години.

Тази дама, като разбра от разговора си с Джордж, че той е от Кентъки, показва явно желание да завърже познанство с него. В това тя бе подпомогната от, малката си дъщеря, която бе тъй очарователна, че сполучваше да разсее всяка умора при двуседмичното пътуване на парахода.

Джордж често седнаше пред вратата на кабината на мадам Дьо Ту и Каси можеше да чува техния разговор. Мадам Дьо Ту разпитваше много подробно за Кентъки, дето, както тя каза, била живяла по-рано. За своя голяма изненада Джордж откри, че тя е живяла тогава някъде

съвсем близо до тях. При по-нататъшния разговор той все повече се учудваше на осведомеността ѝ за хората и нещата в това място.

— Знаете ли — каза един ден мадам Дьо Ту — да е имало в съседство с вас някой човек на име Харис.

— Има един старик с такова име, който живее недалеч от бащиното ми имение — каза Джордж, — обаче никога не сме били в тесни връзки с него.

— Струва ми се, че той е голям робовладелец — каза мадам Дьо Ту, като гласът ѝ издаде по-голям интерес, отколкото би искала да покаже.

— Да, такъв е — отвърна Джордж, доста изненадан.

— Дали знаете да е имал — може би сте чували, че той е притежавал млад мулат на име Джордж.

— О, разбира се, Джордж Харис. Познавам го добре. Той се ожени за прислужницата на моята майка. Но, той избяга в Канада.

— Избяга? — възкликна мадам Дьо Ту. — Слава богу. Джордж я погледна изненадан, но не каза нищо. Мадам Дьо Ту подпря глава на ръката си и избухна в сълзи.

— Той е мой брат — каза тя.

— Възможно ли е? — Джордж беше поразен.

— Да — каза мадам Дьо Ту, като вдигна гордо глава и избърса сълзите си. — Мистър Шелби, Джордж е мой брат.

— Аз съм извънредно изненадан — каза Джордж, отпусна се назад на стола и погледна мадам Дьо Ту.

— Аз бях продадена на Юг, когато той беше още момче — каза тя. — Бях купена от добър и щедър човек. Той ме отведе в Западна Индия, освободи ме и се ожени за мен. Неотдавна той почина и аз съм на път за Кентъки, да видя дали бих могла да намеря и откупя брат си.

— Чувал съм да казва, че имал сестра Емилия, която била продадена на Юг.

— Да, това съм аз. Кажете ми нещо за него.

— Прекрасен човек, въпреки че израсна в робство. Има великолепен характер, много е интелигентен и е човек с принципи. Познавам го добре, защото се ожени за момиче от нашия дом.

— А какво е момичето? — живо попита тя.

— Истинско съкровище. Красива, интелигентна, приветлива. Майка ми я отгледа и възпита като родна дъщеря. Тя чете и пише,

бродира и шие прекрасно. И колко хубаво пее!

— Във вашия дом ли бе родена?

— Не, баща ми я купил при едно от пътуванията си в Нови Орлеан и я даде подарък на майка ми. Тя беше тогава на осем-девет години. Баща ми никога не пожела да каже на майка ми колко е платил за нея. Но преди известно време, като преглеждахме старите му книжа, намерихме продавателния акт. Няма съмнение, че сумата, която е платил за нея, е била извънредно голяма. Предполагам, че това е било поради необикновената ѝ красота.

Джордж седеше гърбом към Каси и не можеше да види с какво напрегнато внимание тя слушаше подробностите на този разговор. Когато изрече тези думи, Каси го бутна за ръкава ѝ цяла пребледняла от вълнение, попита:

— Знаете ли името на човека, от когото е купена?

— Струва ми се, че сделката е станала с някой си Симънс. Във всеки случай с това име е подписан продавателният акт.

— Господи! — извика Каси и падна безчувствена на пода на кабината. Джордж, а също и мадам Дьо Ту скочиха поразени.

Въпреки че нито един от двамата не разбра причината за припадъка на Каси, те се спуснаха да ѝ помогнат. Обзет от топло съчувствие, Джордж се втурна, събори една кана с вода и счупи две чаши. Много жени, като чуха, че някой е припаднал, се втурнаха пред вратата на кабината и пречеха да проникне чистият въздух. При все това, всичко, което можеше да се направи в такъв случай, бе сторено.

Бедната Каси, когато се съвзе, тя обърна лице към стената и плака и рида като дете. Може би, майки, вие бихте могли да кажете какво чувствуваше тя в този момент. Ако ли не, то знайте: Каси бе уверена, че съдбата се бе смилила над нея и че тя щеше да види своята дъщеря. Така и стана няколко месеца по-късно, когато — но да не избързваме.

[1] Креоли — потомци на преселниците от Испания, Португалия и Франция, заселени в Северна и Южна Америка. ↑

ГЛАВА XLIV

РАЗВРЪЗКАТА

Вече приближава края на нашия разказ. Джордж Шелби, както е присъщо на всеки млад човек, се интересува от романтичната случка, но същевременно, воден от чувството за хуманност, се загрижи да прати на Каси продавателния акт на Елиза. Датата и името отговаряха напълно на това, което Каси знаеше за своята дъщеря, и не оставяше у нея съмнение, че това бе наистина нейната Елиза. Оставаше сега само да се проследи пътят на бегълците.

Мадам дьо Ту и Каси, събрани заедно от това странно съвпадение на техните съдби, се отправиха за Канада и почнаха да разпитват по станциите, дето се бяха настанили многобройните бегълци от робство. В Амерстберг те срещнаха мисионера, у когото Джордж и Елиза бяха намерили подслон при първото си пристигане в Канада. И чрез него стана възможно да ги проследят до Монреал.

Джордж и Елиза бяха вече от пет години свободни. Джордж бе намерил постоянна работа в работилницата на един механик. Той печелеше достатъчно за издръжката на семейството си, което междувременно се беше увеличило още с една дъщеря.

Малкият Хари, хубаво умно момче, ходеше на училище и отбелязваше добри успехи в учението.

Почтеният пастор на станцията в Амерстберг, дето Джордж се бе най-първо установил, толкова силно се интересува от разказа на мадам Дьо Ту и Каси, че се съгласи да ги придружи до Монреал и да помогне в издирването. Мадам Дьо Ту пое разносните по цялата експедиция.

Ето ни сега пред малка спретната къщица в предградието на Монреал. Свечерява се. В камината огънят весело пламти. Масата за чай със снежнобяла покривка е готова за вечеря. В един ъгъл на стаята има маса със зелена покривка, която служи за писалище. По нея има пера и хартия, а над нея етажерка с добре подбрани книги.

Този ъгъл бе работната стая на Джордж. В миналото Джордж пооткрадваше от времето си, за да чете и пише. Същото усърдие за самоусъвършенствуване — дори сред най-големите затруднения и отчаяния — го караше й сега да отдава всеки свободен миг за самообразованието си.

В този момент той е седнал при работната си маса, чете книга от домашната библиотека и си взема бележки.

— Стига, Джордж — каза Елиза, — цял ден си бил вън от къщи. Остави книгата и да поговорим, докато стане чаят. Хайде.

Малката Елиза й помогна. Тя пристъпи към баща си, измъкна книгата от ръцете му и сама се настани на коленете му.

— Ах ти, малко дяволче — каза Джордж и отстъпи, както винаги правят мъжете в такива случаи.

— Така трябва — каза Елиза и почна да реже хляба. Тя изглежда малко по-възрастна, малко е напълняла и е станала по-солидна от по-рано. Очевидно тя е доволна и щастлива.

— Хари, мойто момче, как си реши задачите днес — каза Джордж и погали по главата сина си.

Хари нямаше вече дълги къдрици, но изразът на очите, миглите и прекрасното гордо чело бяха същите като по-рано. Той заруменя и тържествено отговори:

— Реших ги, татко. Сам ги реших и никой не ми помага.

— Добре — каза бащата, — разчитай само на себе си, синко. Ти имаш много добри условия. Баща ти нямаше такива възможности.

В този момент се потропа на вратата и Елиза отиде да отвори. Радостният ѝ вик: „Как, вие ли сте?“ — привлече мъжа ѝ. Той отиде до вратата и покани добрия пастор от Амерстберг. С него влязоха още две жени и Елиза ги покани да седнат.

Да кажем истината, почтеният пастор беше подготвил една малка програма, според която действието трябваше да се развие. Из пътя решиха да бъдат предпазливи и благоразумни, да не се издават, а да постъпват само според съставения план.

Какво беше учудването на добрия човек, като видя, че тъкмо когато бе направил знак на жените да седнат и вадеше носната кърпа, за да си избърше устата, та да може да произнесе встъпителните си думи, тъй както бе ги замислил, мадам Дьо Ту се хвърли на врата на Джордж и издаде всичко изведнъж, като извика:

— О, Джордж! Не ме ли позна? Аз съм сестра ти Емилия.

Каси още се владееше и щеше много добре да изпълни ролята си, ако малката Елиза не бе се явила внезапно пред нея и ако не приличаше по всичко — и по ръст, и по държане, и по къдрици — на нейната дъщеря такава, каквато бе я видяла за последен път. Момиченцето впери очи в нея. Каси я грабна, притисна я до гърдите си и изрече това, което тя наистина вярваше в този момент.

— Милото ми. Аз съм твоята майка.

Всъщност беше много трудно да се следва установеният план. Но добрият пастор най-после успя да накара всички да замлъкнат и изрече словото, което възнамеряваше още от началото да произнесе. И той го каза тъй добре, че всички се обляха в сълзи. Всеки оратор — древен или съвременен — би трябвало да бъде доволен от подобен успех. Гости и домакини седнаха около масата и поведоха разговор. Каси държеше малката Елиза на колене и от време на време Притискаше малкото същество, което недоумяваше защо тази непозната го притиска така и упорито отказва да вземе сладкиша, който то иска да й натъпче в устата, и защо казва, че тя сега имала нещо по-хубаво от сладкиш.

След два-три дни с Каси стана такава промяна, че нашите читатели едва ли биха я познали. Отчаяният, блуждаещ израз на лицето ѝ се замени с блага доверчивост. Тя бе окръжена с топлота от семейството и обичта ѝ към малките, за които дълго бе мечтала, изпълни сърцето ѝ. Каси като че ли изпитваше по-голяма обич към малката Елиза, отколкото към собствената си дъщеря. Защото тя бе точен образ и подобие на детето, което ѝ бяха отнели. Малката бе живото звено между майката и дъщерята, чрез което те се опознаха и обикнаха.

След ден-два мадам Дьо Ту запозна подробно брат си със своя живот. След смъртта на нейния съпруг ѝ останало голямо състояние, което тя щедро предложи да сподели с братовото си семейство. Когато тя попита как смята Джордж да използва това състояние, той каза:

— Дай ми възможност да получа образование, Емилия. Това е било винаги съкровено ми желание. Тогава ще мога да се справя с всичко друго.

Като обмислиха добре, решиха цялото семейство да замине за Франция. Те заминаха за там, като взеха и Емелин със себе си.

Хубостта на девойката спечели любовта на първия капитан на парахода и наскоро след пристигането им тя стана негова съпруга.

Джордж прекара четири години в един френски университет. Той прояви непрестанно усърдие и можа да получи много добро образование. Чувствата и убежденията на Джордж, като образован човек, са най-добре изразени в едно негово писмо, което той изпрати до един свой приятел:

„Не виждам още много ясно бъдещето си. Вярно е, както и ти ми казваше, че тук бих могъл да вляза в средата на белите, тъй като оттенъкът на цвета на кожата ми е толкова незначителен, а на жена ми и на децата едва се забелязва. Да, при добро желание бих могъл да сторя това, но да ти кажа правото, не ми се иска.

Аз обичам не бащината си, а майчината си раса. За баща си аз бях само нещо като хубаво куче или кон. Но за моята нещастна, многострадална майка аз бях чедо. И въпреки че не я видях вече след жестоката продажба, която ни раздели, аз знаех, че тя дълбоко ме е обичала. Когато си помисля за всичко, което е изстрадала, и за моите собствени ранни страдания, за бедствията и борбите на моята героична жена, на моята сестра, продадени на новоорлеанския пазар за роби, нека бъда извинен, като кажа, че у мен няма ни най-малко желание да мина за американец или да имам нищо общо с тях.

Ти ще ми възразиш, че нашият африкански народ има равно право на съществуване в американската република, както ирландците, германците, шведите. Така е. Но ние трябва да бъдем свободни, с равни права, без да се държи сметка за положението ни или цвета на кожата ни. И онези, които ни лишават от тези права, изменят на своите собствени принципи за равенство между хората. Ние повече от другите трябва да искаме този принцип да се приложи в Америка. Защото ние сме онеправдана раса, която има право на нещо повече от обикновените хора —

право на възмездие. Но аз не искам възмездие за миналото. Искам само да живея в своя страна, сред свой народ...

Ти ще ме наречеш мечтател. Ще ми кажеш, че не съм добре обмислил това, което предприемам. Всичко съм обмислил, всичко съм пресметнал. Заминавам за Либерия, но не на някакво романтично пътешествие, а за да работя здравата. И не ще се побоя от никакви мъчности и несполуки. Ще работя до последно издихание. Затова отивам там и съм уверен, че не ще се разкайвам.

Джордж Харис“

След няколко седмици Джордж с жена си, децата и сестра си и с майката на жена си отпътува с параход за Африка.

Няма нещо особено да кажем за останалите, освен за мис Офелия и за Топси, а последната глава ще посветим на Джордж Шелби.

Мис Офелия заведе Топси във Вермонт, като с това изненада твърде много своето строго и високомерно семейство. Отначало те сметнаха Топси за странна и ненужна добавка към техните добре обучени домашни прислужнички. Обаче мис Офелия така добросъвестно и неотклонно изпълняваше дълга си към своята възпитаница, че Топси бързо спечели благоразположението на домашните и на съседите.

Някои наши читатели със задоволство ще узнаят, че издирванията, които предприе мадам Дьо Ту, доведоха най-после до откриване то на сина на Каси. Този енергичен момък бе избягал на Север няколко години преди майка си и бе приет от приятели на потиснатите негри. С тяхна помощ той получи образование. Той също ще замине за Африка при семейството си.

ГЛАВА XLІ

ОСВОБОДИТЕЛЯТ

Джордж Шелби бе пратил на майка си само няколко реда, за да ѝ съобщи деня, в който ще пристигне в къщи. За смъртта на своя стар приятел той нямаше сърце да пише. Той беше се опитал на няколко пъти, но сълзите го задавяха. Джордж скъсваше започнатото писмо, избърсваше си очите и се втурваше навън, за да се успокои.

През този ден в целия дом на Шелби цареше радостно оживление, защото се очакваше пристигането на младия мистър Джордж.

Мисис Шелби бе седнала в уютната гостна стая, дето весел огън гонеше хлада на късната есенна вечер. На масата, сложена за вечеря, блестяха чинии и кристални чаши, наредени под наблюдението на нашата стара позната леля Клоу.

Пременена с нова басмена рокля, бяла престилка и висок, колосан тюрбан, черното ѝ лъскаво лице сияеше от задоволство. Леля Клоу се суетеше без нужда около масата само за да може да разговаря с господарката.

— Е, сега не е ли както трябва да бъде? Ето, сложих неговата чиния точно там, дето той обича да седи, пред камината. Мистър Джордж винаги обича да седи на топло. Ама че работа. Защо Сали не е сложила новия чайник, който мистър Джордж подари на мисис за Рождество? Аз ще го извадя — леля Клоу веднага добави: — И нали мисис получи писмо от мистър Джордж?

— Да, Клоу, но само няколко думи, колкото да извести, че ще пристигне тази вечер, ако успее. Само толкова.

— А за моя старик нищо не казва, нали? — каза Клоу, като местеше, без да има нужда, чайните чаши.

— Не, не пише. Нищо друго не съобщава. Казва, че ще разправи всичко подробно, като си дойде.

— Такъв си е той. Обича сам лично да разказва. Забелязала съм това. А то наистина, чудя се, защо белите пишат толкова много писма.

То е бавна, трудна работа.

Мисис Шелби се усмихна, а Клоу продължи:

— Все си мисля, че моят старец не ще познае децата. Поли е станала толкова голямо момиче, а е добра и пъргава. Тя сега е в кухнята, наглежда тортата. Направих такава, каквато моят старик най-много обича. Точно такава бях направила, когато го отведоха. Боже господи, какво ми беше този ден!

Мисис Шелби въздъхна. Тежко беше на сърцето ѝ. Нещо все я тревожеше, откакто бе получила писмото на сина си. Струваше ѝ се, че зад неговото мълчание се крие нещо.

— Мисис Шелби, пригответе ли ми банкнотите? — попита загрижено Клоу.

— Да, Клоу.

— Защото искам да покажа на моя старец самите банкноти, които сладкарят ми даде. — „Клоу — каза той, — остани. Не искам да ме напускаш.“ „Благодаря ви, господине — отвърнах аз, — бих останала само че моят старец се връща и господарката не може без мене.“ Точно така му казах. Много добър човек е този мистър Джон.

Клоу бе настояла упорито да се запазят същите банкноти, с които ѝ бе изплатена заплата, за да види Том каква способна съпруга има. И мисис Шелби охотно се бе съгласила да удовлетвори желанието и.

— Той няма да познае Поли, в никой случай не ще я познае. Боже мой, пет години се минаха, откакто го отведоха. Тя беше тогава бебе, едва се държеше на крачетата си. Помните ли колко му беше смешно на Том, че тя все падаше, когато се учеше да ходи.

Навън се чу шум от колела.

— Мистър Джордж — извика леля Клоу и се спусна към прозореца.

Мисис Шелби изтича към входната врата и се хвърли в прегръдките на своя син. Леля Клоу стоеше до тях и тревожно се взираше в тъмнината.

— О, горката ми леля Клоу — каза Джордж, като съчувствено притисна с двете си ръце нейната груба, черна ръка, — какво не бих дал да можех да го доведа тук, но той ни напусна.

Мисис Шелби извика отчаяно, а леля Клоу не каза нито дума. И тримата влязоха в гостната стая. Парите, с които Клоу толкова се гордееше, все още стояха на масата.

— Вземете ти — каза тя, като ги събра и подаде с трепереща ръка на господарката си, — не искам вече нито да ги видя, нито да чуя нещо за тях. Така си и знаех, че ще стане: продаден и измъчен до смърт в тези плантации.

Клоу се обърна и с гордо вдигната глава излезе от стаята. Мисис Шелби я настигна, върна я, поведе я към един стол и седна до нея.

— Моята нещастна, добра Клоу.

Клоу наклони глава на рамото на своята господарка и зариде:

— О, господарке, простете, сърцето ми се къса. Настъпи дълго мълчание. И тримата плачеха. Накрая Джордж седна до леля Клоу, стисна ѝ ръката и с прости, трогателни слова ѝ разказа за смъртта на нейния съпруг. Той ѝ предаде изпълнения с обич прощален привет.

Измина един месец. Една сутрин всички в имението Шелби бяха свикани в голямата зала на господарския дом, за да чуят няколкото думи, които младият господар щеше да им отправи.

Всички бяха изненадани, когато той се яви с цял вързоп хартии в ръка. Това бяха освободителните свидетелства. Всред плач, ридания и радостни викове Джордж прочете едно по едно свидетелствата и ги връчи поотделно на всеки един от своите роби.

— Мои приятели — каза Джордж, щом като може да въдвори тишина в залата, — аз не ви пъдя. Вие не сте длъжни да ме напуснете. Ние имаме нужда от работна ръка, както и по-рано. Но сега вие сте свободни мъже и жени. Аз ще ви плащам за вашата работа, както се уговорим. Ползата за вас е, че ако аз изпадна в дългове или умра — такова нещо може да се случи, — никой не ще може да ви продаде. Аз и занапред ще управлявам имота и ще ви уча как да се ползвате от новите права. То не става изведнъж. Вярвам, че ще бъдете добри и ще проявите желание да се научите. И още нещо — каза Джордж. — Вие всички си спомняте за нашия добър чичо Том. Чуйте, мои приятели, пред неговия гроб аз дадох дума никога да не притежавам роби. Дадох дума никой по моя вина да не бъде разделен от своите близки, от своя дом; никой да не умре в чужда страна, както тоЙ умря. Така че, когато се радвате на вашата свобода, спомнете си на какъв прекрасен човек я дължите! Отплатете се с добро на жена му и на децата му. И нека колибата на чичо Том винаги да ви спомня, че вие не сте вече роби. Нека тя непрекъснато ви напомня да следвате неговия път, да бъдете честни и верни, какъвто беше нашият чичо Том.

ЗА КНИГАТА И НЕЙНИЯ АВТОР

Хубавите книги са като добрите дела — не стареят. Те остават между нас дълго, много след като техните автори са напуснали земния си път. Ние се връщаме към тези творби, разгръщаме страниците и ни се струва, че създателят на книгата е между нас, разговаряме с него и той ни напътствува.

Една от книгите, които не стареят, е „Чичо Томовата колиба“. Може би ще я намерите между книгите на вашите родители. Те са я чели, когато са били на вашата възраст. А сигурно и техните родители са я чели, тъй като книгата, за която става дума, е сто двадесет и пет годишна. Тя се издава и преиздава. За пръв път книгата се превежда и издава у нас още през 1898 година. Тя е преведена на много други езици. Само в Съветския съюз има 59 издания с общ тираж два милиона екземпляра.

Автор на книгата е американската писателка Хариет Бичър Стоу, родена в 1811 година в малкия градец Личфилд. По-късно, заедно с родителите си и с многобройните си братя, се преселва в щата Кентъки, на границата между Северните и Южните щати. Тя има там възможност непосредствено да наблюдава живота на негрите, работещи на плантациите в Южните щати и жестокото отнасяне на белите господари — плантатори, със своите роби.

По това време в Съединените американски щати стават тягостни събития. Положението на негрите е било непоносимо. С тях господарите са се отнасяли като с работен добитък, дори по-лошо. Вместо с добра дума плантаторите си служели с камшика. За най-малкото провинение негрите са бивали изтезавани до смърт. Съединените американски щати не са родина на негрите. Как са преплували океана и са се озовали в една съвсем чужда за тях страна?

Южните американски щати са предимно земеделски, а северните — индустриални. Плантаторите от Южните щати, жадни за по-големи печалби, са търсили здрава, но евтина работна ръка. Хитри търговци измислили начин да им доставят безплатни работници, а за тях да

остава тлъста печалба. Те прекосяват Атлантическия океан и стигат бреговете на Африка. Отвличат насила живеещото там черно население и безжалостно разделят млади мъже и жени от семействата им и изкубват дете от майката. Жестоките търговци на роби ги натоварват на параходи против тяхната воля и дори ги оковават в железни вериги. Какво могат да сторят нещастните чернокожи хора? Безпределни води ги отделят от тяхната земя. Те не могат вече да се върнат в своето отечество, останало отвъд океана, и са принудени да понесат най-тежките изпитания.

„Чичо Томовата колиба“ не е измислица, както бихме могли да предположим, четейки разказите за неописуеми жестокости и унижения. Авторката е описала истински случки. Думи, изрази, характери — нищо не е измислено. Тя самата казва в „Забележки“ към своята книга: „Отделните случки, от които се състои моят разказ, са до голяма степен истински. Те са станали или пред моите очи, или са били наблюдавани от мои близки. Всички характери, представени тук, дори често самата реч, дума по дума са взети от действителността“. Според критиците, нейни съвременници, тя не преувеличава ужасите на робството.

Цялото семейство на Хариет Бичър Стоу е на страната на негрите. Когато положението на робите става непоносимо, те се опитват да избягат в Северните, щати и оттам в Канада, дето е нямало робство. Семейството на Хариет улеснява бягащите негри, дава им подслон, храна, всякаква подкрепа. Тук има не само активно съчувствие, а нещо повече — дълбоко убеждение за човеконенавистния характер на робовладелческата система.

По това време Х. Б. Стоу е вече позната авторка на статии, разкази и романи. Братята ѝ я подканват да вземе по-дейно страната на черните. Брат ѝ Едуард живее в Бостон и всекидневно е виждал мъките на черните и издевателствата над тях. Той кани сестра си Хариет да му гостува; „Ако можех да си служа с перото, както ти можеш, веднага бих написал роман, който да накара целия американски народ да почувствува какво позорно нещо е робството.“

Тази мисъл отдавна зрее у Хариет. Но у нея се борят две чувства; как да покаже на света, че съществува такава позорна картина в нейната родина, която тя толкова обича. „Това зрелище е срам за

света!“ Но нейното човеколюбие надделява. Тя дава решителен отговор: „Ще напиша!“

Ето как се създава „Чичо Томовата колиба“. Всяка нейна страница е пропита с голяма искреност. Х. Б. Стоу бе първият американски автор, който искрено и дълбоко се развълнува за съдбата на негрите и написа първия роман с главни действащи лица — негри.

Не всички американци са оправдавали безчовечното отношение към робите. Имало е мнозина ярки противници, особено сред живеещите на Север. Те са им съчувствували и са улеснявали преминаването им от Юг към Север. Но Сенатът гласува закон, с който се забранява да се дава храна и подслон на нещастните бегълци и задължава всеки американски гражданин да връща на собствениците всеки беглец.

Този закон предизвиква буря от възмущение сред всички честни американци. Голям брой писатели продължават подетата от Х. Б. Стоу смела борба. Движението на борците за освобождение на негрите нараства. Южните щати се отделят и образуват робовладелческа държава с девет милиона население, от което четири милиона черни. Тогава негодуванието на Северните щати, се засилва още повече. Напорът за енергични действия против Юга се разраства.

Така започва Гражданската война между Северните и Южни робовладелчески щати. След продължителни сражения войната свършва с победа на Северните щати. След четиригодишна война председателят на Съединените американски щати — Линкълн, издава закон, с който се забранява робството.

За да се изостри силното негодувание на Севера против Юга, за да се сплотят бореците се за премахване на робството в САЩ, голямо въздействие е оказал романът „Чичо Томовата колиба“. Книгата бързо се е разпространила в Щатите. Първото издание на романа е било разпродадено за един ден, а в Англия за една година достигнало тираж един милион. Колко силно е било влиянието на тази книга личи от думите на президента на САЩ Линкълн, който при една среща с Хариет й казва: „Вие ли сте малката женица, която предизвика голямата война?“ (Х. Б. Стоу е била дребна на ръст). Видният американски поет Лонгфелоу пише в своя „Дневник“: „Хариет Бичър Стоу направи повече, отколкото цялата организирана пропаганда на

борците, за да привлече народните маси в борбата против робството. Тя разклати света със своята «Чичо Томова колиба». С една стъпка тя достигна върха на стълбата, която ние изкачвахме на колене.“ Поетът Уитър написва стиха:

„Да няма роби в нашите предели да няма роби в нашата земя“

И днес книгата е все още търсена и се чете с интерес и вълнение. Х. Б. Стоу е нарисувала широко платно на характери и събития, една разнообразна галерия от черни и бели действащи лица. Картините се сменят: ту тихия домашен живот, ту парахода, или кръчми, дето се пие, дъвче тютюн и се върши позорна търговия с хора. Пазарът в Нови Орлеан е представен много живо и реалистично.

Порочните негри Самбо и Куимбо, олицетворение на подлост и жестокост, не са избегнати от нейното талантиво перо. Не само Том, на чието име е заглавието на книгата, е очертан с ярки бои. Том е безкрайно добър, почтен, смирен, но той няма съпротивителната сила на Джордж или на Елиза. Той има възможност да се освободи, да избяга. Но Том отговаря: „Господарят има доверие в мен.“ Съвсем различен е Джордж. Той е силен, волеви и героичен и след много напрегнати борби и приключения ще преодолее всички препятствия по пътя на свободата. Джордж вярва на белите, но не и на своя безчовечен господар.

Преданата Елиза, за да спаси своето дете от ръцете на алчен господар, който иска да го купи и раздели с нея, не ще се уплаши нито от преследващите я кучета, нито от плаващите ледове. И второстепенните действащи лица са очертани много живо и предизвикват съчувствието на читателя. Добрата, предана леля Клоу, напразно очакваща завръщането на своя съпруг Том, ще каже: „Има нещо нередно; не зная точно какво е, но то съществува“. Този момент на очакване и преданост е извънредно бълнуващ. Дори Топси, малкото черно дяволче, с вродено чувство за красота — тя слага червено цвете сред белите цветя — спечелва нашето доверие и симпатии. Тя не е толкова лоша. Стига да се отнасят с нея добре и справедливо. Смъртта на Ева я преобразява. И черният човек има чувство за благородство.

И между белите участници в романа има различни характери. Мистър Шелби, човечният собственик на роби, обременен от дългове, бива принуден да продаде своя обичан роб Том. Или Сен Клер. Добродушен и сърдечен, той забранява боя на робите в своя дом. „Вие

не бихте видели нищо лошо, ако едно дете гали куче, даже ако е черно.“ Неправдата го терзае. „Ако би могла страната ни да потъне и заедно с нея да изчезна завинаги.“ Той съзнава, че това позорно дело не може да продължи: „Масите ще въстанат, подтиснатите класи ще вземат връх над нас.“ Но не предприема нищо, за да ускори този процес и само освобождава своите роби още преди Гражданската война да е почнала.

С топлота са очертани и тези благородни мъже и жени, които с доброта и сърдечност приемат бегълците като равни. Тези гостоприемни домове са били наричани „станции“ на „подземния път“, по който са минавали бегълците. Но само с доброта и сърдечност и при най-добри намерения на отделни честни бели господари, не е възможно да се отмени робството. И от романа личи, че авторката съзнава това.

Въпреки че Х. Б. Стоу е отрасла в религиозна среда — баща ѝ е бил пастор, а съпругът ѝ професор по богословие — тя се е придържала към достоверността на събитията. „Църквата прави робите безволни и смирени, като ги учи да се подчиняват на всяко зло, тъй като то е неизбежно.“ Тя иронизира проповедта на свещеника, че хората са създадени едни да заповядват, а други да се подчиняват.

И все пак Х. Б. Стоу не е могла напълно да се освободи от влиянието на обкръжението. Тя не е могла да прецени и отбележи социалната и икономическата страна на системата на робството, а се е задоволила да изтъкне само нравствената страна. Затова на места разказът е съзливо-сентиментален, стигащ до мелодраматичност.

Но и днес романът ни вълнува. И не само поради искреността и правдивостта на събития и характери. Има и друго. Въпросът с негрите не е още напълно разрешен. В САЩ съществува неравенство, гонене и расова дискриминация по отношение на черното население. Известни организации имат за цел да предизвикват негрите и да се отнасят с тях като с по-долностоящи.

А черните нямат друга родина и твърде естествено искат да бъдат равноправни американски граждани. Никой негър в Америка не знае от коя част на Африка е неговият произход. Къде е тяхната прародина? Той не може да проникне в по-далечното си минало и да открие корените на своя народ. Той знае само, че неговият прапрадядо е докаран във вериги на тази земя, която сега е негово отечество.

Десетилетия черните са били унижавани, обиждани, обезличавани,
Днес у тях се събужда самочувствие и гордост.

Това дава нова актуалност на романа.

АННА КАМЕНОВА

Източник: <http://dubina.dir.bg/knigiser.htm>

Книжното тяло е предоставено от Галя Янакиева

Издание:

ХАРИЕТ БИЧЪР СТОУ

ЧИЧО ТОМОВАТА КОЛИБА

РОМАН

1985

Съкратен превод от английски АННА КАМЕНОВА

Библиотечно оформление СТЕФАН ГРУЕВ

Художник ИВАН ДИМОВ

Редактор ЛЪЧЕЗАР МИШЕВ

Художествен редактор ВЕНЕЛИН ВЪЛКАНОВ

Технически редактор СПАС СПАСОВ

Коректор МАЯ ЛЪЖЕВА

АМЕРИКАНСКА. VII ИЗДАНИЕ.

ЦЕНА 1,78 ЛВ.

ИЗДАТЕЛСТВО „ОТЕЧЕСТВО“, пл. „СЛАВЕЙКОВ“ 1, СОФИЯ
ДП. „ГЕОРГИ ДИМИТРОВ“, СОФИЯ, бул. „ЛЕНИН“ 117

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.